

Res

3095

~~SC~~

7795-

10

~~7795~~

RELECTIO
c. NOVIT DE IVDICIIS
NON MINVS SVBLIMIS

Quam celebris, pronunciata An. M D XLVIII. Coram
frequentissimo, eruditissimo, ac maxime Illustri
Auditorio in Inclyta Lusitanix Conybrica.

PER MARTINVM AB AZPILCVETA DOCTOREM
*Nauarrum, tunc eius in Sacra facultate Canonum primariae functionis
gymnastam, decennio uero ante eodem munere in praclarissima Sal-
mantica functum, & ante annos circiter XX. iam iubi-
latum seu rude donatum.*

Nunc autem hoc Anno M D LXXV. maxima de causa in Vrbe residen-
tem, & in Sacrae Pœnitentiariæ Prætorio Doctoris
Decretorum officio fungentem.

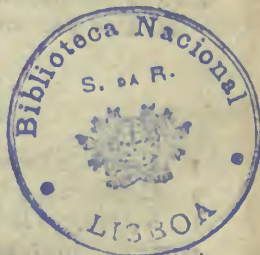
Præmisso in Rubricam eiusdem tituli Commentario utili, quotidiano & reso-
lutorio, additis item sub hoc signo * quibusdam, quæ in hac secunda
æditione occurrerunt, præfati authoris ætati apta.

In quibus contenta uersa pagella docet

NIL

VLTRA

CVM LICENTIA SVPERIORVM.

ROMÆ, MDLXXV.

Apud Iosephum de Angelis :

*Insignis forma, doctrina insignior unus.
At superat summi cultus utrumque Dei!*

Doct̄or Martinus ab Azpilcueta Nauarrus.

In Rubrica.

Epilogus siue resolutio breuis eorum quæ ab aliis & ab Authore alias fu-
sus sunt disputata, sumendo uerbum, Iudicium, pro Iudiciali processu.
Multa quotidiana de Iudicio sumptò proprie pro iudicandi actu, de quibus
nil autè hac in ea tactum.

In Relectione c. Nouit.

- 1 Notabile Deum omnia nosse.
- 2 Creaturam nullam omnia scire.
- 3 Potestatem summam laicam non esse penes Papam.
- 4 Diffinitio correptionis, & eam iure diuino præceptam.
- 5 Certo ordine ad denunciationem Euangelicam deueniendum, & de-
nunciationis diffinitio exacta.
- 6 Potestatem ecclesiasticam extendi ad cognoscendum de omni peccato
mortali cuiuslibet Christiani etiam laici &c.

INCLYTO CLEMENTISSIMOQ.
DOMINO SEBASTIANO HVIVS
NOMINIS PRIMO.

*Lusitanorum, Algabriorumq. Regi, Aphricano,
Æthiopico, Arabico, Persico, Indico, fœlici,
Victori semper Augusto.*

MARTINVS AB AZPILCVETA DOCTOR
Nauarrus Rempub. Christiane administrare.

ROGATVS a multis InclYTE, Clementissimeq; Rex,
vt relectionem c. Nouit, de Iudic. cuius bonam
partem pridem tribus horis integris coram tota
Maieſtatis tuæ celeberrimæ Conymbricæ Acade-
mia pronunciaui, quãq; Sereniſſimo Patri tuo Principũ ſlori
Regi designato nuncupauì, denuo æderem, decreui titulum
eius quadam bonarum herbarum ſyntheſi ornare, ipſamq; re-
lectionem ea, & aliquot alijs auctam Maieſtati tuæ nũcupare:
Non quidem quod non uideam deterrere me ab hoc debere
non ſolum illa, quæ deterrebant ad eam illi dedicandam, ſed
etiam alia, in quibus eſt, quod licet ille maximus eſſet eo no-
mine, quod erat Rex designatus, quem Europæ, Aphricæq;
Occidens, Aſiæ oriens, & interiectus meridies, qua a Tago in

Gangem alluitur Oceano, suum futurum dominū agnoscebat, & suspiciebat. Tu uero longe maior es, qui iam dudum in solium Regni euectus, & Regio diademate coronatus, nō solum eis omnibus iura, & leges fers, sed etiā Christiani nominis hostes ea turbantes, & Christianæ fidei propagationem in eis impediētes tua magna potentia diuinitus aucta iam pridem terras, & miris trophæis, humanamq; fidē superantibus fractos foelicissime triumphas. Audeo tamen hoc facere primum, quod pro materiæ sublimitate, subtilitate, & utilitate, omnium relectionum quas unquam pronūciauimus, primas obrineat. Et quod bona eius pars sit de summa summorum Monarcharum, cum Regum, tum Pontificum potestate, tuæ Maiestati cognitu dignissima, quo idem paternum, & laicum, sed supremum Imperiū illæsum conserues, & religiosissimos parentes, Auosq; imitatus sacrosanctæ sedis Apostolicæ, summiq; Iesu Christi Regis regum, & domini dominantium Vicariū potestatem cœlitus ei datam eo modestius, religiosius, & fortius suspicias, colas, & tuearis, quo nostra calamitosa tēpestate superbius, quidam irreligiosius, & audacius cōtemnere, dehonestare, & conuellere frustra conantur. Quoque Sanctissimus D. N. Gregorius XIII. (primis Christi, qui a multis seculis prædict. sed. præfuerunt, Vicariorū annumerāndus, colēndus, & suspiciēndus) te syncerius diligit, tua trophæa magis miratur, & iaudat, augeriq; indies uehementius cupit, & procurat. Deinde, quod decere oportereq; uidetur, ut qui beneficia maxima accepta ab Auis tuis illis Christianissimis Ioanne III. iam cum diuis, ut par est credere, regnantē, & Regina Donna Catharina prima cum primis non solum sui ordinis, sed & cuiusq; alius ad idem Regnum omnibus neruis conante (quales Reges, pietate, prudentia, Iusticia, modestia, pacis artibus in pios, belli uero in impios, & in diligendos, leuādos, iuuādosq; suos

suos subditos, ac filios ætate sua nulla terra coluit, neque (absit uerbo iniuria) colit) literariis muneribus, & aliis obsequiis agnouerim, Quique etiam dona accepta a Serenissimo Patre tuo, Principum flore Rege designato, matreque illa tua Donna Ioanna Principe multis nominibus altissima, Patruoque tuo magno Cardinale infante incomparabili, Amitaque tua magna infante Donna Maria sui ordinis Principum communi sententia prima, singulis eiusmodi muneribus singulariter recognouerim, tua quadatenus gratius collata, nullisque aliis obsequiis hactenus agnita, eiusdem generis munere agnoscam, simul ubique gentium predicem me tuum alumnum, totique tuæ genti Lusitanie ingenio in omnia pacis, & belli munia uersatili, multis nominibus deuotum, eo præsertim, quod arbitrer, nullum aliud exterum apud eam meæ ætate accolam fuisse, qui tam ab eius summis, quam infimis, & aliis cuiusque ordinis magis diligeretur, & supramerita coleretur, & cui a prædictis Regibus maiora offerrentur, quam ipse, quæ extra sua regna etiam num peregrinantem, & humili loco cum tenui facultate degentem adeo amat, & honorat, ut merito meæ paruitatis conscius confundar. Ad hæc quod uehementer cupio hoc facere iam inde ab illo tuo die natali foelicissimo, toti orbi Lusitano festiuissimo, in quo singulari priuilegio ad locum secretum (ubi a sola tua Auia Regina, & nutrice panis inuoluebaris) solus admissus, primum manus Regiæ osculo suscepi, iussuque eiusdem Reginae, ut id facerem, licet indignus, benedixi, beneque precatus fui, ut qui omnium totius illius orbis spe successoris ferè destituti tam obnixis precibus, tam ardentibus uotis, tamque moestis lachrimis mirè a diuina bonitate impetratus fuisti, euaderes similis illis, qui similibus supplicationibus, simili amaritudine porrectis obtenti fuerunt ab habenda prolem spe ferme defectis, quales fuere Isaacus, Iosephus,

Samp-

Sampson, & Samuel, & nunc gratias ago, ut alias frequenter
egi Deo Opt. Max. quod etiam num adolescens eos non solum
corporis robore, & animi constantia, & fortitudine, sed etiam
egregia pietate, innocentia uitae Regiae rara, prudentia seni-
li, & iustitia aequa, rerumque domi & foris in bello, & pace gesta-
rum gloria ita referas, ut merito totus orbis Christianus id mi-
ratus, magnopere optet uidere tua hymenea festa, quae te mox
faciant pulchra prole parentem, quaeque omnibus neruis
ita in administranda Christiane Repub. tibi assistat, ac
Aua tua incomparabilis tuo Auo uix imitabili assistere sole-
bat. Quamobrem aegre fero, quod nondum potuerim suppe-
ditare otium ad conficiendum illud munus, quod in id iam
pridem animo conceptum habeo, & aegrius, quod iam gra-
uis senio uereor, ne illud conficere queam, Aegerrime autem
ferrē, ut antea Atropos uitae meae fila ruperet, quam id aliquo
uel hoc exiguo Vrbi & Orbi testarer. His accedit, quod per
hoc offertur locus aptus ad reddendam rationem non solum
tuae Maiestati, sed etiam aliis quamplurimis demirantibus, cur
posthabitis a Regia Maiestate oblatis, & omisso Conymbri-
cae 500. aureorum stipendio annuo extraordinario, cum mul-
tis aliorum iurium emolumentis, contentus solo mille aureo-
rum annuorum ordinario stipendio, perpetuo tamen, & quo
ante 20. annos Rude donatus, & ut aiunt, iubilatus tua Regia
magnificentia sustentor, laboriosam peregrinationem susce-
pissim, curque eandem nondum perfecim, neque id, in quod
eam suscepim, praestiterim; Et quidem causa eam suscipiendi, Rex
clementissime, fuit, quod iam tunc 62. aetatis meae annum agens,
fractusque continuis per totam uitam studiis, praegendi que in ua-
riis Academiis laboribus, merito putabar intra paucos annos
uita defunctorus, quamuis (Deo praeter meam & communem
opinionem id annuente) iam postea uixerim uiginti. Et ante-
quam

quam ea defungerer, maxime cupiebam recognoscere, augere, & dolare opera mea tam ædita, quam ædenda, Auditoribus meis promissa, & probabili coniectura ducebar, nullatenus me inter tot Heroes, tot Amicos, & notos toties me consulentes, iustum otium ad id intra tam paucum tempus iuste faciendum, suppeditaturum. Quare constitui de prædictorū Regum licentia, & de sola eorum conscientia traicere in Italiam, in qua ignotus nomine, & habitu, solitis in insolita, sed vera, & meæ professioni apta mutatis, propositū exequerer extra Urbem, posteaquam sanctissimas eius reliquias, & ecclesias in id statas, nulli mei facta notitia, uisitassem: Causa uero cur nondum eam perfecerim, nec opus propositum præstiterim, prima fuit, quòd transiens per Castellam a Serenissima matre tua (quæ pro Cæsare patre suo omnia regna eius Hispaniæ sapientissimè, suauissimeq. gubernabat, quæq. me longè pluris quam merebar semper fecit, iam inde a tempore quo nomine Conymbricè. Academia recens desponsam Vlixbonæ salutauit) ad quædam satis ardua unum circiter annum detentus fui, tam eo iure, quòd origine Nauarrus Cæsari suberam, quam eo, quòd incolatu Lusitanum etiam extra eam parere oportebat tantæ Principi Lusitaniæ, quæ suarum heroicarum virtutum radiis corusca, sydus erat placidum regnis, quæ regebát, & quorum princeps erat, mira dexteritate, sanctitateq. eadem concilians. Secunda, quòd propter bella Galliæ, qua transire necessum erat, oportuit in Nauarra solo meo Natali morari, donec fieret copia per eam transeundi, & quod ea facta, traiccto Pyreneo monte in ipso Galliæ limine crure quadrifariam casu mulæ fracto, restiti, & non semel conclamatus in idem natale solum redii, ubi nondum plenè adhuc ualenti, facta fuit iussio prima Regis Catholici, cui ratione originis suberam, ut capescerem defensionem Iustitiæ,

stitiæ, quam Archipræsul Toletanus Pincia siue Valleoleti
custoditus haberet, & cum ob prædicta & alia ab ea supplicaf
sem, allata est secunda, quæ omnem præter solam mortis ex-
cusationem excluderat, qua coactus redij ad texendum in
illa processum, cuius textura, quæ quolibet semestri uideba-
tur finienda, octo annos durauit. Tertia, quòd post eum
finitum, & ut in urbem deferretur una cum ipsomet Ar-
chipræfule esset decretum, in tua Rex regna rediissem, li-
teras a Rege Catholico, & summo suo Præsidente super meo in
Urbem ad continuandam usque in finem eiusdem causæ de-
fensionem, aduentu accepi, quod cum Maiestati tuæ iustum,
& pium opus esse uisum esset, per uarios casus, & uaria di-
scrimina rerum uenimus in latium, ubi quolibet semestri finc
expectantes, octo circiter annos iam peregrinamus. Maiestati igi-
tur tuæ Rex clementissime humillimè supplico, ut præfatã
peregrinationem boni consulere, & munus hoc minimũ Re-
gio, eodemq. maximo animo suscipere digneris de manu hu-
ius minimi, certus, quòd nec peregrinatio, nec quicquã aliud
impediet, quo minus dum uita manebit, tuũ me semper agno-
scam seruũ, licet inutilem, sacrificumq. & oratorem ad Deũ
quamuis indignum, qui nunquam non supplico, et suppli-
cabo Maiestati diuinæ, ut tuam istam humanam pro mea,
quã iam inde ab illo tuo Natali die semper habui, semperq.
prædicauit, expectatione, quam optimè fortunatam, et fœlicif-
simam efficiat æternum. Amen.

*CVM Priuilegio S. D. N. Gregorij XIII. & aliquot præcessorum suorum, ne quis
alius ab ipso authore sine ipsius expresso consensu, per uniuersum orbem Christianum
constitutus, opera eius, uel eorum aliquam partẽ imprimere &c. cuius totus tenor in
Manuali Confessoriorum, & alijs operibus eiusdem authoris extensius typis excutitur.*

Commentum nouum & vtile in Rubr. de Iudicijs:

Summaria:

- Author huic editioni iam pridem edita quid nouè addit. num. 1.*
Iudicialis Strepitus aliquantula cęlestium memoria saliat. num. 2.
Continuationis huius tituli ratio multiplex, sed quę utilior num. 3.
Argumentum de preparatorio ad preparatum non ualere simpliciter num. 4.
& ut potest ualere num. 7.
Matrimonia quę non ualent, & sponsalia sic hodie num. 5.
Adulterio uxor perdit dotem, sed non eius preparatorijs, quę licet sint peccata mortifera, non equantur illi num. 8. licet ex eis cum alijs circumstantijs presumatur illud num. 9.
Dos propior uxori, quam feudum uasallo num. 10.
Iudex preparatorij, quando fit Iudex causę preparatę num. 11.
Iuramenti ratione quando quis nouum sortitur forum num. 12.
Don Didacus a Leyua siue Conarruias laudatus num. 13.
Iudicium significat quindecim, sed nullum eorum originario significato num. 14.
Iudicium pro discussione, siue processu Iudiciali diffinitur sic paulo cautius n. 15.
Iudicium inquisitionis proprie dicitur Iudicium, & quodlibet aliud etiam ante litem contestatam num. 16.
Iudicium est duplex: ordinarium, & extraordinarium, quorum utrumque habetenus non definitum sic diffiniri potest num. 17.
Iudicium inquisitionis absolute extraordinarium, secundũ quid ordinarium. n. 18.
Iudiciorum aliud spirituale, aliud temporule, & utriusque definitio. num. 19.
Ius patronatus est spirituale, & annexum spirituali. num. 20.
Annexum alicui non est idem, quod illud in specie, sed potest esse in genere. n. 20.
Disputatur male An hoc sit illud, priusquam sciatur quid sit illud. num. 22.
Spiritualia multa significat, & ideo spiritualia multigena. num. 24.
Spirituale diffinire non facile, sed diffinitur sic quoad propositum. num. 25.
Dona Dei non omnia esse spiritualia, & quę talia. num. 26. (num. 27.)
Sacramentalia & beneficia, quę rōe sunt spiritualia, eadẽ est & Ius patronatus.
Spiritualia quaedã alijs spiritualibus spiritualiora, & ideo alijs alia annexa. n. 28.
Sacra non omnia spiritualia. num. 29.
Spiritualibus cur dicantur annexa beneficia, & Ius patronatus. num. 30.
Iudiciorum aliud criminale, aliud Ciuile, aliud mixtum, & omnium diffinitio. num. 31. & 34.
Iudicium ad remouendũ quem ab officio, Criminale est, non obstante c. Per tuas de Simon. num. 32.
Intellectus c. Per tuas de Simon. num. 33.
Crimina non semper omnino extinguuntur morte. num. 35.
Causa Criminalis quare interdum uocatur pecuniaria. num. 36.
Pœna Criminalis quare interdum uocatur Ciuilis. num. 37.
Pœna pecuniaria legalis, uel Conventionalis cui applicanda. num. 38.

- 1 **M**ultorum rogatu aditurus Romæ repetitionem in cap. Nouit. de Iudic. iam pridem anno 1548. Contumbricæ aditam, decreui præmittere more antiquorum repetentium, quædam in ipsam mer Rubricam: & primum quidem reducens in Epilogum, & summam ea quæ de Iudicio, prout sumitur pro processu Iudiciali, ordinariè post alios. (iuxta personam Gimnastę, quam tunc agebamus) scripsimus anno 1538. & sequenti in eandem, quæ nondum sunt adita, nec ex Hispania, ut nunc adi possint, in urbem delata: Adicēis tamen aliquot, quibus mens quadantenus cœlestia monentur, pro persona Censoris, quam in præsentia gerimus.

- 2 II. addemus multa de Iudicio, prout sumitur pro actu iudicandi, quibus pius lector præmonetur ea, quæ de iudiciis est doctrina, non solum doceri qualis debeat esse ordo processus Iudicialis externi, sed etiam qualis esse debeat tranquilla animi cuiuslibet determinatio, & diffinitio: Auctarium dignum, ni fallor, quod omnes tam interni, quam externi fori Iudices, & tam priuata, quam publica auctoritate iudicantes, semper præ oculis habeamus. Primum igitur in Epilogum redigendum est, quod Decius in utraque lectura, & Ripa eruditè, subtiliter, & laboriosè quidem, sed parum vtiliter videntur de ratione continuandi, & subordinandi hunc titulum præcedentibus disputare, & planius, ac vtilius Tironibus præsertim est dicere, quod ratio qua
- 3 huius libri, est. Quod totum hoc volumen Decretalium, digressit in quinque libros, quorum materias designant illa quinque verba illius Senarii antiqui: Iudex, iudicium, clericus, sponsalia, crimen; Quorum primum, scilicet: Iudex, designat, Quod in primo principaliter tractatur de personis Iudicum, & de pertinentibus ad eos: & secundum, scilicet: Iudicium, Quod tractatur principaliter in secundo de Iudiciis, siue processibus Iudicum siue pertinentibus ad ea. Tertium verò, scilicet: Clericus, quod in Tertio principaliter agitur de clericis, & ad eos pertinentibus. Quarum autem,

tem, scilicet; Sponsalia, quod in quarto tractatur principaliter de sponsalibus, & matrimoniis, & ad ea pertinentibus. Quinrum denique, scilicet: crimen, significat; Quod in quinto principaliter agitur de criminibus, & ea tangentibus, & ita in principio secundi libri præmittit titulum generalem de Iudiciis.

Secundum Illationem illam Pan. & omnium posterorum, quod valet argumentum de præparatoriis ad præparata, quam excerpunt ex illa continuatione Iohan. Andr. videlicet: supra dictum est de præparatoriis Iudiciorum, nunc de ipsis Iudiciis est videndum, non esse efficacem: Quandoquidem innumera sunt præparatoria, de quibus non dicuntur verè illa, quæ de præparatis: nam Sponsalia præparant ad matrimonium, sed non sunt indissolubilia, vt illud: c. Quemadmodum de Iureiur. Qui contrahit illa cum sanguinea, vel religiosa, non excommunicatur, vt qui contrahit illud: Clemen. 1. cum glos. de consang. Hodiè valent sponsalia abiente Parocho contracta, non tamen matrimonium: iuxta c. 1. Concil. Trid. sess. 24. de refor. matrim. adiunctis, quæ nos addimus in Manual Confess. cap. 22. num. 25. & melius c. 25. num. 144. Probatio est præparatoria ad sententiam, non tamen transit in rem iudicatam, sicut illa, & non est necesse appellare ab illa, sicut à sententia: Nec est exequenda sicut sententia, vt palam est toto tit. de probat. test. re iud. & appell. Prima item tonsura preparat ad ordines maiores, sed non est ordo Sacer, sicut illi: c. A multis de ætat. & qual. Ius item patronatus non est beneficium ecclesiasticum, potest cadere in laicum, potest donari, & legari, non autem beneficium, & cætera infinita: Quare illud Bar. h. in l. Qui proprio §. Item quaeritur. ff. de procurat. Quod procurator constitutus ad præparatoria, tenetur defendere Dominum in præparatis, alio quidem textu, vel alia ratione est vera, non tamen illa, quod idem sit iudicandum de præparatoriis & præparatis, vnde & ipse ibidem asserit, procuratorem primæ causæ non teneri ad defendendum causam appellationis, licet prima sit præparatoria ad secundam.

Tertium, quod minus inferitur illud Baldi in cap. tue. de

- 6 procurat. in ver^o. quid si absque carnali cōpula ; nempe ;
 Quod sicut mulier priuatur dote propter adulterium c. ple-
 runque inf. de donat. inter vir. & vxor. ita etiam debeat priua-
 ri propterea ; quod passa sit manus alterius ad mamillam ,
 arg. à præparatoriis ad præparatum : Tum , quia licet inter
 præparatoria & præparata debet aut potest esse aliqua subor-
 dinatio, conuenientia, aut coherentia, non tamen tanta, vt
 7 de utrisque eadem dici queant , præsertim quando necessa-
 rio non esse inferunt , vt in casu proposito , non enim neces-
 sario inferitur : Tetigit mamillas , igitur habuit rem cum il-
 la : Tum , quia longè maius est peccatum adulterium, quam
 8 passio manus in mamillas, vt colligitur ex Thom. 2. 2. q. 151.
 art. 4. dum ponit differentiam inter castitatem , quæ est cir-
 ca ipsum actum carnalem , & inter pudicitiam , quæ versatur
 circa alloquia, tactus , & oscula turpia ; & melius q. 154. art.
 4. quatenus ait : Alloquia , tactus , & oscula , sua natura , si-
 ue absolutè considerata , vt ait ibi , Gaiet. non esse pecca-
 ta mortalia : Tum , quia alioqui etiam propter visum , allo-
 quium , vel solius manus tactum libidinosum , deberet per-
 dere , quia etiam , hæc sunt peccata mortalia , & præparato-
 ria adulterii cap. Nec solo 32. q. 5. tradit Thom. in d. q. 154.
 art. 4. quod tamen nemo dicat : Tum , quia poena non de-
 bet extendi de vno casu ad alium c. Poenæ de poenit. dist. 1.
 9 præsertim ipso lure imposita , glos. solen. cap. fin. de Iur. pa-
 tron. saltem quando non est eadem ratio , ut hic per præfa-
 ta , imò neque quando est eadem ratio, nisi interuenerit ali-
 quid aliud de illis , quæ Domini. & Franc. ponunt in cap. 1.
 de temp. ordin. lib. 6. per quod soluuntur rationes , qui-
 bus Ripa hic adhæret Bald. Tum , quia §. 1. quib. mod. feud.
 amitt. qui loquitur de feudatario ponente manus ad mamil-
 las Vxoris Domini , non rectè arguitur ad vxorem , quæ pa-
 ritur illam impositionem . Partim , quod reuerentia feudata-
 rii maior debeat esse ad Dominum cuius vasallus est per Iu-
 ramentum solenne astrictus , & dono feudi obstrictus ,
 10 quam vxoris ad maritum , quæ creata est ei socia Genes. 2.
 Partim, quod feudum quod perditur minus sit illius quàm dos
 vxoris , quia non est nisi quoad vtile dominium : Tum, quia
 si exco.

si excommunicatio ferretur ipso iure in eum qui adulteraretur, qui predicta impudica faceret abstinendo se à copula, non esset excommunicatus: Tum, quia licet ex his actibus impudicis colligatur aliqua presumptio, non tamen illa est præsumptio iuris & de iure, contra quam non admittitur probatio, & ita probato contrario non iudicaretur adultera, nec consequenter priuata dote. Quare resoluendum est primo, dicto Baldi non esse locum in foro conscientie. Secundo neque in foro exteriori probato contrario, quod cessat præsumptio. Tertio, Quod neque esset locus illi etiam non probato contrario in solo tactu mamillarum, imò nec in solo osculo, nisi probarentur aliquæ aliæ circumstantiæ loci, temporis, vel personarum, ex quibus iudicanda esset rea adulterii, quo casu non perderet dotem ex eo solo, quod passa est tangi vel osculari, sed quia probata est, & iudicata adultera.

- 21 Quartum, non inferri etiam ex prædicta continuatione, Quod Iudex Ecclesiasticus aditus ab aliquo pro absolutio-
ne à iuramento à se præstito ad effectum agendi aduersus contractum, quem iurauit, fiat Iudex super ipso contractu, si aliàs non erat competens ad cognoscendum de illo, quia, vt prædixi, coherentia præparatorii ad præparatum, non est tanta; vt quicquid dicitur de altero, sit de altero dicendum, nec consequenter efficit, vt Iudex Ecclesiasticus ex eo solo quod est Iudex præparatorii, fiat Iudex præparati vt contra Bald. tenuit Castr. in l. Ordinarii, C. de rei vend. quem sequitur & confirmat Decius hic, quem in prædicto anno 1538. secuti, confutauimus Baldū ea ratione qua Ripa hic defendit communem. Tum, quia illud Baldi in d. l. ordinarii C. de rei vendic. Iudex causæ præparatoriæ debet esse & præparata, restringendum est, quando esset competens præparata, etiamsi non cognouisset de præparatoria, de tali enim loquitur illa lex Ordinarii, in qua ipse se fundat: Tum,
- 22 quia c. fin. de for. compet. lib. 6. quod habet: Cognitionem de iuramento spectare ad Iudicem Ecclesiasticum etiam inter laicos restringendum est, quando agitur ad obseruanciam iuramenti, & ad cogendum iurantem seruare illud non

autem cum prætenditur contrarium. Procederet etiam dictum Baldi, cum Iudex absoluens esset competens in materia, in qua Ecclesiasticus esset competens alia ratione quam iuramenti, qualis est vsurarum, sacrilegii &c. Tum, Quia Alex. 3. in c. Causam quæ qui fil. sint legit. noluit cognoscere de spolio partis in præiudicium Iurisdictionis Regis Angliæ, licet cognosceret de legitimitate eius, Tum deniq; Quod nullo iure, neque vlla efficaci ratione probatur, quod Iudex incompetens super vna causa, fiat competens in illa eo solo quod cognouit de præparatoria ad illam, imò videtur casus in contrarium in l. 1. C. ad exhib. & hanc partem seruat usus & praxis Hispaniæ & etiam Galliæ, & decis. Tholos. 51. diffinit Iudicem Ecclesiasticum, qui cognouit de legato pio, non posse cognoscere de interesse omisso, casu quo illud peti posset coram competente laico, licet cognitio de debito legati præpararet ad debitum interesse, & quod multi authores classici citati per Dec. & Ripam id tenent, quod ipsum etiam post nos tenuit eruditissimus iuxta ac piissimus

13 Didacus à Leiuua siue Couaruuias, feruentissimus olim, auditor noster Salmanticæ, nunc autem præses Illustrissimus Consilii Regis Catholici, & Episcopus Segobiensis Reuerens. lib. 1. var. resolut. cap. 4. nu. 8. tametsi plus rationibus prefatis quam authoritati omnium præfatorum fidam.

14 Quintum quod hæc vox [Iudicium] quindecim Iurisperitis significat, secundum Iohan. Monach. in hoc eod. tit. lib. 6. contenta hiis tribus Senariis.

Actio lis, author, forus, arbiter, vltima velle,

Quæstio, discre; sen. instan. discussio, posse,

Pernicies, pœna, processus Iudicialis.

Hoc est, significat actionem. ff. de iudic. l. In tribus inf. de procur. c. Ex litteris [litem] ff. de pecul. l. quod debetur ff. ad Trebel. l. 1. 2. respon. [Authoritatem] infra eod. cap. Decernimus [forum] infra eod. cap. quanto [Arbitrium] 2. q. 6. cap. A Iudicibus & ff. qui satisd. cog. l. Arbitro de offic. de leg. lib. 6. c. Ab arbitris, ibi enim arbiter dicitur Iudex, ergo & arbitrium dicitur Iudicium [vltimam voluntatem] C. de sacrosan. eccles. l. 1. & cap. Licet de sepult. lib. 6. [Quæstionem

tionem] C. de ordin. Iudic. l. quæstionum infra qui fil. sine legit. c. per venerabilem s. Rationibus [Discretionem] ff. de iudic. l. Cum Prætor. infra de præb. cap. Graue [Sententiam] de offic. deleg. cap. De causis. de appell. cap. si duobus circa fin. de præscrip. cap. fin. ff. de legat. 3. l. qui concubinam s. si hæres & Ecclesiast. 18. cap. ibi: Ante iudicium iustitiam tibi para [Instantiam]. C. de iudic. l. properandum s. 1. cap. venerabilis inf. eod. [Discussionem] vt hic & C. & ff. eod. tit. & inf. de verb. signi. c. forus in princ. [Possè vel potentiam] ff. de Iudic. l. Iudicium soluitur, id est potestas iudicandi [Perniciem] 1. ad Corinth. 11. ibi: Iudicium id est perniciem sibi manducat & bibit, sic exponitur 4. sent. dist. 9. in fin. [Pœnam] Mathei 4. qui occiderit reus erit iudicio, id est pœna, sicut Iohan. 3. ibi. In resurrectionem Iudicii, hoc est pœnæ æternæ [Processum iudicalem] infra eod. c. 1. & cap. 1. de except. lib. 6. in princ. Adde tamen omnibus, quod verbum Iudicium nihil horum significat secundum suam propriissimam & originariam significationem vt infra n. 39. monstrabitur Dixi (originariã) quia secundum propriam etiam illa satis propriè significat. Porro Iudicium prout significat discussionem, vel processum Iudicalem, ut hic summitur diffinitur esse actus trium personarum, Iudicis, actoris, & rei in discutiendo contendentium, vel contendere parantium, in qua diffinitione verbum, actus, videtur accipi singulariter vel collectiuè pro vno vel multis actis momentaneis vel successiuis prefactarum trium personarum, vt accipi potest iuxta doctri. Barth. in l. si pluribus sub fin. de legat. 2. & verbum, trium, pro triplicis generis, & verbum, personarum, vt comprehendat etiam personas fictas, quoniam in Iudiciis inquisitionis & denunciationis, & aliis, quæ ex officio fiunt, pro actore vel accusatore, interuenit fama vel notorietas, aut Reipub. utilitas, vt colligitur ex cap. Super hiis & cap. Inquisitionis de accusat. imò & pro reo interuenit damnum publicum, sicut & pro actore utilitas publica in iudicio inquisitionis generalis, quæ fit iuxta l. Congruit ff. de off. præsid. & cap. 1. de offic. Iud. ordin. Dixi, in discutiendo, pro, in Iudicio, quod ponit comunis, & pro in

loco Iudicii, quod ponit Decius & Ripa, ne definitum in definitione reperatur. Addidi, vel contendere parantium, ad comprehendendum principium Iudicii, quod est citatio §. fin. Instit. de pœn. tem. litig. & libelli oblationem, recusationes, interrogationes, confessiones, probationes, & alia quæ passim fiunt ante litem contestatam: Per quas expositiones longè planius, breuius, & utilius, quam ab aliis potest defendi definitio communis, ex qua inferitur, quod iudicium inquisitionis, vel denunciationis est propriè iudicium, & quod iudicium non solum inuenitur post litem contestatam, sed etiam ante illam, licet integrius post illam, sed integritas & magnitudo non mutant speciem l. si. ff. de fund. instr. & licet multa liceant post litem contestatam, quæ non licent antea: c. Quoniam frequenter vt lit. non contest. & e contrario multa licent antea quæ non licent post: l. post litem ff. de procur. & licet ob id quoad quædam iudicium dicatur incipere à lris contestatione l. vbi cœptum ff. de iudic. vnde & multæ cautiones & prætorie stipulationes præstitæ ante litem contestatam, proprie dicuntur iudiciales: l. 1. & 2. ff. de præ. stipul. & quidem omnia quæ fiunt coram Iudice ad contendendum, imo & ad concordandum, ad incipiendam litem, vel ad impediendum eius initium, dicuntur esse iudicium vel aliqua pars eius, vnde rectè Dec. quem sequitur Ripa, discedit à Signor de Homod. in cons. 163. incipie. statuto ciuitatis Mediolani, quatenus determinauit: Non posse fieri præceptum de soluendo minori 25. annis, tanquam confessio in iudicio, ante litem contestatam, etiamsi illud fecisset post octodecim annos, & stante statuto vt minor 25. annis modo sit maior octodecim, habeat legitimam personam standi in iudicio.

- 17 Sextum, quod diuiditur iudicium primo in Ordinarium & Extraordinarium. Quoniam autem Innoc. communiter recep. tenuit in cap. Cum oporteat de accusat. iudicium inquisitionis dici extraordinarium, & in cap. Dilecto de sent. excom. à multis etiam recep. tenet esse ordinarium, & super eo relato hic per Panor. magna tempestas orta est inter omnes posteriores: Non est facile ita diffinire membra huius diuisionis

uisionis, vt non remaneant aliquot scrupuli, quò factum
 esse suspicor, vt nemo illòrum videatur ausus vllum illo-
 rum diffinire. Arbitror autem posse diffiniri Iudicium ordi-
 narium, esse Iudicium, in quo proceditur mediante actio-
 ne vel accusatione vera. Dixi, Iudicium, pro genere, &
 cum actione, ad comprehendenda iudicia ordinaria ciuilia,
 & cum accusatione ad comprehendenda ordinaria crimina-
 lia: Actio enim & accusatio propriè sumptæ sic differunt
 iuxta glos. recep. in princ. Instit. de actio. & in Rubrica ff. &
 C. de act. iunct. Rubr. ff. & C. de accusat. Dixi, vera, quia & in
 famia vel aliquid ei equipollens ob quæ inquiritur, quidam
 accusatores fidi sunt vt post Tho. & alios inf. n. seq. traditur.
 Iudiciũ autẽ extraordinarium est, in quo sine actione, uel ac-
 culatione vera proceditur: Dixi, Iudicium, pro genere, reli-
 qua pro differentia, qua differt ab ordinario. Tum, quod ex-
 traordinarium, illud esse dicitur, quod officio Iudicis expe-
 ditur l. pecunię verbum s. persecutionis. ff. de verb. sign. l.
 Cum filius ff. si cert. per. & in l. si cui legatum in fin. princ.
 ff. de cond. & demonst. in l. i. s. si solent ff. de exerc. Tum,
 quia extraordinarium dicitur illud, quod contra regulas Iu-
 ris communis conceditur l. In causę la. 2. in princ. ff. de mi-
 nor. Ex quibus diffinitionibus clarè inferitur: Iudicium in-
 quisionis esse simpliciter & absolute extraordinarium, vt
 affirmavit Innoc. in d. e. Cum oporteat, pro quo facit etiam
 quod Iudicium in tres partes principaliter diuiditur vt not.
 Bart. in l. 2. ff. de fur. Nam habet principium, medium, &
 finem, & in principio inquisitionis sine accusatione vera
 proceditur d. cap. Qualiter, quod est contra corticem regu-
 læ l. Rescripto §. Si quis accusatorem ff. de mune. & honor.
 In secunda parte, scilicet in medio, testes recipiuntur lite
 non contestata c. Quoniam §. sunt & alii inf. vt lic. non con-
 test. in vltima parte, scilicet in fine, non imponitur pœna
 determinata à Iure, sed condemnatio alteratur, & arbitrio
 Iudicis pœna imponitur c. Inquisitionis infra de accus. licet
 possit dici secundum quid ordinarium, quatenus etsi non in-
 terueniat in eò accusator, verus, interuenit tamen fictus,
 scilicet: infamia vel aliquid ei equipollens vt prædictũ est,
 quale

quale dixit Innoc. in d. cap. Dilecto de sent. excôm.

Secundo infertur iudicia super beneficiis, vsuris, matrimoniiis, & decimis esse ordinaria, licet in eis procedatur simpliciter & de plano sine figura & strepitu Iudicii Clem. 2. de Iudic. & ita in multis contra ordinem causarum vel iudiciorum plenariorum Clem. Sape de verb. sign. Quia in eis proceditur mediante actione vera nata ex aliquo iusto, vel colorato titulo, vel ex lege diuina, vel Canonica.

Tertio quod iudicium per viam denunciationis, vel officii Iudicis sine actione vel accusatione contextum, est extraordinarium, quia proceditur sine actione vel accusatione vera 4. quod statutum loquens de iudicio ordinario, non habet locum in iudicio inquisitionis, & aliis prefatis vt tenuit Pan. hic communiter recept.

- Septimum, quod iudicium secundo diuiditur in iudicium
- 19 Spirituale, in quo tractatur de rebus Spiritualibus: c. Exhibita inf. eod. & in Temporale, in quo tractatur de temporalibus c. Venerabilis inf. eod. An autem Iudicium in quo tractatur de iure Patronatus dicatur Spirituale an temporale, An mixtum; videtur pendere ab illa quaestione: An Ius patronatus sit spirituale; temporale, an mixtum? In qua post longam, eandemq; eruditam concertationem Doctorum praefertim Decii & Ripae, tenui olim communem opinionem, videlicet: Non esse spirituale, sed annexum spirituali: qua in re nunc addo primo; Quod ratio Decii, quae olim firma visa fuit, nunc non videtur firma: Ratio enim est illa, Quod nullum annexum est idipsum quod id, cui annectitur, sicut nec simile est idem cum eo, cui assimilatur, iuxta l. Quod Nerua iunct. glos. ff. de pos. & c. Capitulum Sanctae Crucis iunct. glos. de rescrip. & Ius patronatus est annexum Spiritualibus, c. Quanto inf. eod. & c. De Iure inf. de Iur. patron.
- 21 Ratio autem quare non est firma, est, quod licet nihil sit idipsum, quod est id cui simile est, in specie, siue in Individuo, potest tamen esse idem in genere: Si quid enim est simile Iohanni, non est idem quod Iohannes in specie, potest tamen esse idem in genere, vt si quod est simile Iohanni, sit alius homo. Virtutes item infusae similes sunt septem donis
Spiri-

Spiritus sancti, & ita non sunt eadem quæ illa in specie & indiuiduo, sunt tamen eadem in genere, quia sunt Spirituales vt illa. Sic quamuis Ius patronatus sit simile & annexum rei Spirituali, & non sit in specie & indiuiduo idem, quod illa res spiritalis, potest tamen esse idem in genere scilicet Spirituale.

22 Adde secundo quod magna incogitantia præfati Doctores & ego disputauimus. An Ius patronatus sit Spirituale nec ne? non præmissa & constituta prius diffinitione rei Spirituales, sicut & eadem incogitantia tractauimus omnes, An Iudicium inquisitionis sit ordinarium vel extraordinarium, non præmissa & constituta prius diffinitione, vel quiditate Iudicii ordinarii vel extraordinarii: Quomodo enim quis probare potest aliquid esse vel non esse tale vel tale, nisi præsupposito quale sit illud, & An sit, an non sit homo, nisi præsupposito quid sit homo? & consequenter An sit Spirituale, nisi præsupposito quid sit Spirituale?

23 Tertio Quod ideo hoc videtur contigisse, quia, vt nuper dixi in Manual. Confess. latinitate donato cap: 23. num. 99. post Maiorem in 4. dist. 25. q. 1. col. 2. non est facile diffinire quid sit Spirituale, cuius ratio, licet eam ipse non attingat, potest esse; quod cum spirituale siue spiritale dicatur omne quod pertinet ad spiritum, spiritus autem propriè dicatur halitus siue status iuxta illud Iob. 17. Spiritus meus at-

24 tenuabitur, & per translationem, nunc anima, Iohan. 19. trapidit spiritum, uunc ventus, act. 1. Tanquam aduenientis spiritus vehementis, nunc omne incorporeum iuxta illud Ioan. 4. spiritus est Deus, nunc omnis inuisibilis substantia, vt ait Thom. 1. par. q. 41. art. 3. ad quartum: Necesse est vt spirituale quoq; multipliciter dicatur.

Quarto Quod in d. Manual. vbi supra ea de re in hæc verba scripsimus Omissio stilo, quo in vulgari hoc in loco vsi fuimus, secuti Ioan. Andr. Panor. & communem in cap. Consulere de Simon. adiunc. quæ Thom. & communis ait in 4. dist. 25. Spirituale, vt huc pertinet, & communiter accipitur in Iure Pontificio, diffiniri potest esse domum supernaturale à Deo datum ad animarum salutem, vel quid institutum super-

- supernaturaliter ad eam efficiendam, vel ab ecclesia potestate supernaturali sibi data ad conficiendum illa vel annexa eis. Quæ diffinitio facile colligi potest ex c. Gratia & c. Qui studet 1. q. 1. & c. Quam pio 1. q. 2. & Duran. dist. 25. q. 1. & ex Thom. 2. 2. q. 100. art. 3. & 4. Dixi [donum Dei] pro genere, quia omne spirituale est donum Dei, non contra omne
- 26 donum Dei est spirituale: Nam omnia bona temporalia sunt dona Dei, iuxta illud Apost. 1. ad corint. 4. Quid habes quod non accepisti? & illud princ. Authen. Quomodo oportet. episc. Maxima dona Dei sunt à superna collata clementia; Sacerdotium & Imperium. Dixi (supernaturale) ad includendum spiritualia per essentiam, & excludendum dona naturalia. Dixi [ad salutem animarum] ad excludendum insignia seu arma, dotes, & victorias Regibus & Principibus aliquot, vel aliis in alium finem, quam salutem animarum supernaturaliter concessa. Dixi [vel aliquid institutum supernaturaliter ab eodem ad eam efficiendam] ad includendum spirituale per causam, qualia sunt sacramenta, quæ ipse solus instituit, & sola efficiunt instrumenta gratiam, ut dictum est supra cap. 22. num. 1. & 2. Dixi [vel ab ecclesia potestate supernaturali sibi data] ad includenda spiritualia statuta, ut loquuntur Ioan. Andr. & Panor. in cap. Consulere, de Simon. siue facta & constituta ab Ecclesia, qualia sunt sacramentalia, & eis annexa ab eadem instituta, quibus sacramenta parantur, conficiuntur, & conseruantur. Consecratio & benedictio Ecclesiæ vel altaris, vasorum, ornamentorum, aquæ baptismalis, vel benedictæ, exorcismus, catechismus, ius patronatus, beneficia, collationes, præsentationes, renunciationes, & id genus alia hæc ibi.
- 28 Adde quinto ex hac diffinitione inferri primo. Quod aliqua spiritualia sint aliis spiritualibus spiritualiora, illa enim quæ sunt per essentiam talia, vel à solo Deo immediate creata, vel instituta, ut sunt gratia gratum faciens, septem dona Spiritus sancti, & gratiæ, quas gratis datas appellant, & potestas Ecclesiastica supernaturaliter primum à Christo data, ut diximus in cap. Nouit, infra eod. notab. 3.
- 29 Secundo Inferitur quod non omne sacrum est spirituale, ut
hic

hic accipitur, Bona enim mobilia & immobilia Ecclesiastica, sunt sacra: iuxta S. Thom. recep. 2. 2. q. 99. art. 3. & probatur in cap. Nulla & cap. Prædia 12. q. 2. quæ tamen non sunt spiritualia, quia diffinitio eis non conuenit, nam licet dedicentur ad sustentationem spiritualium, vt ait S. Thom. vbi supra, non tamen per benedictionem Sacri constitutiuiam, quæ de sola potestate supernaturali & spirituali fluere potest, vt noue resoluiamus in cap. Non liceat 12. q. 2. s. 17. à num. 7. Quamuis dedicatio illa satis possit dici spiritualis.

Tertio infertur quod altius & rectius locutus est Antonius, quam Panor. & nos omnes posterius eius qui eum secuti sumus, nempè: Quod Ius patronatus est spirituale origine, Quia per præfatam diffinitionem constat, quod non humana & naturali, sed diuina & supernaturali potestate à Christo Petro, & Ecclesiæ tradita, vt in notab. 3. à num. 81. dicitur, inuentum & creatum est: Et hac ratione irrefragabili confirmatur, quod nec Panor. nec Aret. nec Felin. nec Decius nec vlli alii catholici negare possumus, sacramenta iam instituta ab Ecclesia, potestate illa diuinitus ei à Christo data, esse spiritualia, & nulla ratione alia, sunt talia, quam quia in salutem animarum sunt constituta ab Ecclesia, potestate præfata supernaturali: Cum ergo negare non possimus beneficia ecclesiastica & Ius conferendi ista, & eligendi, ac præsentandi, esse ad illa inuenta & instituta ab ecclesia, eadem potestate supernaturali, qua alia sacramentalia, consequens est nec posse nos inficiari esse spiritualia, sicut illa. Nec quicquam obstat, quod hæc dicantur annexa spiritualibus antecedenter vel dependenter, vt dicit Thom. in d. 30 art. 4. Quia nil repugnat vt vnum & idem sit spirituale & annexum alteri spirituali, sicut nec repugnat vnum & idem esse temporale & annexum alteri temporali, multæ enim Ecclesiæ spirituales sunt annexæ Ecclesiis Cathedralibus, & aliis collegiatis regularibus & secularibus cap. extirpandæ §. Qui vero de præb. cap. Super eo eod. tit. lib. 6. & beneficia ecclesiastica secundum omnes sunt iura spiritualia, imo etiam præbenda, quæ saltem est Canonicatui annexa per c.

Dilecto,

Di lecto, de preb. q̄ in hoc reputat sing. Panor. ibid. & feli. in c. Cu m M. de constir. col. 7. & alii alibi: At ipsemet Thom. recep. ab omnibus in d. art. 4. dixit: Beneficia ecclesiastica esse annexa spiritualibus dependenter, sicut ius patronatus, est annexum antecedenter, ergo nihil desinit esse spirituale eo solo, quod sit annexum spirituali, quod supra num. 21. clarius probauimus. Ratio autem quare beneficia Ecclesiastica, monachatus, religiones, & alia sacramentalia dicantur annexa spiritualibus, illa est, quod sunt inuenta & ita tuta ab Ecclesia ad paranda conficienda, conseruanda, & exercenda alia illis spiritualiora, qualia quæ sint supra dictum est. Cum ergo per superiora constet ius patronatus esse spirituale, licet sit annexum aliis spiritualioribus, consequitur iudicium de illo habendum vel habitum esse spirituale, quæ est solutio quæstionis propositæ.

31. Octauum principale, quod iudicium Tertio diuiditur in criminale & Ciuile, Quæ erudite, & curiose diffinit hic Ripa, discedens tamen multum à communi modo loquendi, à quo non discedendo videtur diffiniri posse, iudicium criminale esse iudicium, in quo agitur principaliter de crimine, & principaliter ad vtilitatem publicam. Quæ diffinitio satis colligitur ex glos. l. 3. ff. de sepul. uiol. & Bart. Bald. & aliis in eam scribentibus, ex panor. & omnibus aliis hic & aliis locis citatis per Dec. & Ripam. Dixi [principaliter] ad excludenda iudicia in quibus incidenter & obiter, tantum agitur de crimine, vt cum agitur de crimine via exceptionis cap. Super hiis de accusat. & cum fiscus petit aliqua bona sibi comperentia ratione alicuius criminis, non tamen agendo principaliter de illo puniēdo, vt colligitur ex l. 1. ff. de iur. fisci Per quas duas declarationes cessat necessitas recedendi à communi modo loquendi, vt Ripa recedit. Dixi etiam (principaliter ad vtilitatem publicam) ad excludenda iudicia, in quibus de crimine agitur quidem principaliter, sed ad vtilitatem priuatam, vt cum agitur ciuilitur de furto, ad duplum vel quadruplum parti applicandum. Iudicium autem ciuile est iudicium in quo non agitur de crimine saltem principaliter, vel saltem agitur principaliter ad vtilitatem priuatam,

uatam, Ex quibus inferitur 1. id, quod Anton. à Butrio dixit hic, quod finis Iudicii criminalis, est utilitas publica, finis autem ciuilis utilitas priuata.

Secundo quod glos. l. 3. ff. de sepul. viol. quatenus habet, quod cum pœna etiam pecuniaria applicanda est fisco, iudiciũ est criminale, cum vero parti, ciuile, est intelligenda de iudicio, in quo agitur principaliter de crimine: Nam si ageretur ad pœnam ex contractu partium, vel alia de causa quam criminis principaliter intenti applicandam fisco, vt frequenter accidit, non esset Iudicium criminale, quia non agitur de crimine principaliter.

32 Tercio Quod Iudicium, in quo agitur ad remotionem ab officio publico est criminale, quia agitur de crimine principaliter & principaliter ad utilitatem publicam, & efficaciter probat l. 3. §. Pœna ff. de crim. stellion. Nec obstat cap. Per tuas de Simon. quatenus videtur probare, quod cum agitur ad remotionem Abbatis ab administratione, causa est ciuilis, non criminalis, Quia verè id ibi non probatur: Non enim habet simpliciter, ibi non fuisse actum criminaliter, sed cum adiectione, non fuisse actum criminaliter, ita vt deponeretur ab ordine, & quod idè dicitur ibi ciuilitè agi, quia non agebatur ad pœnam naturalem & summam, ad quam poterat agi, vt ibi dicit Panor. ex qua tamen expositione non est inferendum, quod Iudicium desinit esse criminale ex eo solo, quod non agatur in eo ad pœnam naturalem, & maximam crimini de quo agitur debitam: Iudicia enim in quibus proceditur per inquisitionem ad castiganda delicta criminalia sunt, in eis tamen regulariter non imponitur pœna maxima crimini debita, sed arbitraria c.

33 Inquisitionis de accusat. Sed solum inferitur, quod aliquando dicitur ciuilitè agi, eo quod non agatur ad maximam pœnam crimini debitam, licet propriè criminaliter agatur, quem intellectum, omnium quos plurimos hic reddit Ripa, arbitror esse germanissimum, Nec obstat quod aliqui sentiant contrarium, & quod Decius videtur valere in 1. & 2. l. et. quoniam magis causa disputandi, & ostentandi acumina ingeniorum, quam solida diffinitione vidètur id facere.

Quar-

- 34 Quarto Quod videtur posse dari iudicium mixtum, id est tale, quod sit criminale & Ciuile simul, Illud scilicet, in quo agitur de crimine principaliter tam ad priuatam, quam publicam vtilitatem: Exemplum est in l. Lege Cornelia §. fin. quam Decius in hoc citat ff. ad Sillan. de Iudicio, in quo quis agit populari actione aduersus eum, qui aperuisset testamentum occisi, antequam de familia quæstio haberetur, in quo dimidium pœnæ, quæ est 100. aureorum applicatur parti, & dimidium fisco. Illi enim Iudicio conuenit vtraq; definitio, Criminalis quidem, quia agitur de crimine principaliter, & principaliter ad publicam vtilitatem, Ciuilis autem, quia licet agatur principaliter de crimine, agitur tamē etiam principaliter ad vtilitatem priuatam, quod sufficit.
- 35 Quinto. Quod nil obstat præfatis l. Caius ff. ad Sillan. quatenus vocat causam pecuniariam illam, in qua pœna applicatur fisco, quia aliud est dicere pecuniariam causam non extinguere morte delinquentis, quod ibi probatur, & aliud dicere non esse criminalem, Nam licet regulariter crimina extinguantur morte quoad alias pœnas, quoad tamen pœnam bonorum, quæ ob illud ipso Iure confiscantur, non extinguuntur l. Ex iudiciorum ff. de accusat. & glos. l. i. C. ne ex delict. defunc. & ita ibi appellatur causa pecuniaria. Quia ad pœnam pecuniariã agebatur, & quia illa erat applicata fisco, dicitur causa criminalis, & non ciuilis per prædicta.
- Sexto infertur verus intellectus cap. Item cum quis infra de restit. spol. scilicet: Quod non significat criminaliter agi, eo quod de crimine excipiatur, sed quod per exceptionem criminis non repellitur agens de spolio.
- 36 Septimo Infertur intellectus verus Auth. Sed hodie C. de Episc. & cler. scilicet. Quod per illa verba, in causa criminali vel pecuniaria, non significatur causam, in qua pecunia applicatur fisco, esse ciuilem, sed potius quod est duplex causa criminalis, Altera, in qua imponitur sola pœna pecuniaria, Altera, in qua etiam pœna corporalis.
- 37 Octauo Infertur id quod pulchre de more Decius ait Salic. dicere in l. i. C. de sepul. viol. vers. ex ista glos. Quod glos. & iura abutuntur his vocabulis secundum diuersam consi-

considerationem : Nam pœna pecuniaria ; quæ fisco applicatur potest dici civilis habito respectu ad pœnam corporalem , & remotio ab administratione , respectu depositionis ab ordine , vt in d. cap. Per tuas .

Nonum principale, Quod illa conclusio, quam post Pa-
 3⁸ nor. & alios latè declarat Decius in 2. lect. scilicet . Quod
 Pœna legalis est applicanda fisco, intelligenda est in dubio,
 Quia si lex aliud exprimat, illud est seruandum, quia in cer-
 tis non est locus coniecturæ l. Continuus §. Cum ita . ff. de
 verb. oblig. exprimere autem potest lex dupliciter, scilicet :
 Expressè, vel tacitè . Expressè quidem , cum habet, cui, quo
 modo, & quora pars , an tota sit applicanda : Tacitè verò , si
 lex inducit accusationem videtur in dubio pœnam applica-
 re fisco , & si inducit actionem , vel dicat : Iudicium dabo ,
 videtur applicare parti , quia cum accusatio tendat ad utili-
 tatem publicam , & actio ad priuatam iuxta glos. recep. in
 princ. Instit. de actio. inducendo accusationem , videtur ta-
 citè pœnam applicare fisco , & inducendo actionem , parti :
 Cum item pœna apponitur ad resartendum interresse , vel
 damnum partis, vel per verba multiplicatiua, quæ respiciunt
 acceptū vel damnum datum, puta, vt soluat duplum, triplum
 quadruplum &c. videtur velle applicare parti damnum passæ,
 quia ex fine pretensio coniiicitur mens pretendens l. fin. ff. de
 hæred. inst. & cap. Constat cum glos. 1. q. 1. Dixi (de pœ-
 na legali) quia pœna conuentionalis in dubio applicanda est
 parti secundum Bald. in l. si quis maior 17. nor. C. de transact.
 & meritò , Quia contractus principaliter respiciunt contra-
 hentes cap. Contractus de reg. iur. lib. 6. l. 1. §. si conuene-
 rit ff. de pos. Vnde stilus habet , applicare aliquam partem
 pœnæ fisco, vt contractus firmitati consulatur , quo casu pars
 illa fisco debetur , quamuis iudicium in quo illam petierit .
 non erit criminale per dicta supra nu.

Summ aria.

- Iudicium originaliter significat actum, quo Iudex Ius dicit, & alia figuratè,
 num. 39.
 Iudicium plus pertinet ad uirtutem iustitiæ, quam prudentiæ num. 40.
 Iustitia est uirtus, & habitus ex actibus ius reddendi, vel reddere uolendi fre-
 quentatis ingenitus num. 40.
 Confessarij quid Iudices, & eos constituente s monere debeant num. 40.
 Iudices qui dant vel confirmant, quas in eis uirtutes requirant num. 41.
 Iudicare non licere hæresis V aldensium num. 42.
 Intellectus illius: Nolite iudicare num. 42.
 Iudex iudicans in mortali, qui mortaliter peccat, & qui uenialiter nu. 43.
 Iudicium pro actu iudicantis quintuplex scientia &c. prima 4. incompatibilia,
 5. alijs compatibile num. 43.
 Scientia quid num. 43.
 Fides siue credulitas quid num. 43.
 Opinio siue suspicio quid num. 43.
 Dubitatio quid num. 43.
 Scrupulus quid num. 43.
 Iudicium circa omne genus potest peccari & mereri num. 44.
 Iudicium de re à iudicio de persona sic differt num. 44.
 Suspicio frequentius de malo, sed frequenter etiam de bono habetur num. 44.
 Suspicio leuis, grauis, & uehemens datur num. 45.
 Abiurare de leui & uehementi ut differunt num. 45.
 Suspiciari male de altero sine vlla causa, uel grauius, quam ea requirit, pecca-
 tum num. 46.
 Suspiciantium triplex genus hominum peccare num. 46.
 Suspiciosi cur sint senes, num. 46.
 Suspicio sola cur peccatum num. 46.
 Suspicio non omnis mala, nec omnis mala mortifera num. 47.
 Suspicio nulla de malo, qua non firmiter creditur, est mortifera, nisi aliud nota-
 bile malum efficiat, & quanta firmitas in id requiratur num. 48.
 Credentes ea, quæ alij præiudicantia narrant nouas res scribentes, siue Menantes,
 & alij scribentes ad urbem an peccent mortiferè num. 49.
 Scientia una certior alia num. 50.
 Fides siue credulitas una certior alia num. 50.
 Suspicio siue opinio una maior, & uehementior alia num. 50.
 Fidei siue credulitati inest uirtualiter, licet non actualiter aliqua hesitatio.
 num. 50.
 Iudicem qui ex suspicione condemnat, peccare mortaliter quomodo intelligendum,
 quoad interlocutorias presertim capturæ, torture &c. num. 51.

*Iudicandum ad aliquem re esse malum extrajudicialiter, quid requiratur n. 25.
 Credendum non esse uni, etiam legali de malo tertij num. 52.
 Fame non creditur etiam semiple n.e in criminalibus num. 52.
 Historia Sacre omnino creditur, alijs non nisi &c. num. 52.*

Atenus de primo, scilicet Epilogo eorum quæ olim de Iudicio sumpto pro processu Iudiciali scriberamus, Nunc uero facturus secundum auctarium scilicet promissum de Iudicio sumpto pro actu

Iudicantis, dico, Primum, quod nescio, quare nulli tot in hanc Rubricam scribentium venit in mentem, quod verbum (Iudicium) non significat ita propriè & originaliter discussio nem uel processum Iudicalem, pro quo hic, ut supra dixi, sumitur, neque aliquid aliud ex 15. quæ supra n. 14. diximus significare, sed figuratè per translationem, Synedochem, Metonomiam, & alias figuras, Nam Iudicium deducitur à Iudico id est, Ius dico, exerceo, vel decerno, & ita propriè & originaliter significat dictionem Iuris. 1. actum Iudicis, quatenus est Iudex, & dicit siue decernit ius inter litigantes, ut colligitur ex cap. forus de verb. sign. & ex S. Thom. communiter recep. 2. 2. q. 60. art. 1. & ex aliis latinè præcellentibus, hinc est, quod minus impropiè quam quindecim prædicta, videtur significare omnem existimationem & opinionem, siue actum, quo quicquam etiam ab alio quam à Iudice diffinitur, vel determinatur, ut in illo Aeneid. 2. Iudicium Paridis manet alta mente repositum, & in illo Cicero. pro Claro orat. Gloriam quam nemo Iudicio meo est consecutus.

40. Secundo, quod Iudicium, prout est actus Iudicis, potius procedit à virtute Iustitiæ, quam à virtute prudentiæ: Nec obstat quod secundum Philosophum in 1. Ethicor vnusquisque bene iudicat, quæ cognoscit, & quod sic Iudicium ad vim cognoscitiuam pertinere videatur, vis autem cognoscitiua per prudentiam perficitur, quia responder Thom. vbi supra in hæc verba, quod in omnibus ad rectum Iudicium duo requiruntur, quorum vnus est ipsa virtus præferens Iudicium, & sic Iudicium est actus rationis: Dicere enim vel diffinire aliquid, rationis est: Aliud autem

est dispositio iudicantis, ex qua habet idoneitatem ad rectè iudicandum, & sic in hiis quæ pertinent ad Iustitiam, iudicium procedit ex iustitia. sicut: & in hiis, quæ ad fortitudinem pertinent, ex fortitudine. Sic ergo iudicium est quidam actus iustitiæ, sicut inclinantis ad rectè iudicandum, Prudentiæ autem sicut iudicium proferentis, unde & finesis ad prudentiam pertinens, dicitur benè iudicativa, ut supra habitum est, hæc ille. Per (supra) intelligit q. 51. art. 5. Quo fit primo, ut Confessarii vehementer debeant exhortari Monarchas & Iura Monarcharum habentes, qui sunt primi iudices, & alios inferiores etiam pedaneos, tam Ecclesiasticos, quam seculares, ut assuecant unicuique suum Ius seruare, & reddere, aut velle reddere cum casus occurreret, cum Thom. à nemine in hoc reprehensus affirmet iudicium rectum magis inniti virtuti Iustitiæ, quam virtuti prudentiæ, cumque constet, quod iustitia, quia est habitus & veluti consuetudo quædam per frequentiam reddendi, & volendi reddere cuique suum Ius, quarantur ut colligitur ex Thom. 1. 2. q. 51. art. 2. adiunct. q. 55. art. 1. sique 2,

41 Quod illi qui nominant, deligunt, confirmant, vel constituunt iudices, & magistratus, duas virtutes imprimis desiderare debent in illis, nempe: Prudentiam, & Iustitiam; & magis hanc, quam illam, iuxta illud consilium Iethro datum Moyse Exod. 18. per illa verba: Provide viros sapientes & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint auaritiam, in quibus, verbum (sapientes) ad prudentiam; & cætera ad Iustitiam & alias virtutes ei contributas, religionem & liberalitatem referuntur, ut latius hoc probat Auchen. ut Iud. sine quoque suffr. §. 1. sique 3. Non abs re difficile fuisse mihi aliquando respondere viro pio interroganti me: An posset absoluere quendam Dominum, qui constituerat Iudices viros, quos nouerat auaros, iniquos, & concurre conuictos, antequam firmo proponeret cum primum posset, reuocare illos? An item posset absoluere tales magistratus sine proposito sua munera relinquendi?

42 Secundum, Quod hæresis Valdensium est, ut latius refert Castr. in lib. contra omnes hæreses verbo (Iudex) dicere,
Non

Non esse licitum aliquem iudicare condemnando saltem ad pœnam, fundantes eam in illo Math. 7. Nolite iudicare, & in illo Pauli ad Rom. 14. Tu quis es qui iudicas seruum alienum? quibus videntur etiam consentire Lutherani, dicentes non esse puniendos hereticos, & vnumquemque suæ conscientiæ libertati relinquendum: Quod autem hoc sit hæresis ex eo patet, quod est contra illam sacram scripturâ Deuter. 16. Iudices & magistratus constitues &c. Et quod Actu: 5. Ananiam & Saphiram Petrus morte damnauit, & quod Paulus ad Roman. 13. de potestate sublimiori ait, Dei minister est iudex in iram ei, qui male agit: Nec quicquam obstant eorum fundamenta, Illa enim intelliguntur de eo, qui iudicat sine potestate, uel sine iusta probatione, uel sine iusta lege & ratione, non autem de eo, qui iudicat his tribus interuenientibus, vt colligitur ex Thom. in d. q. 60. art. 2. & ex l. Illicitas §. veritas ff. de offic. Præs. quatenus habet: secundum probata esse iudicandum. An autem omnis, qui mortali peccato infectus iudicat, vel condemnat alium, peccet, & an mortaliter? quæstionis quotidiana est, & quidem Thom. in 4. dist. 19. q. 2. art. 2. tenet partem affirmatiuam, scilicet: Quod peccat etiam mortaliter, sed in 2.2. d. q. 60. art. 2. ad 3. tenet contrarium, eo quod, vt Gaiet. ibi ait, plenius ibi deliberauit, & resoluendum est, quod iudex etiam Ecclesiasticus non peccat saltem mortaliter eo solo, quod infectus mortali iudicat, vel gubernat ea, quæ sunt iurisdictionis, peccat autem ministrando ea, quæ sunt ordinis, & sacramentalis actionis, per rationes allatas à Gaiet. in d. art. 2. & in 3. part. q. 64. art. 6. Vterque tamen Thomas innuit peccare saltem venialiter infectum mortali, nisi humiliter id secundum inclinationem virtutis iustitiæ faciat, quæ sunt valde notanda contra eos, qui mortali culpa infecti superbè iracundè, & quasi vindicantes, & dominantes potius quam iura dicentes iudicant.

- 43 Tertium quod iudicium qua parte significat generaliter omnem existimationem & determinationem, diuiditur 1. in iudicium scientiæ siue euidentiæ, fidei siue credulitatis opinionis, & dubitationis, imo & secundum aliquos, in seru-

pulosum, vt colligitur ex iis, quę diffiniuimus in cap. Si quis autem. 2. de pœnit dist. 7. a num. 9. sic: Scire est veritatem visu perceptam in mente retinere, glos. mihi sing. in l. 2. §. antepen. ff. de aqua plu. arc. Per visum autem in hoc proposito intelligendus est omnis sensus, quod sentit Bart. allegando illam glos. in l. 1. col. 2. ff. de interrog. actiõn. ab omnibus receptus: Ego autem intelligo etiam visum interiorẽ animæ, siue ille fiat per argumentationem scientificam, & demonstratiuam, quæ scire facit l. scire ff. de legi. vt docet Aristo. recep. in libris posteriorum, siue id fiat per notitiam intuitiuam mente sola sine sensu perceptam, qualem beati de Deo suo habent, qualem damnati de sua pœna, qualem & anima carcere hoc inclusa de se suisque multis actis, secundum ea quæ omnes tradunt in prologo sententiarum, Credere autem est firmiter adherere alicui iudicio, non eo quod vidit, sed ob aliorum relationem, secundum Bart. ibidem ab omnibus recep. quod etiam satis sentit glos. in d. §. antepen. Cui tamen definitioni addendum est propter proximè dicta: Neque ideo adheret, quod argumentatione demonstratiua, vel mentis intuitu à visu corporeo, & aliis sensibus semotis perceptis: Opinari vero est adherere vni parti contradictionis, non tamen firmiter, sed cum formidine, ne pars altera sit vera, facit glos. prædicta & glos. in l. si duo §. penul. ff. vti possid. Tradit. Bart. in l. Admonendi ff. de iureiur. num. 21. Dubitare uero, est animum applicare ad plura, & nihil inde eligere glos. recep. in l. De statu ff. de testam. & in Rubric. ff. de iuris & facti ign. quæ dubitationem appellauit titubationem. Adde, quod aliud est scrupulus: est enim habere argumentum vel apparentiam aliquam contra id, quod vel scit, vel credit, opinatur, vel dubitat, secundum mentem Cancellarii Parisiensis in tit. de regul. moral. qui est primus secundæ partis operum eius col. 2. & tradit. Adrian. Quolibeto 2. fol. 28. pag. 2.

Ex quibus inferitur, Scientiam, & fidem, siue credulitatem conuenire in eo, quod vtraq; est certa & firma, sine vlla vacillatione, c. firmiter de sum. Trinit. Differunt tamen, quod scientia est clara, quippè, quæ ex visu, vel alio sensu, vel alio mentis intuitu

intuitu manat, & ita est clara; fides autem obscura, quippè quæ ex auditu est, quod eleganter explicat Paulus 1. ad Corint. 13. cum ait: Videmus nunc per speculum, & in ænigmate, tunc autem facie ad faciem, quasi diceret vir Spiritu Dei plenus: In hoc seculo fidem sine credulitatem habemus, certam quidem notitiam, sed obscuram, tunc autem in alio sæculo scientiam habebimus eorum, quæ nunc credimus, quia tunc videbimus, quæ nunc audimus. facit cap. In domo de pœnit. dist. 4. iunct. glos. 7. quæ citat illud Greg. fides non habet meritum, vbi humana ratio præbet experimentum.

Inferitur 2. quod credulitas & opinio conueniunt in eo, quod vtraque obscura est, at differunt, quia fides, siue credulitas certitudinem habet & firmitatem, opinio verò incertitudinem & infirmitatem, quod docet Barr. in illo nu. 2 1. & probare videtur textus in l. 3. §. eiusdem ff. de testib. in illis verbis, quid cui credas, aut parum probatum opineris, & noster Pater August. in lib. de mendacio col. 1. docet. Opinio verò & dubitatio conueniunt quidem in vacillatione & infirmitate, differunt autem, quod opinio magis adhæret uni parti, quam alteri, Dubitatio vero minimè.

Ex quibus inferitur 3. hæc quatuor sibi mutuo esse contraria, neque in eodem posse considerare subiecto, Scrupulum autem, quia non est iudicium, sed potius apparentia, & argumentum, contra, iudicium, vel pro iudicio concurrere posse cum quolibet eorum quatuor, quod magis apparebit ex his, quæ in septimo dicto infra ponentur.

Inferitur & 4. Quod scitur, vel creditur certum esse, quoad scientem vel credentem, quod verò in opinione sola est, vel dubitatione, incertum, scrupulum autem neque tollere, neque addere certitudinem, vel incertitudinem, sed solum sollicitare mentem, quo vel iudicium conceptum exuat, vel nouum induat.

Quartum, Quod circa omne præfatum genus Iudicii, siue scientiæ, siue fidei, siue credulitatis, siue suspicionis, siue opinionis, siue dubitationis, siue Scrupulositatis, potest inueniri culpa, & meritum: Circa omnè enim tale delibera-
tè conceptum potest inueniri ordinatio integra, & aliqua

Inordinatio finis, modi, vel alius circumstantiæ in concipi-
 endo, uel non concipiendo illud, & omnis actus delibera-
 tus in specie, & indiuiduo est bonus aut malus, iuxta senten-
 tiam S. Thom. 1. 2. q. 18. art. 8. & 9. quem sequimur & de-
 fendimus in Manual. Confes. prælod. 7. num. 27. Et conse-
 quenter, quicumque aliqua lege iusta tenetur aliquod horum
 5. aliquo modo concipere de bono, uel malo, & non con-
 cipit eo modo, peccat, & contra: Quicumque tenetur ad
 non concipiendum saltem aliquo modo aliquod eorum, &
 concipit eo modo, peccat. Dixi circa omne iudicium in-
 ueniri posse peccatum & meritum, & non omne iudicium
 esse tale, quia Cum peccatum ad voluntatem referatur & lu-
 dicium ad intellectum & rationem, nullum iudicium propriè
 est peccatum, saltem elicitum, sed tantum imperatum certo
 modo, quem subtiliter declarat Thom. 1. 2. q. 17. præsertim
 art. 1. & 6.

Notandum autem, quod aliud est iudicium de re vel actu
 per se consideratis, aliud de persona, prout est author eius,
 secundum utrumque Tho. 2. 2. q. 60. art. 4. ad 2. Nam aliud
 est credere aliquid esse malum, Aliud credere esse malum
 eum, qui facit illud, hoc enim dicitur iudicium de persona,
 illud vero iudicium de re, vel actu, a persona factio, ut
 vterque Thom. ubi supra distinguit, & quod nullum horum
 5. conceptum de solo actu ipso, est peccatum saltem morti-
 ferum, nisi cum est de rebus fidei, vel morum necessario
 credendorum & asserendorum, quia tunc potest esse hære-
 sis, vel infidelitas, quæ sunt cum primis magna peccata: Se-
 cundum Thom. 2. 2. q. 10. art. 3. & q. 11. art. 1. quia eius-
 modi iudicium saltem per se non est contra charitatem Dei
 neque proximi, ut significauit S. Thom. in d. q. 60. art. 4. &
 exemplificauit Galet. ibid. in eo Qui videt agentem equum,
 & horam malam illi imprecantem, licet falsè credat illam
 imprecationem esse mortalem, non tamen ob id peccabit
 mortaliter, nisi credat imprecantem peccare mortaliter,
 Quia iudicando tantum de re nemini nocet, iudicando ta-
 men de persona sic: iudicium item scientiæ communiter non
 est peccatum, quia sufficientem causam habet sic iudican-

¶ Vnde qui uidit aliquem autoritate propria occiden-
tem, furantem, uel adulterantem iuste iudicat eum malè face-
re, quia uidet eum facere illa, quæ sunt mala, & licet ne-
sciat animum malum, tamen iustè potest præsumere illum
in dubio in delictis cap. 1. de præsumpt.

Quintum quod Iudicium suspicionis ut frequentius acci-
pitur de mala, est species opinionis, & potest diffiniri esse opi-
45 nio, quæ quis opinatur aliquid mali citrà certitudinem l.
Absentem ff. de poen. ibi: Nemo debet suspicionibus dam-
nari, & l. fin. ff. de quaest. ibi: nisi aliquibus suspicionibus ut
geantur, ut dicit Tullius relat. à Thom. in d. q. 60. art. 3. Di-
xi (ut frequentius accipitur) quia secundum propriam signi-
ficationem includit etiam suspicionem de bono: Tum quia
etiam datur suspicio boni, vel de bono, ut in illo Cæsaris
& belli Gallici: Cum consilium hostium fugæ causa initum
suspicaretur, & Cic. ad Att. lib. 7. pro opinione tam boni
quam mali uideretur accepisse in illis uerbis: Scribe non mo-
do si quid scieris aut audieris, sed etiam si quid suspicabere,
Tum, quod suspicio boni & de bono potest esse peccatum,
sicut suspicio mali & de malo. Peccaret enim qui Iudex, col-
lator, præsentator, uel institutor beneficii iudicaret aliquem
dignum beneficio propter suspicionem leuem bonitatis eius ad
effectum illud ei adiudicandi, sicut & qui iudicaret aliquem
indignum eo propter leuem malitiæ suspicionem ad effe-
ctum illo eum priuandi arg. cap. 2. de reg. iur. & l. Merito
ff. pro socio, & cap. quiescamus 42. dist. & toto tit. de Cler.
pereg. quamuis fatear frequentius suspicionem mali esse ma-
lam, quam suspicionem boni, Quia regulariter quis debet
præsumi bonus d. cap. 2. de reg. iur. & d. l. Merito: Sed quia
non debet quis præsumi regulariter ad munera subeunda
idoneus, frequenter etiam suspicio bona de habilitate alicuius
ad illa, potest esse mala. Non dixi tamen, leuis opinio,
ut dixerunt Cicero & Thomas, sed simpliciter opinio, quia
non solum est peccatum, ut mox dicitur, indicare ob opi-
nionem leuem, sed etiam ob opinionem grauem & vehe-
mentem d. l. Absentem de poen. d. l. fin. ff. de quaest. & cap.
Literas de præsumpt. quæ tamen non pertingit ad iustam
certi-

certitudinis siue credulitatis metam, varii enim gradus sunt suspicionis, vt mox dicam, & quotidiana Inquisitorum fidei praxis non iudicat hæreticos suspectos leuiter de hæresi, neque suspectos vehementer cap. Literas de præsump. sed cogit illos ad abiurandum de leui; hos autem ad abiurandum de vehementi, cum tam impari exitu, quod suspectus leuiter de hæresi & abiurans eam, si recidat non habetur pro relapso, licet aliquanto grauius puniri debeat, abiurans autem ob vehementem sic, cap. Accusatus in princ. de hæret. lib. 6.

46 Sextum, Quod non solum est peccatum credere quemquam esse malum absque sufficienti in id probatione, sed etiam suspicari siue opinari quem esse malum grauius, vel vehementius quam argumenta in id habita exigunt, Quia, quæ ratio est de toto ad totum, eadem est de parte ad partem l. Qui de tota ff. de rei vend. cap. pastoralis §. Item cum totum de offic. deleg. Qua ergo ratione peccat qui credit, & damnat ob causam ad solum suspicandum sufficientem, etiam peccabit, qui grauius vel vehementius suspicatur, siue opinatur ob causam, quæ ad solum suspicandum leuiter sufficit, & eadem ratione, qui suspicatur etiã leuiter sine vlla causa iusta suspicandi: Quo fit (ut rectè de more, dictum sit à Thom. vbi sup. art. 3.) tria genera hominum suspicantium peccare. Primum quidem eorum, qui suspicantur de quoquã malum, eo solo quod ipsi mali sunt iuxta illud Eccles. 10. In via stultus ambulans, cum ipse sit insipiens, omnes stultos æstimat: hii enim sine vlla iusta causa suspicandi male suspicantur. Secundum est eorum qui suspicantur malum ex hoc, quod aliquis malè afficitur ad alterum: Cum enim aliquis contemnit, vel odit aliquem, aut irascitur, vel inuidet ei, ex leuibus signis opinatur mala de ipso: quia vnusquisque facilius credit, quod appetit, quoniam etiam isti sine iusta causa suspicantur malum. Tertium autem est eorum, qui ob magnam, quam habent, de aliorum defectibus experientiam, facilius quam par sit suspicantur malum, quales sunt senes, quos Philosophus dicit in 2. Rhet. quod sunt maximè suspiciosi, Quia multotiens experti sunt aliorum defe-

defectus: Non enim est iusta causa suspicandi de aliquo malo, eo quod aliquos eiusdem conditionis experti fuerimus malos, cum lege naturali, diuina, & humana teneamur credere esse bonum illū, ad quem iudicandum esse malū, vel habendum de malo suspectum, iusta probatione caremus: iuxta illud Euang. Luc. 6. Estote misericordes, expositum in hunc sensum à Beda in reg. 2. de reg. iur. Quamquam grauius peccant priora duo genera hominum, quam hoc tertium, quia hoc eo solo peccat, quod non ducitur iusta probatione, illa vero, quia non solum destituuntur iusta probatione, sed etiam quia peruerso affectu in id adiguntur. Ratio autem germana, quare peccatum est eiusmodi suspiciones sine causa in id sufficiente concipere, tangitur à Thom. in d. art. 3. per illa uerba: ex hoc ipso quod aliquis malam opinionem habet de alio sine causa sufficiente; indebitè contemnit ipsum, & ideo iniuriatur ei.

Septimum, Quod non omnis suspicio est peccatum, nec omnis quæ est peccatum, est mortifera, Suspicio enim de bonitate alicuius ut plurimum non est peccatum eo solo, 47 quod sine iusta ratione concipiatur, quia per eam non fit iniuria ei, de quo illa concipitur, ob quam suspicio de malitia est peccatum: Dixi (ut plurimum) quia peccatum est, aut certè causa peccati, quoties est causa committendi aliquod munus indigno, eo quod de eius bonitate, & habilitate melior quam par sit opinio habeatur. suspicio item de malitia non est peccatum, quando ob indicia in id sufficientia concipitur, unde iustè & sanctè in plurimis causis recusan-ur nunc Iudices, nunc testes, nunc Notarii & alii similes, cap. Quod suspecti 3. q. 5. c. Ad hæc de Rescrip. cap. Insinuante, & c. suspicionis de offic. deleg. & mille aliis, ut latè post specul. tit. de recus. tradunt recentiores, & in hiis francus in cap. postremo de appel. & Aufrerius in lib. de recusat. restium, & alii alibi. Dixi (in id sufficientia) quia qui concipit maiorem, quam indicia exigunt peccat, non quidem, quia suspicatur, sed quia plus quam causa suspicandi exigat suspicatur. Dixi etiam (quod non omnis suspicio etiam mala est mortiferè mala) iuxta Thom. qui ubi supra sic ait.

si caet. Est autem triplex gradus suspicionis: Primus quidem gradus est, vthomo ex leuibus indiciis de bonitate alicuius dubitare incipiat, & hoc est veniale & leue peccatum: Pertinet enim ad tentationem humanam sine qua vita ista non ducitur, vt habetur in glos. super illud 1. Corinth. 4. Nolite ante tempus iudicare. Secundus gradus est, cum aliquis pro certo malitiam alterius æstimat ex leuibus indiciis & hoc si sit de aliquo graui, est peccatum mortale, in quantum non est sine contemptu proximi, vnde glos. ibid. subdit: si ergo suspensiones vitare non possumus, quia homines sumus, iudicia, r. diffinitiuas, firmasque sententias continere debemus. Tertius gradus est, cum aliquis Iudex ex suspicionem procedit ad aliquem condemnandum, & hoc directè ad iniustitiam pertinet, vnde est peccatum mortale, hæc ibi.

Octauum, Quod præfatis verbis Thom. adiicit ibidem
 48. Caiet. tres declarationes, quarum prima est, Quod sub primo gradu suspicionis, quæ solum est venialis, non solum debent locari suspensiones, per quas dubitare incipit quis de bonitate proximi, vt exprimit Thom. sed etiam illæ, per quas incipit malè opinari de illo, & etiam illæ, per quas sic opinatur, & perseverat in opinando, citra tamen iudicium, siue diffinitionem, quæ pro certa eius habet malitiam. Secundo, addit aliquid maximi momenti, & satis implicitum, videlicet. Quod qui crederet aliquod graue malum de proximo, ita quod si interrogaret semetipsum, An videretur illud sibi verum, responderet affirmatiuè, & si interrogaretur, An ita certum sibi videretur, quia etiam posset esse falsum? responderet, quod fortè falsum est, non peccaret mortiferè, esto id ita sibi videretur.

Tertio Quod in 3. gradu debent locari solæ suspensiones, per quas Iudices fori externi iudicant aliquid pro malo, quos certum est mortaliter peccare: Harum trium declarationum prima est firma & utilis, firma quidem, quia nisi per illa uerba S. Thomæ, quæ dicit de primo gradu suspicionis, scilicet [incipit dubitare] includatur etiam & suspicans, & opinans, tacuisse videretur omnem suspicio-

nem,

nem, cum dubitatio propriè accepta differat ab opinione; quæ est genus ad illam, per diffinitionem prædictam, cum tamen certum sit Tho. principalius de suspitione, quam de dubitatione propriè dicta agere, vt patet per glos. quam citat. Vtilis autem est, quod ex ea colligitur, neminem peccare mortaliter ex eo, quod citra fidem, siue credulitatè opinetur malum de proximo, sine sufficienti probatione, quæ est quotidianissima conclusio, limitanda tamè, ne procedat, quando is, qui malè suscipiatur vel opinatur, per eam mouetur ad volendum, vel faciendum iniusta notabilia, vt cum Iudex per suspitionem, siue opinionem sine sufficientibus indicijs conceptam, facit reum torqueri, vel interrogari super crimine, vel ad respondendum iuramento præstito adigit, vel alius, qui non est Iudex, ob talem suspitionem malè de proximo conceptam abiicit, vel impedit eum ab officio, vel beneficio, vel aliqua alia utili conditione, vel etiam abiicit à domo sua dehonestatum, huiusmodi enim siue Iudices, siue priuati peccarent mortaliter sic suscipiendo, vel saltem volendo agere, vel agendo illa mala, Quia volunt facere, vel faciunt contra 5. præceptū Decalogi Exod. 20. Per quod omnis iniuria personalis prohibetur 23. q. 1. & ead. cau. q. 5. in princ. iuxta declarationem eius in Manual. Confess. in princ. c. 15. uel contra præceptum 7. eiusdem Decalogi, per quod omnis illicita damnificatio prohibetur c. Pœnale 14. q. 5. & latius in Manual. in princ. c. 17.

Nonum, Quod secunda declaratio Caiet. est magni momenti, sed dubia, primo quidem, quia uidetur implicare contradictionem, quatenus præsupponit, Possè quem credere aliquid, & simul habere hæitationem, & formidem de contrario: Nam qui credit aliquid, pro certo habet illud, & si quam hæitationem habet, id non credit, sed solum opinatur, vt palam est per diffinitiones credendi & opinandi supra nu. 43. positas. Deinde, quod ex illa sequeretur, quod non peccaret mortiferè, qui certo aliquod peccatum graue alterius crederet absq; sufficienti probatione, nisi adò firmiter crederet, ut condemnaret eum, si causæ illius Iudex esset absq; ulteriori probatione: Requirit enim quod ita cre-

dat

dat, ut nullus ulli dubitationi sit locus, & qđ quoad ipsum sit quædam diffinitio, & sententia diffinitiuæ extra tribunal lara, quod videtur falsum, eo quod ex eo inferretur, quod vix vllus vnquã mortiferè peccaret credendo crimina proximorñ sine probatione legitima, quia raro vllus reperitur, qui tam firma fide aliquod graue crimen credit, vt si interrogaretur. An iuberet occidere, vel deponere, vel alia tam grandi pœna plectere illum absq; maiore audientia, quanta esset plectendus, si per processum ritè factum inueniretur id fecisse & responderet affirmatiue.

Tertio, Quod Thomas non videtur requirere tantum certitudinis gradum, ad peccandum mortaliter quantum requirere videretur Caiet. Verba enim eius sunt, quod qui ex leuibus indiciis malitiam alterius pro certo æstimat in re graui, peccat mortaliter: At non solum dicitur quis certò æstimare aliquid esse verum, qui adeo certo credit, quod sine ulteriori inquisitione condemnaret illum, si esset Iudex, sed etiam qui credit illud absq; formidine alterius partis, per supra dictam diffinitionem fidei, siue credulitatis, & differentiam inter eam, & opinionem.

Quarto, quod Diuus Anton. (quem Angel. & Silu. in suis locis sequuntur) ait in 2. par. tit. 3. cap. 8. §. 1. declarando præfatum secundum gradum Tho. quod qui videt hominem bonæ famæ, vel quem ignorat cuius conditionis sit, loquentem cum muliere, quam non cognoscit, in loco honesto, & modo modesto, & firmiter in mente æstimat eos loqui de turpibus, vel intentione praua, vt inducat ad malum, cum hoc agere sit mortale, tale iudicium erit illi peccatum mortale. Similiter si quis videns hominem comedentem pluries, vel hora prima in die, quo est ieiunium Ecclesiæ, vt in quadragesima, & cum non cognoscat eum, nec sciat motiuum eius ad comedendum, firmiter in animo credit, quod peccet mortaliter, & quod transgrediatur præceptū Ecclesiæ, peccaret ipse iudicans mortaliter, Quia potest habere legitimam causam non ieiunandi; Similiter, cum quis ex eo quod aliquis non couersatur domesticè cum aliquo, vt prius, vel ostendit aliquam iram ad eū, pro certo credat, quod habeat

hodie beatum mortale ad illum, mortaliter peccat; In quibus exemplis, & aliis, quæ postea subiicit, non requirit aliud, quam firmam credulitatem, At talis est quæcunq, fides siue credulitas concepta sine formidine partis contrariæ, Ergo.

Quinto, quod (vt per præfata patet) aliud est scire, aliud credere, aliud opinari, siue suspicari, aliud dubitare, aliud scrupulum habere, & si dixerimus¹ secundum gradum Thomæ restringi ad fidem & credulitatē tantę certitudinis, quantum requirere videtur Caiet. consequeretur circumspectissimum virum nihil docuisse de iudicio fidei & credulitatis firmæ generaliter, sed solum de illo, quod est tantę certitudinis quod habens illud, si esset Iudex sine vltiori inquisitione damnaret illum, & ita per eius doctrinam non posset responderi ad quæstionem illam frequentissimam. An qui ob leuia iudicia firmiter credit suum proximum adulteratum, vel furatum esse, vel occidisse, peccet mortaliter? Cuius tamen decisio videtur omnium aliarum in hac materia maximè necessaria: Ad quam secundum Caiet. videretur esse respondendum negatiuè, nisi tanta firmitate crederet, quod si esset Iudex, absq; inquisitione vltiori eum damnaret: secundum 49 autem illum qui diceret secundum verba Thomæ sufficere, quod certo credat, contrarium dicendum esset. Pro declaratione tamen Caiet. facit, quod nisi illa esset vera, sequeretur peccare mortaliter omnes, qui credunt esse vera noua, quæ de peccatis mortiferis Regum, Principum, & aliorum summatum, & infimatum referuntur per Nouellarios, quos Menantes vocât, & per alios, qui scribunt epistolas, vel alias per se, vel per nuncios referunt tanquã certa audientibus & legentibus, quod etiam consequeretur quamplurimos (et am eruditos, pios, & religiosos, & frequenter confidentes habere multa milia peccatorum mortalium nondum confessa: Quotus enim quisq; in Vrbe degens est, qui sic non credat multa malefacta vel maledicta plurimorum, quæ in dies, hebdomadas, & menses scribuntur ad eam, vel referuntur in ea ex tota Italia, Hispania, Gallia, Germania, & Turcia, imò & qui non referat ea frequentissimè, tanquam certa sociis, familiaribus, & amicis, & aliis: Quotus item est qui degens extram urbem

urbem non credit, vel pro certis non habet multa, quæ sibi ad urbem scribuntur, vel ab aliis sibi scripta ei referuntur, quæque ipse pro certis non referat aliis, præsertim si bis vel ter confirmantur: At quæ tamen credenda & pro certis habenda, non præcessit probatio legitima, qualis non est, nisi quæ publicis Instrumentis, aut testibus iuratis habetur cap. 2. de probat. cum ei anqot. Et tamen pauci sunt, quos eiusmodi credulitatum tanquam mortalium peccatorum poeniteat, & pauciores, qui eas confiteantur: Nec quicquam prodest respondere, quod dictum Thomæ intelligatur de his, qui credunt, & pro certo habent aliqua mala audita ad effectum castigandi, vel volendi castigare illorum auctores, & non de illis, qui credunt, vel habent pro certis ad solum effectum credendi, & discurrendi, & cognoscendi, quæ geruntur in urbe, & orbe, partim ad recreandum animum, partim ad prudentiam sibi quærendam, quod plerique omnes faciunt, utentes eiusmodi rerum novarum relationibus, ut aliis historiis non authenticis, in quibus etiam passim legimus multa facta & dicta mortifera, quæ passim absque aliis instrumentis, & testibus oculatis credimus, non quidem ad castigandum, vel volendum castigare auctores eorum, sed ad querendam rerum gestarum notitiam, qua recreamus animos, & nobis prudentiam in tempus oportunum comparemus: Non, inquam, hoc quicquam prodest defensionem dicti S. Thomæ, Quia ipsomet teste in eodem art. ad 3. ut malitia huiusmodi credulitatis sit mortifera, non requirit effectum castigandi, vel volendi castigare, sed sufficit leuitas credendi sine iusta probatione malum graue proximi, quod solum faciendo, & habendo illum pro ita malo, est grauiter iniurius illi, & fit transgressor 8. precepti, quo prohibetur omnis infamatio malè concepta, vel malè prolata proximi, iuxta declarationem positam in Manual. Confess. c. 18.

Restat itaque contrarietas inter dictum S. Thom. D. Anton. & sequacium ex vna parte, & inter declarationem Caiet. ex altera, in eo, quod Thomas dicit sufficere, ut quis peccet mortaliter, quo credat pro certo aliquod graue malum de proximo ex leuibus inditiis, & Caiet. ait non sufficere solam credulitatem,

dulitatem, nisi sit tanta, quod interrogatus à se, vel ab alio re-
 sponderet, quod habet pro indubitato, ita quod putet non
 esse locum dubitationi. Restat item contrarietas in ipsomet
 dicto Caietani, quatenus habet quod non sufficit credere,
 nisi habeat pro indubitato, & quod tunc videtur habe-
 re pro indubitato, quando nullam habet hæsitacionem,
 neque formidinem de contrario: Nam omnis, qui verè
 credit sine hæsitacione, & incertitudine, putat id esse verum,
 & si hæsitat, non credit, sed tantum opinatur, per præfatas
 diffinitiones fidei & opinionis. E quidem libenter audirem
 aliquem, qui hunc nodum nunquam non se offerentem eno-
 daret, nec video alium soluendi modum, nisi ponendo di-
 uersos gradus fidei, siue credulitatis, & certitudinis, quales
 dari posse probatur, Tum, ex eo, quod etiam dantur diuersi,
 gradus suspicionis & opinionis, siue præsumptionis, uideli-
 cet leuis, vehemens, maior, minor, vt præfatum est à nu. 45:
 Tum, quod etiam dantur diuersi gradus scientiæ, Quia fir-
 mior videtur esse scientia, quam intuitiua notitia animi, vel
 ratio syllogistica, Mathematica producit, quam illa, quæ per
 intuitiuam notitiam sensus habetur, cum sæpè per præstigia
 sensus decipiatur, vt contigit in magis Pharaonis exod. c. 7.
 & Actor. 8. de Simone Mago. Tum, quod gradus fidei, si-
 ue credulitatis habitus per præsumptiones etiam sufficientes
 ad damnandum, minor est, quam gradus fidei, siue creduli-
 tatis habitus per legitima testium dicta, Nam Iudex per præ-
 sumptionem de crimine conuictum, credit fecisse illud, ad eū
 aliqua poena extraordinaria condemnandum, non a sit ad cō-
 demnandū pena mortis, authore Inn. recep. ab omnibus in c.
 Quia verisimile de præsum. facit c. Afferre eod. tit. inducendo
 eo modo, quo in illo c. Quia verisimile, inducebat Innocen-
 tius, Nam per illam præsumptionem, de qua in illo c. Affer-
 re, credidit Salomon filium non esse illius mulieris, quæ pe-
 tebat eum diuidi, esse autem illius, quæ rogabat eum non
 diuidi: Credidit, inquam hoc, ad effectum alteri ex illis adiu-
 dicandi filium, non autem ad damnandum mortis illam, quæ
 suffurata fuit matri filium: Tum, quod per summariam infor-
 mationem credit Iudex sententiam super matrimonio latam

iniquam fuisse, ad effectum admittendi partem ad agendum non autem ad effectum pro illo pronuntiandi c. Lator, & quod ibi ait Innoc. de re iudic. Tum, quod interdum fides, siue credulitas vxoris de aliquo impedimento matrimonii alicuius gradus, sufficit ad arcendum eam à debito exigendo, & non à reddendo, & fides maioris gradus sufficit ad vtrunq; per illos tex. singulares c. fit. de sec. nupt. & c. Inquisitionis de sent. excom: quæ latè per multa in hoc propositum apta declaramus in c. Si autem de poenit. dist. 7. ad te & post nu. 1. & 2. Tum deniq; quod de hoc est casus in c. Cum sanctam de poenit. dist. 2. Per quod præsuppositum & probatum possunt hæc antinomiæ in hûc modum conciliari, videlicet: Quod non omnis fides neq; credulitas cuiuscunque gradus certitudinis, etiam hæsitacione carens, & excedens omnem latitudinem opinionis, sufficiat ad efficiendâ eam mortiferam, sed aliqua certi gradus sic, & ad diffiniendum cuius gradus hæc esse debeat, dicamus, quod duplex est fides seu credulitas sine hæsitacione: Altera, quæ neq; actu, siue actualiter, neq; virtute, siue virtualiter habet hæsitacionem, ita quod si interrogaretur, an haberet illud malum pro penitus indubitato? responderet, quod sic, & hæc sufficit ad eam faciendam mortiferâ. Altera, quæ licet non habeat actum siue actualiter, habet tamē virtute siue virtualiter ita quod si interrogaretur, An haberet penitus pro indubitato? responderet quod non, & quod forrè falsum est, & hæc non sufficit, & de hac intelligantur declaratio Caietani, & ea quæ pro illo adducta sunt, Dictum verò Thomæ & Diui Antonini, & sequacium, ac ea quæ pro illis adducta sunt, de priori.

Ex quibus inferitur primo, quod verbum (firmiter) positum supra in tribus primis exemplis Diui Antonini intelligendum est de firmitate, quæ nec actualiter, nec actu, neq; virtute continet hæsitacionem & formidinem, tamen si verba eius solam firmitatem requirant.

Secundo inferitur, quod desiderari potest maior cautela explicandi in 4. exemplo D. Anton. sub fin. d. §. posito de monacho, qui videns alerum monachum comedere hora tertia, suspicatus fuit eum peccare: Non enim debet intelligi

De vera suspitione siue opinione, etiam secundum opinionem S. Thom. neq; de credulitate quacunque secundum Caiet. quem sequimur, sed firma, modo prædicto. Et idem in quinto exemplo de muliere deuotissima, quæ de duobus fratribus, qui eam uisitarunt, post eorum abcessum suspicata fuit mala de discursu eorum, eo quod essent iuuenes, Non enim debet intelligi de vera suspitione etiam secundum S. Thom. nec de qualibet credulitate, sed firma præfato modo, secundum Caietanum, quem defendimus.

51 Decimum, quod circa tertium gradum suspitionū Sancti Thomæ, uidelicet: Quod Iudex ex suspitione condemnans aliquem, peccat mortaliter, Quia id directè ad iniustitiam pertinet, & tertiam declarationem Caiet. quod in illo gradu est locanda omnis sententia Iudicis condemnatoria, quæ per vim coactiuam fit; Insurgit dubium quotidianum, Quia aut loquuntur de sententia, & cõdemnatione diffinitiuâ tantum, vel etiam de interlocutoria: si de diffinitiuâ tantum, diminute loquuntur ommittendo innumeras interlocutorias, quibus Iudices malè lubent capi ob criminia aliquos, & peius, retineri, & interrogari de occultis, & iuramento præstito responderè interrogatis, & pessimè, torqueri, & alia id genus iniuratum pati contra l. fin. c. de exhib. & trans. re. & l. fin. C. de custod. reor. & l. De minore §. Tormenta & l. fin. ff. de quest. Si autè intelligatur de omni condènatione & sententiâ etiam interlocutoria, videntur falsè loqui, Quia frequentissimè Iudices iustè coniciunt in carceres, & detinent in eis reos, imò & torquent propter solas suspiciones, & præsumptiones, & seminiplenas probationes, vt per eadem iura probatu: Ad quod tamèn dubium responderi potest, eos loqui de omni sententia tam diffinitiuâ, quàm interlocutoria, & quod mens eorum est dicere, peccare mortaliter omnes Iudices, qui citra legitimam probationem diffinitiuè de malo condemnât, & qui citra sufficientem ad id suspitionem, præsumptionem, vel causam interlocutoriè capi, detineri, interrogari, torqueri, vel id genus alia iniustè in reos pronunciant.

Ex quo inferitur primo multos Iudices mortiferè peccare

leuiter iubentes capi aliquos citra vllam necessitatem, in famiam, & suspicionem legitimam, nunc ob odium, licet veniale, nunc ob vindictam, nunc ob rusticitatem, qua in se vel suos est vsus, nunc ob subitam iram, nunc ob liberū rei responsum, nunc vt illis vel illis placeat, sicut Herodes Act. 12. apprehendit Petrum, vt placeret Iudæis, non considerantes, quanta ignominia inurunt captos, præsertim si sunt viri virtute, eruditione, nobilitate, & etiam diuitiis insignes, præsertim per officium Sanctæ Inquisitionis, quos quamlibet honorificè solutos semper aliqua infamia facti comitatur, neq; perpendentes quod ad restitutionem famæ sic læsæ teneantur, quia qui causam damni dat &c. c. fin. de iniur. l. Qui occidit ff. ad leg. Aquil. & latius tradimus in repet. c. Inter verba conclus. 6. coroll. nu. & in Manual. Confess. c. 18. nu. 42.

Secundo è contrario peccare eos, qui prece, vel pretio, amore, vel odio non capiunt, non retinent, non interrogant, aut non torquent habentes indicia in id sufficientia, cū contrariorum eadem sit ratio cap. Sciendum 8. q. 1. l. Et si contra tabulas ff. de vulgar.

Vndecimum, quod questio est frequentissima super omnibus tribus præfatis Thomæ dictis à nemine, quod sciam, satis resoluta, videlicet: Præsupposito quod nō est peccatum, imò aliquando meritum, suspicio, siue opinio leuis, vel grauis quæ in primo gradu locatur, quoties probaliter per argumenta in id sufficientia concipitur, neque credulitas firma, quæ in secundo gradu locatur, si per indicia, vel probationes in id sufficientia concipiatur, neq; condemnatio Iudicis diffinitiuā, vel interlocutoria, si per probationes legitimas feratur, vt vterq; Thom. vbi supra diffiniuit. Questio est inquam grauis: Quæ argumenta, indicia, & probationes erunt sufficientia ad excusandum à malitia suspicionem primi gradus, & credulitatem secundi, & condemnationem Iudicalem tertii gradus? Cui tamen responderetur primo facilliter, quoad condemnationem Iudicalem tertii gradus, scilicet: Quod requiritur plena probatio Iudicialis, quæ autem sic colligitur ex Bald. in l. Admonendi in 1. quest. ff. de iurciur.

iureiur. & aliis relatis ibi per Ias. & per Decium, in Rubr. de probat. an. 12. ubi nos quoque latius scripsimus, & ita, qui condemnat eum, qui non est plenè, & legaliter convictus, saltem secundum materiam subiectã, peccat mortifere: a. g. c. 1. de re iud. lib. 6. sicut & contra, qui absoluit plene convictũ. Secũdo. quòd difficilior est respõsio quoad suspiciones extraiudiciales primi gradus, quia nõ est lege diffinitum, & ideo, videtur relinquendum arbitrio boni viri, vel cõfessarii. l. 1. ff. de iur. delib. c. De causis de offic. deleg. Tertio quòd Idem eadem ratione videtur dicẽdum de credulitate firma secundi gradus, suboritur autem quæstio: Quam probationem, vel præsumptionem iudicabit uir bonus, & prudens, & cõfessarius, sufficientem ad iustè concipiendum talem suspicionem, vel credulitatem firmam? Et certum est non requiri ad suspicionem quamlibet grandem, plenam probationem, quia ad minorem effectum minor causa sufficit. c. 2. de fili. præsb. lib. 6. ad iuncto. c. de multa, de præb. At iudiciũ suspicionis extraiudicialis longè minus est iudicio condemnationis iudicialis, ut palam est. Idem est dicendum de credulitate firma extraiudiciali. Tum, ratione præfata, Tum, quia alioqui semper ferè esset peccatum mortale, cum rarissimè concipiatur per plenas probationes, puta duos testes legitimos, & citata parte iuratos, uel per præsumptiones uolentas legitimè ac iuridicè probatas. Raro enim qui scribũt ad Urbem, vel ab Urbe in alias partes iurati, quæ scribunt asserunt, & sæpè sunt singulares, & non semper omni exceptione maiores: Historiarum item scriptores non sunt omnes iurati, nec a suspitione alieni, & omni exceptione maiores, & nemo audebit diffinire peccare mortaliter omnes, qui credunt firmiter malum aliquod factum, vel dictum ab eis scriptum, vel proditum, Nec prodest respondere, quod sufficiat relatio, vel epistola, vel historia alicuius viri fide digni, eo quòd dictum vnus talis iustam credulitatem inducit, iuxta gloss. recep. & quæ singularis putatur in l. Titio fundus. ff. de condit. & demonstr. & vulgaris hominum praxis habet credere epistolæ alicuius talis viri ad urbem uel ex ea scribẽtis. Adeo quod qui impetrat beneficium alicuius tanquam vacans per

mortem eius, de qua recepit literas à patribus missas, non dicitur impetrator beneficii uiuentis, neque incidet in poenas c. 1. de concess. præb. licet id non fuerit uerum, iuxta latè tradita per Gomezium in q. 3. regul. de impet. beneficia uiuen. Non inquam hoc prodest, quia illa glos. est limitanda, ne procedat in hiis, quæ tertio præiudicant, iuxta aliam glos. memor. in c. si quis præpostera 50. dist. pro qua textus apertis. in c. non solum. 1. q. 3. ibi. Non solum ille reus est, qui falsum de alio profert, sed etiam is, qui aurem cito criminibus præbet, & Thom. in 2. 2. q. 70. art. 3. ad 2. sic ait: De quolibet præsumendum est bonum, nisi appareat contrariū, dummodo non vergat in periculum alterius, quia tunc adhibenda est cautela, ut non de facili unicuique credatur. Non satisfacit etiam Secundo dicere, quod fama sufficit ad excusandū, Tum, quia fama non probat etiā semiplenè in criminalibus, quamuis sic in civilibus: secundū glos. frequentius recep. in c. si. de appell. Tum, quia fama nec in criminalibus, nec in civilibus probat nisi legitime fuerit probata, ut not. Bart. in l. de minore. §. plurimum. ff. de quaest. & raro probatur, quia, ut ipsemet ait, oportet, ut duo testes deponant de illa, & nō qualiter qualiter, nec simpliciter, quod est uox, & fama publica de illa, sed reddita ratione, quod audierint a maiori parte populi, uel uniuersitatis, ubi fama illa est, quo fit, ut de mirer oscitantiam, qua quidam patroni causarum informant Iudices, probatam esse pro sua intentione famam, eo quod duo testes suæ partis dixerunt esse famam & publicam vocè in tali loco, nulla, quæ dictū eorū concludat, adiecta ratione. Non etiam satisfacit Tertio dicere, quod usus cōmunis hominum habet credere huiusmodi rationibus & scriptis, quia usus uel consuetudo contra legem naturalem, & diuinam, nihil ualet, & corruptela quædam est, c. mala, c. si uis. a, & c. Quo iure sub fin. 8. distin. Et credere malum de proximo sine sufficienti probatione contra legem naturalem, & diuinam sub octauo præcepto contentam est, ut colligitur ex declaratione posita in Manual. Confess. c. 18.

Resoluendo igitur omnia dico Primo, Quod fides siue credulitas & suspicio, siue opinio de bonitate morum etiam perso-

personæ per se non sunt mala, nisi cum concipiuntur ad conferendum indigno, uel minus digno, quod conferendum esset digno, uel digniori, ut dictum est supra n. 45. Dixi (de bonitate morum) quia frequentius possunt esse peccata, dum concipiuntur de bonitate, siue idoneitate sciētiæ, artis, & aliorum, quæ munera obeunda requirunt, ut ibidem dictum est.

Secundo, Quod præfata duo concepta de malitia personæ peoximi sunt bona, si concipiuntur ex causis in id sufficientibus, & mala, si concipiuntur sine ullis causis, uel ad id non sufficientibus, cum hac tamen differentia, quod suspicio, siue opinio manens inter latitudinem suspicionis, siue opinionis, hoc est cum formidine & hæsitatione contrarii, non sunt mortifera ut dictum est supra nu. 47. credulitas autem sic, imò de facto est, quories est tantæ firmitatis, quod si habens eam à se, uel ab alio interrogareretur, An haberet personam pro indubitato malam? uerè responderet, quod sic, non autem si responderet quod non, sed quod fortè non est uerum, eo quod talis etsi non habeat actualiter hæsitationem, & formidinem contrariæ partis, habet tamen uirtute, siue virtualiter & tacitè illam, per supradicta. nu. 47.

Tertio, Quod ad habendam præfata firmitatis credulitatem, non requiritur euidētia, siue scientia, quæ clarior, et regulariter certior est illa, imò est contraria illi, & expellit eam iuxta c. in domo iunc. glos. de poeniten. dist. 4. Nec sufficit dictum unius uiri etiam legalis, præsertim non iurati, uel nõ deponentis de uisu, ut probatum est supra n. 52. Nõ sufficit etiam fama, nec usus communis ita credendi per dicta supra n. 52. Sufficit tamen testimonium historiæ sacræ, quia in illa nihil est falsum c. ego solis distin. 9. Sufficeret etiam Bulla authentica Papæ, uel Cæsaris, & etiam sententia quæ in rem iudicatam transisset argum. Clement. 1. de prob. & l. res iudicata pro ueritate habetur ff. de regu. iur. sufficeret etiam instrumentum publicum legitimè confectum, originale, uel exemplum cum solennitate debita ex eo transumptum iuxta cap. 1. 2. & c. cum Iohannes, & c. fin. de fid. instrum. Sufficeret item fama in antiquis, hoc est

quæ ante centum annos contigerunt secundum Innoc. in c. Veniens de verb. signi. quem post alios declarat Dec. in c. x. de appella. n. 18. Sufficeret etiam, ut arbitrator, testimoniũ duorum testium communiter pro idoneis habitorem & iuratorum, argu. c. In omni de testib. c. Cum esses de testam. licet non citata parte id fecerit, quia illud magis pertinet ad solennitatem fori exterioris, quam ad informationem interioris arg. c. In nomine domini de testib.

Quarto. Quod Christianæ prudentiæ est audire, legere, & scribere cautè malefacta, & maledicta, & nunquam concipere suspiciones, & credulitates maiores, quam argumenta exigunt, & nunquam aut certè rarissimè concipere credulitatè tantæ firmitatis, ut personam habeat pro delinquente indubitatè, ita quod nec actu, nec virtute de illo hæsitet. Quibus multa in duodecimo dicto principali addam.

Summaria.

- Iudices cogentes respondere reos per torturam, vel iuramentum, vel sine illis, absque preuijs & sufficientibus in id inditijs graniter peccare. n. 53.*
- Prodendi sua mala occulta ab onere, lege naturali, diuina, & humana liber est quilibet. nu. 53.*
- Lege naturali & diuina tenetur quis regulariter sua scelera cœlare. n. 53.*
- Lege naturali, diuina & humana a scandalizando prohibemur. n. 54.*
- Lege naturali, diuina & humana a detrahendo prohibemur. n. 54.*
- Detrahit quicumque se uel alium inordinatè informat, uel est causa ut id fiat. nu. 54.*
- Consentit qui peccanti peccat. nu. 55.*
- Detrahit ut audiens detrahentem, sic Iudex sine infamia inquirens. n. 55.*
- Lege naturali & diuina fit cuique facultas se defendendi etiam ciuilitè, & negandi arma contra se. n. 55.*
- Accusatore non probante reum absolui debere legis uidetur natura. n. 55.*
- Crimen quod scit Episcopus, non potest obijcere presbytero, si non potest probare. nu. 56.*
- Fame conseruatio utilior Reipublicæ, quam punitio criminis secreti. n. 56.*
- Tortura quædam est iuramentum, & a neutro incipiendum. n. 56.*
- Consuetudo contra legem natura, & consequenter interrogandi sine inditijs, corruptela est. nu. 56.*

Argumenta octo ad probandum quod reus cogi possit respondere sine iudicij. nu. 57.

Intellectus l. K bicumq; ff. de interrog. act. n. 57.

Interrogari quare potest reus in notorijs & famosjs. n. 58.

Infamia qualis ad interrogandum reum requiratur. n. 58.

Indicia qualia ad reum interrogandum requisita. n. 58.

Indizium facit unus testis deponens de crimine, sed non de inditijs. n. 58.

Indicia, uel infamia intimanda reo, ut teneatur respondere. n. 59.

Interrogari uix non debet reus ante infamiam seu inditium duplex ratio. n. 59.

Obediendum magis Deo, quam homini. n. 59.

Criminalis dispositio censetur illa, ex qua crimen concluditur. n. 60.

Positioni non respondens quis censetur eam fateri. n. 60.

Intellectus triplex c. quidam. 1. q. 1. n. 61.

Infamans tenetur se infamare, si alias non posset famam restituere. n. 61.

Interrogatio an debet precedere inquisitionem contra Angelum. n. 61.

Intellectus S. Debet c. qualiter & quando, 2. de accus. n. 61.

Interrogari autem non potest quis de alio crimine, eo quod de alio sit infamatus, nec confessus, nisi illud sit inditium alterius. n. 64.

Inditium de occultis plus uetatur, eo quod sunt occulta peccata, quam quod sint occulti peccatores. n. 61.

Religiosum contra infamatum uel confessum de uno crimine inquirens prolatum de alio cuius non est infamatus, graviter peccat. n. 61.

Regula standum donec probetur exceptio. n. 61.

Peccator in uno desolat, quod omnium factus est reus, ut intelligendum. n. 63.

Intellectus S. A Barbaris. l. non omnis ff. de re milit. n. 64.

Peccata suos Authores teneant. n. 64.

Charitate sine uera facta nil ad uitam eternam prodesse. n. 63.

Constitutio ecclesie militantis ligat occulte delinquentem, praesertim quoad censuras. n. 65. & 66. modo non sola mente id faciat. n. 67.

Argumentum a requisito ad inquirendum, ad requisitum, ad torquendum, ut ualet. nu. 65.

Occultum per se quod est mentale, tantum differt in hoc, ab occulto per accidens. n. 67.

Harecticus mente tantum non est excommunicatus. n. 67.

53 **D**odecimum grauiter mea sententia errare Iudices, ut iam pridem scripsi in c. inter uerba. 1. 1. q. 3. conclus. 6. corol. 64. qui per torturam, uel iuramentum (quod quaedam tortura est) praestitum, imo & absque illis, non probatis coram ipsis prius iudicijs in id sufficientibus, interrogant, & compellunt partes ad respondendum super criminibus occultis contra
c. eru-

et erubescant 32. dist. ibi, Secretorū autem cognitor Deus & Iudex est c. Christiana 32. q. 5. & c. consuluisti 2. q. 4. ibi, occulta & incognita illi sunt relinquenda, qui solus nouit corda filiorum hominum, Vnde in specie tenuerunt Aret. in c. qualiter & quando 2. §. debet de accusat. & Card. Alex. in c. de accusationibus col. 37. post medium 3. 4. 5. Iul. Clar. in prax. criminal. q. 45. vers. Sed pone, adiunc. uers. aduerte tamen Hypol. in l. de minore §. tormenta ff. de quest. & in pract. §. constante n. 14. & conf. 8. n. 11. & 12. & consil. 14. n. 15. neminem de suis criminibus sine inditiis huiusmodi pręiis interrogari posse, quod infra scriptis argumētis adeo alias munuimus, ut etiam si præfati & alii plerique contradicerent, à quouis tamen Christiano asserendū esset. Quorum primū est, quod lege naturali & diuina sumus omnes liberi, & immunes ab onere prodendi crimina nostra secreta in foro exteriori; c. si peccauerit 2. q. 1. iuxta illud Ioh. Chri-
sost. in c. quis aliquando §. his autoritatibus de pœnit. dist. 1. Non dico tibi ut prodas te, id est peccatum tuum secretum publices secundum gloss. ibi, At privilegium Dei utpote superioris non potest tolli ab homine uti inferiori, c. inferior 21. dist. ergo nemo potest ab ullo Iudice humano cogi ad publicanda sua secreta delicta.

Secundum, quod non solum præfata lege naturali & diuina sumus liberi ab hoc onere prodendi nos, & publicandi crimina nostra secreta, sed etiam grauati onere illa tacendi sub pœna peccati arg. præfati elogi S. Iohan. Chri-
sost. secundum alium intelligendi modum, qui confirmatur per c. quam sit graue gloriari, cum quis male fecerit, de excess. prælat. & c. non sunt audiendi 11. q. 3. quatenus habet Peccare, qui famam suam negligit, quanto magis, qui dissipat, quod post alios affirmat Diuus Antonin. 3. part. tit. 8. c. 4. §. 1. uers. primo modo, & sentit Caiet. 2. 2. quest. 73. art. 2. dicentes peccare eos, qui seip-
sos infamant, etiam si metu tormentorum id faciant, ita quod etiam tormenta & cruciatus non excusant propalantem ob ea sua crimina secreta, Ergo nullus Iudex humanus, cum legi naturali & diuinae subdatur, c. sunt quidam 25. quest. 1. potest iuste iube-

subere cuiquam, ut se, siue sua peccata prodāt.

34 Tertium quod lege naturali & euangelica Math. 28. & c. Nihil de præscrip. & c. 2. de oper. nou. nunc. uetamur scandalizare proximum, & cum peccate publice, uel publicare se peccasse sit scandalizare, ut colligitur ex Thom. 2. 2. q. 44. art. 2. & efficaciter probatur in c. præbiter si a plebe & c. si mala 5. q. 4. consequitur euangelica lege nos uerari à publicando peccato secreto, & consequenter neminem posse ab ullo homine ad illud cogi.

Quartum, Quod eadem lege naturali & diuina est ueritum detrahere, & infamare alium, quia præcepta Decalogi sunt leges naturales, & diuinæ, secundum Thomam. recep. 1. 2. quæst. 94. artic. 2. & 2. 2. quæst. 122. artic. 1. Et detrahere est contra præceptum octauum Decalogi, Nam per illud, ut nos post aliis tradimus in Manuali Confess. c. 18. num. 1. ex mente Sancti Thom. recepti 2. 2. q. 122. art. 5. ad 2. & melius Alex. Halen. in. 3. parte quæst. 1. principaliter prohibetur latio falsi testimonii, & uerificationis, & secundario, omnis significatio inordinata uerborum, Signorum & factorum, quæ fit mentiendo, in honorando, susurrando, deridendo, maledicendo, & detrahendo. Detrahere autem, ut ibidem probamus à num. 18. non solum dicitur, qui falsum crimen imponit, uel est causa imponendi, sed etiam, qui crimen secretum alterius, uel proprium citra ordinem iuris detegit, uel est causa ut detegatur. Ergo lege naturali & diuina uetantur iudices infamare, uel præstare causam infamandi: Cum ergo interrogare, & cogere reum ad respondendum de suis criminibus occultis non seruato iuris ordine sit dare proximo causam infamandi, imò cogere illum ad se infamandum, consequitur lege naturali & diuina eos ab hoc faciendo atteri, & consequenter nullatenus posse id iuste facere.

55 Quintum, Quod lex illa naturalis & diuina ad Rom. 17. Diigni sunt morte non solum qui faciunt, sed & qui consentiunt. relat. in c. 1. de offic. deleg. & alibi sæpè uetat, nec ueremus, neue procuremus, uel alii peccent, imò sine que consentiamus illis peccantibus: At qui interrogat reum de crimine se

ne secreto, & cogit eum respondere de illo, non solum consentit peccato, quod ipse faceret infamando se, præsertim si esset persona publica, sed etiam curat, & procurat, ut peccet imo cogit peccare, ergo lege naturæ, & diuina debent iudices ab hoc faciendo abstinere.

¶ Sextum, quod audiens detrahere dicitur detractor, & peccat assentiendo, vel non resistendo, vt præfati tradunt, vbi supra n. 93. post Bernar. relat. à Thom. 2. 2. q. 73. art. 4. Ergo à fortiori qui Iudex cogit proximum ad peccata sua secreta reuelandum per interrogationes citra iuris ordinem factas, dicitur detrahare, & consequenter legi naturali & diuinæ cōtraire. Vnde in d. c. 18. n. 38. & antea latius in repetitione d. c. inter uerba 11. q. 3. conclus. 6. corol. 48. intulimus, quod peccat, qui Iudex inquit specialiter, vel per uiam inquisitionis specialis procedit contra aliquem, nulla præcedente infamia, quia intēdit lædere famam illius, aut lædit, aut dat causam læsioni inordinatæ, contra iura, quæ prohibent specialiter procedi per uiam inquisitionis contra aliquem iusta infamia non præuia. c. super his, & c. qualiter & quando, 2. de accusat.

Septimum, quod lex naturalis & diuina præbet homini facultatem defendendi se non solum corporaliter, iuxta .l. vt vim .ff. de iust. & iur. sed etiam ciuilitate: Clem. Pastoralis .s. Cæterum de re iud. & consequenter facit ei libertatē, ne teneatur impugnantem se arma sua, vel de domo sua præstare, quod sentit I. C. in d. l. De minore. §. tormēta. ff. de questio. ibi. Non debet initium probationum de domo rei sumere accusator, & Imperator in .l. Nimis graue est C. de testib. ibi. Nimis graue est vt aduersarius urgeri debeat ad exhibitionem eorum, per quæ ipsi negocium fiat: Ex qua lege, & naturali facultate descendit illa lex, qui accusare uolunt, probationes habere debent C. de eden. & illa, Actore non probante absoluitur reus c. fin. §. fin. de iureiur. & illud .l. 1. §. Interrogatoriis .ff. de interrog. act. Nemo ante iudicium cogitur de suo iure respondere, & quod in nulla legum quæ sunt 23. illius tit. fit ulla mentio de interrogatione rei super crimine.

30. **O**ctauū, Quod adeo uetamur lege naturali, & diuina, ne inquiramus iniquitatem in domo aliena prouerb. 24. & ut bona fama proximi seruetur, quod etiam EPiscopus non potest obiiicere suo clerico crimen, quod scit eum commisisse, si non potest illud probare, per tex. sing. in c. placuit, & c. si in tantū 6. q. 2. & eruditissimus idemque Pont. Max. Innoc. III. in c. Inquisitionis de accusat. expresse ait, Non posse à Prælato inquiri contra clericum, etiam si duo, uel tres testes de uisu id ei dixerunt, si nulla infamia laboret: Longe enim uilius censeat Ecclesia Christiana seruare bonam famam clerici, qui deliquit, quam punire delictum, dissipando eius famam: Plus enim nocet exemplum delinquendi, quod ex delicto reuelato per punitionem præbetur, quam condonatio delicti secreti præteriti facta pœnitenti, arg. c. magna de uoto & c. præcipue 11. q. 3. quod multi Iudices parum considerantes, nihil non agunt, quo per fas, uel per nefas crimina uera, uel falsa iuste uel iniuste sciantur, & puniantur, quo sibi famam crudelis quæstoris acquirant, contra l. respiciendum ff. de pœn. ob quorum forte peccata permittit Deus, ut in quibusdam terris eo plura delinquantur, quo plura male puniuntur.

Nonum, Quod ratio naturalis dicit, ne à tortura incipiatur. l. 1. ff. de quaest. l. miles C. eod. At iuramentum de dicenda ueritate, quod Iudex interrogaturus reum subire cogit, est tortura spiritualis, ut probat Panor. in c. per tuas de probat. & Marian. cōsit. 253. col. 2. par. 2. & adeo quidem quod multi reperiuntur confessi ob reuerentiam iuramenti, quod nō fuerunt ob tormenta confessi, ut tradimus in repet. d. c. inter uerba concl. 6. corol. 64. n. 745. & Thom. recep. 2. 2. q. 33. art. 7. ad 5. ait; Non posse quem cogi ad iuramentum dicendi ueritatem super occulto crimine, Ergo non debet Iudex interrogare reum iuramento ei delato, antequam habeat plenam, uel saltem semiplenam de culpa notitiam. Per quæ omnia probatur non solum esse ueram præfatam præpositionem, sed usum illi contrarium, sicubi esset merito dicendū, esse corruptelam, ea firma ratione, Quod omnis usus, & consuetudo contraria legi naturæ, uel diuinæ, uel conse-

consequentibus necessario ex illis, est appellanda corrupte
la. c. mala c. frustra c. quo iure sub fin. 8. dist. c. fin. de consuet.
cum eis late annot. Et per præfata constat talem usum esse
non solum contra unam, sed contra multas leges naturales
& diuinas, uel contra necessario ex illis consequentia.

Decimumtertiū, qđ contra omnia præfata faciunt octo ar
57 gumenta, quæ male intellecta aliquos parum præfata perpen
dentes in contrariam partem inclinarunt, Primū l. ubicun
que ff. de interrog. act. quæ habet, Iudicem ubicunque pos
se interrogare partes. Secundo, Quod Innoc. recep. tenet
in c. dudum in 2. de elect. in glos. mag. & in c. cum super de
confess. quod reus tenetur respondere, & confiteri uerita
tem Iudici super crimine notorio, uel famoso interroganti.
Et quod eadem ratio uidetur militare in aliis, Ratio enim
quare tenetur respondere in illis est, quia tenetur parere su
periori c. 2. de maior. At etiam in occultis Iudex interrogans
est superior, Ergo &c. Tertio c. dudum 2. de elect. qua
tenus significat quendam fuisse interrogatum, an plura bene
ficia curata possedisset. Quartum c. cum super de confes.
quatenus habet quendam fuisse confessum simoniam admi
sisse, & eius mediatorē fuisse. Quintum c. ult. s. ult. de iur. iur.
quatenus significat posse quæ cogi ad iurandum super re pe
tita. Sextum, c. 2. de confess. lib. 6. quatenus habet reum ius
sum à Iudice respondere haberi pro confesso, nisi responde
rit. Septimo, cap. quidam 5. q. 1. quatenus illo Greg. præ
cepit, ut qui famoso libello secreto publicato Castorii sa
mam læsit, proderet se ad ei satisfaciendum. Octauum,
Quod Angel. Aret. in tractatu de maleficiis uerbi hæc est
quædam inquisitio, uers. 4. principaliter quæro sic dicit: Iu
dex debet animaduertere, quod antequam faciat inquisitio
nem, interroget reum, super quo intendit inquirere contra
eum, alias si primo formaretur inquisitio, & postea interro
garet, non ualeret, ut in cap. qualiter & quando in uer. de
bet igitur de accusat. quæ tamen argumenta non obstant. Ad
primum enim respondetur, Quod d. l. ubicunque ff. de in
terrog. act. non habet locum in criminalibus, ut dixit ibid.
Bald. in 2. lect. allegans in id Innoc. in c. dudum 2. de elect.

In glof. mag. qui idem reperit in c. cum super de confess. eju-
 rus, uentem secuta glof. celeb. & recep. in o. 21 de confess.
 lib. 6. dixit: Non tenetur quem ad respondendum positioni
 criminali; nec alicui civilis, ex qua necessario concluderetur
 crimen, quae communis est sententia.

58 Ad secundum responderetur, concedendo reum teneri
 ad respondendum, & confitendum Iudici ueritatem in no-
 torijs & famosis, ut dicitur in hoc. in locis praecitatis, negan-
 dum tamen, quod idem teneatur in aliis facere, & quod ead-
 dem ratio idem suadeat in illis: Ratio enim quare in notorijs
 & famosis tenetur respondere, est, quod interrogando de
 illis, interrogat de aliquo modo sibi notis, & secundum ordi-
 nem iuris, ut eleganter de more ait S. Th. 2. 2. q. 69. art. 2. in hac
 uerba: Nemo tenetur Iudici omnem ueritatem confiteri, sed
 illam solum, quam ab eo potest & debet requirere Iudex se-
 cundum ordinem iuris, puta, cum praecessit infamia super ali-
 quo crimine, uel aliqua expressa indicia apparuerint, uel
 etiam cum praecessit probatio semiplena, quod ipsum reperit
 in d. 70. art. 1. quam doctrinam commendans Gaier. in d.
 q. 69. art. 1. & 2. addit primo haec uerba, Quod non suf-
 ficat qualis qualis infamia, nec frequens uox discolorum, sed
 frequens uox talis, ut apud probos & prouidos uiros red-
 datur persona de tali crimine rationabiliter suspecta, haec ille:
 Pro quo est casus in c. qualiter & quando in 2. iunc. glof. de
 accusar.

Secundo addit haec: Non sufficiunt indicia qualia qua-
 lia, sed tantum perfecta: Indicium enim dupliciter sumi po-
 test, Primo communiter, ut frequenti usu, signa indicia uo-
 camus, Alio modo proprie, ut iuristae indicii nomine utun-
 tur, & sic sumitur in proposito, & distinguitur in indicium per-
 fectum, & imperfectum, adeo ut multi testes singulares, nisi
 aliquis eorum sit omni exceptione maior, non faciant apud
 eos unum perfectum indicium, & uolunt ad indicium requiri
 duos testes, haec ille: Pro postremo quorum est doctrina
 Barth. communiter recept. in l. fin. ff. de quaestio. n. 7. in hac
 uerba: Illud quod dixi, quod unus testis faciat indicium,
 est uerum de uno teste, qui testificatur de maleficio ipso sed
 quando

quando non testificatur de maleficio, sed indicio quodam, dicens: Ipse fuit tali nocte repertus in loco ibi vicino, quando fuit factum furtum, istud indicium debet probari per duos testes, nec sufficit probare per unum ut not. in l. fin. C. famil. hercis. facit ad hoc supr. de testib. l. ubi numerus, hæc ille.

59. Tertio, addit hæc alia. Authoꝝ scilicet S. Tho. dicit indicia non qualiacunque, sed manifesta, quod ad tria referri intelligo. Primo ad factum, cuius est indicium, ita quod manifeste indicent tale factum. Secundo ad personam, ita quod manifestet, quod ipsa perpetraverit tale facinus: Nam sicut præcedens infamia de crimine, intelligitur de crimine huius personæ, ita quod persona sit diffamata de crimine, ita in iudiciis oportet, ut indicia personæ criminose appareant. Tertio ad processum, ita quod indicia huiusmodi manifestentur reo, ut sciat se esse in tali articulo constitutum, quod tenetur obedire Iudici præcipienti, & extorquenti veritatem: hæc ibi: Quarto, addit hæc: Nec indicia, nec infamia præcedens obligant reum ad respondendum, si quid rationabile cōtra illa obiiciat. Quinto addit in summa ista ratio iuris naturalis & diuini, qua reus nō debet interrogari de occultis, est illa, Quod potestas publica, quæ scientia publica ducitur, non potest duci occulta: Pro quo faciunt omnia iura probantia, quod Iudices, qui utuntur publica potestate, non debent iudicare secundum suam scientiam priuatam, sed secundum publicam, quam allegata & probata inducunt l. illicitas §. veritas ff. de offic. præsid. & c. iudicet 3. q. 7. c. Pastoralis §. quia uero de offi. deleg. Ergo Iudex non potest interrogare, neque cogere ad respondendum reum, nisi præuia probatione ad id sufficiente, in acta publica ualide, & rite deducta, & ita solum præcedente notorietate, uel saltem infamia legitima, aut iudiciis ei æquipotentibus; Quam rationem prius tetigit S. Tho. 2. 2. q. 33. art. 7. ad Quintū ibi: Prælati non est Iudex iudiciorum occultorum, sed solus Deus, Vnde non habet potestatem præcipiendi aliquid super occultis, nisi in quantum per aliqua indicia manifestantur, puta per infamiam, uel per aliquas suspensiones, in quibus casibus

casibus potest Prælati præcipere eodem modo, sicut & Iudex secularis, uel Ecclesiasticus, potest exigere iuramentum de veritate dicenda, hæc ille. Quibus duobus addo, quod potest reddi & alia ratio nõ minus firma, nec minus apta, desumpta ex eo quod subditus non tenetur obedire Præcepto superioris hominis, contra priuilegium uel præceptum superioris Dei. c. si dominus, & cap. Iulianus. 11. q. 3. & tradit Thom. 2.2. q.33. art. 7. Et priuilegio Dei, ut supra dictum est, liberamur ab onere detegendi delicta nostra, imo & iubemur tegere illa, nisi ob aliquam iustam utilitatem. Quæ ratio confirmatur eo, quod in simili ait Tho. recep. ab omnibus in d. 2. 2. q.33. art.7. ad 5. ibi: Prælati non est obediendum contra præceptum Domini, secundum illud Act. 5. Obedire oportet Deo magis, quam hominibus, & ideo quando Prælati præcipit ut sibi dicatur, quod quis sciuerit corrigendum, intelligendum est præceptum sanè, saluo ordine fraternæ correctionis, siue præceptum communiter fiat ad omnes, siue ad aliquem specialiter: Sed si Prælati expresse præciperet contra hunc ordinem a Domino institutū; & ipse peccaret præcipiens, & ei obediens, quasi contra Domini præceptum agens, unde non esset ei obediendum. hæc ille.

Sexto colligitur ex præfata confirmatione S. Tho. quod Iudex non habet potestatem cogen di reum ad iurandum de veritate dicenda, nisi infamia uel semiplenâ probatio præcesserit, vt præmissum est in nono fundamento nostræ conclusionis. Per quæ satisfactum est secundo.

60 Ad tertium argumentum respondent aliqui; Quod tenere duas Ecclesias curatas non sonat directe crimen, & ideo interrogatus de illo, non censetur interrogari de crimine. Quam tamen solutionem efficaciter Innoc. confutat in hæc uerba; Quod, sicut non tenetur respondere, An sit criminosis, sic nec illis positionibus, per quas peruenitur ad illud. Ex quibus clare colligitur id, quod ait glos. in cap. 2. de cõfess. lib. 6. quod sicut nemo tenetur respondere positioni criminali; ita nec illi, ex qua inferitur crimen. Quare melius responderet ibidem ipsemet Innoc. Quod fuit notorium, uel famosum eas tenuisse eum, qui fuit interrogatus, nos autem
d loqui-

loquimur de crimine occulto, scilicet non notorio, nec famoso, nec semiplene probato per proxime dicta.

Ad quartum responderur, quod c. cum super de confess. non probat ibi quem fuisse interrogatum, & iussum respondere super Simoniam, sed aliud, scilicet: fuisse quem eam confessum, & ita non inferitur ex hoc illud, cum a diuersis non fiat illatio. l. Papinianus. ff. de minor.

Ad quintum responderur, id quod ad primum, nempe c. ult. §. ult. de iurciur. loqui in ciuilibus, imo, & quod loquitur quando est presumptio faciens aliquam semiplenam probationem.

Ad sextum, Quod c. 2. de confess. lib. 6. non loquitur de quolibet qui iussum respondere positioni, non respondet, sed qui absque rationabili causa respondere recusat, qualis non est qui recusat, eo quod positio sit criminalis, ut glossa recep. ibid. dicit, & supra late monstratum est.

61 Ad septimum responderi potest primo glossa, Quod loquitur de occulto criminoso criminis manifesti, contra quam faciunt deducta in responsione ad secundum, ideo responderur Secundo, Quod Gregor. in d. c. quidam §. q. 1. non precepit simpliciter alicui ut reuelaret suum delictum secretum, sed disiunctiue, ut reuelaret, uel faceret alia, de quibus ibi, ut ait Gaiet. in d. q. 69. art. 1. & 2.

Tertio responderi potest germanus, ut olim respondimus in d. c. 2. de conf. illud c. agere de illo, qui læsit famam alterius, quam non poterat resarcire nisi reuelando, & infamando se, quo casu tenetur se prodere, quia lædens famam alterius, si non potest resarcire illam, nisi infamando seipsum, & testando se malè illum infamasse, tenetur id facere, secundum Scot. in 4. dist. 1 §. q. 4. art. 1. & secundum doctrinam Gaiet. 2. 2. q. 72. art. 6. ad 3. & in paru. opusc. lib. 17. respon. 14. respon. relationem per nos in repetitione d. c. inter uerba 11. q. 3. concl. 6. coroll. 70. n. 866. & in Manual. Confes. c. 18. n. 47.

Ad octauum respondeo, Mirari me primum, Quod Angel. vir alioqui doctissimus dixerit illud: Deinde, Quod nec August. nec Hieron. in additionibus eius repugnaverunt illi ibidem.

Tertio, Quod nec Angel. nec ipsi perpenderit, quod
§. De-

§. Debet. c. qualiter & quando. 2. de accusat. quem Angel. pro se citat, nihil disponit de interrogatione, sed solum de facienda copia inquisito, capitulorum, de quibus est inquirendum: Verba enim eius hæc sunt: Debet igitur esse præsens is, contra quem facienda est inquisitio, nisi se per contumaciam absentauerit, & exponenda sunt illi capitula de quibus fuerit inquirendū; Super quo Panor. ibi recep. querit, An ualeat processus capitalis non traditis? Et respondet ualere, si non petatur copia: Et nec ille, nec ullus alius a t quicquam de interrogatione facienda ibi disponi. Quarto miror, quod dicat quod non ualet processus, si præponat inquisitionem, & postea interroget, cuius cōtarium ille. §. docet, dicens: Ante omnia esse dādam inquisito capitulorum, super quibus contra illum inquirendum est, copiam, Sed de his amplius dicemus infra in uigesimo, dicto n. 79.

Decimumquartum, Quod ex præfatis omnibus infertur falsam esse opinionem, & malam praxim eorum, qui censent interrogari posse quem de crimine, cuius non est infamatus, nec ullis inditiis in id sufficientibus notatus, eo quod sit de alio crimine infamatus, imo & conuictus. Quæ Card. Galet. declarando quædam uerba S. Tho. affirmat 2. 2. q. 69. art. 1. in hæc uerba: Nec est uerum id, quod quidam scripserunt, scilicet: Quod diffamatus de uno crimine, possit inquireri de aliis, quia hoc est manifeste contra Decretalem extra de accusat. c. Inquisitionis, ubi habentur hæc uerba: Inquisitio debet solummodo fieri super illis, de quibus clamores aliqui præcesserunt, & intantum Decretalis illa exigit præcedentem infamā super aliquo crimine: Quod si duo uel tres iurati affirmant aliquem crimen aliquod eisdem uidentibus commississe, de quo aliqua non laborat infamia, non est contra eum propterea inquirendum, & paulo inferius: Nec ratio quæ illos mouit, scilicet, quia non propter occultationem peccati, sed propter occultationem peccatoris prohibetur homo de occultis iudicare, concludit intentum eorū, quia falsum est, quod iudicium de occultis sit prohibitum non propter occultationem peccati, imo quia peccatum est occultum, ideo exemplum est ab inquisitione humana, & iudi-

cio humano, quoniam omnia iudicia humana ad publicam potestatem, scientiamque spectant: Et mox subdit: Caveant ergo suæ, & subditorum suorum conscientie Prælati illorum religiosorum, qui diffamato de uno præcipiunt inquirere de aliis, de quibus non tenentur obedire, Nec excusantur Prælati huiusmodi ex eo, quod inquirent de aliquo, de quo fuit aliqua suspicio aliquando: Oportet enim infamiam seu clamorofam insinuationem præcedere, & non simplicem suspensionem, ut dictum est; Et concordat Gaietano Angelus de maleficiis in verb. fama publica, Hippol. Marfil. in .l. repeti n. 9 t. ff. de quest. & hoc Alexan. pro certo præsupponit consil. 52. uol. 3. quod nos quoque asseruimus pridè in c. inter uerba. 11. q. 3. concl. 6. & in Manual. Conf. ff. c. 18. n. 41. Et merito quidè, quoniam iura generaliter & absolutè ponunt pro regula: Non esse quem interrogandum, neque torquendum ob aliquod crimen, nisi præcedant indicia. l. 1. l. Maritus. l. fin. ff. de questio. l. sicut. C. de fals. Ergo standum est illi; Tum, quia nullibi excipitur is casus, & ita standum est regulæ iur. glos. recept. in .l. omnis diffinitio. ff. de reg. iur. & in Rubri. eodem tit. lib. 6. Tum, quia a separatis non fit illatio .l. Papinianus ff. de minor. Et consequenter, eo quod quis sit infamatus, immo & confessus, & conuictus de uno crimine, non est infamatus de alio: Ergo si de illo interrogatur sine iudiciis præcedentibus, malè de illo interrogatur.

Secundo quod ratio quarè quis interrogari potest de crimine, cuius est infamatus, vel ut ita dicam, iudiciatus est, Quia iam illud aliquo modo est iudiciatum, ut S. Thom. à posteris recep. affirmat ubi supra: At infamatio, uel confessio de vno crimine, non facit aliud separatum ab illo notum iudici, imo tanta probatione opus est ei ad condemnandum illum, ac si non esset infamatus de alio, alioquin enim sequeretur, quod licet ille interrogatus uel tortus, pernegaret illud, condemnandus esset, si superueniret semiplena probatio, puta vnius testis attestatio, coniungendo illam cū probatione resultante ex eo, quod commisit aliud, quod nemo unquam dixit, nec ulla ratione dicere potest.

Tertio

Tertio, Quod ex contrario sequeretur, quod peccans unum peccatum suspectus esset de omni alio peccato mundi, Et quod qui probatur esse fornicatus, censeretur suspectus de crimine læsæ maiestatis diuinæ, & humanæ, peccati nefandi homicidii, blasphemix, furti, rapinæ &c. Et quod posset de omnibus illis interrogari, & ad torturâ poni, quod præfecto nullus I. C. etiam Ethnicus diceret, quanto minus Christianus id facere debet.

Quarto, Quod etiã ex cõtrario sequeretur, quod omnes Christiani possemus iudicare, siue suspicari omnes ferè nostros proximos esse hæreticos, proditores, blasphemos, fures & latrones, eo quod probabiliter credimus omnes fere illos, si iam sunt adulti, aliquod peccatum admisisse, iuxta illud Prouerb. 14. septies in die cadit iustus, relat. in c. septies de pœnit. dist. tertia adiunc. glos. quæ illud etiã de peccato mortali certo modo intelligi posse ait adiunc. illo Iob. 9. Si simplex fuero, hoc nescit anima mea relat. in c. fin. de purg. Canon. quod neminem puto ausurum concedere, consequeretur item rarissime quenquam præsumendum esse bonum contra l. merito ff. pro soc. & c. 2. de reg. iur. quia rarissimus est, quin probabiliter credi possit aliquo genere peccati peccasse, quin & illa lex Merito probat, quod Dominus rei communis, qui utitur ea in suam propriam utilitatem, licet male faciat, non tamen sit de furto suspectus: Quare procul dubio tenenda est hæc opinio ab omni Iudice præsertim Christiano: Neque obstat, quod aliqui contradicant, & in hiis (quod certe doleo) Card. in consil. 45. & Decius in c. Tertio loco col. fin. de probat. tum quod nulla ratione id probant: Tũ, quod non obstat c. desleat de reg. iur. quatenus habet illud Iacobi: Qui peccat in uno, factus est omnium reus, quo quidam recentiores mouentur. Partim, quod irreuerenter significant Iacobum illum fratrem Domini & illi charissimum, tam alienum à charitate & humanitate fuisse, ut uoluerit docere, iudicare nos posse omnium criminum reum, quemcunque uidemus aliquod eorum incidisse, Partim quod nec glossa eius etiam in 3. intellectu tale quicquam dicit. Afferit enim effectum, quod in primo

intellectu dixit, nempe. Amissa charitate per unum peccatum mortale, cetera nihil prodesse ad uitam æternam consequendam c. Nihil de consec. dist. 5. non autem quod iudicare debeamus, uel iuste possimus proximos nostros omnium peccatorum esse reos, eo quod eos sciamus in aliquod incidisse, contra illud Matth. 7. Nolite iudicare, & non iudicabimini, & illud 1. ad Corinth. 4. Nolite ante tempus iudicare, quæ non solum habent locum in iudicio diffinitive condemnandi, sed etiam in iudicio suspicandi per præ-

64 fata nu. 47. Non obstat etiam l. Non omnes. §. à Barbaris ff. de re milit. quatenus habet, Militem restitutum ab hostibus esse præsumendum, non fuisse captum ab eis, si antea erat emanor, segnis, negligens suorum, aut extra contubernia agens: tum quia non loquitur de occulto ipsius facto, sed de manifesto, quamuis modus faciendi fuisset dubius: Tum, quia crimen, ob quod ibi præsumitur modus faciendi factum notum esse malum, est inditium illius mali modi: emã forem enim, uel negligentem suorum quem fuisse, est inditium ad interpretandum in malam partem eius apud hostes mansionem, & ita §. ille ad summum probat, quod confessus de crimine aliquo, quod est inditium alterius, potest de eo interrogari, quod & uerissimum est, Nam qui confitetur, uel conuincitur se ingressum alienam domum noctu perterritum, uel fenestram, interrogari potest de furto, quod constat illa nocte in ea factum esse, non quia confessus de uno crimine possit de quolibet alio interrogari, sed quia confessus de uno crimine, quod est præparatorium alius, potest interrogari de illo, eo quod est inditium ad illud. Non obstat etiam quod Hypol. ubi supra, & Bess. in prax. crim. tit. de iudic. n. 137. & relati ab eis, dicunt contrarium posse defendi in crimine furti propter eius frequentiam, & in hominibus malæ uitæ: Tum, quia omni iusta ratione deficit, nisi cum unum furtum esset consequens, uel præparatorium alterius, uel una pars malæ uitæ præparatoria, uel cōsequens alterius partis malæ uitæ, propter præfatum intellectum præfati §. à barbaris: Tum, quia consequeretur presbiterum cōfessum, uel conuictum de negligentia aliqua in celebrando

commiffa, poffe interrogari, & torqueri fuper omnibus fur-
tis in ciuitate perpetratis, & furem confeffum, uel cõuictum
de furto, de omnibus blaſphemijs, fortilegijs, & iniurijs, quæ
frequenter fiunt in illa ciuitate, uel eius territorio, quod pro-
fecto non ſolum eſt contra legem humanã, ſed etiam natu-
ralem, qua uetatur puniri unus pro alio, & ne pœna legis
ſuos tranſgreſſores egrediatur l. Gracchus C. ad leg. Iul. de
adult. c. quæſiuit de his quæ fi. à maior. par. c. ibi: Peccata
ſuos authores tenere debent, nec pœna eſt ulterius protrahẽ
da, quam delictũ fuerit in excedente repertum, & quæ uetat
quære iniquitatem in domo aliena contra c. 14. Prouerb.
Non obſtat quorundam iudicum uſus: Tum, quia irratio-
nabilis; ut authores etiam contrariæ partis fatentur, licet
illud non probent, ſed probatur ea firma ratione, quod ſit
contra leges naturales, & diuinas ſupra tactas, uel neceſſario
eas conſequentia, qualẽ eſſe corruptelam ſupra n. 56. pro-
bauimus: Tum, quod originem trahit à iudicibus gloriæ petitis,
& famam bene uel male puniendi omnia delicta omnibus
neruis quærentibus, quo ſibi munera committantur crimina-
lia, contra l. Reſpiciendum. ff. de pœn.

Decimoquinto, Poſſe uideri cuius a, quod & mihi aliquan-
do uifum fuit, Gaietanum in proximo dicto bis fuiſſe lap-
ſum, inducendo c. Inquiſitionis de accuſat. ad probandam
65 præcedentis dicti conſuſionem, eo quod arguit à textu re-
quirente aliquid ad inquirendum, ad requiſitionẽ eiufdem,
ad torquendum, & interrogandum, & quod non aduerterit
ibidem probari contrarium: Nam, ut ipſemet ait, ille tex-
tus probat, quod nec dictum unius teſtis, nec duorum, nec
trium ſufficit ad inquirendum, & tamen conſtat dictum uni-
us teſtis integri, & omni exceptione maioris ſufficere ad tor-
turam, iuxta præfatam gloſ. recep. & ſingul. l. 3. C. ad leg. Iul.
maieſt.

Secũdo, Quod expreſſe ait occulta peccata eſſe exẽpta
ab inquiſitione & iudicio humano, quod uidetur cõtra. c. 1.
de offic. ordin. & l. cõgruit. ff. de offic. Præſid. quæ probant
Epiſcopum & Præſidem poſſe, & debere inquirere genera-
liter de criminibus ſibi occultis, & contra gloſ. ſing. & ce-
leb.

leb. Clement. 1. §. ueram de hæret. quæ per illum text. & alios plurimos probat quæ constitutio Ecclesię militantis, ligat crimen omnino occultum, quo ad pœnas suspensionis & ex cõmunicationis, & quod hæreticus occultus est excommunicatus iuxta glos. 24. q. 1. in summa, & in c. cogitationis de pœnit. dist. 1. quod & ipsemet Gaiet. faterur in 2. 2. q. 1. 1. art. 3. & q. 62. art. 3. Et ita Ecclesia non solum potest inquirere de occultis, sed & illa punire, & præcipere super illis; Per quod periclitari uidetur tota machina eorum, quæ dicta sunt supra à n. 55. fundata super exemptione occultorum à iudicio humano, iuxta c. erubescant 32. dist. & c. consuluisti 2. q. 4. ibid. citata. Quoad ad primũ tamen lapsum responderi potest, negando, quod non bene arguat à requisito ad inquirendum, ad requisitum, ad torquendum, uel interrogandum. Et ad argumentum primum respondetur, Tum demum sufficere dictum unius testis ad torquendum, cum illud fuerit legitime coram Iudice competenti depositum & intimatum, siue ostensum parti, & ab ea non contradictum, ut expresse ait Innoc. in c. primo de postul. Prælat. n. 5. & tale dictum taliter depositum, & taliter intimatum parti, inducit infamiam, uel certe maiorem effectum quam illa, & ita sicut ad inquirendum requiritur infamia, ita ad torquendum, uel interrogandum requiritur illa, uel aliquid æquipollens illi, uel maius illa: Nec præfata Decretalis inquisitionis obstat, quia illa loquitur de dictis testium priuatis & extrajudicialibus & nõ legitime parte citata depositis, uel non intimatis parti, quæ nec sufficiunt ad inquirendum, nec ad torturam, Per quæ Gaietanus excusatur, & nodus ualde implicitus, & non ab omnibus iudicibus recte intellectus explanatur. Quo ad secundum autem lapsum responderi potest primo idem fere quod ipse dixit dixisse S. Tho. 2. 2. q. 33. arr. 7. ad quintũ per uerba supra n. 58. recitata. Dixi (fere) quia Gaiet. dicit occulta esse exempta à cognitione, & iudicio humano; S. Thomas autem solum ait, Prælatum non esse Iudicem occultorum, sed solum Deum, & ita non posse super occultis quicquam præcipere, pro quo sunt capitula præcitata erubescant 32. dist. & cõsuluisi 2. q. 4. Secundo

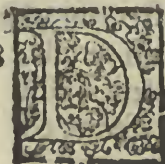
65 cundo quod negari non potest Iudicem posse per vias iuridicas peruenire ad eorum cognitionem, quæ à principio sibi fuerunt occulta, ut probant c. primum de offi. ord. & l. congruit ff. de offic. Præsid. nec hoc uolunt negare præfati patres. Tertio quod non potest etiam negari ob occulta peccata incurrere quem pœnas ab Ecclesia lege ipso iure impositas, præsertim excommunicationis, suspensionis, interdicti, irregularitatis, & similibus, quod etiam ipsemet Gaiet. late fatetur 2. 2. d. q. 11. art. 3. & 62. art. 3. Quarto quod mens eorum est dicere, quod non potest Iudex humanus, specialiter inquirere ex officio contra aliquem, nec specialiter præcipere aliquid super occulto crimine, nisi præuia infamia, uel Inditiis illi æquipotentibus, licet per uiam accusationis, uel denūciationis secuta rebellionem possit cognoscere de illo, iuxta c. super his de accusat. & ita debent temperari uerba illa Gaiet. occulta sunt exempta ab inquisitione, & iudicio humano.

76 Quinto quod etiam eorum mens est dicere, quod occultum est duplex, Alterum per se, alterum per accidens: occultum per se est id quod suapte natura non est probabile, qualia sunt omnes interiores hominis actus, quorum solus Deus, qui scrutatur corda, & renes, est cognitō cap. Deus omnipotens 2. quæst. 1. & cap. Si quid inuenisti. 14. quæst. 5. Alterum est occultum per accidens & eo quod accidat illud tam clam fieri, quod nemo de illo testari possit, & sentient, quod occultum per se non subiaceret ulli cognitioni, neque legi humanæ, & ita nullus eius pœnæ subiicitur l. cogitationis pœnā nemo meretur ff. de pœn. trans lata in c. cogitationis de pœnit. dist. prima: quo fit, ut hæreticus mente tantum, quamlibet perfectus, & pertinax fuerit, non est ipso iure excommunicatus, nisi uerbo, uel scripto ita illam expresserit, quod suapte natura probari possit, licet per accidens contingat, ut à nemine audiatur uel uideatur, ut post & ante alios late Gaiet. in d. q. 11. art. 3. expressit, per quæ excusatur Gaiet. & declaratur Thom. & fundamentum omnium quæ, dicta sunt à n. 53. monstratur firmissimum.

Summaria..

- Iudiciorum aliud competens, aliud usurpatum, & quid utrumque. n. 68.*
Iurisdictionis circa usurpationem varios uarie peccare, & raros pœnitere, rariores confiteri, & restitnere, & nonnullos censuras Bullæ cœnq̃ incurvere. nu. 68.
Iudicium ut usurpans peccat, ita & pars id procurans. nu. 68.
Iudices laici olim sententias Episcoporum suis p̃ferebant, nunc contra suas solas laudant. n. 69.
Heresum causa omnino spirituales traxisse ad Prætoria profana, parum p̃fuisse uidetur. n. 69.
Principibus laicis consulere, ut extorqueant quantam possunt potestatem super spiritualibus, non est tam utile, quam putatur. n. 69.
Ludouicus Sanctus Rex Francorum potestatem super spiritualibus sibi a Papa datam respuit. n. 70.
Carolus Magnus, & Ludouicus ius eligendi Papam sibi concessum spontè renunciauerunt. n. 70.
Confessarij consultores, & Palpones Principum in hoc sibi prouideant. n. 70.
Iudiciorum aliud iustum, aliud iniustum, & utriusque definitio. n. 71.
Aequitas, siue epyceia quid, & An sit circa legem naturalem. nu. 71.
Iustitia generaliter sumpta est genus, ad iustitiam strictè pro bono & aequo sumptam. nu. 71.
Aequitas, An duplex, limitans, & extendens cum nouissima quadam consideratione. n. 72.
Aequitas siue epyceia, An excludat omnes casus, in quibus ratio legis deficit, licet ea in illis absque peccato seruari possit. n. 71.
Ratio legis, mens, & anima eius. n. 73.
Militès prohibiti emere p̃dicia ubi militant, possunt emere domos. n. 73.
Actus agentium non operatur u'tra mentem eorum. n. 74.
Causa finali tota cessante, cessat lex. n. 74.
Ratio tota legis a'toris est tota causa finalis legis. n. 74.
Causa probabiliter putata iusta non ieiunandi excusat à mortali, etiamsi uerd non sit talis. n. 74.
Legem implet, qui mentem eius seruat, & infringit, qui ea omissa, uerba illius seruat. n. 75.
Lex iuxta limites suæ rationis etiam coniectè limitanda est. n. 75.
Virutis non cuiuslibet actus necessarius. n. 76.
Fornicationis prohibendè tota ratio non cessat bona prolis educatione. num. 76.

68

Decimum sextum, Quod iudicium propriè sump-
 tum pro dictione iuris, uel determinatione Iudi-
 cis ut supra n. 39. diximus sumi diuiditur secūdo
 in iudicium competens & in iudicium usurpa-
 tum; Competens est, quod fertur ab eo, qui po-
 testatem ad id faciendum iuridicam habet, ut præsupponūt
 l. prima & 5. sequ. ff. de Iurisd. omn. lud. & toto tit. de for.
 compet. usurpatum est quod fertur ab eo, cui non est po-
 testas illud ferrendi, secundum mentem Thom. 2. 2. q. 60.
 art. 6. & nostrorum omnium in .l. Eum qui & .l. fin. & tot. tit.
 ff. & .C. de Iurisd. omn. lud. & c. 2. de const. lib. 6. & C. si à
 non compet. lud. per totum, in quo non solum peccat Iu-
 dex ea sublimi ratione, quam reddit Thom. in d. art. sexto,
 sed etiam illa plana, Quia usurpat illicite officium alienum,
 & omnis usurpatio illicita est contra .7. præceptum iuxta c.
 Poenale 14. q. 5. & nostram eius declarationem in c. 17. Ma-
 nual. Confess. Quia in re multos mea ætate grauer peccare
 intellexi, alios quidem, qui iurisdictionem ciuilem tantum
 usque ad certam summam habebant, ad maiorem eam ex-
 tendere conantes, Alios, qui tantum Ciuilem integram ha-
 bebant ei criminalem adiungere cupientes, Alios, qui ali-
 quam istarū habebant ad certū genus hominū, militum uel
 laicorum, aut aliorum, & ad certum territorium contractam,
 ad alia trahentes, Alios vigore literatum conseruatoriarum
 super causis in eis non contentis procedentes, Alios autem
 delegatos ad certum genus causarum, puta heresum, rapinarū,
 & latrociniorum, de aliis quoque criminibus cognoscentes,
 Quin & nonnullos vocantes personaliter ad respon-
 dendum super genere criminum, de quibus est eis cogni-
 tio, nullo eis tali obiecto, interrogantes super aliis, ne
 iudicium eorum refugerent, uerentes maiorum criminum
 obiectionem, quorum omnium paucos vidi panitere,
 pauciores confiteri, & paucissimos uel nullos restituere
 sine lite, non solum possessam mala fide tempore ad
 præscribendum legitimo, sed & nondum possessam di-
 midio illius temporis, Et non solum peccat Iudex, sed
 etiam pars, uel aduocatus, qui scienter ad id prouocant
 aduer-

aduersarium nolentem, uel uolentem, sed consentire non uolentem: argu. l. si quis per errorem, & .l. cum quædam puella, & eis annot. ff. de iuris. om. iud. c. inclita. 11. q. 1. & c. si diligenti de for. comper. & quod non solum facientes, sed & cõsentientes. & c. ad Rom. 2. & c. 1. de off. deleg. qua ratione multi tam clerici quam laici uidentur peccare, & aliquando censuras Bullæ Cœnæ Domini incurrere, procurantes aliquando per se, ut Iudices seculares, quibus casibus id eis nõ licet, cognoscant de literis Apostolicis, & aliquando per suppositas personas, ita ut probari non possit, quasi putantes se non uideri a Deo, nec cogitationes, technas, & artes suas diuinæ maiestati esse notas contra primum notab. repet. c. nouit, & late illi adiecta, infra eodem. Quo fit ut confessarii grauius deprehendere debeant tam ecclesiasticos, quam laicos, tam ordinarios, quam delegatos, qui iurisdictionẽ suam extra suum territorium & potestatem sibi a lege, uel homine limitatam, ampliare conantur, his peccantes, & quod alienum officium usurpant, & quod territorium, uel potestatem alterius minuunt contra præfatum 7. præceptum.

Quod nostra ætate Iudices laici plus quam ecclesiastici frequentare uidentur, imo & aliquando in poenas Bullæ Cœnæ Domini incidere, in eas præsertim, quæ ponuntur in ea parte nouissimæ bullæ, quam transcripsimus in Manual. Confess. c. 27. nu. 69. in quo sicut in aliis multis, iure quis miretur, tantam in hoc mûdo perituro rerum uicissitudinem. Cũ enim, ut expresse habet c. nouit infr. eod. fortissimi iuxta ac sanctissimi Imperatores Theodosius, & Carolus Magnus olim statuissent, ut quicumque litem habens siue petitor fuerit, siue reus, siue in initio litis, siue decursis temporum curriculum, siue cum negotium peroratur, siue cum iam cõperit promissententia, si iudicium elegerit sacrosanctę sedis Antistitis, ilico sine aliqua dubitatione (etiã si pars alia refragaretur) ad episcoporum iudicium cum sermone litigantium dirigeretur, hodie contra nihil non agunt aliqui eorum similes, quo causę quamlibet ecclesiasticę in cognitionem eorum ueniãt, iactantes sua iudicia, & contemnentes ecclesiastica, magno tumore se solos sapere putãtes Ad eo quide n, ut in alijs uot
Regnis

Regnis, etiam causas hæresum, quæ omnino spirituales sunt, & a iurisdictione laica omnino exemptæ, c. vt inquisitionis §. Prohibemus de hæret. lib. 6. quodam subtili colore læsæ maiestatis humanæ ad Iudices laicos traxerint, quod celsi-
 piissima intentione, & ad efficaciorē illarum extirpationē factum fuisse certo credamus, malum tamen exitum habuisse ideo suspicamur, quod tanto magis pulularunt in eis hæ-
 reses, quò grauius & diligentius fuerunt à laica potestate pu-
 niti, tam displicere uidetur Deo, ut rerum ordo confunda-
 tur, dum unicuique sua iurisdic-tio non seruetur, c. peruenit
 r. q. 1. Quare non possum mihi omnium persuadere tan-
 tum, quantum putant prodesse principibus laicis illos qui
 consulunt vt quantam maximam possunt potestatem in per-
 sonas spirituales, & spiritualia, quacunque arte & importu-
 nitate quærant, cum fortè expediret eis aliqua eius, quam
 habent parte leuari, per ea quæ eleganter dicit Remundus
 Rufus in libro de Pontifice Maxim. contra Moline. pagi.
 479. grauius carpens Molinicum ita scribentem. Ius
 etiam pleno iure conferendi, uel electionem confirman-
 di, seu ratam habendi, spectat ad politiam, & externam di-
 sciplinam Ecclesiasticam, quæ pars est etiam politix Re-
 giæ: Carpit enim sic: Non dubium est, quin pro singu-
 laribus in Sedem Apostolicam totumque sacrum ordinem
 meritis, ius eligendi, confirmandi, dandique sacerdotio
 omnia, & quodcunque Molineus uolet, consequi potuisset,
 scilicet Reges Francorum, sed numquam se his rebus
 immiscere salutiferum putarunt. Broymardus Diuum Lu-
 douicum Regem Francorum, hæc Legato suo Roma re-
 uerso dixisse scribit. Quod mandata mea diligenter cu-
 raueris, rem gratam fecisti, & laudo diligentiam tuam.
 Quod uero præter mandata diplomata ista a Pontifice de-
 portasti, quibus dandorum Ecclesiis Episcoporum mihi
 potestas sit, nec agnosco, nec postulo: intelligo enim
 satis quanto cum salutis discrimine, cui tu parum con-
 sulere uideris, ego ista susciperem, eaque diplomata in
 ignem coniecit. In quod facit & illud confine huic pro-
 posito Caroli Magni & Ludouici, contentum in capit.

Sacrorum .§. ex his constitutionibus 63. distin. quo renunciauerunt iuri eligendi summum Pontificem concessum præfato Carolo in c. Adrianus ead. dist. cui nescio qui Regum nunc facile cederet, si eis idem esset concessum: Nec ista ea mente insinuo, ut non putem multa super spiritualibus Sanctè Pontifices summos concessisse & concedere posse Regibus & Principibus laicis, neque quod aliquando id Reipub. Christianæ non expediat, modo id in solum, vel saltem primum finem pietius prouidendi rei Ecclesiasticæ procuraretur, Sed quia vereor illos non tam in illum finem consulere, quam ut maiorem copiam habeant ad remuneranda sua, & aliorum obsequia temporalia rebus spiritualibus, ad ampliandam potestatem laicam, minuendamque libertatem Ecclesiasticam, obuiandi reuerenter Laicæ, quoties ei aliquid contra ea minus cautè consulitur.

71 Decimumseptimum, Quod iudicium prout sumitur pro actu iudicandi tertio diuiditur in iudicium iustum, & iniustum: iustum est quod secundum leges iustas fertur, iniustum autem, quod non secundum leges iustas, fertur, Intelligendo per leges tam humanas, & consuetudines præscriptas, quam diuinas, & naturales iuxta c. Consuetudo prima dist. & c. fin. de consuet. & l. 3. C. quæ sit long. cons. & quoad leges quidem naturales, & diuinas, per se patet, quoad leges autem humanas, probatur ea pulchra ratione, quam decipit Tho. 2. 2. q. 60. art. 5. ex illo August. in c. In istis 4. dist. ibi: In istis temporalibus legibus quamquam homines iudicent, cum eas instituunt, tamen cum fuerint institutæ, & firmatæ, non licebit Iudici de istis iudicare, sed secundum ipsas, quod ipsum eadem ratione dicendum est de consuetudine rationali, & præscripta, argumento. l. De quibus. ff. de legib. & d. c. consuetudo. 1. dist.

Dixi (iustas) quia iniustæ non sunt leges, nec consuetudines, sed corruptelæ, c. Mala. c. frustra. c. quo iure sub fin. 8. dist. de quibus ait Isaias cap. 10. Væ qui condunt leges iniustas, & scribentes iniustitiam scripserunt. Aduertendum tamen, quod qui iudicat secundum mentem legislatoris, & ut ille iudicaret, si ab eo quæsitum fuisset, aliter quàm uerba legis sonant

sonant, non iudicat iniuste, nec peccat, ut egregie ait Thom. in d. art. 5. & ante illum glos. recep. & reputata sing. in l. Tale pactum .§. fin. ff. de pact. in hæc uerba: Id est de iure seruandum, licet non sit statutum, quod verisimile est statutum fuisse, si hoc quaesitum fuisset, ut C. de inoff. dona. l. si totas, & inf. de uerb. oblig. l. eum. §. 1. hæc illa. Quod ipsum docet Thom. etiam 2. 2. q. 120. art. primo dicens: Id fieri per episcopiam, quæ latinis est æquitas, ut probat l. 1. C. de legib. & l. Placuit C. de iudic. & appellatur etiam bonum, & æquum in l. 1. ff. de iust. & iur. imo bonum æquum, & æquum bonum, ut late docet Budeus ibi post Aristot. lib. 5. Et hic. sub fin. Quæ æquitas diffiniri potest esse iustitia reddens ius contra, vel præter uerba legis: Dixi (iustitia) pro genere, quia accipiendo iustitiam generaliter pro virtute, quæ inclinatur ad reddendum ius, vel iustum absolute; est genus ad æquitatem, quia omnis æquitas est iustitia, non contra, omnis iustitia, quæ reddit ius, est æquitas: Illa enim quæ reddit ius secundum uerba legis est iustitia c. iudicet 3. q. 7. & tamen non est æquitas, ut colligitur ex Thom. d. q. 120. art. 1. & probatur per l. primam C. de leg. Dixi (præter vel contra uerba legis) pro differentia, qua differt à iustitia legali strictè sumpta, quæ reddit tantum ius secundum uerba legis. Exemplum de æquitate quæ iuxta c. Ne quis 22. q. 2. dicitur, non reddere gladium deponenti, si furens repetat contra uerba legis iubentis reddere depositum l. 1. & tot. tit. ff. de pos. Dixi (legis) sine additione ciuilibus, vel naturalis, quia quicquid alii dicant, circa utranque potest haberi, Quia licet lex ipsa naturalis, id est à natura dictata in se, non egeat æquitate, ut est lex, tamen uerbis humanis concepta, per uerba generalia, frequenter indiget illa. Ratio enim quare æquitas dirigit circa legem, est, quod uerba legis aliquando includunt aliquos contra sententiam, & mentem Authoris, ut explicat Thom. in d. q. 120. & Budæus post alios in l. 1. ff. de iust. & iur. Actam uerba legis humanæ continetis legem naturalem quam uerba legis Ciuilibus, frequenter comprehendunt plures, quam mens authoris eius, Exempla legis Ciuilibus possunt esse ferè omnes regulæ iuris, quæ præter vnam, de qua in c. licet

cet de Regul. omnes patiuntur exceptionem aliquam exem-
 pla vero legis naturalis possunt esse multę leges continen-
 tes præcepta Decalogi, quę omnia sunt naturalia, secun-
 dum Thom. 1. 2. q. 99. art. 2. & in 2. 2. q. 122. quale est præ-
 ceptum de neminem occidendo, quod per humana uerba
 generaliter cõceptũ contra mentem Authoris, includit homi-
 cidam morte dignum : c. ille gladium portat 23. q. 5. Tale
 est etiam præceptum de honorando parentes, quos patriam
 expugnant licet filiis occidere l. minime .ff. de relig. &
 sump. fun. Et licet possit dici quod non omnes exceptiones
 legum ciuiliũ, & naturalium nitantur bono & æquo, siue
 æquitate, eo respectu, quod etiam per se reperiantur scriptę,
 & statutę, possunt tamen etiam dici bonum & æquum eo re-
 spectu, quod per illas suppleantur alię leges generales, An
 72 autem æquitas, siue bonum, & æquum duplex sit: Altera li-
 mitans, qua excluduntur casus inclusi: Altera extendens qua
 includuntur casus non inclusi 2 quæstio pulchra est, cuius
 partem affirmantem quidam recentiores haud vulgari crudi-
 tione satis noue tenent, Pro quibus facit .l. Si quis id quod
 .ff. de iurisd. omn. iud. quatenus habet: Edictum Prætoris
 imponens pœnam corruptenti illud in albo propositum,
 supplendum esse per extensionem mentis authoris, licet uer-
 ba deficiant, ad corruptentem, cum proponeretur, uel an-
 tequam proponeretur. Facit & l. 1. §. si mater ff. ad Tertul.
 quatenus habet: legem quę matrem priuat a successione fi-
 liorum impuberum intestatorum, eo quod non petiit tuto-
 res, ex sententia Authoris extendi ad matrem, quę non pe-
 tiit curatores eisdẽ, licet uerba deficiant: Adde quod equior
 videtur emendatio per extensionem, quam emendatio per
 restrictionem: Quia, ut colligitur ex .l. constitui & 3. seq. ff.
 de legib. & melius ex Arist. ubi supra, legislator includens
 plures uerbis, quam mente, ut plurimum prudenter, siue
 aduertenter id facit, statuit enim prout pluribus conuenit;
 sciens non posse conuenire omnibus; Includens autem pau-
 ciores, imprudenter, & inaduertenter, illud facere videtur,
 eo quod tunc non occurrerunt illa menti: At æquius est suc-
 currere ignoranter, quam scienter deficienti arg. Iurium vul-
 garium

garium. Contra quæ tamen facit, quod Aristot. in dicto lib. 5. Ethic. solum ponit Epiiceiam, ad dirigendam, legem deficientem propter uniuersale, & nil meminit de deficiente propter particulare: Nec Thomas in Comment. eius, neque in d. quæst. 120. nec alibi id uidetur meminisse, quem tamen cum primis fuisse Aristotelis studiosum nemo ignorat. Gaietanus item uir maximè Aristotelicus diffiniens æquitatem ait, quod est directio legis, ubi deficit propter uniuersale; & subdit quod causa, ut æquitas habeat locum, non est quæcunque, sed sola illa, quod propter uniuersale deficit, & uidetur nouissimum, dicere esse locum æquitati, quando propter nimium particulare deficit: Nec obstat quod leges & Doctores multi frequentissimè extendunt legem particularem de uno casu ad alium similem, iuxta .l. non possunt. ff. de leg. Quia nulla est lex, quæ dicat illam extensionem fieri ex æquitate, siue Epiiceia, sed ex rationis identitate. Non obstat etiam d. l. si quis id quod, quia dici potest, quod illa suppletio non fit per Epiiceiam, siue æquitatem, sed ex rationis identitate iuxta glos. sing. & ci auctor. per Domin. Et Franc. in cap. 1. de temp. ordin. lib. 6. similique modo responderi potest ad prædictum. §. si mater, & aptius quidem, quia lex ipsa expressè habet eam extensionem fieri per eandem rationem, & Aristot. 1. Rethor. c. 12. qui ad hoc allegatur, non ponit Epiiceiam per extensionem, licet asserat legislatorem interdum uolentem, interdum inuitum deficere, quorum utrumque potest contingere deficiente per uniuersale, ut palam est. Quare argumenta, quæ præfatus uir doctissimus contra communem adducit, euitari posse uidentur: Sed ultra ea urget, Primo quod subtiliter & nouissimè dici possit, quod utraque emendatio fiat propter uniuersale: Altera quidem, quæ excludit inclusum in sensu directo uerborum: Altera uero, quæ includit exclusam in sensu contrario uerborum, quia legislator ferens aliquam legem, unum uidetur statuere directè, & contrarium indirectè, a contrario sensu, ob quod dicitur argumentum à contrario sensu in iure fortissimum. l. 1. §. qui mandatam ff. de off. eius cui mand. est iurisd. & c. Apostolica de his

quæ. si. a. prælat. sine cons. cap. ut in d. l. si quis id quod, Prætor ponens certam pœnam corruptenti Edictū in albo propositū, uidetur a cōtrario sēsu statuisse, ne illa imponatur aliis & ita emendatio illa. per extensionem, quod imponatur corruptenti, cum proponeretur, uel antequam proponatur, potest dici emendatio legis peccantis per uniuersale, & lex priuans matrem à successione filiorum, si non petat tutores filiis impuberibus, per contrarium sēsum statuere uidetur, ne priuetur mater eo quod non petat aliud, & emendatio, quod etiam non petens curatores eisdem priuetur, potest respicere defectum per uniuersale.

Secundo magis urget cap. cum delicta de confir. util. qđ commendat ibi Panor. & menti tenendum esse dixit in cap. cum in iure de elect. & singulare Andr. Sicul. in cap. iurauit, col. 18. de probat. & melius de iure secundum eundem in cap. fin. col. 9. de offic. deleg. & Anton. Corset. in sing. uerb. exclusio, quod probat legē, qua statuitur quod testes, de quorum morte timetur, possint accipi lite non cōtestata iuxta .§. quoniam multæ & .§. Hoc uero Authen. de testib. col. 7. relatum in cap. quoniam frequenter in princip. ut lit. non contest. extendi ad renouationem priuilegiorum nimia uetustate cōsumptorum, idque fieri eiusdem æquiritatis similitudine, & ita per epiiceiam, cum epiiceia, & æquitas sint idem, ut præfatum est.

Tertio, quod illudmet cap. & alia citata ibi per Decium probant casum exceptum à régula extendi ad alium similem per æquiritatem, siue epiiceiam, & palam est, per illam extensionem non emendari legem deficientem per uniuersale, sed deficientem per particulare, ergo epiiceia, siue æquitas inuenitur in emendatione legis deficientis per particulare, sicut in emendatione legis deficientis per uniuersale.

Quarto denique facit & illa neruosa ratio, quod ubi eadem est ratio, idem ius cēseri debet. l. illud. ff. ad leg. Aquil. cum concord. At emendatio legis per limitationem, & emendatio legis per extensionem eadem ratione, scilicet mente Authoris nituntur, ergo eodem iure est utraque cēsenda.

Decimomoduū, Quod sicut proximè præcedentia sunt subtilia, ita insignis & utilis quæstio est, An æquitas, siue bonū excludat a lege generaliter statuente omnes casus, in quibus deficit ratio legis? Ad quam respondet Galet. in d. q. 120 quod non, quem sequitur Sotus in libro de iust. & iur. nisi quando nō potest seruari illa absque alio peccato Primo qui dem, quod Thom. in 3. sent. dist. 37. q. 1. art. 4 uidetur ita sentire. Secundo quod æquitas est uirtus, & consequenter actus eius est necessarius. At non est necessarium discedere à lege, nisi quando peccaretur non discedendo, Ergo æquitas non subtrahit à lege, nisi ea quæ non possent recte fieri seruando legem, Tertio quod alioqui sequeretur posse dari aliquam fornicationem licitam, eo quod ratio prohibendi eam, est prolis educatio, quæ ab aliquibus diuitibus fornicariis æque bene, imo & melius fieri posset, quam ab aliquibus coniugatis pauperibus, quod tamen est falsum post Thom. in 3. contra Gentiles c. 122. Contra quos tamen facit, quod ratio legis est anima legis, secundum Dyn. in c. fin. de reg. iur. lib. 6. cui tribuunt hoc Bald. in l. si quis seruo C. de furt. & alii, quos refert & sequitur Felin. in cap. Tuā num. 3. de iure iur. licet ille solum dicat quod est mens, sed mens & anima eadem res diuerso nomine dicta est, vt ex Isidoro diximus in prælud. 3. num. 2. Manual. Confess. Pro quo ultra per eum citata facit cap. Marchion. 1. quæst. tibi. Euangelium non est in verborum foliis, sed in radice rationis, At anima animalis deficiente, deficit animal, ergo ratione legis deficiente, deficit lex.

Secundo facit l. Adigere. §. Quamuis. ff. de iur. patron. quatenus probat: Quod lex imponens poenā patrono adigenti libertum ad intrandum quod non tollet filios, non includit patronum adigentem castratum tali iuramento, quia cessat in eo ratio legis scilicet, ne impediatur multiplicatio hominum, quæ est utilis Reipub. At patronus potest seruare legem illam in castrato sine aliquo peccato, & malo, ergo casus in quo deficit ratio legis eximitur à lege, etiamsi absque aliquo peccato, & malo possit in codex seruari.

Tertio facit l. Miles 1. ff. de re milit. adiunc. l. Milites

2. in princ. eiusd. tit. Lex enim milites 1. habet, prohiberi mililibus ne comparent prædia in Prouincia, in qua militant & .l. milites 2. habet posse illos comparare domos, quia ratio prohibendi ne comparent prædia est, ne agrorum colendorum cura eos distrahat à curanda militia, quæ cessat in comparanda domo, At sine ullo peccato potest seruari lex illa de non emendis prædiis, non emendo domum, Ergo &c.

74 Quarto, Quod actus agentium non operantur ultra intentionem & mentem eorum .l. non omnis .ff. si cer. per. cap. fin. de præb; & cap. Cum in illis, primo eodem titulo libr. 6. At mens & uoluntas legislatoris non est comprehendere illa in quæ non extenditur ratio, quæ mouit eum principaliter ad legem faciendum, Ergo etiam lex non extenditur ad illa, etiam si sine peccato in illis lex illa seruari possit.

Quinto, Quod causa saltem finali cessante cessat effectus cap. Cum cessante de appellat. cum citatis à glos. & omnibus ibi: At ratio legis uidetur causa finalis, cur eam facit legislator, Ergo intentio eius non est comprehendere casum, in quo illa cessat, etiam si absque peccato in eo seruari possit. facit & .l. fin. ff. de hered. instit. quatenus habet, eam quam testator instituerat heredem, successuram ei, qui mutato testamento instituit alium, ea ratione, quod crediderat eam esse mortuam, cum non esset, quia ratio mutationis cessauit, Et tamen mutatio poterat fieri, & seruari absque peccato, Quia instituta erat extranea.

Sexto facit cap. Quoniam contra de probat. quatenus probat, legem factam principaliter ad aliquem finem, illo cessante non ligare, quod ibi Panormitanus in ultim. not. cum posteris omnibus ponderauit, adducendo illud Archidiaconi in c. utinam 76. dist. scilicet. Non peccare illū qui non seruat ieiunium ab ecclesia indictū, si ratio indictionis in eo cesset, sed & Thom. 2. 2. quæst. 147. art. 3. affirmat eum, qui habet causam indubitaram non ieiunandi, excusari à ieiunando sine ulla dispensatione, ubi etiā ipsemet Galet.

fac-

fatetur excusari à mortali peccato eum, qui putans bona fide
 habere se rationabilè causam non ieiunandi, non ieiunat,
 etiamsi vere non esset causa sufficiens: At qui videt clare
 cessare rationem legis in casu sibi occurrente, rationabilem
 habet causam credendi, eum in illo ab ea non ligari. Vnde
 & Decius in d. c. Quoniam posteaquam aliqua opponit con-
 tra determinationem Panor. resoluit eius dictum habere lo-
 cum in foro cōscientiæ, & quando ratio legis exprimitur in
 75 ipsa; Sed rogo eum, Quare sit verum in foro conscien-
 tiæ, & non in exteriori, cum eius dererminatio in hoc casu
 non fundetur super præsumptione, sed super veritate præsup-
 posita, quo casu idem est iudicandum in utroque foro iuxta
 notata in c. Is qui & in c. Tua desponsal. ? Rogo item eum;
 Quare non habebit locum, quando vnica ratione non ex-
 pressa nititur lex, cum illa habeatur pro expressa, iuxta glos.
 sing. & recep. in .l. quamuis. C. de fidei commiss. ? Rogo
 item eum, & omnes alios, Cur non habeat locum, quan-
 do essent plures rationes legis, & constaret de omnium il-
 larum cessatione, quod quæstio nostra præsupponit ? Qua-
 re certo credo legem non ligare subditum in foro concien-
 tiæ, eo casu, quo constaret illi omnem rationem legis illius
 cessare, neque in foro exteriori, si in eo foro idem consta-
 ret, quod multi alii quos Felin. in d. c. Tua citat, sentiunt,
 & præfatus Dyn. in d. reg. ult. ait: Adimplere legem eū, qui
 adimplet eam secundum sententiam eius, licet nō adimpleat
 secundū verba, sicut & contra infringit illam, qui infringit se-
 cundū sententiam licet nō infringat secundū verba; Quin &
 Panor. in c. suggestum de appell. concludit per illum textū
 & c. meminimus eod. tit. Quod ubicunque ius aliquid sta-
 tuit, causam nō exprimens, si possumus coniecturare rationē
 naturalē illius dispositionis, debemus ad limites illius ratio-
 nis seu causæ dispositionē generalē restringere, & illā dispo-
 sitionem seruare, vt ratio naturalis interpretata militet, in
 quod ipsum citat tex. opt. in .l. Scire oportet. §. sufficit. ff.
 de excussat. tut. & in c. Secundo requiris in fin. de appell. &
 potuisset citare textum vulgatum, sed ad propositum aptis-
 simum in l. Cum patet. §. Dulcissimis. ff. de lega. 2. quatenus
 e 3 probat

probat Legatū generale bonorum, quæ habebat testatrix in Syria, & Pamphilia, factum fratribus, ne filius hæres institutus quæstionem haberet cum eis, restringendum esse ad illa tantum bona, quæ haberet tempore mortis communia cum eis, & non ad alia, quæ habebat iam diuisa, etiamsi antea fuerant communia, eo quod ratio legandi, cessabat in eis, licet verba illius legati includerent omnia bona Pamphiliæ & Syriæ, & sine peccato poterant legari etiam bona diuisa, & legati executio in eis fieri.

Non obstant fundamenta Gaictani. Ad primum enim responderi potest, Quod Thom. in loco in argumento citato 76 non dicit expresse contrarium, imo quatenus ait, præceptum non extendi ad id quod à fine legis deuiat, concordat nostræ sententiæ, quæ habet casum in quo tota legis ratio deficit, deuiare à legis fine, Quia illam metimur per ipsam totam rationem, quæ principaliter eum mouit ad legem ferendam. Concordat item in d. 2.2. q. 147. art. 3. quatenus ait: Excludi à lege ieiunii eum, qui manifestam causam habet non ieiunandi, licet eius uerbis includatur.

Ad Secundum respondeo, negando illam consequentiam Aequitas est uirtus, ergo eius actus est necessarius: Nam uirginitas est uirtus secundum Thom. 2.2. q. 152. art. 3. Et tamen eius actus non est necessarius, sed uoluntarius c. integritas 32. q. 1.

Ad Tertium negatur sequela, quia ratio prohibendæ fornicationis, non solum est euitatio educationis prauæ prolis, sed etiam abusus corporis, & seminis, iuxta illud Apost. 1. ad Thess. 4. Abstineatis uos à fornicatione, ut sciat unusquisque uestrum uas suum possidere in sanctificatione, & honore, non in passione desiderij.

Ad alia omnia quæ possunt contra hoc adduci, responderi potest, quod loquuntur in casibus, in quibus solum deicit pars rationis, & non tota, vel tota ratio impulsua, sed non finalis, vel apparet alicunde mentem legislatoris fuisse ampliorem ratione, quæ ad id mouit, quamuis talis ratio impulsua esset, & non finalis: Per ea quæ adduximus in c. Cum minister 23. q. 5. à nu. 37.

Summaria.

- Iudicium inordinatum esse iniustum, licet alias esset æquum n. 77.*
Iudices quirentes specialiter contra aliquem absque præiudicio infamia, uel alio in ei equipollenti, grauiter peccare num. 77.
Infamie causam præbens infamare censetur, & peccat num. 77.
Præcepta Decalogi etiam Monarchas ligant. num. 78.
Iudicia extraiudicialia non sufficiunt ad inquirendum. num. 78.
Inquisitionis à uera doctrina multos in Theoria, & praxi aberrare n. 79.
Inquisitio regulariter utroque iure prohibita, & eisdem casibus utroque permissa. num. 79.
Iudex ex officio potest procedere in omnibus, quæ ad utilitatem publicam pertinent. num. 79.
Crimina puniri interest Reipublica num. 79.
Legem contra naturalem & diuinam est damnare sine accusatore uero uel ficto num. 80. & melius num. 82.
Iudex est iustitia animata de causis aliorum duorum cognoscens num. 80.
Legem naturalem & diuinam de non infamando, uel de non scandalizando nemo potest tollere, nec princeps ullus sine iusta causa minuere, uel limitare n. 81.
Criminis occulti dissimulatio utilior, quam punitio sine querela nu. 81.
Legi naturali, & diuine utrunque ius æquè subijcitur num. 81.
Accusator fictus est infamia, euidencia, & tale, & tale illis, quoad hoc equipollens num. 82.
Intimatio clamorosa, & infamia res diuersa sunt n. 82.
Infamia uel suspicio quantà esse quoad hoc debeat, Iudex arbitratur. n. 82.
Appellari potest à Iudice male arbitrate aliquid esse infamiam, uel ei equipollere. n. 82.
Carceri non facile mancipandos esse omnes præsertim honoratos. n. 83.
Appellatur à mandato de capiendo etiam post Concil. Trid. quia eius grauiamen non est reparabile per diffinitiuam n. 83.
Lex naturalis immutabilis n. 84. Limitari tamen potest ex iusta causa n. 89.
Inquiri non poterat sine infamia de crimine lesæ maiestatis ante Extraneag. ad reprimendum n. 84.
Inquisitio quæ fit super electo postulato, uel presentato ad ordines, uel beneficium, non est exceptio regulæ de non condennando sine accusatore, nec generalis inquisitio, nec ulla inquisitio, quæ fit ad utilitatem priuatam, & miserabilium personarum, uel piorum operum, nec ulla inquisitio facta ex officio. n. 85.
Inquisitio ob quam delicti confessionem fieri possit. n. 86.
Confessio delicti iniuste torti, non sufficit ad inquirendum, licet incidenter facta sufficiat. n. 85.
Crimen causam principalem cõtingens aliter quàm nõ cõtingens puniri potest. n. 86.

- Inquiri potest specialiter super crimine occulto per generalem inquisitionem detecto n. 87. nisi inquirens sic protestetur. n. 88.*
- Inquirenti generaliter occulta non debent reuelari, sed reuelata, etiamsi reuelator in eo peccauit, ipse tenetur ea castigare. n. 87.*
- Inquisitionem male captam confessio inquisiti facit ualidam. n. 87.*
- Inquisitio specialis criminis occulti non permittitur ob solam eius atrocitatem, nec requirit partium preiudicium. n. 88.*
- Inquisitio criminalis fit de crimine manifesto criminosi occulti, sed generalis de ipso criminoso. n. 88.*
- Inquirendi nouum casum potest inducere Monarcha iusta de causis, & non sine illa. n. 89.*
- Inquisitionis commissio etiam a Principe simpliciter facta non tollit necessitatem infamiae, uel alicuius ei equipollentis. n. 90.*
- Rescriptum in dubio ita interpretandum, ut consonet Iuri communi, etiam transferendo clausulas. n. 90.*
- Principe inferior non potest etiam cum causa limitare legem naturalem. n. 90.*
- Principi committenti inquisitionem, & asserenti sibi constare de infamia, An sit credendum? n. 90.*
- Inquisitionis commissio, An motu proprio, An aliter fiat, nil quoad hoc referre num. 90.*
- Inquisiturus specialiter priusquam procedat de infamia, uel alio ei equipollenti debet se informare, alioquin peccat mortifere coram Deo, licet processus ob socordiam inquisiti nil opponentis ualeat in foro externo. n. 91.*
- Inquiri non potest etiam contra Regulares sine infamia, uel alio ei equipollenti num. 91.*
- Crimine in omni atroci non potest sine infamia inquiri. nu. 91.*
- Inquirere non potest Iudex eo solo quod non presumatur calumniari. n. 91.*
- Infamia orta post capturam non sufficit, licet antea nata non amittat uim probandi num. 91.*

77

Decimumnonum, Quod non solum illud iudicium dicitur iniustum, quod est iniquum siue contra iustitiam & æquitatem, sed etiam quod est inordinatum, siue contra iuris ordinem datum: Tum quia utrunque contra leges fertur cap. Cum dilecta de rescript. cap. Prudentiam de offic. deleg. Tum, quia frequentius incurritur nullitas Iudicii ob omissam formam, uel solemnitatem Iuris, quam ob omissam, uel uiolatam æquitatem, uel Iustitiam partibus conuenientem per not. in cap. primo. de re iudic. & l. i. ff. de appella. adiunc. l. Prolatam. C. de sentent. & l. & 2. C. quan-

C. quando prouoc. non est neces. Tum quia, licet frequentior sententia sit eorum, qui putant ritè factum à recte facto eo differre, quod hoc ad ius & iustitiam referatur, illud uero ad solemnitatem, iustè tamen vel bene factum utrunque includit, secundum eosdem, ut colligitur per tradita à Iaso. & citatis ab illo in l. Iustè ff. de acq. poss. & in l. Lecta. ff. si cer. pet. Tum denique quod uerior uidetur resolutio eruditissimi Alciati probantis in l. Hæc uerba in stipulatione. ff. de uerb. sig. anthoritate doctissimorum latinorum, differentiam præfatam non esse ueram, & nimia subtilitate laborare, Et consequenter non ritè facta esse non recte facta, & è contrario.

Ex quibus inferitur, esse verum id, quod 48. loco inferbã ex 6. conclus. c. inter uerba 11. q. 3. n. 579. népe mortifere peccare Iudices peccatū detractiōis, siue infamationis, qui inordinatè sine præuia infamia, Vel alio ei æquipollenti inquirunt specialiter contra aliquem: Tum quia per prædicta iniuste faciunt, & omnis iniusticia est peccatum mortiferum, secundū Tho. recep. 2. 2. q. 59. art. 4. Tum quia qui reuelat, vel est causa, vel occasio propinqua reuelandi peccatum secretum alterius contra Iuris ordinem, est detractor, & transgressor. 8. præcepti Decalogi, ut conclus. 6. extracta ex d. cap. Inter uerba habet, & aliis multis ibi comprobatur, & summam dixi in c. 18. Manual. Confess. & præfati Iudices id
78 faciunt: Tum, quia præceptum illud 8. Decalogi omnes etiam Summates ligat, Quia est lex diuina, quam etiam Papa tenetur usque ad sanguinem defendere c. Sunt quidam 25. q. 1. Tum, quia nec indicia, saltem extraiudicialia sufficiunt ad illud sicut supra dictum est, ut irrefragabiliter probat c. Inquisitionis de accusat. quatenus habet: Non sufficere ad id etiam dictum vnius, nec duorum, nec trium testium Extraiudicialiter apud Prælatum de crimine testantium, licet aliquot nostrorum & Sotus de ration. reg. memb. 2. q. 6. vers. At uero, & clarius paulo post in vers. tertium Dubium & Gaiet. 2. 2. q. 60. art. 4. contra senserint, sed incaute. Partim eo quod fragiliter intulerunt illud ex dictis S. Thomæ in ead. 2. 2. q. 69. art. 2. quia ille solum dixit, ad interrogandū reum sufficere infamiam, vel inditia: Et cum longe, aliud sit,
inter-

interrogare inquisitum, vel accusatum, Aliud per inquisitionem procedere, parum cautè hoc ex eo intulerunt, quia à se paratis non fit illatio .l. Papinianus exuli. ff. de minor. Quia item Thom. si satis perpendatur de inditiis iudicialiter probatis, & partim intimatis loquitur: Partim quod ipsimet ibidem tenent, quod duo testes de visu ad id non sufficiunt, cum tamen constet eos plus probare quam indicia, Partim quod ipsemet Sotus dixit ibidem semiplenam probationem sufficere quidem ad interrogandum, & cogendum reum ad dicendum veritatem, non tamen ad inquirendum: Dixi (saltem extraiudicialia) Nam indicia iudicialiter probata sufficere possent, quia æquipollerent infamiae per infra dicenda num. 96. in quibus forte posset saluari Gaieranus, sed difficiliter Sotus qui negat semiplenam probationem in id sufficere.

Vigesimo Quod quia multi mea sententia in Theoria & praxi peccant grauiter circa hanc inquisitionis materiam in
79 utroque foro, subiicio pauca ex multis, quæ scripsi in d. re pet cap. Inter uerba sermone Hispano composita præsertim à Coroll. 62. conclus. 6.

Primum quidem; Quod quatuor sunt opiniones super illa quaestione. An, & quando liceat per inquisitionem procedere in criminalibus? Prima glossarum cap. De manifesta 2. quaest. 1. cap. 1. vt Eccles. benef. Instit. de publicis iud. in princ. & .l. Tutor. §. Præterea ff. de suspec. tut. & .l. Rescripto. §. si quis. ff. de muner. & honor. quæ aiunt, regulariter non licere.

Secunda est Bartholi in .l. Si maritus. §. si ante n. 3. ff. de adult. qui ait regulariter permitti.

Tertia, Quod est permissa Iure Canonico, & prohibita Iure Ciuili, quæ est Baldi in cap. 1. de offic. ordin. communiter recep. ut colligitur ex Dec. hic. num. 7. & Aret. in cap. Cum oporteat, & multo altius in cap. Qualiter 2. num. 52. & seq. de accusat. & erudit. Alciato in d. cap. .1.

Quarta, quod nulla est inter utrunque ius in hoc differen-

tia, quam tenet Salic. in d. l. Ea quidem. C. de accusat. quem sequi-

75 sequitur Aret. in d. c. Qualiter n. 67. Et hæc coniuncta prima est omnino tenenda, ita, ut dicamus; Quod inquisitio regulariter est prohibita utroque iure, & quibus casibus licet Iure Pontificio, licet & Cæsareo, & ecōtrario: Tum quia licet parū aut nihil referat effectu tenere opinionē glossarū, uel Bartholi, uel communem, eo quod secundum omnes in eisdem casibus, & non pluribus, uel paucioribus est licita, uel prohibita inquisitio, cogūt tamen recedere ab illa rationes dubitandi, & decidēdi, Cur possit, uel nō possit inquiri super criminibus. Quas demiror à nemine usque ad nos in d. c. Inter uerba satis fuisse consideratas: Ratio enim mouens, quod in omnibus criminibus etiam occultis possit procedi per inquisitionem, est illa ualidissima, Quod Iudex potest ex officio procedere, siue inquirere in omnibus, quæ respiciunt utilitatem publicam, secundum omnes. arg. l. Congruit de offic. Præsid. & c. i. de off. ordin. & tradit Bart. 80 ab omnibus recept. in .l. 4. §. Hoc autem. ff. de damn. infec. At criminum punitio principaliter pertinet ad utilitatem publicam .l. Ita uulneratus .ff. ad .l. Aquil. c. ut famæ de sent. excom. Ergo &c.

Ratio autem cur in nullis criminibus occultis inquiri possit, est illa, qua glossæ præfatæ nituntur, scilicet: Quod nemo sine accusatore est damnandus, cuius rationem assignat Thom. 2. 2. q. 67. art. 3. in hæc uerba: Iudex est interpret iustitiæ. Vnde sicut philosophus dicit in 5. Et hic. Homines ad Iudicem confugiunt, sicut ad quandam iustitiam animatam: Iustitia autem, sicut supra dictum est, non est ad se ipsum, sed ad alterum: Et ideo oportet quod Iudex inter aliquos duos diiudicet, quod quidem fit, cum unus est actor: & alius est reus: Et ideo in criminibus, non potest aliquem iudicio condemnare Iudex, nisi habeat accusatorem, secundum illud actuum 25. Non est consuetudo Romanis damnare aliquem hominem, priusquam is, qui accusatur præsentibus habeat accusatores, locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina, quæ ei obiciuntur: Hæc ille; Qui in respon. ad tertium sentit, quod lege naturali uetatur, ne quis sine accusatore uero uel ficto, qui est notorie-

tas infamia, vel aliud ei æquipollens, damnetur. Ratio autem huius rationis est triplex. Prima illa neruofissima, Quod lege Dei naturali, & diuina præcepti 8. Decalogi præcipitur, ne quis inordinate detrahat, siue infamet, vel sit causa propinqua ira detrahendi, vel infamandi proximum, vt in d. conclus. 6. d. c. Inter verba late tradidimus, & breuiter in c. 18. Manual. Confess. repetiuimus, Et multa ratione probat Sotus de rat. reg. memb. primo q. 2. Et cum nullus inferior possit legem superioris tollere, uel minuere, Clem. Ne Romani de elect. Et consequenter nullus iudex etiam Monarcha possit legem præfatam Dei de non infamando tollere, nec saltem sine iusta causa minuere: Cumque qui inquit super occulto crimine, infamet; uel det causam infamandi, consequitur nullum hominem posse inquirere, nec saltem sine iusta causa dare facultatem inquirendi super illis.

Secunda, quod etiam lege Dei scandalizatio prohibetur c. 18. Matthæi & c. 2. de nou. op. nunc. & tradit Thom. 2. 2. q. 43. art. 1. & 2. At publicatio peccati occulti est scandalizatio, arg. c. Præbiter si à plebe, & c. Si mala 2. q. 4. quatenus probant famam peccati scandalizare, & tradit Gaiet. 2. 2. q. 73. art. 2. Ergo publicatio peccati occulti lege Dei prohibetur, Ergo nullus Deo subiectus potest illam tollere, uel eam saltem sine iusta causa minuere

Tertia, Quod licet regulariter utilis, sit Reipublicæ criminum punitio, fallit tamen, quando sunt occulta, & non est accusator verus vel fictus: Tunc enim utilior est Reipb: quietæ conseruatio famæ & honoris suorum subditorum, quam punitio, qua turbatur Reipublica, & illi priuantur bonis suis maximis, quæ sunt fama & honor. iuxta cap. 41. Eccles. Prouerb. c. 22. & Philosophum in 4. Et hic. Dixi (quando non est accusator verus vel fictus) Quia cum est talis oportet reddere ius vere uel fictæ accusanti, vel querelanti, alioqui turbaretur Respublica, quæ est ratio vere germana, cur cum accusatore, notorietate, infamia, vel re illæquipollente instante, possit procedi & inquiri sine violatione legis naturalis, & Diuinæ, est & solutio argumenti pro contraria parte adducti. Per quas rationes palam concluditur opinio præ-

præfata glossarum, scilicet: Quod regulariter prohibetur inquisitio in criminibus occultis, & 4. opinio, Quod nulla est in hoc differentia inter utrumque ius, cum utrumque æque subiiciatur legi naturali & diuinæ, cui lex præfata de non inquirendo in occultis nititur, sicut & illa. Nemo sine accusatore damnetur, quæ ponitur in legibus & capitulis, quorū sunt præfata glossæ. Ex quibus infertur primo præfatā legē de nō damnādo sine accusatore uero uel ficto, siue de

82 non inquirendo sine infamia, uel alio ei æquipollenti, esse naturalē, & diuinam, quamuis ut diximus in d.c. Inter uerba conclus. 6. coroll. 50. Sotus ubi supra, his non perpensis cōtra tenuerit. Accusator autē fictus est infamia & à fortiori euidencia uel notorietas; Rebellio item denunciati, qua denunciantem secreto, & amanter corripientem non uult audire, iuxta c. Si peccauerit 2. q. 1. & c. Nouit 1. eod. secundum mentem Thom. ubi supra. Quibus quoad hoc, æquipollent intimatio frequens, & suspicio populi, uel uniuersatis, quam pro ueritate circumstantiarum, uarie arbitratus fuerit bonus iudex, secundum mentem Innoc. in c. Cum oportet de accusat. communiter recepti, quem non relatum pulchre declarat Salicetus in d.l. ea quidem col. 9. ibi. Diffamatio non semper debet esse uniformis, Quia quandoque maior, quandoque minor: Nam si periculum sit instans, sine multa diffamatione potest procedi, ut d. c. Qualiter, & ibi not. Ioa. Andr. cap. licet Heli extra de Simon. Insinuatio autem clamorosa, & infamia non sunt idem, cum ponantur pro diuersis in d. c. Qualiter & quando; ibi: Per clamorem & famam, & in d. c. licet heli de Simon. ibi. Per publicam famam, aut intimationē frequentē, quod e a ratione Alciat. probauit in d. c. 1. de offi. ord. n. 61. Quod insinuatio est expositio criminis Iudici facta, iuxta Archid. in c. Quia plariq; de offi. ord. in 6. licet cōtra quod idem sint putet Sotus ubi supra mēb. 2. q. 6. & ante illū Pan. & Anan. in d. c. qualiter col. 2. quod utiliter declarās Salic. ubi sup. sic dicit: Hic aduertē dū quod clamor iste esse debeat de diffamatione, Et ideo Iudex de ista diffamatione debet inquirere à uicinis, & alijs scire debentibus, & diffamatione reperta, debet inquisitionē formare,

ut extra

ut extra de accus. c. Inquisitionis, hæc ille. Cui addo: Posse à Iudice male arbitrate aliquem rumorē esse infamiam, uel æquipollere infamiae, ad inquirendum iuste appellari; Tum, quia potest famam bonam contrariam probare & eam quæ ei obicitur esse à maleuolis ortam, uel alia ratione: non satis qualificatam, iux. gloss. recep. in d. c. Qualiter & quando el 2. Tum, quia à relictis arbitrio Iudicis iustè si malè arbitretur, appellari potest, iux. gloss. a plerisque omnibus recept. in c. super hiis uerb. Arbitrio de accusat. & à multis putatam singularem, licet habeat.

Secundo, ex præfatis rationibus decidēdi Infertur, Quanta circumsp̄ctione debent uti Iudices etiam supremi in inquiringo, uel mandando inquire, ne faciant, quo propter propria peccata castigentur, dum aliena castigare nimis anhelant, quandoquidem non lege humana tantum, sed naturali, & diuina contenta in 8. præcepto Decalogi vetatur, ne quis proximum infamet, uel sit causa propinqua infamandi: Quæ eadem ratione debent abstinere à coniiciendo in carcerem, præsertim viros honoratos, & de fuga non suspectos, donec iustam informationem de crimine habeant, quamuis illam eo nesciente suscipere possint, & mandatum de vocando personaliter, uel etiam de capiendo dare, iuxta doctrinam Salic. in l. Nullus C. de exhib. reis, & latè tradita per Hypol. in prax. crim. in §. Constante, & alibi sæpe, dummodo id eo proposito actuali, uel virtuali faciant, ut appellationem iusta de causa interpositam admittant, si eam iussus capi, uel iam captus interponat, ut Bald. determinat in l. si clericos C. de Episc. audien. Quia grauamen illatum per illam interlocutoriam de capiendo, non potest satis reparari per diffinitiuam, quo casu etiam Iure Casareo appellatur. l. 2. C. de appell. non recip. & etiam Iure nouo Concil. Trid. sess. 13. c. 1. de reform. licet derogauerit antiquis Canonibus permissentibus appellare, & in criminalibus ab aliis interlocutoriis, quorum grauamen per sententiam diffinitiuam, uel per finem causæ reparari potest.

Vigesimumprimū, Quod contra præfatas rationes; & illata ex eis præsertim quod lex de non damnando sine accusatore uero

vero uel ficto, quo quarta opinio nititur, est naturalis, facie
 neruose primo; Quod tot casus excipiuntur ab ea, in quibus
 licet inquirere, ut Barth. in d. .l. Rescripto fecerit regulam
 de illis, & casus in quibus non licet posuerit pro exceptio-
 nibus, ut supra dictum est, quod non videtur posse contin-
 gere vlli legi naturali diuinæ, quæ immutabilis est, c. Ius na-
 turale prima dist. & 5. dist. in princ. & .§. sed iura quidem
 naturalia Instir. de iur. nat. gent. & ciuil. Secundo quod
 nulla lex naturalis uel supernaturalis Dei, per homines
 potest tolli, nec limitari siue circa eam dispensari ea dis-
 pensatione vera, qua quispiam eximitur ab illa sub qua
 alias includeretur, secundū Tho. in 3. sent. dist. 37. q. 1. art. 4.
 Ergo nullus casus potuit excipi ab ea, Si esset naturalis
 diuina per Imperatores, neque per Papas quanto minus tot,
 quod uideantur Bartholo & sequacibus eius constituere re-
 gulam contrariam. Tertio Quod sequeretur non potuisse per
 Fredericum Imperatorem fieri extrauag. Ad reprimendum,
 per quam noue statuit, posse inquiri super crimine læsæ ma-
 iestatis, quæ ut dixit ibi Barth. est ius adeo nouum, quod
 ante illud etiam iure Canonico non poterat super eo sine in-
 famia procedi. Quarto quod audimus sæpe monarchas com-
 mittere causas inquisitionis nulla infamia præcedente, qui
 peccarent, si præfata lex esset naturalis diuina, quod dicere vi-
 detur absurdum, & quoddam veluti sacrilegii crimen arg. c.
 si quis suadente .§. communiter 17. q. 4.

Ad horum primum respondeo, negando quod inuenian-
 tur tot casus à præfatis legibus excepti, quot communiter
 putantur. Ille enim quem Panor. cum Alciat. & communi po-
 nit in d. c. 1. de offic. ordin. de inquisitione vitæ electi ad
 confirmandam, uel cassandam electionem eius, iuxta c. Ni-
 hil de elect. ineptè excipitur ab ea: Illa enim habet, ut nemo
 sine accusatore damnetur, & in hoc non agitur de damnatio-
 ne electi, neque de castigando eo, sed solum de non dando
 ei, quod non debetur, vel non auferendo, quod debetur:
 Idipsum est dicendum de illo casu excepto à Speculatore,
 quo inquiritur de postulatione ad aliquam Ecclesiam, An
 admittenda? uel de præsentato ad aliquem ordinem, An sit
 ordi-

ordinandus? Et eadem ratione de presentato ad aliquod beneficium, An sit instituendus? Non enim agitur in illis casibus de damnandis, vel castigandis criminibus: Casus item in quo proceditur ad generaliter inquirendum iuxta l. Congruit. ff. de offic. præsid. & cap. 1. de offic. ordin. ineptè excipitur à præfata regula, quia per generalem inquisitionem nemo damnatur, nec fit ad damnandum, vel ad decidendum, sed solum ad inueniendum & præparandum, adeo quod per testes acceptos in illa nemo potest damnari etiã postea in speciali inquisitione, nisi reperantur, secundum plerosque omnes, in quibus sunt Bald. in d. l. Ea quidem n. 42. & Aretin. in d. c. Qualiter 2. n. 51. de accusat. Imo is & alii præfati omnes casus potius continentur sub illa regula, quæ habet, Possè iudicem procedere ex officio in hiis, quæ ad utilitatem publicam pertinent: Casus item alii excepti per Angel. Aret. in lib. de malef. uerb. hæc est quædam inquisitio uers. Secundo principaliter, in quibus inquiritur ad priuatam utilitatem, scilicet, suspicione tutoris. l. 3. §. Præterea de suspic. tutor. & an sit talis tutor idoneus. l. Credendum. §. si. ff. qui pet. tutor. vel de executoribus publicis: An in tributis exigendis excedant. §. Coges in Auth. de mand. Princ. & an usuræ exigantur, c. Ad nostram de iureiur. non sunt ueræ exceptiones præfate regule, Ne quis sine accusatore uero uel falso damnetur, Quia non agitur in illis criminaliter, nec de crimine ad damnandum principaliter, & ideo potius sunt fallentis alterius regule: Ne iudex ex officio ad utilitatem priuatam procedat, quæ ponitur in d. l. 4. §. Hoc autem Iudicium. ff. de damn. infec. Quia eadem ratione casus inquirendi in utilitatem priuatam miserabilium personarum, & piorum operum, qui sunt permitti secundum Bart. & Alex. in d. §. Hoc autem, quicquid Imolen. ibi dicat, non sunt casus excepti ab illa regula. Ne quis damnetur sine accusatore, de qua tractamus, sed ab illa altera, Ne iudex ex officio ad utilitatem priuatam procedat, quamuis teneri possit etiã in his casibus procedi ad utilitatem publicam, cum pietas ad illam pertinet. Ille item casus, quem incautè ponit Bart. cum communi in l. 2. §. si publico. ff. de adulter. pro casu excepto, uidelicet

delicet: Cum Iudex ex officio ad puniendum procedit, non est talis: Tum, quia ut recte aduertit Sotus ubi supra, non est ei locus, nisi cum ob infamiam, uel notorietatem Iudex procedit, & ita non proceditur in eo, sine accusatore uero, uel ficto: Tum, quia alioqui omnia crimina tam occulta, quã publica possent puniri per uiam inquisitionis, quod est contra totũ utrũque ius, & omnes 4. præfatas opiniones. Quod miror neque à Barr. neque ab aliis uigilantissimis uiris cum pro excepto ponentibus animaduersum: Eadem ratione non debet etiam dici casus exceptus illè, in quo Iudex ex officio potest punire confitentem principaliter aliquod delictum, cuius alias non erat infamatus, ut communis colligit ex c. 1. de accusat. lib. 6. Quia confessio Iudicialis inducit notorium Iuris c. fin. de temp. ordin. c. uestra & c. fin. de cohab. cler. & mulier. Admoneo tamen id, quod præ idè in d. reper. admonebã, quod limitatio illa utilis & quotidiana Soti de rat. tege. 86 memb. 2. q. 6. pag. 15. nempe quod hoc non procedat in confessione facta coram paucis. uel coram Prælato incogitanter, uel in aliqua epistola secreta, quam superior aperuit, sed tantum in facta coram multis. Primo non procedit in confessione Iudiciali, quæ etiam coram paucis, puta solo Iudice & notario facta, inducit notorium Iuris, ut dictum est, neque id quod in illa præsupponit, uidelicet, Confessionem extraiudicialem coram multis factam sufficere, est uerum, nisi quando ex illa confessione insurrexit fama populi, uiciniæ, uel Collegii, sed tunc non inquireret Iudex tantũ ob confessionem, quantum ob infamiam ex illa natam: Recte autem limitari potest, ne procedat in confessione timore tormentorum facta, secundum Bart. in .l. pen. ff. de quaest. Et clarius Alex. Imolen. ad Bart. in .l. Qui in aliena. §. Celsus. ff. de acquir. hered. modo sic confessus reuocet confessionem, tanquam timore factam, iuxta Anchar. cons. 24. incip. uisa inquisitione, ex quo colligitur idem dicendum de confessione facta sine tormentis, præcedente tamen iniusta captura. Eadem quoque ratione non est censendus casus exceptus ille, in quo Iudex potest ex officio confitentem incidenter aliquod delictum, cuius alias non erat diffamatus punire in eadem tela iudicii, uel

saltem noua texta, secundum sententiam recep. in d. §. Si pu-
 blico per l. Quod euitandi C. de condic. ob turp. cau. & l.
 pen. C. si aduers. libert. Quia etiam in eo interuenit notorietas,
 quæ est accusator fictus. Admoneo tamen, præfatum Sotum
 limitare hoc, ut solum procedat in confessione alicuius cir-
 cumstantiæ criminis, de quo agitur, ut si procedente Iudice
 contra Concubinarium, constiterit concubinam esse mona-
 cham, sed non uidetur in hoc sequendus. Tum, quia est con-
 tra plerosque omnes utriusque Iuris Interpretes in d. §. Si pu-
 blico & c. 2. de Confess. & in c. 2. de ordin. cogn. & alibi:
 Tum, quia sunt textus expressi in d. l. Quod euitandi, & d.
 l. penul. C. si aduers. libert. Quod crimen probatum in iudi-
 cio etiam ciuili, potest officio Iudicis criminaliter puniri:
 Tum, quia notorietas iuris quæ est fictus accusator, habet
 locum in casu limitationis: Tum, quia differentia illa magna
 in castigando delictum patefactum, incidenter cōtingens cri-
 men principale, de quo agitur, & in castigando non contin-
 gens illud, non est, quam significat ipse, sed quod si contin-
 git illud, sine grauer, siue releuet, siue neutrum faciat, po-
 test castigari in eodem iudicio, non autem si non contingit
 illud: Nam tunc opus est ordiri nouam telam Iudicii ex of-
 ficio, ut tam antiqui, quam recentiores docent in c. 2. de con-
 fess. c. 2. de ordin. cogn. & in c. 1. de except. in c. Per inqui-
 sitionem de elect. d. §. Si publico, quod pridem in reperit. præ-
 fati c. 2. de Cōfess. late declarauimus. Eadem ratione etiam
 male excipitur à præfata lege casus ille, quo Iudex inquirit
 particulariter contra aliquem super crimine, quod per gene-
 ralem inquisitionem ei constat, iuxta c. 1. in princip. iunct.
 87 §. Sane de cens. lib. 6. l. 4. §. 1. ff. ad leg. Iul. pecul. & l. Iustif-
 simos C. de offic. Præfec. Prouinc. Non quod putemus recte
 docere Sotum ubi supra post Angel. in l. Si uacantia: C. de
 bon. uacan. lib. 10. hoc non licere nisi alia ratione super
 eo inquiri possit, Quia in hoc non est sequendus: Tum, quia
 omnes in Thoria & praxi contra seruant post Barr. in d. l. 2. §.
 Si publico. ff. de adult. Tum, quia, ut proxime dictum est;
 cum sufficiat detectio criminis in Iudicio incidenter facta à
 fortiori sufficet facta ex proposito generaliter inquirentis ar-
 gum.

gum. d. capit. 2. sub fin. de ordin. cogn.

Non obstat, quod inquisitio generalis fit ad tranquillandam Rempub. puniendo mala, quibus turbatur .l. congruit ff. de off. Præs. c. 1. de off. ordin. Et quod crimina occulta non perturbant illam; Quia licet non perturbent, donec Iudicialiter noscantur, perturbarent tamen postea, si non punirentur, præbendo materiam delinquendi eis, ad quos detectio & impunitas alicuius illorum perueniret. Non obstat etiam, quod nullus testis interrogatus per generalem inquisitionem tenetur, nec licite potest detegere occulta c. Qualiter & quando 1. de accusat. Quia, licet ille bene faceret tacendo, & peccet male detegendo, ex quo tamen bene uel male deducta sunt in publicam Iudicis notitiam, Ille tenetur ad castigandum ea per inquisitionem particularem. Tum, quod ipsemet Sotus ubi sup. memb. 3. q. 1. pag. 8 tenuit, sufficere notitiam Iudicalem habitam per confessionem male torti, ad hoc ut Iudex alias à torquente inquirat contra detectum: Tum, quia c. de accusat. lib. 6. probat, confessionem ante infamiam iudicialiter interrogati supplere infamiae defectum, & efficere processum inquisitionis ualidum: Opinio tamen Angel. & Soti, quæ de pia mente manauit, seruari posset, quando uisitor, uel inquisitor generalis in principio protestaretur, ut ego in duabus uisitationibus celeberrimorum Monasteriorum protestatus fui, nempe: nolle me scire ab eis occulta, sed solum notoria & famosa, & quod habiturus essem pro non detecto, quicquid occultum mihi detegeretur, quam profecto cautelam iudicis, & tranquillitatis publicæ, quæ per reuelationem secretorum non uno nomine turbatur, accommodam: Est autem ratio cur male excipitur, quod cognitio illa Iudicialis habita per generalem inquisitionem, habet uim notorietatis uel infamiae, quæ est accusator fictus. Eadem etiam ratione male excipiuntur illi casus, quos Specul. titul. de inquisitione §. Quando Bartho. in dict. extrauagan. Ad reprimendum Antoni. 3. part. titu. 9. capit. 7. & alii alibi ponunt, de criminibus in iudicio admissis, quale est testis falsum deponentis .l. Nullum C. de testib. quale calumniatoris cap. 1. de

calumniat. aut præuicatoris & tergiuersatoris. l. 1. ff. ad ad Turpil. & c. 1. de calumniat. l. fin. C. de abolit. Quorum excipiendorum rationem ait Sotus ubi supra memb. 3. q. 1. nihil in id adducto non esse atrocitatem eorum, ut Iuristæ putant, sed quia sunt partibus perniciofa, qua in re bis uideretur peccare. Primo, quod putat iuristas eam rationem excipiendi reddere, quod non faciunt, quia aut tacent, ut Speculator aut dicunt excipi, eo quod multum offendunt Iudicem, coram quo fiunt, & non eo quod sint in sese atrocita, quod palam colligitur ex eo, quod ipsemet Bart. in d. extrauag. Ad reprimendum pro diuerso casu ponit crimen læsæ maiestatis, asserens ante illam extrauag. non potuisse inquiri de illo specialiter etiam iure Canonico, & constat illud esse atrocissimum. Nec obstat l. 3. C. ad leg. lul. maiest. Quæ non habet inquiri posse in illo crimine, sed torqueri posse pro illo præhabita semiplena probatione. Non obstat l. Si quis in hoc genus C. de sacros Eccles. quatenus habet, posse inquiri contra iniurios erga Clericos diuina officia celebrantes, quia tum demum id fieri potest, quando notorietas uel infamia interuenit, ut intelligit Angel. Perusin. in d. l. si uacantia, quem sequitur alter Angel. in d. l. de malef. col. 4. Secundo peccat, eo quod limitat ad crimina partibus præiudicialia, cū tamen idem sit de non præiudicialibus illis, quale est iuramentū falsum pro saluando reo inquisito, quod prodest illi, & non nocet alteri parti, cum eam non habeat, ob quā tamē potest a Iudice castigari per inquisitionē.

Eadem ratione male excipitur casus ille, in quo Iudex procedit contra consortes detectos iudicialiter a reo, & ille, in quo inquiritur, de crimine notorio uel famoso delinquentis occulti, in quo inquiri potest primum specialiter de illo, An sit perpetratum? Deinde generaliter a quo sit perpetratum? secundum Innoc. in c. bonæ in 1. de elect. in Theoria & praxi récept. quia in eo non proceditur sine accusatore uero uel ficto, pura, notorietate iudiciali, uel extraiudiciali.

Non obstat, quod Gaiet. 2. 2. q. 69. art. 2. & Sot. ubi supra membr. 2. q. 6. simpliciter dicant, quod super crimine notorio, cuius Author est occultus, non potest inquiri cōtra illum,

illum, quia uerum est specialiter, sed falsum generaliter, quia ut dixit Innoc. ubi supra, potest specialiter inquiri de crimine notorio, quod dicitur factum, An sit factum: contra Authorem uero occultum non, interrogando specialiter, An Ioannes, uel Petrus illud perpetraverit, sed sic interrogando generaliter, si scit, quis illud fecerit, per quod omnes pridem conciliaui in d. reper. c. Inter uerba conclus. 6. corol. 50.

89 Per quæ omnia confirmatur responsio ad primum argumentum, uidelicet qua negaui esse tot casus exceptos ab illa lege quot communiter putantur. Ad secundum autem respondetur, concedendo quidem legem superioris non posse tolli per inferiorem, nec consequenter legem naturalem, uel diuinam per ullum hominem, negando tamē, quod non possit iusta de causa limitari, eo modo, quo omnes docent in c. Quæ in Ecclesiarum de constit. posse Principem ex iusta causa priuare subditum dominio rei suæ contra uoluntatē eius; licet id ueretur præcepto 7. Decalogi, & statuere nouum casum, in quo quis iuste possit occidi, licet id quinto præcepto eiusdem Decalogi prohibeatur, Et consequēter, ex iusta causa possunt Papa, uel Imperator inducere novos casus in quibus inquiri possit specialiter sine accusatore, uero uel ficto.

Ex quibus infertur primo responsio ad Tertium, & Quartum, quam gratia breuitatis non explico. Secundo infertur, licere Monarchis iusta de causa, inducere lege sua uel commissione, casum nouum, in quo inquiratur specialiter contra aliquem sine infamia, uel alio ei æquipollenti, ut Imperator Fredericus in prædicta extrauag. Ad reprimendum ob causas in ea expressas induxit casum criminis læsæ maiestatis, Non autem eis licere facere id sine iusta causa, imo peccare illos mortifere, non solum priuatiu detegendo peccata subditorum occulta, & infamando eos, ut & ceteri peccant, sed etiam statuendo, & committendo sine iusta causa, ut sine infamia circa ea procedatur, eo quod transgrediuntur legem sui superioris, cui tenentur obedire, sicut nos peccamus non obediendo ipsis c. 2. de maior. quicquid Doctores de placebo Domino eis blandiantur.

Tertio infertur, Quod commissarius simpliciter deputatus

rus a Principe supremo ad inquirendum, tenetur prius cognoscere de infamia, licet contra dicat Bald. in l. Nullus. C. ad leg. Jul. maiest. Tum, quia rescriptum in dubio debet interpretari ut conformet Juri communi, iuxta gloss. celeb. in cap. Paratus. 22. quæst. 2. etiam per translationem clausularum cap. Causam quæ de Rescr. p. præsentim cum continet ius naturale, uel diuinum, quale est, de quo hic agimus, quod non potest rescribens sine causa limitare: Tum, quia Salicetus dixit in d. l. Ea quidem num. 44. & ante illum Bald. quem ille non citat, in l. 4. §. hoc autem iudicium. ff. de damn. infec. & in cap. Ad nostram, ubi Innocen. de iureiur. quod etiam stante statuto, ut super quolibet crimine liceret inquirere, non tamen licet nisi præcedente infamia, & id seruat consuetudo ubique terrarum recepta secundum Iohannem Fabr. in d. l. Ea quidem, Et merito: Quia inferior Principe statutorum Auctor, non potest limitare legem naturæ etiam cum causa, per illa multa; quæ tradit in hoc Felin. in dicto cap. Quæ in Ecclesiarum de constitut. num. 32. Et quod statutum debet interpretari secundum ius commune, quoad fieri potest. l. si serui. C. de noxal. cap. Cum dilectus de consuetud. licet, ut dictum est, Princeps supremus id possit: Tum, quia dicto Baldi respondet Alexand. in consil. 179. In causa Anglorum lib. 2. probatus a Decio consil. 170. debere limuari, ut tantum procedat, quando exprimitur in commissione, constare Principi de fama, sed quod nec illa expressio sufficiat uerius uidetur nobis, Quoniam, ut diximus in Commentario cap. Non licet 12. quæst. 2. §. 2. nu. 8. Illa uidetur longè uerior sententia, quam tentauit Felin. in in d. cap. Quæ in Ecclesiarum num. 66. & firmavit Decius ibidem num. 27. & nos confirmamus in d. num. 8. per illum textum in id singularem, & nouè inductum, quod Principi asserenti iusta de causa facere aliquid, quando ea requiritur, ut illud iustè possit facere, non creditur, nisi aliundè appareat per præfatum cap. Non liceat & l. si forte, & doctrinam Barth. ibidem. ff. de cast. pec. & alia, quæ

præ-

præfati, & nos addimus ubi supra. Nec obstat, quod etiam Innocentius idem sentiat, quod Alexand. in cap. Cum oporteat de accusat. ibi; Si non fiat mentio in literis de aliquo denunciante, sed tantum dictum sit: Ad audientiam nostram peruenit, tunc poterit procedere sine aliqua inquisitione factæ, Quia nec ipsi, nec alii animaduertent in proposito agi de limitanda lege naturali, & ideo necessariam esse iustam causam ad committendum inquisitionem sine infamia: Tum, quod glossa à multis putata singularis in cap. 2. de accusat. lib. 6. uerbo, fuerat, affirmat hanc partem, quando commissio manauit ad instantiam alterius, sed nullam rationem iustam reddit, nec reddere potest ipsa, neque qui eam laudant Felin. in cap. Iudicis officium col. 3. de offic. iud. & cap. primo col. 4. de rescript. & Hyppol. singul. 14. & alii alibi, cur non debeat idem dici in commissione facta motu proprio, cum nullo iure, nec ulla ratione probetur, quod clausula motus proprii suppleat causam iustam ad faciendum actum necessariam, præsertim iure naturali, ut in nostra quæstione; & illa quam Innocen. ubi supra, & quam etiam præfata glossa reddit, non facta mentione de illo, palam est inepta, nec probatur in capitulis, quæ ad eam citant, quod breuitatis gratia non demonstro latius: Tum, quod nemo auderet dicere: Alienationem rei Ecclesiasticæ factam per commissionem motu proprio datam valere, nisi de causa alienandi appareret, contra præfatum capitulum. Non liceat, & per nos ei addita. Quare magnanimi magnique Christiani Commissarii esset, supplicare in tali casu, antequam inciperet inquirere Monarchæ committenti, ut dignaretur mittere sibi quam haberet de infamia informationem, ut eius copiam reo faceret, quo eam si iuste posset, elideret uti falsam, uel ex maleuolis ortam, & cui si non dignaretur mittere, quam humillime rescriberet non audere se suam sui que Domini animam periculo peccandi mortaliter legem Dei frangendo subiicere.

Quarto quod inquisiturus specialiter uirtute infamæ, uel alicuius ei æquipollentis, debet in primis super ipsa informationem suscipere, Quod tenuit Augustin. contra Angel. in lib. de malef. col. 18. uers. Tu autem, probatum ab Alciat. in d. c. 1. de offic. ordin. sed melius reprobatur per Dec. in d. cons. 170. & ante illum ab Anan. cons. 59. uisa inquisitione, & fulgos. cons. 136. In causa citationis & Felyn. in d. c. Qualiter col. 3. Pro quibus est casus in c. 2. de accusat. lib. 6. si bene perpendatur, quatenus habet: ualere processum contra presentem, & hoc non opponentem, factum, præsupponendo tamen ludicem male facere. Quibus addo, quod licet consensus inquisiti, uel taciturnitas eius presentis, & non opponentis, sufficiat ad ualorem processus; non tamen sufficit ad excusandum: Quia licet fur excusetur consensu Domini. l. Inter omnes. §. Recte. ff. de furt. infamans tamen non excusatur consensu infamati, qui etiam se infamando peccaret arg. c. non sunt audiendi 11. q. 3. ut post D. Antoni. 3. par. tit. 8. c. 4. §. 10. & Gaetan. 2. 2. q. 73. art. 2. tradimus in d. c. inter uerba, & in c. 18. Manual. Confess. n. 18. nec Iudici asserenti præcessisse infamiam, & eam sibi constitisse, credendum est, nisi ex processu id appareat, ut determinat Fulgos. in cons. 107. incip. Super eo, probatus à Dec. in d. consil. 170. Pro quo est textus irrefragabilis in c. Quoniam contra de probat.

Quinto, Quod non est assentiendum Alciato uiro aliqui eruditissimo, quatenus in d. c. 1. de offic. ordin. dixit, posse contra regulares inquiri non præcedente infamia. Tum, quia eodem præcepto Decalogi 8. uetatur infamatio eorum, quo aliorum, imo magis, quia cæteris paribus eorum fama magis seruanda, ut colligitur ex utroque Thom. 2. 2. q. 72. art. 3. relat. à nobis in d. c. Inter uerba concl. 6. coroll. & in d. c. 18. Manual. Confess. n. 43. Tum, quia licet Ioan. Andr. in c. olim col. 2. de accusat. id dixerit, non tamen probauit: Quia c. In singulis de stat. monarch. quod in id citat, loquitur de generali inquisitione, de qua nemo dubitat non prærequirere infamiam, nos autem de inquisitione speciali agimus: Tum, quia licet ordo procedendi contra regulares non seruetur adeo strictè, ac contra seculares quoad alia d. c.

Qualiter

Qualiter 2. sub fin. quoad hoc tamē sic, ut clarè sentit Tho. 2. 2. q. 33. ad 4. & 5. & Gaiet. & Sot. ubi supra, & Vmbertus in reg. sancti August. & communis, sed neque sequendus est idem Alciat. qui paulo post dixit, posse in omnibus criminibus atrocibus absque infamia inquiri, quod ante ipsum dixerat Angel. in d. l. si uacantia, efficaciter ab Aretino in d. cap. qualiter 2. confutatus, sed neque quod postea, cum dubitatione tamen, tenuit, quod toties potest Iudex inquirere sine infamia, quoties nō præsumitur calumniosè id facere: Tum, ob ea quæ dicit Salic. in d. l. ea quidem col. 8. & Aret. in d. cap. qualiter n. 59. Tum, quia ratio cur uctatur Iudex inquirere, non est, quia præsumitur calumniari, ut Barth. quem ipse citat ait in d. §. si publico, sed quia, ut dictum est, iure naturali incluso in 8. præcepto Decalogi prohibetur.

Sexto, Quod infamia nata post rei capturam, non sufficit ad inquirendum, nec antea nata, si non habuit ortum à personis honestis, nec tunc sola ad torquendum, secundū Petr. de Anchar. cons. 253. non tamen amittit uim probandi eo solo, quod fuerit causa inquirendi, & quandam accusatoris personam gesserit, ut annotauit Aret. in d. cap. qualiter nu. 51. contra Panor. cum nec denunciator excludatur à testimonio, quamuis accusatoris uicem gerat, secundum Barth. in l. Diuus nu. 14. ff. de custod. reor. saltem quando non prosequitur causam, secundum Salicet. in d. l. ea quidem q. 12. C. de accusat. tametsi testes recepti super fama ante propositam inquisitionem non citata parte, citata ea, repeti debeant, ut ait Aret. ubi supra.

Summaria.

- Inquiri potest ad impedienda crimina sine accusatore etiam ficto n. 92.*
Legi naturali fortiori cadit minus fortis, & consequenter legi de seruanda iura lex de seruandis facta n. 92.
Hæreseos in crimine inquiritur specialiter sine accusatore etiam ficto, non tamen sine aliqua suspitione. n. 93.
Correctio fraternæ quem excusat a denunciando hæretico. n. 93.
Inquiri potest sine infamia etiam in crimine læsæ maiestatis humanæ.
 num. 94.

Denunciatio qualis ad inquirendum sufficiens. n. 95.

Denuncianti etiam officiali testanti de infamia non esse credendum. n. 95.

Inquiritur quando ob suspicionem inris habitam pro infamia. n. 96.

Suspicio qualis potest a Iudice haberi pro infamia ad inquirendum. n. 96.

Indicia ob iudicialia qua ratione inquiri potest. n. 96.

92

Igesimumsecundum quaeritur, An sit ullus casus exceptus a praefata lege, De non damnando sine accusatore uero uel ficto. Ad quam respondeo affirmatiue.

Primus quidem casus est, in quo agitur ad impedienda & euitanda mala futura, praesertim animarum, & tollendam occasionem illorum. In illo enim potest sine ullo accusatore etiam ficto infamiae, uel ei aequipollentis procedi; secundum mentem Innoc. recep. in cap. primo de postul. Praelat. quae colligitur a contrario sensu ex illis suis uerbis (delicto contracto) Pro quo facit, quod clericus potest apprehendi a laico, ad obuiandum delicto futuro, secundum Panor. communiter recep. in cap. At si clerici inf. eod. & c. ut famae de sent. excom. & quod ad eundem finem admittitur correctio fraterna secundum omnes de qua Math. 18. & cap. Si peccauerit 2. q. 1. & fortius, quod, ut diximus in cap. Sacerdos de poenit. dist. 6. num. 24. Omnes etiam priuati tenemur aliorum mortem & pericula, Si possumus, uitare, iuxta illud Prouerb. 24. Erue illos, qui ducuntur ad mortem translatum in cap. Non inferenda 23. q. 3. facit cap. Quanto de sent. excomm. & .s. 1. 83. dist. facit & fortissime, quod lex illa naturalis de non infamando, contenta in d. praeepto 8. illo casu non habet locum, quoniam occurrit cum illa lege, alia etiam naturali, uidelicet Eripe illos, qui ducuntur ad mortem quae fortior est lege illa de non detegendo occulto: Et per ea quae late tradidimus in capit. Sicut de consecr. dist. 1. constat, concurrentibus duabus naturae legibus, contraria in aliquo casu distantibus, standum esse illi quae fortior est; fortiorem autem esse legem de seruanda alicuius spiritali uel temporali uita, quam legem de seruanda fama, ex eo uel maxime constat, quod sicut bona famae bonis

bonis fortunæ præstant; ita bona famæ à bonis corporis excelluntur .l. In seruorum .ff. de pœn. coniunctis, quæ tradidit glos. in .l. pen. §. Ad crimen .ff. de pub. Iudic. & melius 93 in l. Seruum. §. Publice. ff. de procurat. & in cap. Veniens de accus.

Secūdus casus est, hæreseos & Apostasiæ, in quibus sine accusatore uero uel ficto etiam infamiæ specialiter potest inquiri cap. Excommunicamus .§. Adiciimus de hæret. l. Apostatarum C. de Aposta. & .l. Nullus C. ad leg. Iul. maieft.

Aduertendum tamen primo, Quod nõ potest procedi, nisi aliqua suspicione præcedente, ut ex cap. Vt officium de hæret. lib. 6. satis clare colligunt Ioa. And. Domin. & Franc. ibi & Aret. in d. cap. qualiter num. 66. quin &, meo consilio, nemo nisi timeatur fuga, ob solam suspensionem capiatur: ob magnum famæ detrimentum, quod inde saltem de facto nascitur, Quod etiam Sanctæ inquisitionis officium seruat in Hispaniis.

Secundo quod .§. ille Adiciimus ea ratione probat posse inquiri specialiter contra aliquem non præcedente infamia, quod uerbum (dissidentes) in eo positum, secundum Ioa. And. communiter recep. includit non solum dissidentes à fide, sed etiam à communi conuersatione honesta, puta si sunt laici non professi, & portant habitum regularem, uel quia non uisunt Ecclesias, non audiunt uerbum Dei, uel non colunt diem Dominicam, fortè colentes sabbathum, uel clara luce non comedunt, uel abhorrent panis esum, in die dormiunt, uel nocte uigilant, uel uadunt nudi per totum corpus uel partem corporis, puta in pedibus uel similia.

Tertio, Quod ratio quare in crimine hæreseos possit contra aliquem specialiter inquiri sine accusatore & infamia, uideretur esse, quia recidit in primum casum præfactum de uitando, & impediendo peccata futura, eo quod per contagionem & infectionem illius perducuntur, & transeunt in alios: Nam hæresis serpit ut Cancer, quippè quæ pestifera est cap. Vt inquisitionis de hæret. lib. 6. Vnde putarem, quod si esset suspicio contra aliquem, qui ante aliquot annos admisit hæresim, sed nullum infecit, nec timeretur de
ulla

ulla infectione, non debere contra eum inquiri specialiter, sicut neque qui corripuit fratrem, ita ut iuste credat eum uere resipuisse, nec probabiliter timetur de lapsu, tenetur eum denunciare, iuxta doctrinam Thom. 2. 2. q. 33. art. 7. Et licet nos dixerimus in d. repet. c. Inter uerba, raro id contingere, putamus tamē nunc frequēter id accidere in illis, qui per solā ignorantia uel simplicē reuerentiā, uel imitationē parentum uel amicorū incidunt in illā, nec ullum eā docuerūt, quales multos hoc anno Iubileo Romā uenisse à Cōfessariis accepimus, iuxta resoluta à nobis post alios prelud. 1. n. 10. & c. 11. n. 17. Manual. Cōfess. Quamuis de incidētibus per solā ignorantiam, & simplicitatem dici possit, eos concipere quidem hæreses, hæreticos tamen non esse, nec excommunicatos, modo credāt implicite, quicquid Ecclesia credit. Tertius casus est, criminis læsæ maiestatis humanæ, in quo secundum

94 Barth. in d. extrauag. Ad reprimendum super uerbo Inquisitionis, ante illam etiam Iure Canonico non poterat procedi per inquisitionem, sine infamia, uel notorietate, sed post eam sic. Contra quem sic argui potest. Quod aut præfata extrauag. agit de crimine læsæ maiestatis occulto nondum perpetrato, sed ad perpetrandum parato, uel perpetrato, & continuato, uel cuius iteratio, uel renouatio Iure timeri potest: Et hic casus pertinet etiam ad primum, de obuiandis delictis futuris, in quem finem semper licuit inquirere, ut dictum est: Aut de iam patrato, sed omnino sopito, ita quod nullus timor est interationis, uel renouationis, & hoc casu, uel nulla est notorietas, nec infamia, nec suspicio alicuius particularis criminis læsæ maiestatis humanæ, & hoc casu non potest habere locum inquisitio particularis, ut palam est. Aut est suspicio de aliquo crimine particulari, & etiam de eius. Aut hore, & hoc casu locus erat etiam ante illam, Quia & super alio crimine licebat inquirere cum suspicione, quæ à Iudice pro sufficienti haberetur, ut dicitur infra n. 96. Aut est aliqua suspicio de crimine, & nulla de Authore, & hoc casu locus erat etiā ante illā inquisitioni speciali, super crimine, cuius facti suspicio erat habita per sufficiēti: Quoad Authore autem omnino occultum, nulli speciali uidetur locus etiam

nunc:

nunc : Ergo nihil noui uideretur illa induxiffe, Ad quod tamen responderi potest, præfatam extrauag. nihil noui induxiffe quoad casum, in quo crimen erat perpetrandum, neque quoad perpetratum, casu quo nulla suspicio esset de crimine, nec Authore, neque quo esset aliqua suspicio populi, uel uniuersitatis; de utroque, uel de altero, sed solum quando interueniret aliqua suspicio Iudicis, uel alicuius particularis, uel aliquorum particularium. Volo dicere quod ante illam extrauag. poterat inquiri specialiter de præfato crimine nondum patrato, quoad obuiandum eius perpetratiõni, quoad patratum uero non: esto quod aliquis particularis, uel aliqui particulares scirent, uel suspicarentur de tali crimine, & nunciaretur hoc Iudici per d. cap. Inquisitionis de accusat. & ei concordantia, post illam autem sic: Adde tamen quod non sufficit suspicio resultans ex eo solo, quod sit factionis suspectæ, uel de genere suspectorum secundum Angel. in .l. pen. C. de capiu. quem sequitur Bossius de crimi. l. i. maies. num. 116. Sed quia ex hoc sequitur, quod potest Imperator facere facultatem alicui reuelandi peccatum secretum, & Infamandi alium, urgent argumenta supra n. 83. posita, ad probandum contrarium, quibus respondendum est, ut ibi.

95. Quartus casus ponitur communiter ille, in quo proceditur per denunciationem, quæ tamen exceptio inepta uidetur, quia, Aut intelligitur de denunciatione Euangelica, de qua in cap. Nouit infra eod. & inepte excipitur: Tum, quia rebellio illa, qua non audit Ecclesiam, est accusator fictus, ut ex Tho. supra n. 81. declarauimus & ita non proceditur sine accusatore uero uel ficto: Tum, quia per illam non intenditur peccati punitio, Sed peccatoris emendatio: Aut intelligitur de denunciatione Iudiciali priuata, & inepte excipitur: Quia, per illam non damnatur denunciatus pœna criminis, Sed suum interesse denuncianti restituitur: Aut intelligitur de Canonica, & idem, quia per eam non intenditur punitio criminis, sed solum illius cessatio per not. in d. c. Nouit infra eod. Si autem intelligatur de denunciatione Iudiciali publica, quam aliqui denunciam uocant, non est casus diuersus à casu

su procedendi propter infamiã, uel notorietatẽ, quæ sunt accusatores ficti, siue nunciatio fiat per officialẽ publicum, siue per quemuis alium, quia illa non debet fieri, neque admitti, nisi super notoriis, uel famosis per d.l. ea quidem. C. de accusat. emendatam per Budæum in.l. ab accusatione. §. Nunciatores. ff. ad Senatus c. turpil. ubi etiam idem probatur, & tenet glossa utrobiq; recep. per DD. ut ait Salic. in d.l. ea quidem col. 4. Quod etiã præfatus Sotus determinat de rat. reg. memb. 2. q. 5. in princ. Et consequenter non proceditur sine accusatore uero, uel ficto: Addit tamen recte idem Sotus, quod Iudex nõ debet credere nunciati, etiamsi sit officialis, quod crimen sit famosum, uel notorium, nisi aliter ei probauerit, & merito, quia alioqui quilibet officialis etiam uilissimus, posset efficere, ut quis etiã innocentissimus, & honoratissimus in custodiam & carcerem coniceretur, & impune grauissime de facto infamaretur, quod est absurdum, & ideo cauendum .l. nam absurdum. ff. de bon. lib. & c. dudum de præb. lib. 6. Aduertendum tamen dici posse, quod licet cum proceditur per denunciationem Euangelicam, aut Iudicalem priuatam, aut Canonicam, non agatur ad punitionem delicti, si tamen per illas uias illud manifestũ fiat Iudici, poterit ille ex officio per uiam inquisitionis procedere, orsa siue texta noua tela Iudicii, & punire illud, quemadmodum posset, si id Iudicialiter constaret, ei per cõfessionem incidenter coram eo factam, uel per generalem inquisitionem, ut supra dictum est, sed tunc non procederet sine accusatore uero uel ficto, qui erit notorietas, uel infamia resultans ex illa probatione Iudiciali.

96 Quintus casus est, quo inquiritur de morte Domini contra seruos iuxta l. 1. in princip. & .§. Occisorum. ff. ad Syllan. & contra nautas nauis submersæ iuxta. l. Quoties C. de naufrag. lib. 11. Sed nec hic satis caute excipitur, Quia in eo cum accusatore ficto nempe infamia, uel illi æquipollenti, scilicet suspitione legis per eam habita pro sufficiente, proceditur. Quia licet nulla infamia hominum particularis sit contra præfatos Nautas uel seruos, est tamen quardam legis suspicio, quæ habetur pro æquipollenti infamiæ, cõtra eos, ut pulchre declarat Salicet. in d.l. Ea quidem col. 9. Eadem

est

est ratio de casu, in quo sine integrâ infamia, à Iudice tamen pro sufficiente habita, proceditur, ut aliquando procedi posse determinat Innoc. dilatatus per Antonium, Abbat. & maxime Aret. in c. Cum oporteat de accus. secundum quos Iudicis arbitrio relinquitur, quanta debeat esse illa, quod pulchre explicat Salic. ubi sup. col. 9. Admoneo tamen, ut in d. reper. admonui, quod famam non supplet suspicio Iudicis, uel alius particularis, sed suspicio populi, uel uniuersitatis, cuius opinio famosa desideratur, nec aliud sentiunt Inno. & præfati, quanquã aliqui recētiore aliquid incaute putarunt. Volo dicere, quã licet nõ requiratur fama integra populi, semper tamen requiritur suspicio populi probata, ita quã non sufficiat suspicio Iudicis, uel alius particularis, ad hoc, ut Iudex etiã aliquãdo arbitretur illam suspiciõẽ dignam, quã suppleat famam.

Nec obstat quod Bart. in l. fin. ff. de quãst. (quem August. in fauorẽ Angel. ubi supra in uerb. fama col. 2. allegat) dixit, sufficere indicia ad torquendum, Quia non sequitur ex hoc sufficere illa ad inquirendum, cum longe aliud sit, & à diuersis non fiat illatio. l. Papinianus exuli. ff. de minor. c. Ad audientiam de decim. uel certe intelligi potest de iudicijs Iudicialibus siue iudicialiter probatis, quã quatenus pariunt quandã iuris notorietatem, possent pro infamia, & ficto accusatore haberi ut supra n. 65. saluando Gaieranum diximus.

S V M M A R I A.

- Henricus de Moerendael auctori gratus, & commodus moritur. n. 97.
 Iudices multi nimium suo arbitrio utuntur. n. 97. præsertim in pœnis. n. 98.
 Iudex potest ex causa in iuste augere, uel leuare pœnam, sed non alias. n. 99.
 Causa augendi uel minuendi pœnam duplex intrinseca, & extrinseca. n. 99.
 Misericordia altera iusta, altera iniusta. nu. 99.
 Christi actio nostra instructio, sed non ad hoc. n. 99.
 Princeps cur nequit pro libito remittere pœnam, ut Deus ipse. n. 100.
 Iudices rogantium pro reis absoluendis stultos peccare. n. 101.
 Indicare aliqua esse iusta ea ratione præcipua, quod expedit, multorum causa malorum. n. 102.
 Indicaturus iuste deliberet prius, An liceat, & deceat, quam expediat. n. 102.
 Pax Christianissimo ob qua peccata parui habita sorte negatur. n. 103.
 Christianissimi unitatem quorum incogitantia discindit. n. 103.
 Iustitiam qui facit omnis honorandus, quia Deo acceptus. n. 103.
 Duces duo tantũ orbi, cuius omnibus, et solis bonis pœst alter, et malis alter. n. 103.
 Bellum ex utraque parte pro iusto frequenter haberi. n. 105.
 Orari quid debeat in hostes. n. 103

97

Igesimo tertio loco illaturo mihi ex definitione præfata iusti iudicii sup. n. 71. posita, grauius à multis Iudicibus nostra ætate errari, suo sensui & arbitrio plus satis in criminum punitione indulgentibus, occurrunt lachrimæ, tranquillum turbatur ocium, stupet ingenium dura & insperata morte mei Henrici de Morendal Traiectensis, nobili de gente prognari, iuuenis qui moribus ambiguum maior an ingenio, qui mihi à manibus, à pedibus, ab oculis, à studiis, à sacris precibus, & ab honesta iucundaque consuetudine cum primis omnium, quos in hunc, quem ago octogesimum secundum annum habui, mihi iugis, utilis, & dulcis amicus: Cui & si raptò à Deo, ne sanctum eius malitia mutaret intellectum, cōgratulari debeam, absentiam tamen eius, quem pro literularum mearum hærede funus habeo, æquo animo uix ferrem, nisi me pietas, & obedientia, qua in Deum esse debeo, merito cogeret meam sensilem, & rebellem uoluntatem suæ iustissimæ subdire.

Hoc non factò, non fortuna cœca, sed diuina prouidentia in finem sibi notum disposito præpeditus, præfatam illationem non dilatabo quantum conceperam, sed tantum dicam. Primo, peccare multos Iudices, dum plus satis suo sensui & arbitrio indulgentes transgrediuntur illud c. primi de constit. Nemo in actionibus, uel iudiciis Ecclesiasticis suo sensu, sed eorum scilicet canonum auctoritate ducatur, & illud Ambrosii c. iudicet 3. q. 7. bonus Iudex nihil ex arbitrio suo facit, & proposito domesticæ uoluntatis, sed iuxta leges, & iura pronūciat, statutis iuris obtemperat, non indulget propriæ uoluntati, nihil præparatum, & meditatū de domo defert, sed sicut audit, ita iudicat, & sicut se habet natura, decernit, obsequitur legibus, non aduersatur, examinat causæ merita, non mutat, & reliqua, & contra c. 1. de re iudic. lib. 6. quatenus habet, quod Iudex Ecclesiasticus, qui contra iustitiã: & conscientiã in grauem alicuius partis per gratiam, uel per sordes, id est precium secundum Archid. ibidem, quicquam fecerit, incurrit suspensionem annalẽ, & irregularitatem, si ea durante se diuinis ingesserit, quam uereor multos incaute incurrere, quæ constitutio licet quoad has pœnas Iudices seculares non liget, ligat tamen

tamen quoad pœnam peccati mortiferi, & illati damni restitutione, vt colligitur ex eius proemio quod lege naturali, & diuina omnes Iudices et laicos ligante nititur.

98 Secundo, quod iure quis miretur paucos collatione aliorum esse Iudices et inferiores, et seculares, qui pœnas ipsas à iure cõmuni, vel particulari statutas sine augmento vel diminutione criminosis imponant: Alii quidem per ignoratiã, & imprudentiam Instit. de oblig. quæ ex quas. delic. nasc. in princip. Alii per misericordiam contra illud Deut. 19. Non misereberis illius &c. relat. in c. est iniusta misericordia 23. q. 4. Alii per odiũ, & iram augent contra c. Illa & c. ira 11. q. 3. Alii autem prece, vel precio l. si. C. de pœn. Iud. qui malè iud. Alii ob inanem gloriam nimix clementix, vel seueritatis, cõtra illam Philosophicã l. Respiciendũ. ff. de pœn. ibi. Respiciendũ est iudicãti, ne quid aut durius, aut remissius cõstituat, quã causa deposcit, nec enim aut seueritatis, aut clementix gloria affectanda est, sed propenso iudicio, prout quæq. res expostulat, statuendum est, hæc ibi. Et omnes contra illam legem naturalem, diuinam, & humanam, qua iubentur inferiores seruare legem, & præcepta superiorum c. 2. de maior. & obed. l. Veluti ff. de iust. & iur. & contra leges, quibus tenentur oēs inferiores imponere pœnam à iure statutam l. i. §. Sin autem ff. ad Turpil. & d. c. 1. de constit.

99 Tertio, quod non excusat eos dicere quod Iudex pōt pœnam augere, & diminuere l. quid ergo §. pœna grauior. ff. de his qui not. infam. & l. Etsi seuerior C. eodem tit. & l. aut facta §. si. ff. de pœn. translata in c. aut facta de pœnit. dist. 1. Nō inquam hoc eos protegit, quoniã id procedit, quãdo subest iusta causa id faciendi, & non alias, vt tradunt glossæ recep. in d. §. pœna grauior, & in d. l. etsi seuerior: Causa, inquã, vel intrinseca, quæ verè auget, vel minuit delictũ, puta minor ætas, & discretionis paruitas l. auxilium §. in delictis ff. de minor. & ignorantia c. sicut dignum de homicid. vel extrinseca, puta notabile obsequium Reipub. præstitũ l. Non omnis §. si. vers. Qui trãsfugit ff. de re milit. per quem aliquãdo putari posse diminui pœnã verè pœnitenti ob egregia in Rẽpub. merita nō solũ propria, sed etiã parentũ, imo & fratrũ. Nō etiã prodest

quod Iacob. 2. misericordia maximè cōmendatur, neq. quod Christi actio est nostra instructio c. Significasti de elect. Et quod Christus ob poenitentiā remittit peccata c. Magna c. Dixi de poenit. dist. 1. neq. quod remissio poenæ videatur nulli nocere, & alicui prodesse, quod nō videtur peccatū arg. c. Deniq. 14. q. 5. & c. ult. de postul. Non in quā etiā hæc profunt. Tum quia Iacobus laudat misericordiā iustā, qualis nō est illa, quā vitur Iudex contra legē sui superioris vt ait Ambros. in d. c. Est iniusta misericordia. Tū quia vt ait Tho. 2. 2. q. 67. art. 4. ad secundū. Alia rō est de Christo Deo, qui ē super oīa & contra quē principaliter delinquitur, & aliud de Iudice inferiori, qui est subiectus legibus, nec cōtra eū principaliter delinquitur. Tū quia vt idē Tho. ibid. subdit, & p̄batur optimè in d. c. est iniusta, remissio iniusta poenæ nocet Reip. cuius interest crimina puniri c. vt famæ de sent. excomm. & l. ita vulneratus ff. ad leg. Aquil.

100 Quarto quod ex eo, quod de Deo dictū est nō est inferendū Monarchas pro suo libito iustè poenas reis remittere posse. Tū quia non sūt oīno liberi vt ille, quippè qui subiecti sunt eius legibus naturali, & diuinæ c. Sunt quidā 25. q. 1. c. Quo iure 8. dist. Imo & suis propriis, quoad vim directiuā, licet nō quoad vim coactiuam, secundū Thom. recep. 1. 2. q. 96. art. 5. & probatur per c. Cum omnes de constit. & annot. ei præsertim per Decium. Tum quia licet possent remittere iustè poenas, vtendo clementia, quæ est virtus mouens ad remittendum iusta de ratione poenas legales, ut tradit Thom. 2. 2. q. 157. articu. 2. sicut per Epyceiam temperatur ex equo & bono rigor legum scriptarum, ut dictum est supra. num. 71. non tamen pro libito, & libera uoluntate possunt id iuste facere in foro Dei, cui subiiciuntur, licet facta sepe teneant etiam quoad forum interius, ut utiliter præ aliis declarasse mihi uideor in Comment. de spoliis super c. non liceat 12. q. 2. §. 3. nu. 8.

Quinto, ex his inferri etiam Monarchas posse grauissime peccare condonando delicta præsertim absque consensu eorum, quos illa offenderunt, rogantes item eos, ut id faciant, & alios Iudices, ut absque iusta causa poenas a Iure statutas

ruras remittant : Vnde Possidonius in uita patris nostri Augustini fol. 5. pag. 1. innuit eū ab hoc abstinuisse, & raro, & non sine causa rogare solitum saculares potestates, quo reos absoluerent: Quem imitati nō semel negauimus literas pœnarū deprecatorias ad quosdam nobis amicissimos Iudices, Quia in re multi summates & infimates grauer peccant, obnixè rogantes, ut sui iuste uel iniuste absoluantur, cum id sit uelle, & rogare ut Iudices peccent, quæ maxime non solum Iudicum, sed etiam aliorum Confessariis sunt memoranda.

10. Sexto loco aliquot alia me addere uolentem interruptit febris a nonnullis pro ultima in me Atropi Catapulta æstimata, a qua iam liber id tantum admonebo, quod non leuis fomes est furiarum, quæ iam pridem orbem Christianum uexant, iudicare multa esse iusta, eo præcipue, quod nobis, aut nostris amicis uel heris, quibus a consiliis, & ministeriis sumus expediant, cum semper meminisse oporteat, in extraiudicialiter iudicando & deliberando tria per ordinem esse consideranda, secundum Innocen. in cap. Magnæ de uoto, nempe, An liceat secundum equitatem? An deceat secundum honestatem? An expediat secundum utilitatem? Ita quod si non liceat, uel dedecet, non est ultra progrediendum, esto expediat: Si autem liceat & deceat, tunc demum deliberandum, An expediat: Quia in re grauer Deum offendimus, qui pro affectu potius, quam pro ratione iustum iudicamus quicquid nobis, uel prædictis expedire uidemus, idque quod peius est ardentè fieri cupimus & consulimus, & in id opitulamur: Equidem, ut alia taceam, uidi mea ætate tam in Hispaniis, quam in Galliis plurimos etiam eruditos, & egregie pios sibi, & suæ genti, suisque Regibus, & Dominis adeo affectos, ut nil dubitarent in fauorem eorum, nonnulla falsa & iniusta pro ueris & iustis, & multa incomperta pro compertis asserere, utque illis ea euenirent, uehementer cupere, & ad opitulandum pro uirili paratos se præstare, & quamlibet iuste contradicentibus uehementer irasci: Vidi etiam, & proh dolor uideo, unius Monarchiæ, & gentis homines aliarum Monarchiarum & gentium subditos, eo solo quod illius uel illius gentis sint,

odisse, turpisque notæ nominibus appellare. Et adeo quidem
 ut ab hinc circiter triginta annis in repet. cap. quando de con-
 103 secr. dist. 1. not. 19. num. 92. scripserimus uereri nos, ne
 Deus Opt. Max. negaret Christianismo pacem ob ea sola pec-
 cata, quæ subditi Cæsaris in Francum, & subditos eius, &
 contra subditi huius in illum, & subditos eius, male uolen-
 do, conuiciando, & dira imprecando, peccabant, parum
 considerantes illud Pauli ad Galat. 5. Si inuicem morderis,
 uidete ne ab inuicem consumamini, nec illud Pet. Act. 10.
 relat. in c. ad decorem de instit. In omni gente qui facit iusti-
 tiã, acceptus est Deo neque quod duo tantũ sunt Duces nem-
 pe Christus Rex Regum, Apocal. 19. cuius signa omnes & so-
 li, cuiuscunque sint gentis boni, sequuntur: & Beemoth
 Cacodæmonum Princeps, cuius meminit Iob. 42. & cap. Prin-
 cipium de poenit. dist. 2. cuius signa omnes, & soli cuiuscun-
 que gentis mali sequuntur, Quæ si considerarem, facile iu-
 dicarem multos nostræ gentis esse peiores aliquot aliarum
 gentium, & aliquot illarum meliores aliquot nostræ: & ita
 neminem eo solo, quod sit illius, uel illius gentis, oderi-
 mus, & damnarem, quod maxime deberent concionan-
 tes & confessarii persuadere, simul deterrere ab orando Deũ
 cum uulgo, ut quoquo modo hostes perimantur, & eorum
 ciuitates diripiantur incendanturque, sed potius, ut respi-
 scant, male ablata restituant, pro iniuriis illatis satisfac-
 ciant, pacemque piam æquis conditionibus dent & accipiãt,
 ut quos unum baptisma, una fides, & una spes in una eadem-
 que Ecclesia Romana coniungit, una etiam charitas uinciat,
 & in gloriam deducat æternam, Amen.

FINIS.

Summaria.

- Confessarius quem bellantem, & bellum indicentem absoluet, nu. 104*
Iustum bellum quod requirat, & iniustum inter se ut differunt, n. 105
Lex iustitiæ obligat restituere, non lex charitatis & c. n. 105.
Rex quos debet consulere in bello indicendo. n. 106
Milites quos excusat ignorantia iniustitiæ belli. n. 106

Irregularitate de nata ex homicidio quadam pulchra, in Rub. nu. 107

Iohannes Facchinetus de Nuce præsul laudatus, in Rub. n. 108.

Xhristophorus a Capite Fontium Generalis Minorum laudatus. in Rub. nu. 110

Vatisfiat Typographo nolenti quod ullæ pagine maneat albæ: Quæritur circa ea, quæ proxime de bello & discordia sunt tacta.

An Confessarii absoluere possint indifferenter indicentes bella, & bellantes, nisi destiterint, & satisfecerint? Pro cuius resolutione præsuppono primo, quod bellum iustum duo requirit secundum Innocen. receptum in cap. olim .i. de restitut. spoliat. nempe, ut indicatur a non recognoscente superiorem, & quod subsit causa iusta incendi, puta ultio iniuriarum, uel repetitio rerum ablatarum; ut colligitur ex August. in lib. 83. quæst. relato a Gratiano in cap. dominus 23. quæst. 2. Aut religionis conseruatio, cap. omni. 23. quæst. 8. Aut sui, suorumque defensio cap. scire eadem causa & quæst. Quod est uerum de bello accepto proprie, ut ait Innocen. in d. cap. olim. num. 8. siue specialiter de bello, quod fit pro Repub. in non subditos: Nam ad iustitiam eius, quod fit pro re priuata: uel publica in subditos, sufficit potestas legitima iuris naturalis, diuini, uel humani ad id faciendum, quale est bellum quo quis se, uel sua iuste defendit cum moderamine inculpatæ tutelæ iuxta d. cap. olim. & l. i. C. unde ui. Quale item est id, quod iudex inferior indicit damnatis a se iuxta leges sui territorij instar dispositionis cap. i. de homicid. lib. 6. uel faciendo facultatem occidendi licitori damnatum a se, uel capiendi delinquentem, & percutiendi, & occidendi eum, si restiterit. Quibus addit tertium requisitum Thom. 2. 2. quæst. 40. artic. 1. uidelicet rectam intentionem ad promouendum bonum, nel uitandum malum

Secundo præsuppono, quod multum refert, An bellum sit iniustum ex defectu duarum priorum causarum, an ex defectu tertiæ, scilicet rectæ intentionis: Nam si est iniustum ex aliqua illarum, indicēs, & bellans non solum peccant mortiferè, sed etiam tenentur damna data restituere: si autem so-

lum est iniustum ex defectu rectæ intentionis; peccant quidem etiam mortiferè, sed non tenentur restituere, si bellum alioqui fuerit iustum, ut utiliter annotauit Gaetan. in d. artic. primo. Vnde licet occidens mala intentione hominem iustè damnatum a Iudice, licet peccet, non tamen tenetur ad restituendum uestes occisi, quas ex officio lucratur, ut idem ibidem dixit: Cuius, quæ quotidiana est, decisionis Gaetani ratio; quam ille non reddit, illa est, quod illa sola peccata, quæ sunt contra leges iustitiæ specialis; obligant peccantem ad restituendum, non autem illa, quæ solum uiolant leges charitatis, & aliarum uirtutum, ut diximus in Apologia. lib. de redditib. eccles. quæst. 2. monit. 7. post Alex. Halen. Adrian. & alios ibidem citatos, & etiam in cap. inter uerba. 11. quæst. 3. concl. 6. nu. 714. & in Manual. cap. 24. nu. 7. Et qui bellans peccat ob solam malam intentionem animi, non peccat contra leges iustitiæ specialis, quæ uersatur specialiter circa actus exteriores, & in reddendo debitum æquale, ut copiosè colligitur ex prædicta Apologia quæst. 2. monit. 1. & 2.

106. Quibus præsuppositis Respondeo ad quæstionem primo, quod confessarius non potest iustè absoluerè indicentè bellum iniustum defectu authoritatis, uel iustæ causæ, nec bellantem in eo, nisi destiterit, & damna restituerit, uel nisi iusta ignorantia excusetur, quia uenia non datur nisi correcto. cap. uenia. de reg. iur. lib. 6. nec nisi restituenti. cap. peccatum. eodem tit. nec ignorantia, nisi iusta excusat. 1. quæst. 4. §. notandum, & cap. ignorantia cum ei notatis. de reg. iur. lib. 6. Dixi (iniustum defectu authoritatis uel causæ) quia si est iniustum solo defectu rectæ intentionis, sufficit eam rectificare per dicta in secundo præsupposito. Secundo, quod superior indicens bellum non excusatur eo solo, quod credat esse iustum, ut exercè eruditissimus Franciscus a Victoria in relect. de iure belli num. 22. ait, quia ut ille ibi probat, oportet eum diligenter examinare iustitiam belli, audiendo rationes aduersarii, & cum eo aqua offerente conueniendo, cōsultis in id uiris probis & sapientibus, & ab odio, ira, & cupiditate liberis. Tertio quod, ut idem ibidem ait, Senatores, & alii.

& alii subditi ad deliberandum de bello uocati, non excusantur, nisi diligenter iustitiam belli expendant, & suas sententias liberè dicant: Tum quia, ut ipse sentit, periculum esset Reipub. ut solus Rex, qui potest errare, id definiat: Tum quia, ut ait Innoc. receptus in cap. 1. num. 4. de his quæ fiût a maio. parte cap. habens uocem in capitulo non solum potest, sed tenetur contradicere aliis, qui iniusta decernunt.

Quarto, quod nec præfati subditi maiores, nec alii minores: scientes bellum indictum esse iniustum, excusantur a peccato, & restitutione, si nauent ei operam, ut exertè diffinit præfatus a Victoria, ubi supra num. 22. & ante illum Ioan. maior in 4. dist. 15. q. 15. col. 6. & 7. & probatur eo, quod contraueniens conscientiæ peccat. c. fin. de præscript.

Quinto, quod alii subditi minores excusantur, credendo bellum à suo superiore indictum esse iustum, quia non tenentur ad discutiendas causas iustitiæ belli à superiore indicti, per rationes quas idem à victoria subdit. Pro quibus est casus in cap. quid culpatur. 23. q. 1. quatenus habet, quod subditus iubente superiore potest rectè bellare, Si non est ei certum id, quod iubetur, esse contra legem Dei, licet non sit certum esse secundum eius legem, per quem contextum probatur etiam id, quod supra dictum est, subditum, qui scit bellum indictum à superiore esse iniustum, non excusari à peccato, si cum iuuet, quia peccanti consentit & opitulatur, consequenter peccat. c. 1. ad Roman. & c. 1. de offic. deleg: Quod ipsum ait dicendum idem à victoria de his, qui per ignorantiam affectatam, vel crassam ignorant iniustitiam belli, & credunt esse iustum: Alio qui enim subditi Regum infidelium pugnant contra nos excusarentur, & milites crucifigentes Christum Pilato suo superiore iubente, & populus Iudeorum, qui persuasus à maioribus, clamabat: Tolle, tolle, crucifige &c. fuissent excusati: quod est contra omnium sententiam.

107 Sexto ex his inferri illud quotidianum Ioan. maio: ubi supra, scilicet non excusari eos, qui militant Principi alieno, indiscussa causa belli, quia cessat in eo ratio obedientiæ, quæ excusat subditum obediendo in dubio, per prædictum cap. quid culpatur. & trad. à Thom. 2. 2. quæst. 104. art. 5.

Inter.

Inter prædictum tamen à victoria, & Adrian. quodlib. 2. quæst. 2. Videtur dissentio quotidiana de subdito dubitante de iustitia belli à suo superiore indicti, & bellante. Adrianus enim ait, peccare, quia non solum peccat faciens contra conscientiam certam, sed etiam contra conscientiam dubiam, cap. Si quis autè 2. de pœnitent. distinct. 7. adiunctis multis quæ ibi à n. 81. adducimus: A victoria uero dicit, non peccare, eo quod licet dubitet de iustitia belli, certus est tamen, quod debet in dubio superiori obedire. Nobis videtur difficile posse quæ dubitare de iustitia præcepti superioris, & nõ dubitare de obedientia ei debita, quoad illud. Quarè arbitramur Confessariũ debere dicere eiusmodi subdito, vt deponat dubietatè de iniustitia belli, credendo esse iustum, eo quod nescit, nec tenetur scire esse iniustum, & potest probabiliter credere esse iustum propter auctoritatem superioris, & id credendo iustè bellare per supradicta.

Septimo, Quod circa dicta præfati à Victoria dubitari potest, quod in aliquot locis præsupponit non licere occidere iustè pugnantes, & in num. 32. concedit, quod licet non possit esse bellum iustum ex utraque parte, Seclusa ignorantia probabili, per eam tamen fieri potest, quod sit verè iustum quoad vnã partem, & probabiliter credatur esse tale, quoad alteram, quo casu vtriusque exercitus iustè pugnat, & vtrique licet alterius milites iustè occidere. Quarè arbitrator dicta Viri vnde quaque doctissimi ita concilianda esse, vt non liceat occidi iustè pugnâtes ab his, qui sciunt, vel debent scire eos iustè pugnare, sed sic ab eis, qui nesciunt eos iustè pugnare, imò probabiliter credunt eos iniustè id facere.

Octauo, Quod ex differentia posita suprâ inter bellum iniustum ratione defectus iustæ causæ, vel auctoritatis, siue potestatis, & inter iniustum ex defectu rectæ intentionis, & ratione reddita pro illa, scilicet, quod defectus rectæ intentionis non facit actum esse contra legem iustitiæ, sed contra leges alterius uirtutis, infertur primo, Quod sicut bellum iniustum solo defectu rectæ intentionis in bellando non obligat ad restitutionem, ita nec bellum iniustum defectu aliarũ circumstantiarum, modo adsint potestas, & causa legitima
bellan-

bellandi : Tum quia cum defectus rectę intentionis non faciat ut actus sit contra leges iustitię specialis, minus id facient alię circumstantię præsupposita potestate, & causa legitima, Quia circumstantia finis est potior aliis iuxta Thom. recept. in 1. 2. quęst. 7. art. 4. & q. 18. art. 4. & 6. Tum quia defectus circumstantię personę ad iustę bellandum, non efficit, ut quis bellans in bello alioqui iusto incurrat eam irregularitatem, quam incurreret si bellum alioqui esset iniustū, ut probat cap. penult. de homicid. inductum sic : Certum est, quod omnis bellans, & fauens bello iniusto sit irregularis, si quis occidatur in eo etiam ab alio, & etiamsi ipse non percusserit, ut ait Innoc. recept. in d. cap. pen. per cap. sicut dignum. §. fin. eodem tit. At præfatum cap. penult. probat clericum, cui ob circumstantiam personę non licet pugnare manu propria, etiam in bello iusto, non incurrere irregularitatem, si bellum erat contra infideles inuadentes, licet multi occidantur, & ipse pugnet manu propria, & percutiat aliquos, modo neminem occidat, & non alia ratione, quam quia licet bellum esset iniustum ob circumstantiam personę, erat tamen iustum ex causa, & legibus iustitię specialis, ergo propositum. Quę inductio uisa fuit placere nuper admodum Illustri eidemque eruditissimo, integerrimoque viro, Domino Ioanni Facchinetto de Nuce, Neocastrensi Præsuli Reuerendissimo, multisque nominibus mihi suspiciendo, cum eam coram D. eius Reuerendissima in quendam scopum collissem.

109 Secundo inferitur Conclusio maximi ponderis, & quotidiana, nempe quod homicidium uoluntarium factum auctoritate legitima, & iusta de causa, non parit Irregularitatem indispensablem, de qua in c. miror. 50. dist. & c. 5. de reform. sess. 25. Concil. Trident. licet sit iniustum defectu rectę intentionis, uel alicuius alię circumstantię personę, loci, temporis, modi &c. præfatum enim cap. penult. probat iustam causam occidendi concurrente auctoritate legitima id faciēdi, plurimum excusare ab irregularitate opitulantem occidere etiam iniustę ob circumstantiam personę, adeo quidem, quod per opitulationem etiam percutiendo, eam non incur-

rit: Deinde quod per superius dicta probatur huiusmodi homicidium non esse iniustum legibus iustitiæ specialis, nec obligare ad restitutionem.

Tertio, quod sicut non contrahitur Irregularitas nisi in casibus expressis à Iure cap. is qui de senten. excomm. lib. 6. ita à simili videtur, quod Irregularitas indispensabilis non contrahitur nisi in casibus expressis à Iure. At nullo Iure exprimitur Irregularitatem indispensablem oriri ex homicidio iniusto ob defectum circumstantiæ finis, personæ, vel alius, modo auctoritas, & iusta causa occidendi subsint.

IIo. Postremo quod tam facile & gratiosè fœ. recor. Pius V. dispensabat cum multis præbyteris constitutis in sacris etiam religiosis, qui in illa fœlicissima contra Turcas habita Victoria anno 1571. occiderunt aliquos eorum, ea ratione, quod licet contra leges suorum ordinum & Religionum peccassent manibus propriis occidendo, & ita incurrissent irregularitatem iuxta cap. pen. de homicid. non tamen incurrerunt præfatam indispensablem, quia suberat auctoritas, & causa legitima. Quem in hoc imitatur Sanctissimus D. N. Greg. xiii. dispensando sæpè cū his qui in bellis iustis hæreticos vel alios occiderunt.

Tertio infertur rectè respõsum esse de subdiacono qui Iudicem criminalem agens, rectè quoad leges iustitiæ specialis condemnauit quosdam ad mortem, incurrisse quidem irregularitatem, sed non præfatam indispensablem, quia licet occidisset iniustè ob circumstantiam personæ, non tamen ob defectum auctoritatis, uel causæ iustè occidendi.

Quarto, quod qui inuasus non potens mortem aliter uitare, occidit inuasorem, mala intentione, & ad uindictam, sed alias cum moderamine inculpatae tutelæ, licet peccet mortiferè, non tamen incurrit irregularitatem, neque obligationem ad restituendum damnum, quia non occidit illum contra leges iustitiæ specialis, imo secundum illas .l. ut uim .ff. de iustit. & iure. adiuncta Clemen. i. de homicid. & l. i. C. unde ui. Quibus consequens est, eum qui iuuit inuasum occidentem inuasorem, qui aliter non potuit mortem euadere, non fuisse factum irregularem, si ipse non occidit eum, etiamsi per-

percussit per dict. capit. penult. de homicid. neque si ipse occidisset, incurrisset præfatam irregularitatem indispensablem, licet sic dispensabilem, argum. gloss. singul. Clemen. x. de homicid.

Quinto, rectè responsum fuisse illi, qui comitatus fuit littores missos a prætore ad capiendum, & occidendum Bannitos, quod nullam incurrit irregularitatem, si propriis manibus non occidit, neque indispensablem, si propriis manibus id fecit, etiamsi clericus fuerit, quia non occidit iniuste ob defectum authoritatis, uel causæ, sed ob circumstantiam personæ, & ita non contra leges iustitiæ specialis, sed alias charitatis, uel sui ordinis. Quæ omnia sunt addenda nostro Manuali Confess. cap. 29. num. 220.

ANTA de Iudicijs usurpatis, iniustis, & inordinatis prolocutus, moneo lectorem, operæ se precium facturum, si legerit aureum de fidei maiorum defensione librum, quem nuper ædidit Pientissimus, idemque eruditissimus, & Generalis Illustrissimi ordinis Franciscanorum, Pater in Christo Reuerendissimus Christophorus a Capite Fontium, in quo perspicuè demonstrat, plurimos circa iudicium de fide Catholica nostri temporis hæreticorum abusus: primo usurpando sibi iudicium: Secundo malè recusando præfules, & Inquisitores: Tertio respuendo, & maledictis incessendo Pontificem Max. Leonem decimum, in id ab eisdem sponte delectum: Quarto detrahendo Parisiensi, & Louaniensi Academiis, ad quas a Leone impudenter appellarunt: Quinto, eleuando authoritatem Conciliorum Oecumenicorum, & aliorum, posteaquam se illis arituros promiserunt: Sexto, recurrendo ad Cæsarem, & alios Principes laicos quibus cognitio de spiritualibus, præsertim de hæresibus uetatur: Septimo, renuendo bonam partem eorum tanquam incompetentem, eo solo quod eos condemnauit: Octauo, ad se solos solumque suum iudicium recurrendo, dum solum populum a se deceptum, & solam scripturam sacram solo suo proprio modo intellectam, omnibus omnium antiquorum interpretum reiectis scholiis Iudicem faciant: Nono quod iudicant, & iudicare procurant inauditis catholicis,

licis, nulla eis se defendendi copia facta: Decimo quod inflāmant Iudices, quos serenos esse oportet, contra catholicos imponendo eis multa, quæ cane peius & angue oderunt. Undecimo, Quod iudicibus in id a se delectis duo contraria persuadent, nempè, quod sufficiat sibi ad hoc iudicium cognitio linguarum, uel lectio alicuius eorum libelli, uel auditio concionis, & quod non suffecerit in id tota doctrina Pontificum, Conciliorum, Academiarum, & innumerorum doctorum sacrorum, & scholasticorum, qui a 1500. annis & amplius floruerunt, & alia quæ dulcius inde colligas.

7

RELECTIO C. NOVIT DE IVDICIIS
NON MINVS SVBLIMIS QVAM CELE-
bris, pronunciata anno 1548. coram frequentissimo, erudi-
tissimo, ac maxime illustri auditorio in inclita Lusitaniæ
Conimbrica per Martinum ab Azpilcueta Iureconsultum
Nauarrum, tunc eius in sacra facultate Canonum primariæ
functionis gymnastam, decennio uero ante, eodem munere
in præclarissima Salmantica functum, & ante annos circiter
20. iam iubilatum seu rube donatum. nunc autem hoc an-
no 1575. maxima de causa in Vrbe residentem &
in sacræ penitentiariæ Prætorio Doctoris
Decretorum officio fungentem.

PRÆMISSO IN RUBRICAM EIVSDEM TIT. AVCTA-
rio utili, quotid. ano, & resolutio, additis item sub hoc signo * quibusdam,
quæ in hac secunda editione occurrerunt, præfati lectoris
& authoris ætati apta.

PRÆFATIO.

DE MORE huius nostræ (quæ mire floret) Aca-
demiæ interpretaturus iterum unum è capitulis,
quæ superiori anno in hoc tit. de iudic. inter-
prætabamur: elegi, amplissime rector, Patres & se-
natores grauissimi, magnificentissima, & cuius-
que ordinis ornatissima concio. c. hoc Nouit. de iudiciis
multis nominibus celebre, stylo alio, quam solito relegen-
dum. Cum enim nunquam antehac, neque in Galliis, ne-
que in Hispaniis plures, quam singulos scopos singulis relectio-
nibus pronunciandis præfixerimus: Huic tamen, ob uarieta-
tem rerum disputandarum, varios præstiruemus, senexq. nouo
væ stylo. qui tum demum felix erit, si tu, O optime IESV,
idemq. maxime *beo ardore*, rem tuam orsis, prosperos præstite-
ris successus: præstiteris noscere hoc caput, quod omnia te
A nosse,

nosse, nihilq. latere iam pridem clamat. Quod te præstaturum haud dubito, si tua mater illa vna θεοτοκος, illa vna παρτινόμηντις v. illa omnium vnum commune asyllum Maria, cum Petro & Paulo quibus hic dies sacer est, nobis te in hoc conciliarit: quam, vt de more faciat, suplex oro & flagito.

Hac ope fore spero, ne post, xviii. authorum excelsa, quæ ipsis immortalẽ gloriam pepererunt, commentaria, nostra hæc, licet humiliora, cuiquam videantur superuacanea, & quibus actum (quod aiunt) agatur: Tametsi agnoscamus, quanto interuallo alii eorum, in aliis nos superent, & meminerimus vnum eorum Andreã Siculum virum omnium consensu omnigena eruditione clarum, affirmare hoc capitulum esse famosum, quotidianum, & elegans, egereq. ad suam enucleationem summo, & excelso Doctore, & in vtraque censura facile principe: imo, & vt nobis videtur, diuinarum legum mediocriter saltem perito.

Dicturus autem de rebus summis, iisdemq. summe controversis, iam non tam vt disputem, quod iunior faciebam, quam vt, veluti pronunciem, restatum esse volo, (quod nunquam non soleo facere, etiam cum sermo futurus est de rebus humilibus, iisdemq. extra controuersiam positis) ea me videlicet mente dicturum, ut nolim vel transuersum (vt aiunt) vnguem secedere a Romana, quæ vna est omnium magistra, ecclesia, neque ab huius Academiæ, ac vestra, quæ grauissima est, censura.

I. Notabile super exordio, scilicet, Nouit ille, qui nihil ignorat.

SUMMARIÆ.

- 1 Deum omnia nosse quadruplici iure probatur.
- 2 Fratrum minorum templa, cur præ se ferre debeant paupertatem?
- 3 Natura naturans Deus.
- 4 Dei conspectum nemo fugere potest. Nec latet eum etiam cogitans. n. 5.
- 6 Scientia Dei non ponit necessitatem futurorum.

Deus:

- 7 Deus est sua ipsa rerum omnium notitia.
 8 Dei scientiam non augeri. Nec uariari. nu 9.
 10 Dei scientiam parum meminit qui. nu. 10. & 11.
 12 Dei scientiam meminisse saluberrimum.
 13 Frustra petit, que quis intus habet.
 14 Interrogans non videtur fateri, nisi. &c.
 15 Peccata Deo abscondita.
 16 Deus sciuit olim, quod nunc nescit: & quomodo Deus intelligit, quod Deus non intelligit. nu. 22.
 17 Scire more humano & scire more diuino.
 18 Interrogare ut discas, & ut alius discat. &c.
 19 Scire secundum presentem iustitiam: & scire secundum aeternam.
 21 Scit CHRISTVS ut homo: & ut Deus.

T quanquam ex supradictis. 18. commentantibus soli sex, & hii quidem leuiter tetigerint hoc exordium, scilicet, Ioh. Andr. Petrus ab Anchar. Antonius a Butr. Panormitan. Andr. Sicul. & Decius: Ipse tamen altius id tractandum duxi, quo etiam intra iudiciorum strepitus contemplantes illam interminam Dei scientiam maiore amore, ac timore id, quod apud Prudentium est recolamus: Speculator astat desuper, qui nos diebus omnibus, actusque nostros prospicit a luce prima in vesperum.

1 Ergo sex predictorum mentem sequutus colligo primo, † Deum omnia nosse. Quod iure Pontificio, Cesareo, ac diuino, tam supernaturali, quam naturali, demonstratur. Primo quidem Pontificio, eo, quod Inno. 3. hic sentiens de Deo, ait, nihil eum ignorare. Qui idem in. c. A nobis. 2. de sententia excomunic. dixit, ipsum nec fallere, nec falli posse: licet ecclesia saepe fallatur, & fallat. Quodque Urbanus in. c. Erubescant. 32. d. appellat, eum secretorum cognitorem. Et Euaristus, omnia nuda: & aperta esse oculis eius pronunciat, in c. Deus omnipotens. 2. q. 1. Et Augustinus. c. in Deus quando. 24. q. 3. ait, ipsum nec fallere qualitatem peccati, nec peccantis affectum. Sed & Nicolaus. 3. in c. Fundamenta. §. Proinde de elect. lib. 6. appellat, Deum infallibilem, & omnia scientem. Qua ratione concilium Viennense determinauit, in Clem. Exiui. de verb.

2 signifi. §. Quamuis, † fratribus minoribus non debere esse ampla templa, nec nimium multa, vel nimium preciosa orna-

menta, quibus Deo seruiât: nec esse cur illa illi curent, quando Deus etiam absconditorum est cognitor, & potius respicit animum, quam manum.

II. Idipsum Ostendo iure Casareo, eo quod Paulus iureconsultus in l. Sed & si restituatur. §. si. ff. de iudic. ait, in
 3 natura omnia certa esse. †. Naturam autem, de qua ille agit, dicebat glo. l. Respiciendum. ff. Si certum pe. esse naturam naturantem, hoc est, Deum ipsum, & omnia scire. Quia mille anni ante oculos suos, tamquam dies hesternæ, quæ præterit. Et in l. 1. in princi. C. de ver. iur. enu. ait Iustinianus, A prouidentia diuina totius mundi elementa processisse, & in orbe terrarum disposita esse: nouit ergo illa Deus. Quia nihil volitum vel dispositum, quin prius cogitum, secundum Augustinum. Glo. item, per iocum (vt ipse credo) narrat in l. 2. §. i. ff. de orig. iur. de illo Græco, qui nutu disputaturus cum Romano, manum leuauit apertam, innuens, omnia esse Deo aperta.

III. Idem probatur iure diuino supernaturaliter dato, eo, quod. i. Regum. c. 2. Deus dicitur scientiarum Dominus, & cui præparantur cogitationes. Et. c. xvi. Ipse dicitur intueri etiam corda. Et apud Paulum ad Hebræos. 4. Nulla creatura est inuisibilis ipsi. Omnia enim nuda & aperta sunt oculis eius. Et prophetarum clarissimus Psal. 138. alloquens Deum, aiebat:
 4 Quo ibo a spiritu tuo, & quo a facie tua fugiam: † Si ascendero in cælum tu illic es: Si descendero in infernum ades. Cui alludens glo. c. Et venit. de pœ. d. 1. meminit illud: Quo fugis Encelade, quascunque accesseris oras, sub Ioue semper eris, bene fac si viuere quæris.

III. Idipsum probatur iure naturali, eo, quod Thales apud Laertium. interrogatus, an lateret Deum iniuste agens, respondit †: nec cogitans quidem. Et Aristoteles. li. de bo. fortu. Deum (inquit) videre præsentia, præterita, & futura. Homerus item Odissæ. 4. θεοὶ δὲ πάντα ἴσασιν; Dii omnia sciunt. Sed & apud Maronem Ilioneus monebat Carthaginenses: Si genus humanum, & mortalia temnitis arma: At sperate deos memores fandi, atque nefandi. Facit & illud celebre: Deus est, cuius centrum vbique est, & circumferentia nusquam.

V. Confirmatur, eo, quod Deus nouit & futura contingentia.

gentia. Et non solum in suis causis: sed etiam in seipsis, iuxta illud Psal. 37. Qui finxit sigillatim corda eorum, qui intelligit omnia opera eorum. s. hominum, quorum opera maxime sunt contingentia. Quippe quæ manant a libero arbitrio. c. Si enim. s. Liberi enim arbitrii. de pœ. d. 2. Et quod maxime admirandum est, ita illa cognoscit, t vt sua præscientia non efficiat illa necessaria: sed pura contingentia maneant, iuxta Magistrum, & alios in. 1. dist. 38. & Thom. 1. par. q. 14. arti. 13.

VI. Probaturo eo, quod Deus Opti. Max. non solum habet omnium notitiam, t imo est ipsa sui, & omnium vna simplicissima notitia. Hoc est enim Deo esse, quod sapientiam esse, secundum Augusti. lib. 7. de Trin. Nam quicquid in Deo est, Deus ipse tantum est. c. Productior. de pœni. d. 3. Probaturo in. c. Firmiter. verbo simplex. de summa Trinita. vbi gl. mihi singularis ait, in Deo neque esse compositionem illam, quæ est partis ad partem: nec illam, quæ formæ ad subiectum: nec illam, quæ generis ad speciem.

Ex quibus inferitur primo, illud Petri Lombardi recentiorum theologorum ducis & aurigæ, in li. 1. distinct. 39. s. 8 t Diuinam scientiam nec augeri quidem, nec minui: sicut nec sua ipsa essentia augetur, vel minuitur.

II. Inferitur illam quam demiramur, Dei omniscientiam stabilem esse, atque manentem, t nullaque ex parte variari, docente Iacobo. 1. c. suæ epistolæ catholicæ: Apud Deum non est transmutatio, neque vicissitudinis obumbratio. Quod etiam ad eius scientiam pertinere ostendit Tho. 1. part. q. 14. arti. 15.

III. Inferitur, incogitantiam illam nostram Christianorum, qua t multa peccata secreto peccamus, minime publice illa peccaturi, ad quandam impietatis speciem, vel certè pietatis nonnullam obliuionem quodammodo accedere. Qui enim credimus firmiter, & simpliciter confitemur, omnia etiam abditissima quæque, nuda esse Deo, & aperta: qua fronte occulte plus, quam palam audemus peccare?

III. Inferitur, operæpretium facturum eum, qui meditabitur illud Ecclesiastici. c. 23. Omnis homo t, qui transgreditur, dicens: quis me videt? tenebræ circumdant, & parietes

cooperiunt me, & non intelligit, quod omnia videt oculus Dei: nec cognouit quoniam oculi Domini sole ipso lucidiores sunt, circumspicientes omnes vias hominum, & eorum corda intuentes: hic in plateis ciuitatis vindicabitur, & quasi pullus equinus fugabitur, & erit dedecus omnibus hominibus, eo, quod non intellexerit timorem Dei.

- 12 V. Infertur † esse saluberrimum nobis sæpe versare mente, illud patris nostri Aug. in sue regulæ. c. 3. Nempe: Nec putare debet, qui peccat se non videri, cum hoc facit: videtur enim omnino, & a quibus se videri non arbitratur. Sed & si lateat & a nemine hominum videatur, quid faciat de illo desuper inspectore, quem latere nihil potest? An ideo putandus est non videre: quia tanto videt patientius, quanto sapientius?

Contra tamen hoc notabile, ac omnia ex eo illata faciunt quatuor. Primum, quod Geneseos. 18. c. narratur, dixisse Dominum Abrahamo: Descendam & videbo an clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint, an non est ita, vt sciam: Et transfertur in. c. Deus omnipotens. 2. q. 1. & in. c. Qualiter. 2. de accusationi. Ecce, quod descendit, vt videat; & scita

- 13 ergo ante nesciebat †. Frustra enim labores, si quæ petis intus habes. c. Examinata. de iudici. Instir. de actioni. §. 1.

II. Facit, quod qui interrogat, ignorare videtur interrogata. c. Iudicantem: 30. q. 5. l. 1. ff. de interrog. action. ubi.

- 14 Bar. num. 6. ait: Interrogationem fieri ad certificationem. † & ideo non videri fateri, quisquis interrogat, secundum eundem ibidem: & in .l. 2. §. Quod obseruari. C. de iureiurand. prop. cal. dan. num. 19. & Panor. in. c. fi. col. 5. de confess. quicquid glo. & Archid. dixerint in. c. fi. 30. q. 1. & Anto. in. d. c. fi. Quorum opinio posset procedere in interrogatione facta interroganti, iuxta. l. 1. §. Siquis ita. ff. de verb. oblig. vel cum sit perditionem, quæ rei veritatem præsupponat, vt est illa; nonne? c. Nonne. de præsump. At multis sacræ paginæ locis legitimus, Deum interrogasse simpliciter non præcedente interrogatione, nec dictione, nonne, adiuncta. Interrogauit enim Adamum, Genes. 3. vbi es? Et Paulo inferius Euam: Quare hoc fecisti? Quæ respondit: Serpens decepit me. c. Serpens. de poen. d. 1. Et Genes. 4. interrogat Cainum: Vbi est Abel fra-

ter tuus? Et rursus: Quid fecisti? c. Voluissent. s. Denique. de poen. dist. 1. Et Lucæ. 16. Quid audio de te? redde rationem villicationis tuæ. Quod item habetur in. d. c. Qualiter, & Matth. 16. interrogat Dominus discipulos: Quem dicunt homines esse filium hominis? Et adulteram mulierem interrogat Iohan. 8. Interrogat & Iohan. 6. Philippum: Vnde ememus panes, vt manducent hi? Et alibi saepe. Quod longum esset referre: Quomodo ergo omnia nota sunt Deo?

III. Facit illud Psal. 1. Nouit dominus viam iustorum, & iter impiorum peribit: Quippe quod ignorat Dominus. Et Prouerb. 4. Vias, quæ a dextris sunt nouit Dominus: peruersæ autem sunt, quæ a sinistris assistunt. Et Matthæi. 7. comminatus est dominus dicturum se pijs hominibus, etiam eis, qui ipsius nomine eiecerunt dæmonia: vel futura prænunderunt, se minime nosse illos. Quod habetur in. c. Prophetavit. 1. q. 1. Et eiusdem Matth. 25. Virginibus fatuis responderetur a sponso, nempe a Deo: nescio vos. Et Psalm. 16. scribitur: De absconditis tuis adimpletus est venter eorum: † que abscondita interpretatur ibi Augustinus, esse peccata. Et psal. 137. Alta, hoc est superba, Deus a longe, siue e longinquo, & ita confuso quodam modo cognoscere significatur.

III. Quod multa prænunderunt Deus per prophetas, quæ non eueniunt. Quale est illud Esaia. 38. Dispone domui tuæ Ezechia: quia morieris, & non viues: Qui tamen 15. annis postea vixit. Quale illud Ionæ. c. 3. Adhuc quadraginta dies, & Niniue subuertetur. Quæ tamen non fuit subuersa etiam post. 100. annos. Sed & timer Daniel. c. 9. & apud Hiero. in. c. Prædixit. de poen. d. 1. ne adimpleatur instauratio populi Israel, quam Hieremias prænunderunt. c. 29. At cur timeret alter propheta, ne quod alter prænunderat. eueniret, si verum est, Deum neque falli, nec fallere posse, & præscire omnia, & eam instauracionem reuelasse? Et Augustinus ait in lib. 83. quæstio: Neque quicquam extra se Deus intuetur. Quo significari videtur, Deum sese solum, & non alia cognoscere. Et Ambros. ait in. c. Nouit. de peni. d. 1. Nam dominus scit mutare sententiam, si tu vis emendare vitam. Cui cõ-

sentit concilium Toletanum in. c. Incommutabilis. 22. q. 4. Ac sententiæ mutatio scientiæ varietatem arguere videtur. Magister item in distinctio. 42. c. fin. dixit. quod ante mundum creatum sciebat Deus illum creandum : ante CHRISTVM natum ipsum nasciturum : Quæ tamen hodie nescit : Quippe quæ falsa sunt, & falsa scri nequeunt, iuxta singulare. c. Quamuis. 38. d. Denique Tho. ait. 1. par. q. 14. ar. 16. non esse hanc concedendam : Quicquid Deus antehac sciuit, & hodie scit . Et Nominalium princeps, ingenio vir accerrimo in centilogio suo, 16 in conclusione. 83. concludebat, posse t Deum aliquid scire, quod nunc non scit, neque vnquam sciuit. & hoc sine mutatione aliqua sui, vel alicuius alterius. Maius est paradoxum illud eiusdem, in eodem libello conclusione 41. Deum intelligere aliquid, quod Deus non intelligit . Scire Deum. aliquid, quod Deus non scit . Et Deum ignorare aliquid, quod Deus non ignorat .

His quatuor nubeculis, veluti obtenebratur splendidissima illa veritas, Deum omnia nosse. In quibus dispellendis, latus aperiebatur dicendi campus: Sed ne vos, emunctissima nare viros, plus satis remoret: neque vos tædio afficiat per diuisionum, perque distinctionum syntes impedita oratio, consilium fuit, solutionum tantum seminaria iacere, magis quam explicare.

17 AD primum respondeo t, aliud esse, nosse more humano, de quo loquuntur citata in eo: Aliud nosse more diuino, vt Thomas a Vio annotauit in. c. 18. Genes. de quo nostrum notabile intelligitur, vt in simili dicitur in. c. Omnis. de pœn. & remiss. cum ei annotatis.

18 Ad. 2. respondeo t, aliud esse, interrogare, vt discat interrogans, quod nunquam fecit Deus omniscius: Aliud interrogare, vt interrogatus discat, aut agnoscat, aut vt alia inde utilitas nascatur. Quod frequenter fecisse illum, argumentum probat, nec nostrum notabile negat, vt distinxit doctus Abulien. Matthæi. 16. q. 19. Pro quo primus omnium (ni fallor) expendo id, quod annotauit Grati. in. c. fi. in fine. 26. q. 5: in hoc mihi singulari.

19 Ad. 3. respondeo t, aliud esse nosse simul & approbare aliqua quod

quod erga omnia non facere Deum: probat argumentum: Aliud ea tantum nosse, siue probes, siue non, iuxta Cassiodorum Psal. 16. & Petrum Lombard. in primo Sent. dist. 36: de quo agit notab. nostrum.

- 20 Ad quarti principium, & dictum Ambrosii respondeo †, aliud esse scire res in suis causis naturalibus vel meritis humanis, secundum presentem iustitiam: de quo intelligenda sunt citata in argumento, aliud eas scire, secundum aeternam prescientiam, de quo nostrum notabile, ut colligitur ex Tho. 2. Sec. q. 171. art. 6. Pro quo duo mihi sunt text. singulares, in hoc vix unquam alligati: Alter in. c. Peccatum. s. Eorum. de poen. d. 4. Alter in. c. In domo. s. Sic iraque, eadem distin.
- 21 Ad dicta Magistri & Thomæ respondeo, † aliud esse, res, quæ sciuntur a Deo mutari. & elogia, quæ de ipsis dicuntur modo esse vera, modo falsa: quod eorum dicta probant: Aliud eum, qui scit illa, mutari, secundum Thomam. 1. part. q. 14. art. 15. Quod Deo repugnare nostrum notabile presupponit.
- 22 Ad reliqua respondeo † aliud esse CHRISTVM *θεός, ὁμοιωτός*, siue Deum & hominem, quatenus est Deus scire omnia: quod habet nostrum notabile: Aliud eum, quatenus est homo nescire aliqua, puta illa, quæ non sunt in potentia creaturæ, sed solius Dei, quæ sunt infinita & nesciuntur ab eius anima benedictissima, secundum multos, in quibus est Tho. 3. parte. q. 10. art. 3. vel saltem non sciuntur actu intuitive ac distincte, secundum alios: & ita multa quæ scit Deus: & CHRISTVS in quantum Deus, nescit ea in quantum homo: vel non ita ut ille, vel saltem potest ea nescire: iuxta ea, quæ traduntur ab antiquioribus, & recentioribus in. 2. lib. sent. d. 14. & Th. vbi supra, & aliis alibi. Quod probant quædam citata in hoc argumento. 4. de quo non agit nostrum notabile. Et aliud scire aliquid strictè, hoc est noscere esse verum. Quod non convenit nisi compositis & veris, de quo quædam in argumento citata intelliguntur: Aliud scire large, hoc est, simpliciter nosse, siue sit simplex, siue non, siue compositum verum, siue non, quod omnibus etiam falsis & simplicibus est commune, iuxta Nominalium principem lib 1 Senten. d. 39. de quo nostrum notabile agit.

*II. Notabile collectum ex eodem exordio, scilicet,
Nouit ille, qui nihil ignorat.*

S V M M A R I A.

- 1 *Creatura nulla omnia scit.*
- 2 *Aetas nulla sera ad discendum.*
- 3 *Paulus uisit Hispanias.*
- 4 *Discere conuenit etiam in fossam pedem habenti.*
- 5 *Scit nemo an sit amore, uel odio dignus.*
- 6 *Socrates cur sapiens iudicatus,*
- 7 *Aristoteles summus in omni scientia uir.*
- 8 *Marcus Varro incredibilis lector, & scriptor.*
- 9 *Futura nec homo, nec angelus in se se nouit: neque cordis cogitatus, si uolit cogitans num. 10. & 11.*
- 12 *Discere non licet a quolibet.*
- 13 *Consulere demones sapit haeresim quando.*
- 14 *Librum fabulosum legere quibus uetitum nu. 15.*
- 16 *Astrologi qui fugandi.*
- 17 *Sciri potest quem ad malum inclinari. non tamen. &c.*
- 18 *Astrologia non est prohibita contra Philip. Dec.*
- 19 *Anima CHRISTI omnia nouit, etiam praeterita, & futura. nu. 20. Et possibilia, quae non sunt, nec erunt, nec fuerunt. nu. 21. Et ita omnia, quae Deus: licet non eque perfecte. nu. 22.*
- 23 *Iudicium praecedit cognitio.*
- 24 *Noscere faciens aliquando, noscere dicitur.*
- 25 *Demones prenuntiant futura.*
- 26 *Prophetam habet demon: Et quo distet a Dei. num. 27. Et quos cogitatus sciat. 28.*
- 29 *Sybillae prenuntiarunt, & asseruatae.*
- 30 *Vita hominis militaria, & qui duces eius.*
- 31 *Angelorum familiaritas, quid presagit.*
- 32 *Demon nunquam prodest: nisi ut obsit.*

X hoc eodem exordio colligitur per locum ab speciali † rursus, nullam creaturam omnia scire. Quod etiam testimoniis iuris canonici, cæsarei, & diuini tam naturaliter, quam supernaturaliter dari confirmari potest. Et primo quidem Innocentius tertius pro epitheto creatoris summi Dei proprio, & peculiari posuit hic, nihil ignorans: Ergo nulli creaturæ id conuenit. Quod enim est proprium alicuius, non communicatur alteri: sed illi soli conuenit, tex. & ibi annotant Bart. & Alberi. in. l. 2. ff. de adoptio. Tum, quia Augustinus tot annorum episcopus aiebat, se paratum, discere a collega etiam anniculo. c. Si habens. 24. q. 3. vbi gl. secutus Senecam ait, nullam ætatem seram esse ad discendum. Et Hieronymus in. c. fi. 36. dist. testatur etiam Moysen Episcoporum exemplar, solitum fuisse se discere in tabernaculo Domini indefinenter a Deo, legendo diuinas scripturas, quod postea populum doceret. Et ita nec Moyses, nec episcopi omnia sciebant: qui tamen præsumuntur omnium aliorum scientissimi: Quippe quorum labia dicuntur custodire scientiam, & ex quorum ore legis interpretatio quaerenda est. iuxta Malachiam. c. 2. & c. Qui ecclesiasticis. 36. d. Tum, quia beatus Paulus, quamuis spiritu Dei plenus, falsus fuit, cum ad Rom. 15. se visurum Hispanos credidit, c. Beatus Paulus. 22. q. 2. Tametsi † Faber Stapulen. in contraria sit opinione, cum Isidoro, & aliquot aliis in. d. c. 15. Quæ magna est Hispaniarum gloria. Et Ecclesiam errare posse, ac falli, dicitur in. c. A nobis. 2. de sent. exc. exceptis his, quæ sunt morum & fidei. c. Maiores. 24. q. 1. Cum ergo nec ecclesia, nec episcopi, nec sancti sciant omnia, consequens fuerit, neminem illa scire.

II. Idem probatur testimoniis iuris cæsarei. Nam. l. 2. §. Sed neque. C. de vet. iur. Enuncl. singulariter habet posse plures maiores, & doctiores errare in eo, quod vni minori, & indoctiori reuelatur. Et in. §. Si quid, habet, Omnium habere memoriam, & in nullo errare diuinitatis, & non mortalitatis esse. Et Iulianus optabat † discere etiam altero pede iam in fossam incluso. l. Apud Iulianum. ff. de fideicom. lib. Quæ palam præsupponunt, neminem omnia scire.

III. Idem

III. Idem confirmatur testimonio diuino supernaturaliter dato, Tum quia. 1. Reg. 2. c. Deus dicitur scientiarum dominus, & significatur neminem, præter ipsum omnia nosse. Et Hieremias relatus in. c. In scripturis. 8. q. 1. respondit A, a, a, Domine nescio loqui, quia puer ego sum: Hiere. c. 1. Tum, quia, que humana miseria est, nemo nouit, an sit amore Dei dignus, c. 9. Ecclesiastes. Quod paulopost, hæc verba habet. Nescit homo suum finem. Sed sicut pisces capiuntur hamo, & aues laqueo comprehenduntur: sic capiuntur, homines in tempore malo.* Dubitauit hic quidam cur Author dicat hic solum nescire quem An sit amore Dei dignus, cum tamen in prædicto c. 9. dicatur, hominem nescire, vtrum amore an odio dignus sit: Huic respondetur ideo id factum esse, quia facile quis scire potest se odio Dei dignum, cum possit quis scire se mortali peccato infectum, quod qui scit, consequenter nouit se odio Dei dignum. cum per quodlibet peccatum mortiferum incurratur illud: Iacob. 2. ibi. quicumque offendit in vno, factus est omnium reus, Tradit Thom. post & ante alios. 2. 2, q. 24. art. 12. & adde hinc desumi ineuitabile telum contra Nouellos hæreticos, dicentes, posse quem habere certitudinem infallibilem de statu suo in gratia Dei, contra quos nuper Concil. Trid. protulit canon. 15. & 16. ses. 6.*

IIII. Idipsum probatur testimonio diuino naturaliter indito. Socrates enim ꝛ vnus Apollinis oraculo iudicatus sapiens: Hoc vnum se scire asserebat, quod nihil sciret. Ideoque se interpretabatur sapientem iudicatum ab Apolline, quod quamuis omnium rerum ignorantiam cum cæteris haberet comunem: eo nomine tamen illos superabat, quod suam inscitiam agnosceret. ꝛ Etiam Aristoteles (quem Plinius. lib. 8. c. 6. appellauit summum in omni scientia virum) confessus est. 2. Metaphys. Intellectum nostrum se habere ad naturam manifestissima: sicut oculus nocturæ se habet ad lucem diei ꝛ. Et Marcus varro (qui authore Terentiano, tanta legit, vt aliquid ei vacasse scribere miremur: & tam multa scripsit, vt vix quicquam ei vacasse legere credamus) dicebat omnia scire impossibile pauca vero minime laudabile. Et Horatius Carminum. lib. 4. Ode. 4. Nec scire fas est omnia.

V. probatur, eo quod neque homo, neque angelus no-
 9 uit † futura in sese, Quia hoc proprium Dei est, iuxta illud
 Esaiæ, 41. Annunciate nobis ventura, & sciemus quod dii
 estis. Et Eccl. 8. scribitur, multam esse afflictionem hominis,
 qui præterita ignorat, & futura nullo potest scire nuncio. Di-
 xi (in sese) Quia in suis causis possunt cognosci aliqua ex il-
 lis etiam ab homine, vt docebat Tho. 1. par. q. 8. arti. 4.
 multo magis ab angel. secundum eundem. q. 7. artic. 3.

10 VI. probatur, eo quod multa sunt etiam præsentia †. quæ
 non modo nesciuntur ab angelo & homine: sed nec sciri pos-
 sunt ordinarie ab eis, cogitationes nempe & affectus illius,
 qui nolit ea sciri ab aliqua creatura: nec prodit illa verbo,
 gestu, vel alio signo, Est enim & hoc Deo proprium iuxta Hie-
 remiam. c. 17. Præuum est cor hominis, & inscrutabile, &
 quis cognoscit illud? Ego Dominus scrutans corda & probans
 renes. Et tex. ad litteram est in. c. Sciendum. 26. q. 3. Do-
 cuit Tho. 1. par. q. 12. art. 8. q. 57. artic. 4. quamuis Augu-
 stinus dubitasse videtur in. c. si. ead. caus. & quest. Dixi
 (cogitationes & affectus eius, qui nolit ea sciri ab alio)

11 † Nam cogitatus, & voluntates illius, qui vult ea patere an-
 gelo, videri possunt ab ipso & cognosci, vt sentit idem Tho.
 in eod. art. vers. Ad primum. Dixi etiam (nec prodit illa ver-
 bo aliquo. &c.) Quia non solum angelus: sed etiam homo
 cognoscere potest cogitatus & affectus alterius, cum per ali-
 qua signa vel affectus, produntur, iuxta illud: Intima per mo-
 res cognoscimus exteriores. §. Pauonum. Inst. de rerum diuifi.
 Et illud: Frons est animi mutabilis index. Et illud: Inæqualitas
 corporis inæqualitatem indicat mentis. 41. d. c. si. Et illud Eccle-
 siastici. 9. Amictus corporis, & risus hominis enunciant de illo.

VII. probatur, eo quod nec exteriora etiam quæ sunt:
 dum absunt, intueri homo potest: nec angelus ipse, nisi sit eis
 satis propinquus, secundum Guiliel. Ocam. 2. lib. in q. 16. super
 sent. quem sequuntur nouiores Tumbingenses in. 2. distin. 4.
 quicquid vterque Thomas senserit. q. 47.

VIII. probatur eo, quod non solum ignoramus multa: sed
 etiam vetamur ne a quouis illa discamus. Non enim licet vlla
 discere a cacodæmonibus, iuxta illud Deuter. c. 18. Non inue-
 niatur

niatur in te, qui ariolos seiscitetur, aut pytones consulat. Huc tendunt omnes nouem leges. C. de maleficis & mathe. Huc tota quæstio. 2. & 5. caus. 26. Huc totus titulus de sortilegiis. Hoc appellauit curiositatem Tho. 2. Sec. q. 167. art. 1. & superstitionem in. 2. Sec. q. 95. artic. 4. † Imo est crimen hæreseos, siue superstitio, sapiens manifestam hæresim, consulere demones super futuris: Adeo, ut de illo cognoscere possit inquisitor hæreticæ prauitatis, iuxta c. Accusatus. §. Sane. de hæreti. lib. 6. secundum Oldradum consilio. 210. quem sequitur Felinus in rubrica de hæret. Quod limitandum videtur procedere, de consulente super futuris supernaturalibus, vel aliis casu contingentibus, uel a libero arbitrio pendentibus, iuxta ea, quæ norant vterque Thomas in locis præallegatis.

Inferitur ex his primo, nimis hyperbolicum esse illum titulum frequentatum Iasoni in. l. Lecta. nu. 12. ff. si cert. pet. & alibi sæpe: Baldus, qui nihil ignorauit.

II. Inferitur nimium superbire illos, qui se idoneos putant ad respondendum de quolibet in ampla materia. Qualis fuit ille, quem narrat Paul. Castr. in. l. Pater. Severinam. ff. de condit. & demonst. ad quæstionem Baldi obmutuisse.

14 III. Inferitur, stultum esse occupari lectione librorum fabulosoꝝ, & inutilium, qualia sunt quæ Amadis, quæ Splan- diam, quæ Reynaldus inscribuntur. Quia, iuxta Varronem apud diuum Antoninum prima parte historiarum tit. 4. c. 6. §. 3. Sunt quædam, quæ eradenda essent ex animo scientis: quia vera inserendi locum occupant. Et Thom. 2. Sec. q. 167. determinauit, curiositatis peccatum incurrere, qui per studium minus utile re-
15 trahuntur a studio, quod eis ex necessitate incumbit: † quales sunt (meo iudicio) quidam nostræ ætatis episcopi, & parochi, qui humanioribus literis, Astronomia, Cosmographiâ, & Geographiâ delectati, literas sacras, canonicas, & ciuiles veluti fastidiunt. In quos inuehitur Hieronymus in epistola, cuius caput est Beatitudinis, pagina mediocri. 5. Et transfertur a Gratiano. d. 37. c. 2. Sacerdotes Dei omissis euangelis & prophetis videmus fabulas legere, amatoria Bucolicorum uersuum uerba cātare, tenere Vergiliū in manibus; & id, quod pueris adest causa necessitatis, crimen in se facere uoluptatis.

16 IIII. Infertur † fugandos esse, veluti homines pestilētes Astrologos illos, qui per Astronomiam se iactant prænnunciare posses futura supernaturalia. Quoniam illa per causas naturales nequeunt præsciri, ut docet Tho. 2. Vio. 2. Sec. q. 95. art. 4. columna sexta sui commenti. Qualia videntur, quod talis propheta tali tempore, tali nascetur regione. Quo fit vt uideantur cōburendi libelli, in quibus per astrorum motus prænnunciatur Antechristus quidam mixtu, quidam merus propheta, quidam optimus: & alia id genus neniarum: quæ a Deo quidem Opt. reuelari potuerunt: sed per Astronomiam præsciri nequaquam.

V. Infertur, fugandos item esse illos, qui prænnunciant certo futura quadam, quæ mere contingenter accidunt, quæ præferim a libero pendent arbitrio. Qualia sunt: ille erit diues, ille inueniet thesaurum, hic morietur in aquis, hic traiectus pectora ferro, Is in uenerem putris erit, is castus, & cætera id genus alia.

19 † Quamuis enim per astra sciri possit ad quæ quis inclinatur, & frequentius quam oporteat inclinationes & appetentias nostras sequamur: tamen prænnunciari non potest id, ad quod inclinamur certo futurum, iuxta illud vulgatum: Vir sapiens dominabitur astris. Nescire possunt dæmones an illa certo sint euentura per ea, quæ supra diximus: Et multo minus Astrologi. † Non tamen assentior Decio hic dicenti Astrologiam esse prohibitam Neque hoc dicunt Ioa. Andre. Panor. & Annania. in c. 2. de sortileg. quibus id ille tribuit, imo contrarium affirmant. Quod etiam præsupponit Thom. 2. Sec. q. 95. art. 5. Et aliud est, hanc scientiam abire in desuetudinem apud Christianos, quod ait Gratianus in .§. His ita. 26. q. 2. Et aliud eam esse prohibitam, quod nos negamus. Quamuis fateamur peccare illos, qui credunt per hanc scientiam prænosci posse, aut prænnunciari aliqua supernaturalia, vel naturalia certo futura: imo neque aliquid contingens per accidens, vt prædictum est, & late docet vterque Thomas in dicto articulo.

CONTRA tamen hæc omnia facit primo, quod anima
18 CHRISTI creatura est †, & tamen omnia nosse videtur. Tum, quia in illa sunt omnes thesauri scientiæ, & sapientiæ Dei. c. 2. ad Collossen. Et plena fuit gratia & veritate Ioh. 1. Quæ veritas ad scientiam refertur, secundum Aug. 13 de Trinit.

nit. Tum, quia CHRISTVS qua parte est homo iudicaturus est viuos, & mortuos, & redditurus singulis, secundum opera sua, tam reprobis, quam electis. c. Firmiter. in fin. de summa Trinit. & fid. & habetur Ioh. 5. & Actorum. 10. Ergo nouit omnia opera hominum, & bona & mala, & præterita, & præsentia, & futura, cum eorum circumstantiis: quæ peiora, vel meliora, aut minus mala, vel minus bona efficiunt ipsa: Quando-
 19 quidem cognitio † præcedit iudicium. l. De qua re. ff. de iudi. & optimus omnium iuris text. in extrauag. Quia quorundam de verb. signif. Ioh. 22. Et iuxta Aristotelem: Cæcus male iudicat de coloribus. Cum ergo ipse iudicaturus sit omnia bona & mala, qua parte homo: oportet etiam, vt qua parte homo, nouerit illa cum suis omnibus circumstantiis. Tum, quia Apocalipsis. 5. Dignus est agnus accipere diuinitatem, & scientiam. s. omnium cognitionem, secundum gl. ibidem. Quod & discipulos credidisse patet ex illo Iohan. 16. Nunc scimus, quod omnia scis. Non enim loquebantur illi quoad diuinitatem: quoniam multo ante didicerant Deum, nihil latere. Et Petrus Ioh. vltimo ait: Domine tu omnia nescis. Tum, quia Petrus Lombardus dixit in 3. lib. Sent. dist. 13. c. 6. illam benedictissimam animam tantam scientiam accepisse creatam: quantam Deus potuit illi conferre. Qui idem diffiniuit animam CHRISTI omnia scire, quæ Deus scit: quamuis non omnia possit, quæ ille. Quæ confirmat ex eo: quod ei datus sit spiritus sapientiæ sine mensura. At si quædam sciret, quædam nesciret: ad mensuram datus esset. Item ex eo, quod nihil scit aliquis, quod eius anima ignorat: Sed CHRISTVS secundum omnes omnia scit: Ergo & anima ipsius omnia nouit. Tum, quia
 20 etiam Thomas fassus est in. 3. part. q. x. arti. 2. † animam CHRISTI sciuisse omnia præsentia, præterita, & futura per scientiam, quam habet in uerbo beatificam. Sed & quæst. sequenti artic. 2. asserit animam illam vere reuerendissimam omnia, præter essentiam diuinam sciuisse, etiam per scientiam inditam, uel infusam, quamuis aliter scripserit in. 3. d. 4. q. 1. artic. 1. Mouetur inter alia, per illud Esaiæ. xi. Repleuit eum spiritus sapientiæ, & intellectus, spiritus scientiæ, & consilii. Vnde etiam in eodem art. 2. docuit per illud Marci. 14. De die autem illo nemo scit, neque an-
 gelus

gelus in cœlo; neque filii hominis, nisi pater non esse intelligendum, illum diem ignotum fuisse animæ CHRISTI.

21 † Sed quod non faciebat alios agnoscere illud. Sicut e contrario dicitur incipere Deus cognoscere, quando illud alios facit nosse: iuxta illud Genes. 22. Nunc cognoui, quod timeas dominum. 1. nunc feci cognoscere. Tum, quia Scotus iunior & nomine maior in illa dist. 13. sequitur & strennue propugnat opinionem Magistri præfatam: dicens

22 † illam animam scire omnia: non solum præterita, præsentia & futura: sed & possibilis, vel factibilia quæcunque. Quod esse probabile dixerunt ibi Parisienses nouissimi. Nec Turingenses attulerunt aliquid, quod hæc refellat.

I. contra præcitata pro notabili nostro facit. cap. Scien-

23 dum. 26. q. 3. quatenus probat, † multa futura prænunciata olim fuisse. ac nunc etiam prænunciari a cæcodæmonibus. Et Regum. 8. quidam appellantur propheta Balaam: & ita videtur aliqua prophetia a dæmonibus esse. Quod fatetur Thom. 2. Sec. quæst. 172. arti. 5. Ergo dæmon futura nunciare potest: Igitur & scire. Sic sybillæ multa de CHRISTO prænunciarunt, secundum Augustinum, & Lactantium. Sic Balaam quamuis propheta esset dæmonum, secundum vnam. gl. Numer. 22. prænunciavit tamen illud: Orietur stella ex Iacob, & consurget virgo de Israel, Numer. 14. Sunt & qui dicant se vidisse homines, qui cogitatus aliorum palam facerent: Ergo sunt creaturæ. quæ cogitatus sciunt, & futuros euentus. Quod contra prædicta est.

Ad harum duarum oppositionum priorem respondeo, me largiri & concedere, quod illa probat, nempe aliquam creaturam, animam videlicet illam CHRISTI sexcentis nominibus sublimissimam, scire omnia quæ verbum, cui vnitur ab

24 æterno, sciuit: atque ideo omnia quæ Deus, † quamuis non æque clare, neque ita perfecte. Et consequenter dicendum, hoc exordium, qui nihil ignorat, non soli Deo esse peculiare: sed etiam animæ CHRISTI conuenire. Nisi quis dicat, nihil ignorare, hic accipi pro omnia scire per essentiam, aut pro omnia scire perfectissime: Quæ soli Deo conueniunt. Quoniam licet anima illa nouerit omnia, quæ Deus: non ta-

men per essentiam, nec adeo clare ac perfecte, ac Deus.

- Ad posteriorem autem oppositionem respondeo: primum
 25 largiēdo, † ipsos cacodæmones pro intellectus sui præstantia,
 pro varia & longa rerum experientia scire, quæ remota sunt ab
 humana cognitione: vt late docet Augustinus in lib. de natura
 dæmo. Atque ideo posse manifestare hominibus: non quidem
 per mentis illuminationem, sed per aliquam imaginariam vi-
 sionem, aut etiam sensibilem locutionem, secundum Tho. di-
 cta quæst. 172. arti. 5. quæ tamen ad perfectam prophetiæ ra-
 tionem minime sufficiunt. Ino fatemur aliquando dæmonum
 prophetas ex diuina inspiratione reuelare aliqua mortalibus.
 Legitur enim Numer. 21. Dominum locutum fuisse per Balaam
 26 † qui tamen erat propheta dæmonum: quia interdum vtitur
 Deus malis ad vtilitatem bonorum, quo res prænnunciata credi-
 bilior fiat, accepto sibi ab aduersariis testimonio, vt ait Tho.
 vbi supra, dicens hoc modo Sybillas multa de CHRISTO præ-
 nunciasse, quamuis in quæst. 2. art. 7. eiusdem. 2. Sec. inter ser-
 uatos enumerare videatur eas. Hinc est quod ipsemet ait artic.
 27 6: inter verum & falsum prophetam hoc distare: † quod verus
 semper veritatis spiritu afflatur: falsus vero non semper falso.
 Dicit item verum † illud, quod spiritus malignus iuxta natu-
 ram suam manifestat hominibus, a spiritu sancto esse. Quia om-
 ne verum a quocunque dicatur, a Spiritu sancto est. secundum
 28 Ambrosium, facit. cap. legimus. 37. d. † Fatemur item cacodæ-
 mones noscere posse quid cogitamus, quid volumus, etiam
 sine vlllo exteriori signo nostro, speciali permissione diuina:
 sicut & eadem permissione possunt prænoscere aliqua futura
 contingentia. Negamus tamen vlllos homines, vlllos angelos,
 vel cacodæmones futura contingentia in seipsis suapte natura
 præscire posse. Negamus item eos scire posse cogitatus hominū
 aut affectus: quos, is cuius illa sunt, voluit esse omnino occul-
 tos: neque hoc reuincunt, ea quæ supra fuere citata.

Exhortatio ad castigandos diuinos.

29 **U**OCVIS simul & pietas exigunt a me hic, can-
 dide lector, † vt admoncam omnes, quos
 diuini honoris cura tenet: castigandos esse illos,
 qui ea, quæ in longinquis terris fiunt, nullo in-
 de nuncio accepto, vel ea, quæ in secretis locis
 accidunt, nemine illa ipsis prodente, nunciant: cum aliis,
 cum principibus, iactantes sese (o impudentiam arrogantissi-
 mam, & arrogantiam impudentissimam) per Astronomiam
 illa cognosse: cum a cacodæmonibus illa supersticiosissime
 (& vtinam non hæretice) didicerint. Qua in re quis satis demit-
 retur quanta cum fœcordia, ne dicam impudentia, bona pars
 Christianorum (quod summopere dolendum est,) & in his
 summorum, & aliquot literarum cultorum, cum multis
 ægrotantium centuriis errent? dum alii habent cacodæmo-
 nes familiares, aut habere percipiunt, a quibus quæ in lon-
 ginqus partibus aliisque locis secretis fiunt, quam citissi-
 mæ addiscant, quorumque obsequiis & ministerio multis in
 rebus vtuntur. Alii uero quærunto homunciones, etiam a
 Christiana fide alienos, qui obsequio maligni spiritus, se vt
 iactant: aut talem certe se Astronomiam callere mentiuntur,
 qua sciant, & nouerint quædam in remotis, occultisue locis
 facta. Quos cum inuenerint altis donant muneribus, di-
 gniores qui cruentis donarentur verberibus. Alii se in specu-
 bus & subterraneis, aliisque locis abditissimis docendos cacodæ-
 monibus (vt audio) tradunt. Alii ægroti, & grauitè vul-
 nerati adorant carmina quædam, quibus nulla est vis a natu-
 ra, neque a diuino, vel ecclesiastico instituto. Alii (quorum
 nescio an maior sit culpa) cum sciant aliquot sibi subditos
 talia vel facere, vel curare: nullo tamen pietatis zelo in
 eos armantur: Sed veluti conuientibus oculis altissimi Do-
 mini dissimulant iniurias. Quod ne fiat: intelligite iam ad-
 hortante propheta. ^a reges intelligite, qui latera eorum ^{ps. 2.}
 clauditis & erudimini, qui iudicatis terras: erudimini
 qui ipsis affiditis. Scitote quoniam Deus ipse fecit

vos: & non ipsi vos: ^b Meminerimus omnes, vitam hominis super terram quandam esse militiam. ^c Meminerimus duos esse huius militiæ duces: alterum (qui pro nobis est) CHRISTVM, lucis scilicet pacisque principem, ^d alterum (qui contra nos est) Sathanā principem item, sed huius mūdi, ^e sed tenebrarū. Meminerimus inter hos ductores, & ipsorum exercitus, bellum esse perpetuum & irreconciliabile: & quod merito ἀσπάρδος πόλεως dici debeat. Meminerimus nos dedisse Duci nostro nomina, & in eius verba iurasse, cum salutari- bus aquis tingeremur. ^f Veniat in mentem: quam exosi, quam turpes, quanta poena digni habeantur transfugæ & desertores. ^g Non obliuiscamur multis nos erratis a CHRISTO desciscere: ^h at quo maxime morum perueritate defici- mus & transfugimus, infidelitatem esse. ⁱ Cui proxima est hæ- (quam infestamur) cacodæmonum familiaritas. ^k Veniant hæc in mentem: veniant, pudeatque CHRISTI (sub quo mit- litare coepim^{us}) vexillū deserere: vos Reges præsertim & sūmates. Qui odio impotenti ferimini in vestros milites, non solum transfugas & proditores: sed etiam in emansores ^l & deserte- res, & armā præsertim tota alienantes. ^m Pudeat cum illo iun- gere amicitias, illum habere familiarem, qui vt CHRISTI, qui vt totius generis humani, hostis ⁿ est antiquissimus: ita & truculentissimus. Pudeat, quod est apud Esaiam, ^o percutere ^p foedus cum morte, & facere pactum cum inferno. ^q Expēdamus nobiscum dæmonum in hac vita societatem, initium esse quoddam æternæ damnationis, & (quæ perpetua est) infero- rum cohabitationis: quemadmodum contra, conuersatio cum angelis & sanctis, his, quibus interdum apparent, ini- tium quoddam est futuræ foelicitatis, & (quæ in coelis futura est) ppetuæ cohabitationis. Expēdamus nobiscū illud Augu- stini. ^r Qui sine saluatore salutē vult habere, & sine vera sapi- entia æstimat prudentem se fieri posse: non sanus, sed æger: non prudens, sed stultus: in ægritudine assidua laborauit, & in cæci- tate noxia stultus & demens pmanebit. Expēdam^{us} cacodæmo- nes diuini honoris auidissimos, nil non agere, quo p Diis ha- beantur. ^s Cui^{us} rei testis est locupletissimus, tādū delusa, & quæ in hūc vsq; diē deluditur Gentilis. Non dubitemus tories illis videri

videri

b
 p. 99.
 c
 Ib. 7.
 d
 Esaias 9.
 e
 f
 a. Bapizā
 ai. de cōse.
 d. 7.
 g
 l. 3. ff. de re
 milit. §. Is
 qui.
 h
 a. Omnis da
 pan. d. 1.
 i
 Th. 2. Sec.
 cū q. 10.
 ar. 3.
 k
 Qui est su
 perisio cō.
 traria reli
 gioni, quæ
 maxia vir
 tū mora.
 lū est, Th.
 2. Sec q. 81
 ar. 6.
 l
 d. 3. 5. Emē
 for. adiūta
 cū sequenti
 bus. ff. de re
 mili. m
 l. Qui com
 meati. §.
 Qui arma.
 ff. de re mi
 li.
 n
 a. V. 1. 13.
 q. 2.
 o
 Esa. 23.
 p
 26. q. 2. c.
 Qui sine.
 q
 a. Sciendū
 26. 7. 2.

videri tribui diuinum honorem^p quoties curamus ab illis discere futura, quorum præscientia soli Deo est peculiaris. Non dubitemus^a nos toties dare dexteram ipsis: quoties cupimus aliquid ab eis discere, vel scientia, quam habent de his, quæ nobis sunt secreta vel absentia iuari, vel opera medicari. Quid per Deum prodest remotissimas gentes fidei Christianæ subigere, imperium Christianum extendere, operam pro virili strenuam summatis (qui hæc curant) impendere: si nos interim & nostros principis tenebrarum tyrannidi in quietâ curiositate, ac pestilenti superstitione subiicimus, aut certe subiici patimur impune, non sine magno infirmorum scandalo?

At inquires, res dulcissima est mens sana in corpore sano, corpus fidele in senecta. Longe pulcherrimum aliis eruditione præminere. Maxime vero e Repu. scire quid cum suis proceribus secreto molitur hostis, quid amicus, quid Lusitanus aut Castellanus, quid Gallus, aut Italus & Germanus. Quid deest nostro uel hostium exercitui absenti. Fateor quidem hoc: dum illa illis contingant modis, quos Deus probat, quos vigilans prudentia parque diligentia inuenit
 31 †. At O curæ in terras animæ & cœlestium inanes, potest ne mortalibus quicquam dulce, pulchrum, vel commodum venire a cacodæmone hoste uersuto, mille^a ad nocendum ipsis vias habenti, & totidem alias querenti? Qui a ruinæ suæ principio conatur omnibus modis humanum genus euertere & perturbare? Qui dolere & erubescit charitatem, quam in cœlo nequiuit seruare? homines lutea materia in terra tenere, qui humanum intellectum non potest, quemadmodum angelus bonus illuminare,^b sed tantum obtenebrare? Qui mendax est & pater mendacii? Qui si aliquando quicquam vel dicat vel faciat, quo suis cultoribus uel parum commo- det: non tamen id facit ut prosit, sed ut grauissime aliquo mendacio postea (illi fide habita) obsit?^c Si cauendum est ab inimico reconciliato^d: quid de inimico profus irreconciliabili? Iam quod prodesset fortunis, nec obesset vnquam illis: quod profus contra est. Quid prodest homini totum mundum lucra- ri cum animæ suæ detrimento?^e Vbi est illa charitas qua Deum

7.
 Tho. 1. ser-
 que 2. Sec.
 c. 2. ff. 75.
 art. 4.

7.
 c. Nihil p-
 dest. de cõ-
 secr. d. 5.

f
 Pers. sat. 3

f
 Pers. sat.
 1.

a
 c. Vists.
 16. q. 2.
 b
 Tho. 2.
 Sec. q. 172.
 art. 5.

c
 Athanasius
 apud Tho.
 2. Sec. q.
 75. art. 4.
 d
 c. Accusa-
 to res. 1. 3.
 q. 5.

e
 c. Mattha⁹
 de symo &
 Matth. 16

plusquam te diligere teneris ^f? Si Deum Opti. Max. pro domi-
 no ducis: vbi est ipsius timor ^b? Si pro patre: Vbi ipsius amor?
 Absint a nobis hæc remedia: que ipsis morbis sunt grauiora.
 Absit a nobis Leonina societas ^c cum eo præsertim, qui tanquã
 Leo rugiens circuit quærens quem deuoret. ^l Quod bellum
 iam inde a baptismo indiximus illi perpetuum, geramus gra-
 uiter, geramus & strennue, alta mente versantes illud Pauli
^m paulo immutatam. Quid nos separabit a charitate CHRISTI:
 Quid nos faciet deserere crucis vexillum, in quo vincendum?
 Quid nos faciet ad signa funesta perfidi hostis per familiarita-
 tem transfugere? An tribulatio, an angustia, an nuditas, an
 periculum? Decernamus ope diuina, quod eadem exequa-
 mur, scilicet: quod neque mors, neque vita, neque angeli, ne-
 que principatus, neque instantia, neque futura, neque crea-
 tura aliqua nos separet a charitate Dei, quæ est in CHRISTO
 IESV Domino nostro, Amen.

* Inter alia Christiane lector, quæ me ad hæc duo Notabi-
 lia dilatanda, & ad proximam exhortationem faciendam mo-
 uerunt, fuerunt quidam, qui quo tempore hanc relectionem
 Conynbrice composui & pronunciaui, frequentabant Curiam
 Iohannis huius nominis tertii, non solum Lusitanix, sed et-
 iam totius orbis Christiani Regum cum primis religiosissimi,
 prudentissimi, & iustissimi, & in sibi subditos amore paterno,
 & Regia magnificentia benignissimi, & iactantes se Astrolo-
 gos, euentus futuros prænucciabant: consilia, dicta, & facta in
 prouinciis longissime remotis, denunciabant: fures, & furta se-
 creta indicabant: & plagas aliquas, & morbos sine medici-
 nis curabant, quos ante mensem post hanc repetitionem in
 eiusdem Regis Curia publicatam, inde abiisse accepimus: Vti-
 nam & in vrbe aliqui ob eam æditam resipiscant: Et quoniam
 ab egregiis confessariis audio, nonnullos esse in Vrbe & in vi-
 cinis prouinciis, qui Cacodæmonum opera in prædicta qua-
 tuor vtuntur, & plurimi, præsertim foemina, multiplici super-
 stitione sibi victum quæritant, etiam atque etiam rogo & fla-
 gito omnes cuiuslibet ordinis Confessarios, vt occasione
 oblata doceant sibi confitentes, illas bases, quas in Manual.
 nostro Confess. c. 11. num. 20. posuimus, i. quod, vt virtus reli-
 gionis

gionis est maxima virtutum moralium, ita vitium superstitio-
 nis ei contrarium, in suo genere est vitiorum illis contrario-
 rum pessimum. 2. nu. 22. quod duplex est modus inuocandi
 Dæmonem, vnus expressus, alius vero tacitus. Expressus est
 quo apertè vocatur vel inuocatur Dæmon, vel fit aliquid quod
 creditur opera ipsius Dæmonis perficiendum: Tacitus autem
 est, quo aliquis enititur efficere aliquid per causas, quæ nec
 virtute sua naturali, neque ex diuina aut Ecclesiastica dispo-
 sitione possunt illud efficere, vel quando huiusmodi causæ
 tanquam necessariae adiunguntur aliis, quæ possunt talem effe-
 ctum producere, vt 1. vt verbis sacris hac conditione, vt sint
 scripta in illa vel illa materia, vel tali tempore aut hora, & aliis
 huiusmodi, quæ neque ad diuinum cultum, neque eius ho-
 norem, neque ad rectam rationem pertinent. 2. adiungere
 causis naturalibus aliquos characteres, vim significandi non
 habentes, qui ad Dæmones illos probe intelligentes referun-
 tur, vel sunt nomina ignota quæ eo ipso quod sunt talia, tacitè
 ad eos referuntur: Vt 3. vt causis naturalibus ad effectum super
 naturalem, veluti ad agnoscendas hominum arcanas cogitatio-
 nes, vel ad subito medendum: vt 4. vt verbis sacris ad inanem
 effectum, sicut ad mouendum annulum supra filum, vel ad uol-
 uendum cribrum, quæ quidem non verba sacra, sed ipse dia-
 bolus mouet, vt illis verbis honorem sibi faciat exhiberi: Vt
 quinto, miscere falsa, veluti dicendo Christum habuisse febres:
 Quibus additur num. 34. Qui breuia aliqua, (ut vulgo vo-
 cant,) vel coniurationes vel nomina collo appensa gestant, ni-
 si hæc quatuor condiciones concurrant. Prima, quod sint nomi-
 na cognita, & intellecta, & sancta, veluti ex Euangelio, & scri-
 ptura sacra, aut aliquo viro sancto desumpta. Secunda, quod in
 eis nullus alius character, aut signum præter CHRISTI crucem,
 aut aliud sacrum contineatur. Tertia, quod in eis nihil sit falsi
 aut vani, aut ad inuocationem Dæmonum pertinens. Quarta
 quod nullam constituat spem in modo scribendi, vel ligan-
 di: neque in eo, quod in membrana, vt vocant virgine, aut
 cum sol oritur, vel quando legitur Euangelium conscribantur,
 vel, quod debeant tot filis ligari, & à puella virgine, aut quod
 à nemine videatur, & alia similia quæ neque ad laudem Dei,

neque ad alium effectum naturalem, vel institutum deseruiunt
secundum Anton. 2. par. tit. 12. cap. 1. §. 13. arg. cap. Non
licet. 26. q. 6.

III. Notabile. Non putet aliquis, quod iurisdictionem illustris Regis Francorum perturbare, aut minuere intendamus, cum ipse iurisdictionem nostram nec velit, nec debeat impedire.

S V M M A R I A.

- 1 Potestas summa laica non est penes Papam.
- 2 Papa iudicat subditos imperij eo uacante & in. 149. casibus remissive.
- 3 Papa transtulit imperium, super quo multa potest: Et deponit reges. num. 5.
- 4 Papa Soli, & imperator Luna similis idem. num. 25.
- 6 Reges Hispani, & Galli subiacerunt imperio:
- 7 Imperij ortus quando.
- 8 CHRISTVS dominus uniuersorum etiam quatenus homo, & caput omnium hominum. num. 10. Et omnium angelorum. num. 11. Et index uiuorum, & mortuorum. num. 11. contra Anto. Rosel. num. 66.
- 9 CHRISTI monarchia incepit a natiuitate eius:
- 12 Papa successor Petri, & vicarius CHRISTI. & c.
- 13 Benedicit qui; maior benedicto.
- 14 Ecclesia militans instar triumphantis.
- 15 Rationes gubernandi optima que.
- 16 Ars altioris finis indicat de fine inferioris.
- 17 Anima, ut finis corporis: ita temporalia spiritualium.
- 18 Comisso uno committi ea, sine quibus id commode & c.
- 19 Extrauag. Vnam sanctam. 8. modis inducta pro Communi.
- 20 Hierony. Balb. nonnullis tribuit aliena.
- 21 Author pridem mntauit sententiam contra Communem.
- 22 Negligentia conseruandi bona peccatum mortale.
- 23 CHRISTVS discreuit officia utriusque potestatis.
- 24 Papa urbis Roma summam potestatem laicam ex donatione habet.

- 26 Clemens . 7 . in gratiam Francia declaravit . &c .
- 27 Papæ Iohannis humilitas in epistola .
- 28 Dona maxima Dei sacerdotium , & imperium , & ualde differunt . num. 36 .
- 29 Ludouicus legem tulit contra dicentes , &c .
- 30 Philippus Pulcher in Bonifacium indignatus .
- 31 Reges Hispania exempti ab imperio hæc , & illa facerent .
- 32 Reges Hebræorum primi electi a Deo , non a sacerdotibus .
- 33 Reges Hebræorum non suberant sacerdotibus in prophanis .
- 34 Reges olim præfuerunt sacerdotibus in causis sæculi , & ab eis vocabantur domini .
- 35 Comes Palatinus non legitimat filium suum .
- 37 Papa a quibus abstinere debet secundum Petrum .
- 38 Romulus discreuit sacra a prophanis .
- 39 Moyses Aaroni commisit sacra .
- 40 Errores manifesti vtriusque partis :
- 40 Barto. error .
- 41 Hæresis quid , & qui heretici .
- 42 Pertinax , quis .
- 43 Hereticum non esse notab. nostrum , neque eius contrarium .
- 44 Canones nec contrarios : nec esse sacras litteras .
- 45 Canones posse in hoc citari , licet leges nequirent .
- 46 Papa an erret in his , quæ sunt fidei .
- 47 Papæ licet de sua propria causa cognoscere .
- 48 Papæ inferior cognoscit de causa ecclesiæ suæ .
- 49 Thomæ doctrina , quo probata , & quousque . num. 51 .
- 52 Baldi error unus , & alter . num. 55 .
- 53 Andreas Alciatus laudatus .
- 54 Lusitano paret India , quæ non paruit Romano .
- 56 Papa est maior Imperatore simpliciter contra Bald. licet hic maior illo quoad quid . num. 57 . Et ideo præscribendus . num. 66 .
- 58 Humilitatis , siue modestiæ documentum .
- 59 Aluari Pelagij error .
- 60 Dominium non perijt peccato mortali , nec fundatur in charitate . num. 61 . Nec perditur paganismo . nu. 62 .
- 63 CHR I STVS non abstulit ullis sua regna : & est condominus eorum , num. 63 .
- 65 Anto. a Rosell. unus error : Alter . num. 67 . Tertius . num. 68 . Quartus . 76 .
- 69 CHR I STVS ab æterno fuit , & nunquam non fuit : sed non fuit ab æterno homo . 74 .
- 71 CHR I STVS non fuit legitime subiectus Pilato . &c .
- 72 Superior peccans in loco inferioris non subest illi .

- 73 *Cæsar Augustus CHRISTI vicarius*
- 74 *Deus omnia facit, aut permittit.*
- 75 *Papa nulli se potest subdere iudicandum.*
- 77 *Potestas ecclesiastica non repugnat laicæ.*
- 78 *Moyse habuit utranque potestatem summam.*
- 79 *Concilium oecumenicum non conuocat imperator.*
- 80 *Potestas laica, vt se habet cum ecclesiastica: & hæc nuda quid amplectatur.*
- 81 *Potestatis ecclesiæ definitio perspecta; quæ probatur. n. 82. Et diuiditur. n. 83.
Et cui sit datâ principalius an ecclesiæ, an Petro. nu. 84.*
- 85 *Potestatis laicæ definitio, quæ necessaria communitati. nu. 86. vt probatur.
num. 112.*
- 87 *Natura non deest in necessarijs. &c.*
- 88 *Potestas ecclesiæ a laicâ differt. 4. causis.*
- 89 *Potestas laicâ antiquior ecclesiastica: Et latius. nu. 92. probatur.*
- 90 *Finis vtriusque iuris diuersus saltem immediatus. num. 91.*
- 92 *Potestas ecclesiæ, quæ nunc est, non fuit.*
- 93 *Matrimonium vt sacramentum, post CHRISTI aduentum capit.*
- 94 *Potestas ecclesiastica, & laicâ contrario modo progressæ.*
- 95 *Intellectus legis, Ex hoc iure. ff. de iustitia, & iur.*
- 96 *Potestas ecclesiastica quatenus tangit temporalia:*
- 97 *Finem ad aliquem inductum, secundum illum ordinandum*
- 98 *Ecclesiâ coercionem habet.*
- 99 *Papa cur reges deponere potest, vel deponentibus consentire. num. 100. Et cur
coadiutores dare nu. 106. Et cur uacans imperium regere. num. 107 Et cur
Federicum deposuit. nu. 108.*
- 101 *Reges an propter regna, vel e contrario.*
- 102 *Dominus Petrus Pachecus Cardinal. laudatus.*
- 103 *Dominus Franciscus a Mendoca laudatus.*
- 104 *Dominus Didacus ab Alba episcopus laudatus*
- 105 *Menas de Saa Conimbricens. laudatus.*
- 109 *Papa potest quedam maxima, & non quedam minima: & cur de quocunque
peccato mortifero. num. 111.*
- 110 *Intellectus regulæ: Cui licet, lib. 6.*
- 113 *Naturali iure uetatur, & permittitur quandoque homicidium.*
- 114 *Dux est sibi duce carens, &c.*
- 115 *Naturalem prouidentiam non tollit lex imperialis.*
- 116 *Reges Hispaniæ quâ ratione exempti.*
- 117 *NAVARRI, & Legionenses Hispano: um primi sibi fecerunt reges post illam
cladem sarracenicam.*
- 118 *Potestas laicâ non fuit una instituta toti orbi, sicuti una ecclesiastica*
- 119 *Potestatem laicam nulla communitas a se abdicat.*
- 120 *Concedere, & transferre differunt.*

- 121 Clerus cur non statuit contra leges superioris ,
 122 Argumentum a contrario non valet. &c.
 123 Potestatis ecclesie extendende ad laicos capita pauca, & resoluta.
 124 Papa cur potuit imperium transferre.
 125 Potestas ecclesie, & laica cur Sol, & Luna.
 126 Intellectus. c. 1. 21. dist. & aliorum multorum. nu. 128.
 127 Reges minus subiectos Pape, quam imperatores.
 129 Papa coronat imperatorem potestate non diuinitus, sed humanitus accepta.
 130 CHRISTVS non concessit Petro totam suam potestatem.
 131 Benedictio productiua potestatis regalis, non pertinet ad Papam diuinitus.
 132 Regum Hebreorum vnctiones, an & quomodo regalem potestatem produxere.
 133 Noua ratio cur. cap. Rainutius. & c. Rainaldus. ligent etiam laicos.
 134 Ecclesia militans qui instar triumphantis?
 135 CHRISTVS monarchiam optimam instituit.
 136 Ecclesie monarchiam non impedit susceptio multorum a Deo immediata.
 137 Noua ratio, cur Papa potuit transferre imperium.
 138 Nouus intellectus Extrauag. Vnam sanctam. de maior.
 139 Ecclesia vna semper fuit: sed non unus eius summus sacerdos.
 140 Noua ratio cur nequeant esse duo Pape, licet duo imperatores sic.

Noua confutatio quorundam dictorum authorum.

TERTIO Ex his verbis colligitur, supremam iurisdictionem laicam non esse penes Roman. Ponti. Quod, vt alii gladiatorio (vt aiunt) animo affirmant: sic alii, quorum receptior est opinio, mordicus, & in ostrei morem negant, inter quos: Longeuam fecit discordia litem, assimilemque iugi loris, qua Gordius olim Nexuit, atque Iouis Phrigii suspendit ad aras. Quam ob rem primo vtriusque opinionis fundamenta, quasdam veluti acies in campum educemus. Deinde virtute illarum expensa, notabile nostrum, cui adhærebimus, alienum faciemus ab erroribus manifestioribus vtriusque partis fautorum, & multis declarationibus, & illationibus illud munemus, & illustrabimus, simul & euertemus opinionis receptioris fundamenta.

Pro communi opinione quadruplici de gente milites deliguntur, nempe de ratione canonica, cæsarea, diuina supernaturali, & naturali. Et primo quidem de canonica, hoc capit, quod semper & vbique pro altera parte citatur: nunc primum

a no-

a nobis, pro Communi expenditur, in eo quod Innocentius dixit se non posse, vel non debere perturbare, vel minuere iurisdictionem Regis Francorum: sed non intendere id facere: cum tamen de rege dicat eum, nec velle nec debere impedire iurisdictionem, ac si clarius dixisset: Regis iurisdictionem ego nolo impedire, ille vero neque vult, neque potest: & ita innuit posse, si uellet. Nam qui e duobus sibi propositis alterum negat alterum fateri videtur. cap. Qualis. 25. dist. 1. Cum prætor. ff. de iudiciis At velle, & posse diuersa esse ponit. cap. Sciscitatus. de rescri. cap. Cum super. de offic. deleg. 1. Multum interest. C. si quis alteri vel sibi. Et utrumque habuit hic præ oculis Innocentius. 3.

- 2 Secundo pro Communi facit, quod uacante imperio Papa iudicat illius subiectos, Clem. Pastoralis: §. final. de re iudi. & Extrauag. 1. ne sede uacant. Cum item laicus iudex est negligens. cap. Licet. cap. Ex tenore. infra tit. proximo. Cum item actor est persona miserabilis actu, & habitu, qualis est pauper; aut uidua diues oppressa. cap. Significantibus. de offi. delega. cap. Ex parte. infra tit. proximi. cum utrobique annotatis per Inno. & etiam persona miserabilis habitu, & si non actu, ut uidua diues non oppressa, potest ualidum impetrare rescriptum, antequam iudex laicus iudicare negligat: licet eo non possit uti, donec ille neglexerit. cap. Ex tenore. cum resolutione Pan. ibi, & aliorum in. d. cap. Licet & d. cap. Significantibus. Cum item aliquid arduum occurrit, Papa prouidet circa illud, ut mire fecit in. cap. 1. de homici. lib. 6. contra occidentes, uel mandantes occidi per assassinos. Cum item aliquid maxime ambiguum occurrit ipse declarat. cap. Per uenerabilem. §. Rationibus. qui fil. sint legi. Quale fuit olim illud, non dum penitus adhuc demortuum dubium, de duabus quartis detrahendis a filio hærede instituto, eodemque restituere grauato. Quod definiuit ecclesie Romanæ princeps in. cap. Raynaldus. & cap. Raynaldus de testamen. At nulla ratio apta, & quæ mentem satiet serenam, reddi posse, videtur: cur Papa his casibus laicos iudicare possit, cur circa illos prouidere nisi quia laicam, eandemque supremam potestatem habeat, saltém in habitu: enssem intra uaginam reconditam, quam prædi-

3 Eis casibus & aliis similibus veluti coactus euaginet, siue exerat: Ergo propositum. Simili modo possent induci alii similes casus, in quibus ecclesia cognoscit inter laicos. † Quorum. 36. colligit Hosti. in summati. proximi. §. Ex præmissis. Et. 43. Marian. in. d. cap. Licet. Et. 149. Stephanus. de potest. eccle. super laic. & horum multos Speculat. in tit. de iudi. comper. §. 1.

II. Papa transtulit Imperium a Græcis ad Germanos, anno a nato seruatore. 776. secundum glo. singul. & receptam in. cap. Venerabilem. de elect. Ipse dedit potestatem eligendi Imperatorem illis septem Germaniæ magnatibus, qui recēsentur a glo. in. cap. Ad apostolicæ, sub finem, de re iudi. lib. 6. Ipse cognoscit de Imperatoris electione, confirmanda ne sit, an cassanda. Ipse confirmat, aut cassat eam, prout iustum fuerit. d. cap. Venerabilem. Ipsi iurat Imperator fidelitatem. cap. Tibi. 63. d. Cle. 1. de iureiuran. Ipse confirmatum & coronatum Imperatorem iustis de causis deponit. d. cap. Ad apostolicæ. de re iudi. lib. 6. quod continet sententiam, qua Innocent. 4. deposuit Federicum secundum. Hæc autem, & alia id genus facere superioris est, & eius, qui super eum, qui talia patitur, iurisdictionem habet, arg. cap. Inferior. 21. d. cap. Cum inferior. de maiori. cap. Cum ex iniuncto. de hæreti. & rotius tituli, de confirmatione vtili, vel inutili. At eam non haberet, nisi suprema potestas laica penes eum esset: Ergo propositum.

4 IIII. quod potestas papalis auro, Imperatoria vero p lumbo comparatur in. cap. Duo sunt. 96. d. Et quod Papa Solis instar est orbi. Imperator autem instar Lunæ. cap. Solitæ. de maior. At luna quod lumen habet, a Sole recipit: Ergo & Imperator quam potestatem habet, a Papa dicitur habere.

V. Quod Nicolaus Papa id expresse ait in. cap. 1. 2. di. in illis verbis. CHRISTVS Petro æternæ vitæ clauigero, iura terreni simul & celestis Imperii cōmisit. Quid clarius dici potuit? Et in. cap. Authoritatem. 15. q. 6. ait: Hæc in mandatis damus, vt spirituali simul, & temporali gladio, malignos illos insequantur: si gladius uterque apud Papam non est, quorsum Nicolaus hoc mandat episcopis Galliæ?

VI. Ne dicas aliud esse de Regibus : aliud de Imperatore ;
 probo Reges , quibus non imperat Imperator , Papæ subesse :
 5 Tum , quia Zacharias Papa deposuit Childericum Regem
 Francorum. cap. Alius. 15. q. 6. Et Inn. 4. in concilio Lugdu-
 nensi dedit coadiutorē Regi Lusitanorum. c. Grādi. de supple.
 neglig. prælat. lib. 6. Tum , quia nemo potest libertatem sibi
 querere ab obedientia , & illi annexis , vni debita , nisi se alteri
 subdendo. c. Accedētes. c. Cum non liceat. c. Cum ex offi-
 cii. de præscrip. Nemini enim licet esse *ἀναπερῶ* siue sine capite.
 6 c. Nulla. cum gl. 93. dist. At t̄ Reges Christiani omnes etiam
 Hispani & Galli subditi fuerunt Imperatori. c. Volumus. 11.
 q. 2. ff. de censu. Ergo vel adhuc illi
 subiiciuntur , vel alteri : non illi , vt ipsi mordicus asseuerant ,
 nec alii quam Papæ : Ergo illi subiacent. Tum , quia Innocen-
 tius in capite. Per venerabilem. qui fil. sunt legit. dicebat : Regem
 Francorum , qui dicitur ibi non subesse Imperatori , subiectū
 esse Papæ. Qui idem in c. licet ex suscepto. de for. compet. ad
 Papam , aiebat , recurrendum esse , quando non est alius su-
 perior. Et Hostien. quem Ioan. Andre. & Anto. securi sunt ,
 affirmauit in d. capitul. Per venerabilem , Reges Franciæ , Hi-
 spaniæ , & Angliæ peccare , si non cognoscant superiorem , aut
 Imperatorem , aut Papam. Quia non potuerunt vsucapere li-
 bertatem ab imperio , nisi se alteri subdendo. Is idem dixit in
 capite. Cum Ioannes. de fid. instru. Verbo ad nostram : a Re-
 gibus nō agnoscētibus superiorē ī tēporalibus , ad Papā appel-
 lari posse , quem sequitur Pan. in c. Exposita. de arbitris & in
 c. Si duobus. §. 1. de appellat. At hæc nō possūt constare , nisi
 Reges , quibus nō imperat Imperator , subsint Papæ. Ergo illi ei
 subitūt : & nō possūt ei subesse in tēporalibus , nisi suprema po-
 testas laica sit penes eum : Ergo notabile nostrum est verum .

VII. Idem probatur lege Cæsarea , eo quod lex : Bene a Ze-
 none. C. de quadri. præscr. probat : Imperatorem suscipere in
 fūlas. .i. diadema , iuxta gl. si. illius , seu coronam , iuxta Al-
 beric. col. 7. ibidē : & non ab alio , quā a Papa : Et quod lex :
 Oēs dies. C. de feriis , cōiūcta gl. sin. verbo. Ortus. probat , tūc de-
 7 mum t̄ imperium oriri , qñ Imperator coronat̄ : Ergo a Papa cū
 corona sumit Imperium. Et ita vel tacite fatetur illud habere a
 Papa

Papa: Imo expressim legibus Papæ, & perconsecutionem potestati eius legislativæ, agnoscit Imperator se, suosque subiaccere in Authent. de monachis. §. Si vero relinquens, & Authent. quomodo oportet episcopos. §. 1. colla. 1. & in Authent. ut Clerici apud proprios Episcopos. §. fin. col. 6. & in Authent. de ecclesiast. titul. in princi. col. 9. & horum nulla ratio alia, quæ apta sit, reddi posse videtur, quam, quia suprema potestas laica est penes Papam: Ergo propositum.

- VIII. Idem probatur sacris literis, eo quod CHRISTVS
- 8 non solum quatenus verus Deus, est, & fuit Dominus vniuersi forum, Psal. Domini est terra, & plenitudo orbis terrarum, & vniuersi qui habitant in eo. cap. Quo iure: 8. d. Sed etiam quatenus perfectus homo. Tum, quia illi dicitur: Dabo tibi gentes, hereditatem tuam, & possessionem tuam, terminos terræ, Psal. 2. Illi reges cum insulis oblaturos esse munera. Illud dominaturum esse a mari vsque ad mare, prænunciatum est, Psal. 71. Quod aliqua saltem ex parte impletum est quando Magis fuit adoratus, Matth. 2. Ille rex regum, & dominus dominantium, Apocaly. 19. Sed quid mendicamus? Illi data est potestas omnis, & in cælo, & in terra, Iohan. ultimo cap. Quod ad humanitatem referendum esse Hierony. & Augusti. testantur: Quia quoad diuinitatem indubitatum erat, eleganter refert & sequitur doctissimus ille Aquinas de regim. princi. lib. 3. cap. 12. sub finem: Qui duobus sequentibus
- 9 ostendit a natiuitate CHRISTI eius monarchiam etiam quoad temporalia cœpisse. Quod plerique omnes sequuntur. Et in his Hostien. in. cap. Quod super his. col. 4. de vot. Et Diuus Antonin. 3. part. tit. 3. cap. 2. col. 5. Iacobus Almaynus de potestate Papæ. cap. 8. col. 6. rationem in hoc adducens neruossimam, & per natiuitatem intelligens conceptionem illam in utero virginis matris terque, quaterque mirabilem. Pro quo facit. I. Qui in utero. ff. de stat. hominum. Adde quod ille etiam quatenus homo, est caput super omnem ecclesiam, ad
- 10 Ephesios. 1. † Et caput omnium, etiam qui natiuitatem ipsius præcesserunt: siue sint vniti per gloriam, siue per gratiam, siue per fidem tantum, siue sint quandoque vniendi, siue nunquam, dummodo sint ad id in potentia: Ita, ut omnes homines

mines huiusmodi ipsius membra mystica sint, vt docet Tho. 3. part. q. 8. arti. 3. Adde quò magis demiremur, magisque ob-
 11 **st**upescamus, † ille est caput omnium angelorum. Nam hoc no-
 mine ministrarunt ei, vt habetur Matthæi. 4. Est caput omnis
 principatus, & potestatis, ad Coloss. 2. Et ad Eph. 1. Et posi-
 tus ad dexterâ patris in cœlestibus super omnem potestatem,
 & principatum, & virtutem, & dominationem, & omne no-
 men, quod nominatur, non solum in hoc seculo, sed etiam
 in futuro: Et omnia subiecit sub pedibus eius, ad Ephes. 1.
 Quæ omnia conuenire **CHRISTO IESV**, non solum qua par-
 te est Deus: sed etiam qua parte homo, docuit magnus ille
 Tho. receptus. 3. par. q. 8. arti. 4. Ille denique Sanctus San-
 ctorum, constitutus est iudex viuorum, & mortuorum, Acto-
 rum. 10. Et ne putes hoc ad eum pertinere solum, quatenus
 est Deus, audi illud Iohan. 5. cap. Potestatem dedit ei iudi-
 cium facere: quia filius hominis est. Per quod ita concludit
 post alios sacros authores, sacer & ipse Tho. communiter re-
 ceptus. 1. part. q. 59. art. 2. Erat igitur. & est **CRISTVS**, e-
 tiam quatenus homo, monarcha totius orbis, etiam in tempo-
 12 **ra**libus. † At papa successor est Petri, & **CHRISTI** vicarius: iux-
 ta textum in hoc omnium iuris apertissimum in. cap. Licet. de
 translati. prælat. Illi dictum est: Quodcunque ligaueris su-
 per terram. & cæt. Matth. 16. cap. transfertur. in cap. Quod-
 cunque. 24. q. & in cap. A nobis. 2. de sententia excommu-
 nic. Factum ab ipso censetur factum a Deo. Non enim puri
 hominis: sed vicem Dei gerit in terris. cap. Quanto. de trans-
 lat. præla. expresso, & omnium iuris in hoc optimo. Ex quo
 ibi Hostien. infert, idem esse tribunal eius, quod **CHRISTI**.
 Et gl. sing. ibidem, ideo neminem illi dicere posse: Cur ita fa-
 cis? Et quidam Anglicus relatus per gl. sing. in proœmio Cle-
 men. sic Papam alloquebatur: Papa stupor mundi, qui maxime
 rerum, Nec Deus es, nec homo, quasi neuter inter vtrumque.
 Et glo. singul. in. cap. Serpens. de pœnit. dist. 1. dixit, perin-
 de sacrilegium committere qui Papæ mentitur, ac qui Deo:
 quia eius vices gerit. Cum igitur **CHRISTVS** vtramque pote-
 statem habuerit, & in utraque sibi tam magnifice substituerit
 Petrum: Habuit ergo & vtramque Petrus: Habet ergo & ho-
 die

die vtramque Paulus. 3. successor eius. Et verum erit illud Inno. 4. in cap. 1. de constit. ab omnibus receptum: Papæ CHRIS TI vicario omnis creatura subiecta est.

13 IX. Facit, quod † qui benedicit maior est illo, qui benedicitur, ad Hebræ. 7. & c. Denique 21. dist. Et maior non potest coargui a minore, iuxta illud: Seniore[m] ne increpaueris. 1. ad Timoth. 5. & cap. Paulus. 2. quæstion. 7. facit. capitul. Qualis. cap. Oues. cap. Laici. ead. caus. & q. quæ fundantur in facto illius pessimi Cham: Qui se maiorem, nempe patrem irrisit, Genes. 9. Patet & per multa, quæ congerit ex sacris literis Gratianus. c. Pleiūque. 2. q. 7. At Imperatorē & omnes alios reges Papa benedicit, Papa cum opus est coarguit: Ergo maior est illis.

X. Facit, quod Saul primus Hebræorum Rex, a sacerdote domini, scilicet Samuele vnctus fuit. 1. Reg. 10. cap. Secundus item, scilicet David. eod. lib. cap. 16. Quem etiam Natā propheta grauissime reprehendit. 2. Regum. 12. Et Hieremias constituitur super gentes, & regna, vt euellat & dissipet, adificet & plantet, Hierem. 1. Et. c. Solita. de maiori. Etsi quid difficile & ambiguum incidere iubetur Hebræorum populus ad sacerdotes Leuitici generis, & iudicem, qui pro tempore fuerit accedere, Deutero. cap. 17. & cap. Per venerabilem. s. Rationibus. qui filii sint legit. Quis ergo neget sacerdotibus subiici omnes, etiam laicos, etiam principes supremos?

14 XI. Facit, † quod ecclesia militans instar triumphantis est constituta, iuxta illud Apocalyp. 21. Vidi Hierusalem sanctam nouam descendētem de cælo: hoc est, ecclesiam militantem veluti exemplaram a triumphante, iuxta gl. sing. Cl. Ad nostram. verb. ecclesie. de hæreti. Et ita est, vna, sicut & triumphans, iuxta illud: Vna est columba mea, Cantic. 6. Quod de ecclesia militante intelligit Hierony. in cap. Loquitur. 24. q. 1. habetur in symbolo maiore, & symbolo. 4. scilicet. cap. Firmiter. s. Vna, de summa Trinit. Ergo, sicut in triumphante vnus est omnium princeps: ita & in militāte vnus est oīum monarcha. Cōfirmatur hoc ex eo, quod vnus corporis vnū caput esse oportet, alio qui, monstrū dicitur c. Quoniā in plerisq; de offi. ordi. l. Non sunt liberi. ff. de stat. hominum: Ergo & vnus ecclesie vnū caput sit oportet: & nō est aliud, quam Papa: Ergo propositum.

XII. Idem probatur ratione naturali, eo quod optimū optima decēt. c. Vilissimus. 1. q. 1. c. Licet. 8. q. 1. l. fi. ff. de cōsti. principū: Sicut & pessimū pessima cōsequunt. c. Illud. 8. q. 1. c. Principiū de pœn. d. 2. † At rationū gubernādi, quæ tres sunt, Aristocratia siue optimatū: Democratia siue populi: & Monarchia siue vnus: optima est monarchia, siue regalis, secundū Aristotelē. 8. Ethicorū. & 3. Politicorum: Facit. c. In apibus. 7. q. 1. Et omnium legislatorum optimus & maximus fuit CHRISTVS: Ergo optima rōe gubernādi suā rempublicā Christianā instituit. Et ita vnus est totius ecclesiæ siue Reipublicæ Christianæ princeps, & non alius quam Papa: Ergo ipse.

XIII. Faciunt aliæ tres rationes naturales, quod nemo dat quod non habet, neque non habet quod dat. c. Quod autem. de iure patronat. l. Si vniuersæ. C. de legat. Et quod maior potest, id quod minor. c. Illud. 95. dist. c. Historia. 33. q. 2. Et quod cui, quod est plus licet, licet etiam quod est minus. c. Cui plus, de reg. iur. lib. 6. l. Non debet. ff. eo. At Papa dedit potestatem eligendi & faciendi Imperatorem: Papa dat potestatem gubernandi tēporalia, iuxta citata in 3. arg. Et ipse gubernat spiritua lia maiora vtiq; tēporalibus. c. Illud. de maior. & est maior Imperatore: Poterit ergo Papa gubernare temporalia.

XIIII. Facit illa ratio naturalis: quæ dicitur, † eius esse iudicare de mediis, cuius est de fine. l. De qua re. ff. de iudiciis. l. Oratio. ff. de sponsal. Vt medicinæ ars, cuius finis est sanitas, iudicat de mediis sanitatis. cap. Tua. de homicidio: Et ars militaris, cuius finis est victoria, iudicat de equestri, quæ ad illam est necessaria, Et equestris iudicat de frenefactiua: & generaliter, vt Aristoteles primo Ethicorum docet, in omnibus artibus, & potestatibus ordinatis, illa, cuius finis est altior, & potentior, præcipere debet, & dirigere illa, quorum finis inferior est, & ordinatur ad illum finem altiorem: Vt ars architecti, cuius finis est ipsa domus tota, præcipit, & dirigit artes illas aliorum artificum, quarum finis est inferior, & subordinatus illi altiori fini: Quales sunt lapidicidæ, lignicidæ, & id genus alia. At certum est potestatis Papæ finem esse foelicitatem æternam, & omnes in illam dirigere: & potestas secularis quoddam medium est tendendi in eum. cap. Princeps.

cap. Princeps. 22. q. 5. ibi: Sæpe regnū cœleste proficit per terre nū: Facit. c. Regū. ead. causa, & q. c. Vides. ead. causa. q. 6. Ergo ad Papā pertinet potestatem secularem iudicare. Quod eleganter expressit Henricus a Gandauo Quolibet. 6. articulo. 23.

17 XV. Facit illa ratio naturalis, quod sicut corpus est propter animam: Ita temporalia sunt propter spiritualia. Et tvt finis corporis est anima: Ita finis temporalium sunt spiritualia, & per consequentem potestas temporalis est, propter spirituales, atque ideo potestas spiritualis iudicat de temporali, & dirigit illam, veluti medium, quo tenditur in suum finem.

18 XVI. Facit illa ratio naturalis, quæ dicitur, t commisso uno ceteri commissa illa, sine quibus id expediri non potest. l. 2. ff. de iurisdic. omni. iudi. cap. Præterea. de offi. deleg. Imo etiā illa, sine quibus id expediri quidem potest, sed non commode. l. penul. ff. de usufruct. l. Quicumque. s. Si ei, qui ad vendendum. ff. de insti. Per quod pulchre reprobatur Areti. in. cap. De testib. de testib. glo. singu. quæ secunda est. cap. Solet. de sententia excommunicationi. li. 6. Sicut etiam pulcherrime ait Bar. in. l. Ambitiosa. num. 17. ff. de decret. ab ordine faciend. quod commisso arbitrio super statu pacifico Reipublicæ, cēsetur data potestas cōpellēdi ad cōcordiā ciues ēt particulares.

19 Postremo t hæc opinio videtur definita pro vera in Extrava-gan. Vnam sanctam. de maiori. & obe. Primo quidem quatenus habet, subesse Romano pontifici, omni humanæ creaturæ esse de necessitate salutis. l. l. quatenus prope medium ait: Qui in potestate Petri temporalem gladium esse negat, male verbum attendit Domini, proferentis: Conuerte gladium tuum in vaginam. l. l. l. ibi iterum: vterque est in potestate ecclesiæ, spiritualis gladius, & materialis. l. l. l. l. l. Ibi: Oportet gladium sub gladio esse, & temporalem authoritatem spirituali subiici potestati. V. ibi: Lex diuinitatis est, infima per media in suprema reduci. VI. ibi: Non ergo secundum ordinem uniuersi omnia æque immediate: sed infima per media, inferiora per superiora in ordinem rediguntur. VII. Ibi: Spiritualis potestas terrenam habet instituere, & iudicare, si bona non est. VIII. Ibi: Spiritualis iudicat omnia: Quis ergo catholicus neget apud Rom. Pontificem esse vtramque potestatem,

alteram in actu, alteram saltem in habitu?

Hæc sunt, amplissima & ornatissima concio; fulcra illa, quibus hæc sententia communis annitens, regina veluti quædam magna stipante cæterua, incedit: quam mille sequuntur non (vt ille ait) oreades; sed insigni autoritate doctores. Quorū de numero sunt Innocenti. hic cum Host. gl. & Iohan. Andr. Quos Petrus ab Ancha. Anto. a Butr. Panor. Imol. Andr. Sicul. Felin. & Dec. sequuntur: glo. item Hostiens. Pan. Præpositi. & Communis in. c. Causam quæ qui filii sunt. leg. Archid. & Cardin. Alex. in. cap. Quoniam. 10. distin. & Alex. in. c. Cum ad verum. 96. dist. Oldr. consil. 81. Bartol. item in l. 1. §. Præsides. ff. de requirē. reis, innuens contrariū esse hæreticū, & quasi ob id hæreseos fuisse damnatū Dantem Florentinū, poetā alio qui celeberrimū. Bartol. item eleganter in Extrauag. Ad reprimendā in verb. Totius orbis. Paul. Castrē. in. l. Non ambigitur. ff. de leg. Augustinus Anthonita. de potest. eccles. Antoninus. 3. parte. tit. 26. c. 14. §. 17. Prieras. verb. Papa. q. 10. & 11. Iohān. 20. Selestadiēs. in Quadriui. prima part. col. 1. Nouissime † Hierony. Balb. episcopus Corsens. vir varia lectione, & eruditione insignis, in li. de coronatio. Imperatoris ad Carolum. 5. qui nūc feliciter imperat: non semel hanc tenet. Quamuis frequenter in contrariam inclinēt. Quam nescio an indiligentia lapsus imposuit Barto. in prædict. locis: cum tamen Antoni. a Rosellis, in tractat. de potest. Imperator. col. 15. ægreferat, & lugeat, illum adhasisse huic, quam nunc fundauimus, cōclusioni communi. Id ipsum imposuit idem Hierony. Innocen. in. d. cap. Licet, de for. compet. qui tamen expresse ait, Imperatorem suum Imperium habere a Papa. Id ipsum imposuit etiam Archid. in. cap. Duo. & c. Si Imperator. cap. Cum ad verum. 96. dist. In quorum nullo, de hac cōclusionē vllum uerbū fecit. Eadem imponit etiam Hostiens. in Summa. tit. de appellatio. in. §. Quoniam, qui nusquā est. & in. §. Aquo. 2. col. vbi aliquid ad hanc rem pertinens dicens, cōmuniorem potius amplectitur, si satis perpendatur, sicut & illam amplexus fuit in Summa tit. qui filii sint legit. §. Qualiter, & a quo. 3. col. Deniq; hanc esse opinionē cōmunem affirmat Pan. Inn. c. Si duobus. §. Deniq; de appellatio.

Huius tamen conclusionis frequentius receptæ gloriam
multa

4 multa interturbant : & adeo quidem , † vt me quoque ipsum , qui olim ab ea stabā , pridem in diuersam vi sua traxerint sententiam. Quæ etiam desumuntur ex ratione canonica , Casarea , diuina supernaturali , & naturali.

Et primo quidem ex canonica deligitur hoc , c. multipliciter in hoc expensum. Primo quatenus author eius Innocen. 3. de suprema laica potestate Francorum inquit , illam esse Regis illorum , non obscure inueniens , eam ad se non pertinere. Secundo vero , quatenus inquit , non esse sui propositi illam perturbare : cum tamen id nequiuisset omittere , si ad Papam illa spectasset. Quia negligentia conseruandi res Ecclesiæ suæ , peccatum est prælato. c. In canonibus. 16. q. 1. c. Irrefragabili. de offic. ord. & non quale quale peccatum : sed mortiferum , si est magna , secundum gl. multis sing. in c. Ea quæ. de offic. archi. Imo & dignum , propter quod quis deponatur ab officio , secundum gl. etiam multis sing. in c. Dictum. 81. dist. Tertio vero , quatenus innuit ita se habere Papā ad Francorū Regis iurisdictionē , ac Rex ad iurisdictionē ipsius : At constat iurisdictionem Papæ nullatenus spectare ad Regē : Ergo nec illa quæ Regis est pertinet ad Papā. Quod autē Innoc. loquatur de suprema laica potestate patet. Nā ipsemet asseruit in c. Per venerabilem , qui fil. sunt legit. Francorum Regem , de cuius iurisdictione , & potestate hic agitur , nemini esse subiectum : Quarto , quatenus probat non potuisse vllō modo Papam cognoscere de hac causa , vt erat feudalis contra Regem Franciæ , ordinaria via : sed solum extraordinaria , s. denunciationis , eo , quod allegabatur , peccate mortaliter non restituendo illud feudū Anglo. At si superior eius fuisset , potuisset cognoscere aliquo modo de hac cā , et quatenus erat feudalis , et ordinariæ. Quoniam cum inter Dominum , & subditum est contentio de feudo , non cognoscit dominus : sed ordinarius , si non sunt pares curiæ. cap. 1. de controuers. feudi apud pares curiæ , & c. Imperialem. §. fin. de prohi. feud. alien. per Freder. vbi gl. recepta : Imo & si sint pares curiæ , si tamen illi sint suspecti , ordinarius cognoscit , secundum Bal. in d. §. fin. & Præpo. in c. 1. num. 2. de inuestitur. in marit. facta : Cū igitur Innocen. 2. præsupponat hic nullo alio modo , quā rōe peccati posse

cognoscere de hac causa, clare præsupponit, nullo modo esse suum ordinarium.

II. Facit, quod August. in cap. Quo iure. 8. dist. iura humana ideo ait iura temporalium Imperatorum esse. Quia Deus per Imperatores, & rectores seculi ipsa iura humana distribuit humano generi. Audis, non Papam, sed Deum per Imperatores iura humana humano generi distribuere. Neque aliud sentit Gregor. Nazianzen. in. cap. Suscipitis. 10. dist. Cyprianus item relatus in. cap. Quoniam. ead. distin. sic loquitur: Mediator Dei, & hominum † homo. CHRISTVS IESVS sic vtriusque potestatis officia discreuit, vt Imperatores pro æterna vita pontificibus indigerent: & rursus pontifices pro temporalium tantummodo cursu, Imperatorum legibus vterentur. Audis, CHRISTVM discreuisse vtriusque potestatis officia: Audis, Papam egere Imperatore quoad bona temporalia. Audiamus nunc Nicolaum idem repetentem in. cap. Cum ad verum. 96. distin. & addentem: Postquam ad verum. i. CHRISTVM ventum fuit, nec Imperatores iura pontificis arripuisse: nec pontifices iura Imperatorum vsurpasse. An non clare distinguit vtriusque iura?

III. Facit, quod Gelasius Papa ita Imperatorem alloquitur in c. Duo sunt. 96. distin. Duo sunt quippe Imperator Auguste, quibus principaliter hic mundus regitur, autoritas sacra pontificum: & regalis potestas, Audis verbum, duo. Adde; † quod ex. c. Constantinus. eiusdem. 96. d. iuncto. c. Fundamenta. de electi. li. 6. & c. Futuram. 12. q. 1. colligitur, p donatione Constantini conuenire Papæ supremam in vrbe Roma laicam iurisdictionem, & non ex suo summo pontificatu. Omitto. cap. Nos si incompetenter. §. Sed notandum. 7. q. 1. qui non solitus in hoc allegari habet, duas esse personas, quibus mundus iste regitur, regalē scilicet & sacerdotalem. Et sicut reges præsent in causis seculi: Ita sacerdotes in causis Dei. Et paulopost habet, quod sicut Ozias a domino percussus est: quia sacerdotum officia vsurpare non licuit: sic sacerdotibus, & prophetis regum officia vsurpare non licuit. Quid clarius potuit dici in huius partis confirmationem?

III. Facit, quod Ambrosius in. cap. Conuenior. 23. q. 8. dixit,

dixit, ad Imperatores, palatia: ad sacerdotes, pertinere ecclesias.
 25 Et Innoc. 3. in. cap. Solitæ. de maior. † & obed. Papam Soli, & Imperatorem Lunæ confert: sed Luna non fuit per Solem facta; nec a Sole dependet: immo in diuerso defertur in cœlo. Quia defertur in primo, cum tamen Sol deferatur in quarto: Ergo nec imperator fit a Papa, nec dependet ab eo.

V. Quod Honorius 3. in cap. Tuam. de ordi. cogni. præsupponit, se quidem idoneum iudicem ad cognoscendum de natalibus reginæ Cypri: ad cognoscendum vero de successione, non ipsum, sed regem Francorum existere competentem. Et Alexand. 3. in. cap. Causam, quæ. 2. qui fil. sunt leg. respondit, ad regem, & non ad ecclesiam pertinere de possessionibus cognoscere. Et addidit. Ne videamur detrahere iuri regis Anglorum, qui ipsarum iudicium ad se asserit pertinere. Audis iurisdictionem aliquam esse, quæ ad regem Anglorum, & non ad Papam pertinet. Idem Alexand. in. cap. Si duobus. §. Denique de appella. declarat, extra terras ecclesiæ, non posse ad ipsū appellari a iudice ciuili, nulla inter supremā, & inferiorē, facta differentia. Quin & glo. singul. in. c. Quoniā. d. 10. tenet ab Imperatore ad Papā non posse appellari. Quod tot⁹ seruat Christianismus.

VI. Faciunt multa, quorum prætereo inductionem, scilicet cap. Quæsitum. 23. q. 4. & c. Princeps, & c. Regum. 23. q. 5. & c. Celebritatem. de consecrat. d. 1. Referam tamen Extrauag. Meruit. de priuileg. per quam † Clem. 5. in gratiam regni & regis Francorum declarauit, nullum eis fieri præiudiciū per Extrauag. illam: Vnam sanctam. de maior. supra in ultimo fundamento alterius partis relatum.

VII. Idem probatur ratione Cæsarea, qua Imperator dominus dicitur mundi. l. Deprecatio. ff. ad. l. Rhod. de iactu. l. Bene a Zenone. C. de quadri. prescription. l. 2. s. penultim. C. de iureiur. propter calu. dand. l. 1. §. Et cum lex. C. de rei. vxor. Non est igitur Papa dominus mundi: cum duo insolidum nequeant esse domini. l. Si vt certo. §. Si duobus. ff. commoda.
 27 Adde, quod † Papa Iohannes scribens Iustiniano præposuit. nomen illius suo: cum tamen Iustinianus scribens Papæ contrafecerit, vt habetur in inscriptionibus. l. Inter claras, & legis sequentis. C. de summa Trinit. Quod non videtur fuisse factu-

rus Papa Ioh. si superior fuisset Imperatore in omnibus, tam tē po. alibus, quā spiritualibus: quia indiscreta videri potuit illa modestia arg. cap. Cum humilitatis causa mentiris, si antea non eras peccator, mentiendo efficeris. 22. q. 2.

VIII. Facit, quod Cæsar in. l. 1. C. de veter. iur. enu. ait, Imperium traditum esse a cœlesti maiestate Imperatori. Idem in princi. Auth. quomodo oporteat episcopos. coll. 1. testatur, 28 † maxima dona Dei a superna clementia donata esse, sacerdotiū, & Imperium. Illud quidem diuinis ministrans: Hoc autē humanis præsidens: Et utraque ab uno eodemq; principio procedentia, humanā exornare vitā. Quid clarius dici potuit? Audis utrunque donum a superna clementia collatum. Audis, utrunque ex uno eodemque principio manare: Non igitur alterum ab altero. Idem in Authen. de nō aliena 1. §. Sancimus. coll. 2. dixit, Imperium a sacerdotio parum differre: Quod nequit intelligi quoad dignitatem & perfectionem: cum tanto sit Imperio sacerdotium sublimius, quanto aurum plūbo. c. Duo sunt. 96. d. Ergo intelligendum est quoad originem, eo quod utrumq; manata Deo immediate. Quod est propositio nostra, 29 Idem in Authen. de instrument. fide. & caut. §. Quia igitur. coll. 6. dicit, Imperium a Deo de cœlo institutum: Suprema ergo potestas laica nō nascit ex eccles. nec penes ecclesie principē est.

IX. Facit id, quod refert Albe. in. l. Bene a Zenone. C. de quadri. prescri. nu. 16. scilicet † Ludouicum a Bauaria cum electoribus condidisse legem quandam, relatam ab ipso ibi ad verbum, quæ declarabat potestatem Imperatoriā esse immediate a Deo: & incurrere crimen læsæ maiestatis, quicumq; diceret electum in Imperatorē ante coronationem nō esse verum Imperatorem, vel nō posse administrare Imperium. Quam legem Albericus ait iustam uisa n fuisse tunc multis prælatis, & eruditis viris Romæ, ubi tunc ipse agebat. Facit, & epistola Philippi regis Francorum cognomento Pulchri ad Bonifatium. §. conditorem prædictæ extrauag. Vnam sanctam, qua indignabundus ad. o. vt nec ab iniuriis sibi temperet, negat Franciam, eius que regem in temporalibus subiici Papæ. Quod & satis innuit prædicta extrauagans: Meruit. de priuileg. allegata in argumēt. 31 præcedenti. Facit, quod † omnes Hispaniæ reges, qui se credunt 32 nemini

nemini subiacere in tēporalibus, iuxta glo. multis sing. in. c. Adrianus. 63. distin. quæ tamen habet similem in cap. Et si necesse de donat. inter vir. & uxor. eo sunt animo, vt prius suam, suorumque vitam cum morte cōmutent, quam se fateātur subiectos, & (vt cum vulgo loquar) vafallos Papæ in tēporalibus. Quis enim eorum ferat subditum suum a seipso ad Papam appellantem? Quis eorum pareat Papæ iubenti, ne in illa, vel illa causa prophana cognoscat? Quis eius legitimatiōem quoad successiōem tēporalem in suis regnis recipiat? Quis legibus eius contrariis suis, extra spirituales materiam pareat? Qui etiam horum regnicolæ audiant æquo animo suos reges subesse Papæ in tēporalibus? At vel oportet discedere ab opinione communi, vel fateri: & reges & eorum subditos perseuerare in peccato mortali, & confessarios eorum nō posse illos absoluerē, citra sacrilegii crimen. Cum igitur hoc non sit concedendum, concluditur opinio communis falsa.

X. sacris litteris, siue iure diuino, supernaturali, hoc ipsum demonstratur. Nam † Saul rex primus Hebræorum a Deo fuit electus & factus, non a sacerdote: licet per sacerdotem illa electio fuit publicata, & vnctio ministerialiter celebrata. 1. Regum. 10. c. Quid habet, Samuelem dixisse Sauli: Vnixit te Deus super hæreditatem suam. & iterum: Vnixit te Deus in principem. & paulo inferius: Certe videtis quem elegit dominus. Dauid item secundus Hebræorum Rex non fuit electus a Samuele: sed a Deo. 1. Reg. 16.

XI. Etiam sacris litteris probatur, eo quod nunquam in eis legitur † Saulem, vel Dauidem, uel ullum alium Hebræorum Regem subiacuisse quoad temporalia sacerdotibus, nec ei obediisse. in illis, saltē qua parte sacerdotes erāt, quāuis qua parte nūcī erāt Dei, obedire tenerent: sed illud nō erat obedire sacerdotibus: sed Deo, arg. c. Cū aliquibus. de rescript. lib. 6. c. Hi, qui. de præb. cod. li. 1. Qui aut. s. fin. cum. l. sequenti. ff. de constit. pe. cu. per quam singulariter probatur, et directā actionē queri alicui, p liberā personā, quādo illa interuenit vt nuncius. Imo in. c. 33 Nos si incōpetēter. s. Sed notandū. habetur † singulariter, Dauidem præfuisse sacerdotibus in causis secularibus: subiacuisse vero illis in causis Dei, & 3. regū. 1. propheta Natā appellat Dauidem

dem dominum suum, per illa verba: Domine mi Rex, & per illa: a domino meo Rege: & per ea: mihi non indicasti seruo tuo. Et Reges superiores fuisse sacerdotibus, tateur etiã Tho. de reg. princip. li. 1. c. 14. vers. Quia igitur. Vnde. 3. regum. c. 2. Salomon. in regni sui principio, dum adhuc esset iustus, Abiathar sacerdotem deiecit a sacerdotio: Ergo superior eo erat, argum. c. Cum ex iniuncto. de haret. c. Cum inferior de maior, & c. inferior. 21. distinct.

XII. Facit, quod etiam in Euangelio seruator noster iubet reddi ea, quæ sunt Cæsaris, Cæsari: quæ sunt Dei, Deo. Matth. 22. c. Conuenior. 23. q. 8. Imo quod maius est, tributum soluit illi pro se, & pro Petro, Matth. 17. & c. Tributum. 23. quæst. 8.

XIII. Facit, quod illa duo luminaria totius orbis Christiani Petr. & Paul. apostolorum principes, quibus hic dies sacer est, id manifeste videntur docuisse. Petrus quidem in 1. Epistola. c. 2. qui relatus in c. Solitæ de maiorit. & obediens. iuber omnibus Christianis, obedire Regibus, etiam ethnicis; quales tunc omnes erant. Paulus vero ad Rom. 13. & ad Titum. 3. relatus in c. Conuenior 23. q. 8. & in c. 2. de censib. præcipit, vt omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit. Quos constat non cœpisse quicquam a Petro, quippe qui essent ethnici: sed a Deo ipso, vel a populis, qui eam ab eo acceperunt, iuxta illud: Omnis potestas a Deo est, ad Rom. 13. Idem item Paulus relatus in c. 1. ne cleri. vel mona. ait 1. ad Thimot. 2. Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus: Qui vero maxime militare Deo debet, Papa est. c. Si Papa. 40. dist. Ergo non debet esse penes eum potestas, saltẽ summa omnium secularium: Nec ergo laica totius vniuersi potestas.

XIIII. Ratione naturali id ipsum ostenditur, eo quod illa suadet, singula officia singulis esse committenda personis. c. 1. 89. dist. c. Cum singula. de præb. lib. 6. l. Nemo. C. de adsess. & l. Consulta. C. de testa. Et ideo excepta necessitate, nemo debet esse carnalis simul & spiritalis pater eiusdem cap. Ad li-
34 mina. 30. q. 1. † Nec Comes palatinus proprium legitimat filium, secundum glos. singularem. cap. Per venerabilem verb. regi.

regi. qui filii sint legit. quam sequitur Ancharr. consil. 320. Primum dubium. 3. dubio. Antho. a Rosellis de legitimat. in. cap. De causa materialit. 12. Ioh. ab Anna. consil. 29. Visa Imperiali: dubio. 3. quamuis contra tenuerit Bal. in. l. Si consul. 4. q. ff. de adoptio. & Bologninus in additio. consilii præfati Iohannis: † At monarchia spiritualis, siue summum sacerdotium, & summum imperium, siue secularis monarchia: duo sunt munera distincta, & non quomocunque: sed vt aurum, & plumbum. cap. Duo sunt. 96. d. Imo, & ut duo luminaria diuersis præsentia. cap. Solitæ. de maiori. Et vt duo dona maxima Dei, Authen. quomodo oporteat episcopos, collat. 2. in princi: Ergo non sunt committenda vni, aut certe melius committuntur duobus. At Dei opera sunt perfectissima, Deute: 32: Ergo illa duo non vni: sed duobus fuere a CHRISTO summo Deo commissa.

XV. Facit illud ab hac ead. naturali ratione manans: Qui ad vtrunque festinat neutrum bene peragit. l. Nemo. C. de assess. Et illud: Pluribus intentus minor est ad singula sensus: Et illud: Psalterium cum cithara male concordat. cap. Quod a te, cap. Diuersis fallaciis. de cleri. coniugat.

XVI. Facit ratio canonica mixta naturali, ob quam in. c. Tequidem. 11. q. 1. † Petrus sic alloquitur Clementem destinatum Papam: Oportet summo te studio niti, Clemens, vt omnes vitæ huius occupationes abiicias ne fideiussor existas, nec aduocatus fias, neue in ulla alia occupatione mundialis officii prorsus inueniaris, ne præfocatus præsentibus hominum curis, non possis verbo Dei vacare. In quibus verbis pondero primo illud, omnes vitæ huius occupationes, per quas certum est intelligi seculares. II. Illud, ne fideiussor existas. III. illud, ne in vlla prorsus. IIII. illud, ne præfocatus præsentibus hominum curis. V. illud, non possis verbo Dei vacare. Constat enim, & id quidem palam, eum, qui summam, præsertim omnium Christianorum, potestatem laicam habet, non posse præcepta hæc seruare: Ergo videntur hæc duo munera secum pugnare, vt quidam male dixerunt, aut certe magis conuenire, vt illa diuersæ subeant personæ. Quod subiicit ille canon in illis verbis: Hæc vero opera quæ tibi minus congruere diximus, exhibeant sibi inui-

40 inuicem vacantes laici. Audis minus congruere? Adde, † quod Romulus Romanorum ille rex primus legem naturæ solam doctus, instituit sacra, & qui illa peragerent sacerdotes a se distinctos, Marco Varrone, Dyonisio Halicarnasseo, & Antoni Coccio testibus. prospiciens vir prudens se non posse Imperio simul, & sacerdotio facere satis, & quod post illum ea in melius reformauit eius successor Numa Pompilius solam item legem naturæ doctus. Sed & † Moyse Hebræorum dux ille primus, & optimus, ratus etiam non posse ab vno temporalia, & sacra omnia iuste curari, Aaroni hæc, illa sibi curanda partitius est:

Postremo, vt finiamus in ratione pontificia, a qua etiam incepimus, facit, & neruose quidem cap. Per uenerabilem. qui fil. sint. leg. primo, quatenus de rege Francorum ait, neminem eum superiorem in temporalibus recognoscere. Quod certe nõ dixisset, si ipsemet, qui dicebat, fuisset illius superior in illis.

Secundo facit, quatenus de rege ipso uerba illa subdit, nostræ iurisdictioni subiicere se potuit. Nonne aperte indicat eum non esse iurisdictionis Papæ quoad temporalia, sine subiectione voluntaria? Audis enim, potuit, & non debuit. Tertio facit, quatenus probat, regem Fræciæ, posse legitimare subditos suos quoad temporalia, sine ullius consensu. Quod facere non posset, si Papam recognosceret superiorem: ut etiam ipsemet Papa ibidem palam probat.

Hæc Sunt, amplissima, & ornatissima concio alia pedamenta, quibus, veluti sublimibus erecta columnis suprema potestas laica, in cælum usque suum caput extollit, & se Ioue illo summo natam sibi persuadet, ac gloriatur: Quod iure facere posse affirmat Iohannes Theutho. vir undequaque doctissimus in scholis. cap. Quoniam. 10. dist. & sentit in. cap. 1. 22. dist. & in. cap. Cum ad uerum. 96. disti. Franciscus item a Zabareillis Cardinal. Floren. in præsentî, & Bald. in rubri. digestorum. col. 2. parum memor Bartol. contrarium tenentis, dixit omnes legistas tenere pro maxima, Imperatorem Romanorum neminem habere in temporalibus superiorem. Idem Iohannes Parisiensis theologus ordinis prædicatorum doctor antiquus in lib. de potestate Papali, & Imperiali, quem sequitur Albe. in. l. Cunctos. num. 9. & 20. C. de summa Trini. & in. l. Bene a Zenone.

none. C. de quadri. præscript. n. 16. Hoc idem sentit Cosmas in proœmio pragmat. sanctio. Galli. Idem Gulielmus Ocam, & eius prætor Jacobus, in libris de potestat. Papæ. Idem Ioannes cognomento Maior. in 4. dist. 24. q. 3. & super Mathæum. c. 16. Idem Antonius a Rosellis de potest. Impat. col. 15.

E I D E M etiam ipse adhæreo, & per prædicta, posteaque dicenda credo primo, non esse tenendum cum his, qui dicunt, potestatem supremam laicam omnium regum, non solùm habitu: sed etiam actu esse penes Papam. Neque cum Comuni nostrorum, supremam potestatem laicam esse saltem in habitu penes Papam. Neque cum aliis affirmantibus, potestatem laicam supremam adeo repugnare supremæ ecclesiasticæ, ut ambæ simul in vna & eadem persona concurrere nequeant. Neque cum aliis, qui dicunt, ecclesiasticam nullatenus extendi ad temporalia. Neque cum his, qui affirmant, duas prædictas easdemque summam potestates, ecclesiasticam nempe: ac laicam, non posse concurrere in eadem persona. Imo affirmamus etiam nunc & iuste concurrere in Pontificibus Romanis, qui qua parte sunt Pontifices summi, summam ecclesiasticam habent, qua vero sunt Reges supremi Urbis Romæ, ac multarum aliarum terrarum donatione Constantini, Caroli Magni, & aliorum Imperatorum, summam laicam habent in eisdem terris. Credimus autem id, quod notabile hoc nostrum tertium habet, scilicet Romanum Pontificem, quatenus solum est Roman. Pontifex, & vicarius CHRISTI summus: sed nudus ab omnibus priuilegiis, & donariis humanis: nullam habere potestatem laicam, neque summam, neque mediam, neque infimam, neque actu, neque habitu, habere vero id, quod nostra conclusio affixa valuis habet, scilicet potestatem ecclesiasticam noue a CHRISTO seruatore nostro institutam, qualis nunquam ante illius institutionem in orbe fuit. Quæque est species potestatis distincta a laica, & longe nobilior ea: ut aurum est species metalli distincta a specie plumbi, & nobilior ea. Quæque directe solum amplectitur supernaturalia: indirecte vero etatenus naturalia, quatenus sunt necessaria ad con-

ad consequentem finis supernaturalis, ob quem sunt instituta.

Ex qua resolutione & argumentis pro utraque parte supra formatis dico, & infero primum, errare Bart. in l. 1. §. Præsides. ff. de requir. reis. dum significare videtur hæreticam esse quã elegimus, opinionẽ, & ob id quasi damnatũ fuisse Dãtem Floren. poctam celeberrimũ, & qui eam affirmat hæreticos. Tum, quia hæresis est dogma peruersum fidei Christianæ contrarium: iuxta. cap. Hæc est fides. 24. q. 1. & glo. fin. eandẽque memorabilem Cle. 1. de hæreti. quã commedit Panor. in tracta. de concilio Basilien. in. 2. dubio. Hæc autem opinio licet falsa esset: non esset tamen eiusmodi. Tũ quia eius contradictoria neq; sacris litteris cõtinẽt, neq; ab ecclesia determinata est. Tum quia nõ est hæreticus, qui hæresim sine pertinacia tenet, Cle. 1. iũcta gl. in verb. pertinaciter. de vsuris, & Cle. 1. §. Porro. iũcta glo. verb. 42 pertinacia, de summa Trinita. † Pertinaciter vero is aliquid tenet, qui adeo affirmat impudenter, vt sit irreuocabilis, indocilis, & obstinatus, secundum glo. in dicto. §. Porro. Vel certe qui non credit illud, quod scit esse fidei Christianæ, vt præclare declarat Tho. a Vio. 2. Sec. q. 11. art. 2. Vel, vt ipse addo, quod esse fidei debet scire. Quales non sunt, qui hanc opinionem tenent, vel tenuerunt. Quippe qui parati sunt & fuerunt corrigi, nec sciunt, vel scire debuerunt, id esse cõtra fidẽ catholicã. Tũ, quia Parisiensis schola nullatenus esset passa, vt sui doctores hanc partem libellis editis defenderent, si putassent illam hæreticam. Quod tamen non solum passa est, & patitur quoridie: sed etiã videtur eam comprobare. Neque putet aliquis idẽ, quod Bart. tenere Durãdum de iuris. eccle. q. 1. col. parua. 19. Quoniam licet id uideri posset negligentius eũ legenti: tamen lõge aliud ait. vt in. 6. notab. dicam.

II. Errare Ant. a Rosell. vbi supra fol. 7. col. 4. quatenus ait, 43 † hæreticum esse, & insanum tenere communẽ opinionem contrariam nostri notabilis, & hoc peius errat quam Barthol. meo iudicio: quod multo magis, quam ille affirmat. Nam & asseuerat illud, quod ille non facit. Is error eisdem fere fundamentis, quibus præcedens confutari potest.

III. Errat, ut pace eius loquar, prædictus Hieronymus Balbus.

bus. cum in pagi. 26. prædicti. lib. de coronatio. ait leges in hac
 44 conclusionem sibi ubique constare: canones vero diuersis, & in
 la est inter canones non abrogatos contrarietas, iuxta proce-
 mium Gregorianum. Tum, quia fidem abrogat Romanorum
 pontifi. decretis contra. cap. Si Romanorum, 19. distin. Quan-
 quam fateor, non esse accipienda illa, ueluti scripturas sacras,
 quicquid legatur in. cap. In canonicis. ead. distin. Quoniã frag-
 mētum illud corrupte desumpsit Gratianus, ut videre est in Ar-
 chetypo apud Augustin. lib. 2. de doctrina Christiana. cap. 8.
 Quod latius monuimus cum illud. cap. Salmanticæ interpreta-
 reinur. Nec obstant ea, quæ Hierony. mouere potuerunt. Nam
 Deo duce, belle nos conciliabimus canones, qui illi videntur
 compugnare.

IIII. Errare eundē Hierony. in ead. pagi. 26. quatenus ait
 nec ius canonicum, nec ciuile satis virium, vel firmitatis habere
 ad dirimendam hanc quæstionem, eo quod non est credēdum
 plus voci mortuæ, quam uiuæ. l. In exercendis. C. de fid. instru.
 & quod Papa, & Imperator, qui hodie viuunt, non admitte-
 rentur testes in hoc negocio, ne in suâ causa testificarentur,
 cōtra. l. Nullus. ff. de testib. Ergo nec uoces mortuæ prædecesso-
 45 rum suorum admittendæ sunt. † Hæc enim sententia utcunq̃
 toleraretur quoad ius ciuile, & ipsius authores, iuxta ea, quæ
 notat Oldradus consil. 69. col. 3. Quo ad sacros tamen cano-
 nes, eorumque authores minus mihi uidetur modesta. Quo-
 niam primo, principalis fidei declarandæ potestas penes Ro-
 ma. pontifi. est, secundum Hierony. in. cap. Hæc est fides. & c.
 Quoniam uetus oriens. 24. q. 1. Deinde quod Innocen. 4. quo,
 ipso Hierony. teste pagina. 18. nemo syncerius incorruptius-
 que sacrorum canonum fontes reserauit, in. cap. Licet ex su-
 scepto. de foro compet. pronunciauit, temerarium eum, qui
 negaret adhibendam esse in his fidem sacris canonibus. Po-
 stremo meminisse debuerat se ordinis esse dominicani &
 Thomam dominicanorum ducem, cuius doctrinam in cœ-
 lum vsque non iniuria extollit ipse, in illa esse opinione. 2.
 46 Sec. quæst. 11. arti. 2. ut putet Papam qua parte Papa est, in
 his, quæ fidei sunt, errare non posse. Quod diligenter
 annota-

annotauit ibi Tho. a Vio, reprobans per hoc Panor. qui in cap. Significasti. de electio. dicebat, dictum unius priuati, præferendum esse dicto Papæ, si efficaci niteretur ratione. Thomam etiam sequitur Diuus Antoni. 3. parte titul. 22. cap. 6. §. 18. At constat omnes canones vniuersales editos fuisse a Romanis Pontifi. quatenus sunt vel fuerunt Papæ, vel eorum authoritate: Ergo secundum opinionem Thomæ non potuerunt Romani Pontifi. in hoc errare. Neque secundum aliam, tam facile, vt ipse innuit. Adde quod uirum episcopum, & alioqui perdoctum non debuerunt mouere illa fragilia, imo falsa fundamenta. Nam secundum receptiorem
 47 sententiam, licet t̄ Papæ, & cui libet alii principi non agnoscenti superiorem in sua propria causa, siue patrimonii, siue delicti ius dicere. cap. Cum uenissent. de iudi. vbi glo. Panor. & alii, quos citauimus ibi post Dec. nu. 5. & l. Proxime. ff. de his, quæ in test. del. Vbi Barto. & alii. Quanto magis in causa suarum
 48 dignitatum t̄ in qua etiam inferior, nisi alias recusetur, iudex est competens, iuxta glo. celebrem. cap. Siquis erga. 2. q. 7. communiter receptam in. d. cap. Cum uenissent. per Panor. & alios, quos retulimus ibi post Deci. nu. 6. & lason in. l. Qui iurisdictioni. col. 1. & 3. ff. de iuris. omni. Licet item etiam inferioribus prælatis regulariter, testificari in causis suarum ecclesiarum. cap. Insuper. vbi Panor. notabil. primo annotauit, & dilatat Felin. in princi. cap. Cum nuncijs. eodem. tit. post Inno.

V. Errare etiam eund. Hierony. cum in pag. 28. plus satis
 49 extollens t̄ nunquam satis laudatum Thom. neminem ait, sine hæreseos suspitione dissentire posse ab eo, motus (vt suspicor,) eo quod eius doctrina probata est authoritate Apostolica, cōtenta in literis, quæ asseruantur apud clarissimam, aut clarissimæ proximam Galliarum v. b. em Tholosam, in dominicanorum cœnobio longe religiosissimo, vbi eius corpus decore sepultum nos quoque frequentissime, atque libentissime adorauimus. Sed non solum id generaliter, ut ab illo asseritur, est falsum: sed etiam, vt specialiter conclusioni nostræ applicatur. Primum quidem, quia Parisiens. facultas determinauit, non ita esse Thomæ doctrinam a Rom. ponti. probatam, vt omnia in ea contenta credi oporteat esse vera, propter multa, quæ
 in hoc

in hoc allegat neruosissima, quæ in hunc locum ideo non transfero, quod passim habeantur impressa inter errores, qui circumferuntur excussi cum textu Magistri sententiarum. titu. vlti. c. 3. Per quæ probantur, aliqua reperiri in illius doctrina sibi mutuo compugnantia: alia esse proprietate sermonis falsa, & omnipotentia diuinæ contraria: nonnulla vero a Sede Apostolica contrariis factis saltem explosa, quale est illud, quod dixit. 2. Sec. q. 88. arti. 1. s. ob nullam causam Papam posse dispensare
 50 cum monacho iam professo, vt contrahat matrimonium. † Cōtra quod multi Papæ dispensarunt, & cuius contrarium etiam ab eius scholæ viris tenetur, vt videre est apud Caietan. in eod. art. 11. & Diuum Anto. complures alios citantem in. 3. parte tit. 22. c. 7. versicul. Duodecimus. Aquo etiam recedunt Ioh. Andre. & omnes nostri sequuti gl. in. c. Cum ad monaste. de stat. monachor. & Iohan. Andre. cum Perusi. in mercuriali. c. Semel Deo. de regul. iur. lib. 6. Et Palu. in. 4. distinet. 33. quæst. 5. col. 11. versi. pro conclusione, cui plerique omnes ibidem consentiunt.

Secundo probatur, falsum hoc huius Hierony. dictum; per cap. Ego solis, & per cap. Noli meis. 9. distinet. quibus testatur Augustinus: Nec sibi, nec ulli alii quantalibet sanctitate, quantalibet doctrina polleat necessario credendum, nisi quatenus literis authenticis, vel ratione probat necessaria.

Tertio facit, quod per ista, quæ nunc allegabam Diuus Antoni. i. part. titul. 17. c. 8. §. 8. & uterque Cardi. cum Archid. & Domi. in. d. cap. dixerunt: Licet sentire aliter, quam sancti patres dixerunt in his, quæ nondum sunt ab ecclesia determinata, in quorum numero ponit paulo post in eod. s. Antoninus. ipsum, de quo loquimur, Thomam. Cui cum primis diuorum modesto, sat scio, nimias, & superstitionas laudes minime placituras. Non obstat, quod ipsius doctrina probata sit præallegato illo diplomate. † Quia non est probata, vt vsquequaq; uera: sed vt utilis ecclesiæ, iuxta declarationem prædictæ facultatis, & ut multorum aliorum sanctorum opera approbantur in. c. Sacrosancta. 15. dist. in quibus tamen reperiuntur nonnulli errores. Qualis est ille Cypria. Quod baptizatus ab hæretico
 D tico

tico non recipit uerum baptisma. Qui damnatus fuit, ut habetur in c. Præter col. fina. 32. distin.

- 52 VI Errare † Bal. in. l. 1. col. 1. C. de summa Trinit. quatenus ait, Imperatorem esse uniuersalem omnium Christianorum dominum, & ecclesiam iuris esse Imperii. Quia Imperator ab ecclesia suscipit insignia, & ecclesia non generat, sed conferuat Imperium. Errat inquam, eo quod multi sunt Christiani, ad quorum usque terras nunquam se protendit Imperium Romanum. Quandoquidem nec Scythia, nec Sarmacia, nec ultra Euphratem uniuersus oriens illi unquam paruit. † Quod etiam doctissimus, & nedum uiriusque iuris: sed etiam historiæ callentissimus Andreas Alciat. dixit in ead. l. col. 1. †. Neque India, quæ hodie Lusitano parer Imperio, paruit unquam Romano. Tum, quia ratio Baldi potius probat contrarium, quam propositum, Tum quia contra Bald. est cap. Conuenior. 23 quæst. 8. quatenus habet ad Imperatores palatia pertinere: ad sacerdotes ecclesias. Tum, quia laicis, quamuis religiosi non est data facultas vlla imperandi quicquam, in ecclesiasticis, imo necessitas manet eos obsequendi. cap. Bene quidem 96. distin. & c. Ecclesia. de constit. ubi Panor. receptus ab aliis extendit hoc ad reges, & Imperatores, pro quo tex. in specie optimus in. cap. Tua. de decimis.

- 55 VII. Errat † in hac materia idem Baldus in rubrica digesti veteris col. 2. cum ait, Romanum pontifi. re, & nomine maiorem cæsare secundum quid: contra vero Cæsarem simpliciter maiorem esse, quam Papam. Quia (inquit) Cæsar Imperat. iure in uniuersa ditione, quæ ascendentem uidet, & descendentem solem, & quæ est ex utroque latere, scilicet meridie, & septentrione. O temeritatem tanto viro indignam. O posterorum, qui hoc non reprehenderunt, oscitantiam. Nonne maior est qui melioribus præest? Nonne Papa saltem spiritualibus omnibus omnium consensu præfectus est? At spiritualia meliora, & maiora sunt temporalibus. Nonne maior est qui benedicit quam qui benedicitur? Non longius latiusque patet Imperium Papæ, quam Imperatoris? Non certum est quem ille allegat. §. non proba-

^a
Auth. de de
sensu. Nos
igitur col. 1.

^b
c. Cuncta. 9.
9. 3.

^c
c. Illud. de
maior.

^d
Ad Hab. 7.
c. Denique.
21. d.

^e
Inno. in. c.
1. de consi.
sti.

^f
Auth. vt
omnes ob.
d. in d. 5.
Hæc consi-
derantes.
coll. 5.

probare id, quod ille ait. sed tantum Cæsarem Imperare hi omnibus, qui sceptris eius obediunt in dirione, quæ solem videt orientem? &c. Nonne Papa Sol quidam est, & Imperator Luna quædam? ^g Et papatus, siue vicariatus ille summa ^{de} Dei summus, tanto est altior Imperio, quanto plumbo aurum ^h Nonne a Constantino vsque ad translationem imperii, Constantinopolitanus imperator subiucuit Papæ? ⁱ Et a translato Imperio ad Germanos in hunc usque diem Papæ pedes ex osculantur Imperatores prostrati? ^h Nonne cum crimina hoc exegerint Imperatorem Papa deponit, ⁱ & habet iurisdictionem saltem spiritualement in eum? ^h Nonne Imperator est filius ecclesiæ, cui tamen præest Papa? ⁱ Vnde ergo ista vox Balde: Imperator simpliciter maior est Papa, quamquam secundum quid Papa est maior Imperatore? Absit hoc, absit ab ore tuo Christiano. Quin potius, & prorsus contra *παλιωδον*, siue recanta: Papa simpliciter maior est quo- ^{late Tho. li. 1. de reg. princ. K In pontificali de crona, imperat, l. 1} ^{c. Duo sunt 96. distin. i} ^{c. Ad Apo stolicæ de rein. lib. 1. m} ^{c. Hoc ipso cont. n} ^{c. Si imperator. 96. dist.} ⁵⁶ cunque Imperatore, quocunque rege, † Quamquam secundum quid, & quoad aliqua Imperatores, & reges maiores ⁵⁷ sunt ipso. Nec mirum. † Nam uno saltem Christo excepto nemo est adeo felix, nec adeo diuorum munere diues, qui non possit iuste arbitrari, & credere in quolibet alio, quam liber abiecto esse aliquid diuini muneris; quo præcellat ipsum, & ratione cuius non possit eum sibi arbitrari superiorem: ut in materia modestiæ modestissimus ipse Thom. definit vtilissime .2. Sec. quæst. 16. articul. 3. ad. 2. ita interpretans illud ad Philipp. 2. In humilitate superiores sibi inuicem arbitantes.

⁵⁸ VIII. Errare videri † Aluarum Pelagium virum alioqui authoritatis apud eruditos non contemnendæ, in libro de planctu ecclesiæ lib. 1. arti. 13. qui in nostra materia potestatem Papæ ampliãns ait in littera .d. idololatrias, & paganos nullam unquam habuisse iurisdictionem: & ideo regna illorum omnia pertinere ad ecclesiam Christianam, & per consequentem ad Papam, qui prefectus est illi. Moueretur per illud Sapient. 10. Iusti rulerunt spolia impiorum, satis relatum in: cap. Quo iure. 8. distinct. & in cap. ^{D 2} Si de.

Si de rebus. 3. quæst. 7. quatenus habet. Labores Impio-
rum a iustis edendos. Mouetur, & illo Matthæi. 21. & Ec-
cles. 19. A gente in gentem regnum transferetur propter iniu-
sticias. Qui error in causa forte fuit, vt multi nostra ætate in
orbe nouo suis dominiis sint spoliati.

- Sed hæc conclusio periculosa videtur. Primum quidem,
quod nullo iure probatur. Deinde, quod ex illa, & eius fun-
damenti inferitur, per peccatum mortale ipso iure perdi do-
minium. † Quod error est Armachani in defensorio pacis,
quem meminit & reprobatur Iohan. Maior in. 2. Senten. d. 42. &
Iacobus in. 4. distin. 15. quæst. 2. col. 10. Quodque multis
sacræ scripturæ locis posset confutari. & damnatur in concil.
60 Constan. Ad hæc, quod dominium, & iurisdictio non fundan-
tur in charitate, vt concludunt prædicti: Alioqui David ille
regum excellentissimus ipso iure perdidisset regnum, propter
peccatum illud celebre adulterii, & homicidii in Vriam com-
missi, de quo. 2. Regum. 10. & in cap. Ille rex. de pœnit. dist. 3.
cap. Cum olim. 2. de offi. deleg. Adde, quod speciale est in
crimine læsæ maiestatis diuinæ, & humanæ, vt quis bona per-
dat ipso iure, cap. Quo iure. 8. d. & c. Ad abolendam. de hæ-
retic. cap. Cum secundum, eod. tit. lib. 6. l. Quisquis. C. ad.
I. Iuliam maiestat. translata in cap. Siquis cum militibus. 6. q. i.
Postremo hæc est contra glo. cap. Si de rebus. 22. q. 7. & con-
tra Inno. Iohan. And. & Communem in cap. Quod super his.
de vot. Et contra Oldra. & omnia fundamenta eius in consil.
61 264. † Qui omnes præsupponunt, dominium rerum naturale
saltem, & ciuile penes infideles, paganos, & idololatrias haberi,
quanuis forte a Papa, si certis eius sententiis, & monitis non pa-
rent, possent illis priuari, de quo postea. Quin & ipsemet
Aluarus cod. lib. art. 59. col. 19. dixit, gentiles habuisse ali-
62 qua regna iusta, & legitima. Non obstat hostiens. in. d. cap.
Quod super his col. 4. versiculo. Mihi videtur. transcriptus
ab Anto 3. parte tit. 3. cap. 2. col. 5. qui tenuit omnia iura
regnorum simul & d omnia translata fuisse in Christum iam in
de a conceptione, uel natiuitate ipsius, & eum suo vicario
62 Petro illa omnia commississe. Tum, quia Christus ita fuit do-
minus omni um regnorum mundi, ut tamen nemini aufer-
ret, id,

rit, quod ante suum fuisset, iuxta illud ecclesiæ: Hostis Herodes impie, Christum venire quid times? Non eripit mortalia
 64 qui regna dat cœlestia. Neque obstat. Si ut certo. §. Si duobus. ff. cōmo. Quoniam licet duo nequeant esse æquales domini eiusdem rei, ut habet illa. l. possunt tamen esse in æquales ita, ut alter sit altero superior, ut dominus directus, & vilis, Deus, & homo, & Christus qua parte est homo, & alius homo.

65 IX. Errat item + Anton. a Rossellis vir alioqui gentilitia nobilitate, & eruditione clarus, in sui libri titulo de potestate Imperatoris, & Papæ, de industria, ut videtur; præponens Imperatorem Papæ. + Tum, quia digniora sunt præponenda, iuxta glo. illas memorabiles. cap. Bene quidem 96. d. verb. Mediolanens. & c. Quorundam de electio. lib. 6. verb. Prædicatorum, & iuxta ea, quæ nos adiecimus non omnino pœnitenda Decio ea de re profunde agenti in cap. Avaritia. de præb. Tum, quia ipsemet Ant. in eodem lib. fol. 12. col. 4. versicul. ut ora leonum concludam, fatetur, Papam simpliciter maiorem esse Imperatore. Quod nos neruole probauimus supra. nu. 55. Cum eo tamen nolim contendere, qui contenderet, ideo præposuisse potestatem Imperatoris potestati Papæ, quod hanc illa præcederet tempore, licet non dignitate, vrdicemus infra in corol. sicut Io. Paris. videtur præposuisse in lib. de potestate regia, & Papali.

67 X. Errare videri + eundem Anton. a Rossellis in eod. lib. dum col. 16. & multis sequentibus nullum non mouet lapidem, quo probet, Christo seruatori nostro quatenus erat homo, nullam potestatem secularem fuisse, atque ideo neque Petro vllam mandasse. Contra eum enim sunt omnia illa, quæ allegauimus supra in .8. fundamento prioris, eiusdemque communis opinionis. Et extrauag. Cum inter nonnullos. Ioh. 22. de verb. signif. quatenus habet: Hæreticum esse dicere, Christum, & apostolos eius nihil habuisse in communi: nec in particulari: & condemnatio Auinione ab Urbano. 4. facta. 9. articulorum contra illam extrauag. Parisiis defensorum, quæ habetur inter errores, post. 4. lib. Magistri Sententiarum excussos.

XI. Errare † item eundem Anto. verbis (vt opinor) potius
 68 quam mente, cum in eod. lib. col. 5. dixit, imperii iura fuisse
 se populo Romano, antequam Christus esset. Hæc enim con-
 69 clusio, ut ab illo asseritur, falsa est. Quoniã † Christus ab æterno
 fuit. Secunda enim Trinitatis persona fuit ab æterno: &
 Christus est secunda persona Trinitatis: Ergo & Christus fuit
 ab æterno. Et Thom. vterque 1. parte. q. 16. art. 9. non solum
 asserit, esse falsam illam, Christus incepit esse: sed etiam illam
 demonstrato Christo: Iste homo incepit esse: iuxta illud ad
 Hebreos vltim. Iesus Christus heri, & hodie ipse, & in sæcula.
 Quod etiam communiter tenetur in 3. lib. senten. distinct. 11.
 vbi Iacobus ait, hanc falsam: Christus aliquando non fuit.
 Et Ioannes Maior illam: Christus incepit esse: Quamquam ve-
 ra est illa: Christus non fuit ab æterno homo: Et illa: Christus
 cœpit esse homo. Et illa: Christus quatenus homo non fuit ab
 æterno. In quo sensu crediderim præfatum Ant. virum alio-
 qui pius, intellexisse, Operæpretium tamen visum est præmo-
 nuisse lectorem.

70 XII. Errat † meo iudicio, idem Anto. quatenus eod. lib. col.
 24. tenuit, Pilatum habuisse iurisdictionem ordinariam, &
 potestatem legitimam iudicandi Christum. Et fol. 12. col. 3.
 71 iterum dixit, † Pilatum Tiberii Cæsaris præsidem potestatem
 habuisse coactiuam super Christum. Quod mihi videtur fal-
 sum. Tum, quia inferior non habet potestatem in superiorem.
 72 capitul. inferior. vigesima prima distinct. & capit. Cum infe-
 rior de maior. Etiam si delinquat in territorio sui inferioris,
 secundum glos. 3. & singul. capitul. 1. de raptu. communiter
 receptam ibi, & a Pan. & Felin. in capitul. Cum inferior. de
 maior. Quod pulchre probat Ioan Andr. in mercur. Regul.
 Cui licet de reg. iur. lib. 6. At Christus etiam quatenus homo
 superior erat Tyberio Cæsare, cuius Pilatus erat præses: Ergo.
 Tum, quia Tho. in illo lib. de regimine prin. lib. 3. c. 8. cōcludit
 † Octavianum Augustum Christi vices gessisse in temporali-
 bus, licet ipse id non intelligeret: Sicut, & Cayphas prophe-
 tant, non intelligens se id facere. Non obstat, quod superior
 volens possit iudicari ab inferiori, si ipsemet consentiat, leg.
 Est receptum. ff. de iuris. omni. iudi. Quod glo. singul. ibi ex-
 tendit

rendit etiam ad Imperatorem, & glo. cap. In synodo verb. Apostolicam. 93. distin. & glo. 1. cap. Nemo. 9. q. 3. & in proemio. 6. verb. Seruus, extendunt ad Papam, per. c. Nos si in cōpetenter. 2. q. 7. Non (inquam) id obstat. Tum, quia non constat de tali Christi consensu, imo vero magis de dissensu: cum Iohan. c. 19. illi dicenti: Nescis, quia potestatem habeo dimittere te, & crucifigere te? respondit: Non haberes potestatem aduersum me ullam, nisi tibi datum esset desuper: Innuēs ipsum non iuridicam: sed quandam permissiuam potestatem habere, iuxta cap. Nec mirum. 26. q. 5. ibi: Omnia, quæ
 74 sunt, aut † Deus iusto iudicio facit, aut fieri permittit. Non enim colligitur ex illis verb. Christum quatenus homo erat consensisse in iurisdictionem Pilati: sed permisisse quatenus Deus, nec repugnasse quatenus homo. Tum, quia non videtur decuisse Christum *θεοάνθρωπος* siue Deum & hominem, consentire, vt homuncio peccator, & impius potestatem habuisset in illum legitimam vitę præsertim, & necis. Quia & communis conclusio, cui magis adhæreo, quam Panor. Felin. & alii relati per ipsum sequuntur in cap. Ecclesia. de constitu. re-
 75 nent, non decere, neque licere, vt † Roma. Pontif. subiiciat se iudicandum alicui laico contra prædictas glossas, licet eas iure veriores: sed communiter reprobatas asseruerit Deci. ibidem.

76 XIII. Errare haud dubie grauitè + eundem Anto. qui in eod. lib. col. 28. asserit, insanum, & hæreticum esse dicere,
 77 † quod administratio vniuersalis rerum temporalium, possit esse apud Rom. Pontif. aut apud aliquem alium in sacris ordinibus constitutum. Tum, quia possibile ac verum est id, quod ipse appellat impossibile ac insanū: & adeo quidem verū, & possibile, vt ita sit factum a Constantini donatione in hunc usque diē, quo tēpore summa potestas laica exercita est a Ro. Pontifice summam potestatem ecclesiasticam habente, tam Romæ, quam in aliis multis terris donatis ab eo ecclesiæ cap. Constantinus. 96. distin. & c. Fundamenta de electio lib. 6. & c. Futuram. 12. q. 1. ibi: Sedem Imperialem reliquit, & Petro successoribusque suis profuturam concessit. Quam donationem ualuisse communis opinio tenet cum glo. c. Ego Ludoui-

cus. 63. d. & glo. in Cle. Romani. s. Porro. de iureiu. & late tradit Cardi. Alex. in. d. cap. Constantinus. Quod etiam tenet ipse Anto. fol. 15. col. 3. & 4. quoad rerum dominiū, licet quoad iurisdictionem, & Imperium supremum id neget, motus quibusdam argumentis satis leuibus ad probandum Accursium illam differentiam sentiētem, in Auth. quomodo oportet episcopos. §. Igitur. col. 1. Tum, quia dato quod esset falsum: non tamen foret insanum. Quandoquidem negari non potest bonam doctorum partem Christianorum id asseuerare, idque seruatum esse circiter mille annis. Tum, quia effrontis, & uere insani hominis fuit, appellare hæreticum, & insanum id, quod omnes Papæ mille annis seruauerunt: quod bona pars iurisperitorū probat: quod ecclesia adeo non damnauit, ut credatur damnatura contrarium, si ea de re pronunciaretur. Tum, quia illæ duæ potestates ipsa rei natura non repugnant sibi mutuō, ut dilucide monstrat Iacobus Almaynus. de potest. ecclesiasti. cap. 6. col. 9. qui etiā col. 3. probat, fratri minori non repugnare supremam iurisdictionem, quamuis repugnaret aliud rerum dominiū. Tum, quia † Moyses potestatem hanc utranque habuit, ut constat ex Exod. Machabæi etiam: utranque habuerunt, simul & exercuerunt. Fuerunt enim populi Israelitici duces supremi, & sacerdotes maximi, ut ex primo, & 2. Mach. aperte colligitur. Tum, quia licet falsum esset, quod ille appellat hæreticum: longe tamen esset ab hæresi. Propter ea quæ dicta sunt in coroll. primo, & 2.

XIII. Non satis dolatum esse illud eiusdem fol. 12. col. 4. Imperatorem maiorem esse Papa hæretico, eo quod, ut ipse ait, quilibet catholicus maior est tali pontifice, iuxta glo. quæ a plerisque putatur singul. in. c. Acharius. 24. q. 1. quæ tamen nō est ita simpliciter intelligenda: sed data prius incorrigibilitate, quod probat tex. cum glo. memorabili in cap. Nunc autem. 21. dist. cui similis est in. c. Si Papa: 40. d. Incorrigibilem autem Papam illum appello, qui post binam monitionem recidit in hæresim, ut subtiliter de more declarat Thom. a Viō primo Tomo tit. 1. cap. 23. Limanda ergo est conclusio prædicti Anto. ut tantum procedat in Papa, qui post binam monitionem perseueraret hæreticus: non autem in alio. Nam potestas

stas ecclesie suprema non fundatur super charitate; neque etiã super fide ita, vt his quo quomodo perditis perdatur & illa ipso iure, vt satis probat prædictus Iacobus de potestat. eccles. cap. 3. & Tho. a Vio vbi supra cap. 20. latissime iuxta ac acerrime. Iura enim humana imponentia pœnam excommunicatio nis, vel priuationis bonorum ipso iure hæreticis, non ligant Roma. Ponti: Quippe qui superior est illis. cap. Proposuit. de concess. præben. l. Princeps. ff. de leg.

79† XV. Errare videri eundem Anto. dum fol. 1. col. 3. asserit. Concilium æcumenicum si coadunandum esset aliquo casu principaliter ob temporalia, conuocandum esse ab Imperatore, & non a Papa. Tum, quia nunquam eiusmodi conuocatio facta est, & res noua vt plurimum, in re presertim adeo ardua discordiam generant. cap. Cum consuetudinis. de consuet. Tum quia per inferius dicenda patebit, potestatem ecclesiasticam extendi ad temporalia eo casu, quo ingrueret necessitas conuocandi tale concilium. Tum, quia contra Anto. faciunt. cap. Mandasti. 2. q. 5. cap. Si Imperator. 96. dist. & s. Hinc etiam 7. distin. & alia, quæ citat Aluarus. de planctu ecclesie. lib. 1. arri. 22.

80 XVI. Parum caute † laudata esse a posteris duo, dicta que circa significatũ verbi, potestas, de quo hic agimus dixit Bald. Quorum alterum, quod ipse quoque semel olim laudauit, est in rubrica de offic. & potest. iud. deleg. n. 19. quatenus ponens differentiam inter officium, & potestatem dixit, potestatem nihil aliud esse, quam posse, dicique in abstracto, veluti albedo: Officium autem in concreto, velut album Hoc enim parũ laudis meretur. Tum, quia parum lucis afficit. Tum, quia in summa idem per idem declarat, contra glo. penul. l. 1. ff. de exceptio. Tum, quia; ut mox dicam, potestas recte diffinitur esse, facultas propinqua faciendi aliquid: Officium autem, id quod facere conuenit alicui ratione personæ quam gerit. Et ita potius differunt, vt potentia & actus, quam vt abstractum & concretum. Alterum est in cap. 1. de constitur. n. 3. l. f. aliud esse potestiam, aliud potestatem. Quia esse (inquit) in potestiam nondũ, est ens, sed ens ante ipsum. l. Quod Seruius. ff. de condi. caus. dat. & caus. non sec. Sed potestas est ens, & sic ex parte potest. & c.

Quo-

Quoniam primum id obscurum nimis est iurisperitis. Deinde quod falsum videtur, per. l. Suus quoque. s. Puto. ff. de hæredib. instituend. Vbi potestas pro potētia sæpe ponitur. Ad hæc quod in illa. l. Quod feruius. allegata per ipsum non ponitur verbum potentia, neque verbum potestas. Præterea, quod ratio eius, & inductio solum probant, differētiā inter esse in actu, & esse in potentia. Ex quo non sequitur eius conclusio. Denique ipsemet Bald. subdit, non significari aliud in rescripto principis per plenitudinem potentia, quam per plenitudinem potestatis. Fateor tamen Priscianum dixisse, potentiam quidem ad dominationem referri; potestatem vero ad vim. Quod tamen nihil Baldum adiuuat. Neque videtur vsquequaque verum. Nam in illo Lucani:

Omnisque potestas impatiens consortis erit. relato a Speculatore. de iudiciis. s. Sequitur. In principio, potestas pro dominatione sumitur. Et in. cap. Siscitatus. de rescript. impotentia, pro re contraria vi, siue viribus assumitur, & per consequentem potentia, quæ est illi contraria, pro vi, & viribus. Facit & illud Maronis. Nate meæ vires mea magna potentia solus.

52 Facit, quod potestas, & potentia ab eod. verbo, possum, deducuntur. Quam ob rem pro resolutione dico primo, has duas voces, potestas, & potentia, eiusdem significationis esse, & cum generatim capiuntur comprehendere vim, siue vires, tam supernaturaliter datas, quam naturales, & acquisitas: siue iuris siue facti, quæ Græcis significat *δύναμις*. Id enim verbum (vt tradunt eruditi) comprehendit virtutes, Imperium, magistratum, vim, robur & fortitudinem: Imo & quod nondum est actu: sed esse potest, vt semen *δύναμις* magna est arbor, & qui petit a fideiussore *δύναμις*, a reo petit. l. Aduersus. ff. de recept. arbitr. quæ olim in libro meo pro *δύναμις* habebat, Etenim.

II. Dico quod potestas siue potentia sic accepta diffiniri potest esse, facultas propinqua ad aliquid agendum, vel faciendum. Dixi, propinqua, ad excludendum remotam, qualem habet lignum ad calefaciendum, antequam calefiat: lignum autem incensum aut calidum dicitur habere potentiam, vel potestatem calefaciendi: quia facultatem propinquam illud faciendi

eiendi habet. Sic dominus potestatem dandi seruum pro noxa: cum habet facultatem illius exhibendi. l. Quoties. ff. de noxal: Et potestas pro facultate ponitur, in. l. Celsus. s. fin. ff. Ad exhibend. Quæ omnia optime confirmat. l. Potestatis. ff. de verb. signi. scilicet: Potestatis: verbo plura significantur in persona magistratuû, Imperium: In persona liberorum, patria potestas: In persona domini, serui dominium. At cum agimus de noxæ deditioe, copia, & facultas, Quibus quatuor significationibus, aliam addit ibi lex ipsa, & alias ibidem doctissimus Alciat. quas desumpsisse potuit ex Francisc. Paui. qui copiose de hoc agit in principio tractatus de offic. & potestat. capituli sede vacant. præludio. 4. Quæ tamen omnes sub prædicta diffinitione continentur excepta vna, vel altera figuratiua.

III. Dico in materia nostra. verbum, potestas, accipi pro eo tantum, quod Græci appellant *ἐξουσία*. i. pro autoritate, ac facultate iuris comprehendente etiam iurisdictionem tam uoluntariam, quam contentiosam. Potestas autem sic accepta duplex est, ecclesiastica, scilicet & laica, quas infra cor. 17. & 30. diffiniemus & non omnino, ni fallor, indiligenter.

XVII. Potestatem ecclesiasticam generaliter acceptam bene diffiniri, quod est potestas a Christo instituta immediate, & supernaturaliter, ad gubernandos fideles secundum legem euangelicam in supernaturalibus, & quatenus ad illa est opus etiam in naturalibus. Quæ diffinitio longe videtur melior, quam illa illius doctissimi, ac pientissimi Ioh. Gersonensis in lib. de potestate ecclesiastica, confid. 1. Et etiam quam altera eiusdem confid. 10. column. 2. licet ibi cautius loquatur. Et eius bonitas ex eo apparet, quod constat ex genere & differentia sufficienti. Habet enim pro genere verbum, potestas, quod continet ecclesiasticam, & laicam. Reliqua pro differentia. Addidi enim, a Christo, ad significandum causam eius efficientem, & ad excludendam potestatem ab homine puro, vel a Deo ante Christum incarnatum, institutam. Addidi, supernaturaliter, & immediate, ad excludendam eam, quæ mediate, vel naturaliter est a Deo instituta. Dixi, ad gubernandum secundum leges euangelicas, &c. ad declarandû qualis debeat esse illius vsus, & ad excludendas alias potestates, quæ

quæ competunt per gratiam gratum facientem, prophetiam, dona spiritus sancti, & alia supernaturalia, quæ non dantur principaliter ad gubernandum alios: sed potius ad perficiendum ipsosmet, vel docendum alios, & monendum. Dixi, in supernaturalibus, ad significandum, materiam principaliter huic potestati subiectam esse illa, quæ supernaturaliter sunt data, vel danda fidelibus. Dixi, & quatenus &c. ad ostendendum, quod indirecte, & per quandam accessionem necessariam extenditur etiam ad temporalia. Quæ diffinitio satis probatur per ea, quæ probant Ioan. Paris. Duran. Ioan. Gers Augusti. Anconi. Antonius. Ioan. de Turre Crema. Caiet. Iacobus Almaynus in libris de potestate authorita. & iurisd. Ecclesie & Papæ, quos infra citabimus.

XVIII. Colligo multas esse species potestatis ecclesiasticæ: nempe sex secundum Ioan. Paris. & Petrum Alliacensem. Prima est ordinis, quæ essentialiter nihil aliud est, quàm ipse character ordinis, & fuit instituta a Christo secundum communem in cœna, quando dixit apostolis: Hoc facite in meam commemorationem. i. accipite potestatem hoc faciendi, hoc est, consecrandi. Secunda est potestas administrandi sacramenta populo, & præcipue sacramentum pœnitentiæ: Quæ secundum Communem fuit instituta in die, quo insufflauit apostolis dicens: Accipite Spiritum sanctum. &c. Ioan. 20. Ad hanc spectat potestas baptizandi. Licet enim omnes possint baptizare instante necessitate: soli tamen sacerdotes possunt ex officio, cap. Constat. de consecrat. distin. 4. Tho. receptus 3. part. q. 67. arti. 2. Idem dicendum de potestate cathechizandi, & exorzizandi baptizandos, cap. Cathechismi. &c. Sacerdotes ead. d. Tho. 3. part. q. 71. art. 4. Tertia potestas est iurisdictionis in foro exteriori. i. potestas ius dicendi, corrigendi, & inferendi pœnam in contumaces etiam inuitos, & fuit tradita Apostolis Matthæi. 18. per verba illa in hoc capit. relata: Si peccauerit. &c. quatenus habent: Dic ecclesie, & si eam non audierit sit tibi, tanquam ethnicus, & publicanus. cum illis alijs, quæ sequuntur in euangelio, licet hic non referantur, videlicet: Quæcunque solueritis & ligaueritis, &c. ver illa enim verba institutam esse potestatem Papalem: tradi-

tam

nam uero Petro per illa: *Pasce oues meas.* Iohan. 20. Magnis viribus contendit Iacobus Almaynus de author. ecclesie cap. 2. col. 2. & c. 8. col. pen. Quarta est potestas instituendi ministros, distribuendi beneficia, & dignitates ecclesiasticas. Quæ quicquid dicat Occam, data fuisse videntur, secundum Communem per illa verba: *Pasce oues meas.* Iohan. ultimo. Nam ad officium pascendi non solum spectat, audire confessiones, & ministrare sacramentum poenitentiae: sed etiam instituire alios super determinatas regiones; & populos ad eos pascendos, & erudiendos in necessariis ad salutem. Quinta potestas est, apostolatus, seu prædicandi, quam contulit apostolis Christus Matthæi, & Marci capitulis ultimis, in illis verbis. *Ite prædicate euangelium omni creaturæ.* Sexta potestas, quæ oritur ex supradictis est, potestas accipiendi, & etiam exigendi a subditis temporalia victui, & vestitui necessaria, de qua Paulus. 1. ad Corinth. 9. quam instituit Christus, cum dixit: *Dignus est operarius mercede sua.* Lucæ. 10. secundum eos, quos sequitur Iacobus. Quamuis nobis potius videatur hæc potestas a lege naturæ descendere, quam a Christi noua institutione. Illa enim lex: *Dignus est mercenarius mercede sua,* legis naturæ corollarium est, ut latius in cap. 1. & c. secundum. de præben. scripsimus. Quamuis verum sit, hanc potestatem præcedentibus accessoriam esse, & ita dici posse a Christo accessorie saltem institutam.

Quibus addo primo, has omnes potestates reduci posse ad duas, scilicet ad potestatem ordinis, & iurisdictionis, quicquid Iacobus Almaynus & prædicti doceant. Nam prima est potestas ordinis, & alia. 4. omnes, pertinet ad potestatem iurisdictionis, aut contentiosæ, aut voluntariæ, aut fori exterioris, aut interioris, vt colligere est ex c. Nouit. cum ei annotaris. de offic. legat. & c. Omnis de poenit. & remiss. & aliis multis locis. Potestas vero accipiendi, & exigendi victui necessaria, non videtur potestas ecclesiastica principaliter, sed accessorie tantum: Quia non est principaliter noue a Christo instituta: Sed descendens a lege naturæ, quæ dicitur mercenarium dignum esse mercede sua vt prædiximus. Deinde addo exactiorem videri diuisionem Iohan. Gersonensis diuidentis potestatem ecclesiasticam,

vbi supra in duas tantum species ordinis, scilicet & iurisdictionis. Nos tamen hic de sola potestate ecclesiastica iurisdictionis fori exterioris & contentiosi tantum agemus, imitantes in hoc omnes præcessores nostros.

Postremo addo omnes, & singulas quinque potestates ecclesiasticas prædictas priores contineri sub diffinitione in præcedenti corollario data: imò & sextam accessorie, sicut, & accessorie est potestas ecclesiastica.

XI X. Caute positum esse in diffinitione potestatis ecclesiasticæ verbum, instituta, loco illorum uerborum, collata Apostolis, &c. positorum per Io. Gerson, vbi supra. Tum, quia lōge aliud est instituire aliquam potestatem, & illam conferre, ac tradere alicui, vt docte docebat Durandus de iurisd. ecclesiast. col. 2. & 3. & Herneus de potesta. Pap. col. 3. Tum ne me oporteret diffinire, cui principalius illa fuerit a Christo collata, an ecclesiæ toti: an vero ipsi Petro. Quod non est consilium facere in præsentia propter illam maximam discordiam Romanorum, & Parisiensium. Illi enim tenent Petro & successoribus datam esse hanc potestatem, atque ideo Papam concilio esse superiorem, Hii vero, quibus Gerson adhæret, contempnam datam esse toti ecclesiæ, licet exercendam per vnum: atque ideo in aliquot saltem casibus concilium esse supra Patra. Quarum illa, scilicet Romanorum videtur placuisse Tho. 2. Sec. quæst. 11. arti. 2. & 3. & quæst. 1. arti. ultimo. & in 4. distinct. 19. quæst. 1. Thomæ a Vio in eisdem, articulis, & in lib. de autho. & potest. Papæ. cap. 3. & in apologia. 2. parte. cap. 1. & in 2. parte. cap. 9. vbi alius omnibus, & profundius hoc demonstrare conatur: Altera vero placuit Panor. qui pro parisienfibus est in cap. Significasti. de electi. & in tractatu super concilio Basil. quem frequentius nostri sequuntur, vt tradit Dec. consil. 15. Quam mordicus tuetur Iac. Almay. e Sorbona Theologus, qui respondit Thomæ a Vio libello iusto. Et Iohān. Maior, qui in cap. 16. super Math. idem facit aiens, Romæ nemini permitti tenere Parisiensium & Panor. sententiam, nec rursus Academiam illam Parisien. excelsam pati, vt contraria opinio. ut probabilis asseratur in ea, quorū vtriusq; videtur replicasse prædictus Tho. a Vio in dicta apologia.

XX. Quod

XX. Quod potestas laica recte diffinitur, esse, potestas naturaliter a Deo immediate data mortalium communitati ad se, se gubernandum in rebus naturalibus, vt bene beateq; viuant secundum rationem naturalem. Quæ diffinitio conuenit menti prædictorum: & Thomæ in lib. 1. de reg. princip. cap. 14. Et videtur bona. Quia in ea ponitur verb. potestas, pro genere: Reliqua vero, pro differentia, qua laica potestas differt ab ecclesiastica, vt ex declaratione diffinitionis potestatis ecclesiasticæ supra posita patet. Et probatur primo, per omnia fere argumenta pro notabili nostro supra formata. Secundo probatur, quod altissimus humilia respiciens homini condito iussit multiplicationem, Genes. 1. & 2. Et per consequentem voluit esse hominum congregationem. At qui vult aliquid, creditur etiam velle illa, sine quibus id esse nequit cap. Præterea, de officio delegat. 4. 2. ff. de iuris. omnium. iudi. & alia citata in ultimo arg. contra notabile supra formato: Et nulla communitas, sine potestate gubernandi, præcipiendi, leges instituendi, & iudicandi, regi potest, saltem bene, iuxta illud: Vbi non est gubernator, dissipabitur populus. Prouerbio. 14. & tex. mihi singularissimum in cap. fin. 89. dist. in principio & Paulopost ibi: Neque enim uniuersitas alia potest ratione constare: quam si eiusmodi magnus eam differentia ordo seruaret. Ergo a principio per quandam saltem consequentem concessit Deus humano generi eam, de qua loquimur, iudicandi, & gubernandi, potestatem. Tertio probatur eo, quod Deus fecit hominem animal rationale politicum, secundum Arist. & Thom. 1. Politic. & Thom. lib. 1. cap. 2. & 4. de regim. princip. & facit. cap. Monachi. de statu mona. ibi: Vt soli. & c. et. l. Ex hoc iure. ff. de iustit. & iur. At hominum societas, sine tali potestate conseruari. & augeri non poterat. Quarto facit, quod potestas, se, uitam, corpusque tuendi cum moderamine inculpatæ tutelæ a Deo naturaliter, & immediate data est homini singulari, teste Cicerone offic. 1. & l. Vt vim. ff. de iustit. & iure. An autem eodem modo, licet non eodem tempore hæc dux immediate potestates fuerint a Deo datæ dicitur in corol. 49. Olim. de restit. spolia, cap. Delicto. de sententia excommuni. lib. 6. Ergo pari ratione potestas necessaria ad societatem hominum conser-

conseruandam data est ei naturaliter & immediate. Quinto, quod modo aliquo data est mortalibus hæc iurisdictio, quæ usque ad occidendos homines protenditur cap. Non solum. cap. Non est crudelis. cum multis præcedentibus & sequentibus. 23. quæst. 5. Et non legitur, nec potest assignari alius, quam prædictus, ut aiunt Innoc. & post eum Hostiens. & Ioh. And. in cap. Quod super his. de vot. Ergo ista est vera laicæ potestatis origo.

Confirmantur hæc omnia, per illud Aristotelis. 3. de anima:
 87 † Natura non deest in necessariis: nec abundat in superfluis. Itaque vt dixit Iohan. Paris. ordinis Dominicani. cap. 5. col. 3. vbi supra, Potestas laica prædicta immediate a Deo est, sic: scilicet: quod Deus indidit hominibus rationem naturalem: per quam concluditur esse debita in hominibus talis potestas propter bonum regimen eorum, vt ait Durandus vbi supra. q. 1. sub finem, Quod ipsum etiam Herneus, Iohan. Gers. & Iacobus tradunt.

89 XXI. Potestatem ecclesiasticam, † & laicam differre a se mutuo penes causam materiale, formalem, & finalem, & quodammodo penes efficientem quidem. Quia, vt ex diffinitionibus earum, datis in duobus corollariis proximis apparet: Potestas laica data fuit humano generi a Deo puro nondum homine facto ab exordio mundi; Potestas vero ecclesiastica a Deo facta homine. Penes materiale vero. Quia laica directo data est ad gubernandum naturalia; Ecclesiastica vero directe ad regendum supernaturalia. Penes autem finalem. Quia ecclesiasticæ finis est status supernaturalis in hoc seculo per gratiam: in altero per gloriam æternam; Finis autem laicæ status naturalis; vita nempe bona, & beata, hoc est virtuosa, quam faciunt virtutes morales duce naturali ratione, sine gratia gratum faciente, quasibiles. Penes autem formalem. Quia ecclesiastica principaliter dirigit, secundum legem supernaturalem, euangelicam videlicet regulam. Laica vero secundum legem & rationem naturalem.

90 XXII. Antiquiorem esse potestatem laicam, † quam ecclesiasticam, saltem eam, qua post Christum regitur ecclesia Christiana. Si quidem illa naturaliter ab exordio ciuitatum cœpit,

vt cla-

vt clare monstrat Tho. in li. 1. cap. 4. de regi. princ. Et clarius ostenditur eo, quod quæ naturali ter dantur ab exordio eorum, quibus dantur, competunt. 5. distinc in princip. Et tradit Ioh. Parisien. de potestate Regia & Papal. cap. 5. Hæc autem, scilicet ecclesiastica supernaturaliter cœpit a Christo nato, imo & passo. Nempè a tempore, quo dixit Petro: Pascite oues meas, relatum Ioh. 20. & in, cap. Solitæ de maior, vt colligitur etiam ex eod. secundum vnâ opinionem: Vel ab eo tempore, quo Matthæi. c. 18. dixit: Dic ecclesiæ &c. secundum alteram vt sentit Thom. de regi princip. cap. 10. vel a tempore quo dominus dixit illa verba: Tibi dabo. &c. Matthæi. 16. vt tangam in corol. 5. Itaque laica præit ecclesiasticam ætate ac tempore: Et e contrario ecclesiastica laicam dignitate, ac excelentia.

XXIII. Verum esse id, quod gl. 2. cap. Cum contingat. de iureiur. circa medium sentit, & est receptum a Calderi. & Panor, in proæmio Gregorii. & profunde a Thoma in lib. 1. de regi. princ. cap. 14. † scilicet, alium esse legum secularium finem: & alium legum canonicarum. Idq; noua illa ratione probari, quod leges seculares producuntur, & manant a potestate laica, & naturali: Leges vero canonicæ ab ecclesiastica, & supernaturali cap. 1. &c. Translato. de constitut. iuncta. l. Omnes populi. ff. de iusti. & iure, & l. final. C. de legib. cum ei annotatis. Cum igitur potestatis ecclesiasticæ finis sit vita æterna supernaturalis, illa erit & finis legum ab ipsa manantium. Cum item finis potestatis laicæ sit vita bona, beata, & quæta temporalis mortalium: illa erit & finis legum ab ipsa emanantium. Siquidem effectus esse non potest altior sua causa. c. 1. §. Hoc autem. qui feud. dar. poss. in vsu. feud. &c. Licet ex quadam. de testi. & tradit Bal. in. l. 1. ff. de Senator. Quod & prædictos auctores, nescio an meminisset & perpendisset satis Fortunius noster vir aloqui eruditissimus in principi. lib. de vltimo fine vtriusque iuris: dum contra omnes eundem vtriusque iuris finem esse contendebat. Quod define immediato, & 51 principali non videretur propter prædicta concedendi: † Quamquam de mediato & minus principali concedi possit neq; denegant glo. & prædicti.

XXIII Potestatem ecclesiasticā, quam Papa & ecclesia sub
 92 euangelio habent, nunquam ante Christi sanctorum sancti ad
 uentum fuisse in illa. Quoniā primo ab ipso nouē fuit inducta
 illa, vt predictum est: & effectus nequit præcedere suas causas,
 cap. Dixit Sara. 32. q. 4. ibi: poena criminis ex tempore legis
 est, quæ crimen inhibuerat. Facit. cap. 2. & fin. de constit. Vñ
 de septem sacramenta nouæ legis ideo dicimus post Christi ad
 uentum cœpisse, nec antea fuisse. Quia Christus illa instituit,
 iuxta frequentiore sententiam doctorum in. 4. dist. 1. * rela
 tam a nobis in manuali confel. cap. 22. n. 1. Quam pro fide Ca
 tholica esse tenendā diffiniuit præfactū Concil. Trid. 67. can. 1.
 relatum ibidem a nobis. * Adeo, vt etiam matrimonium, qua
 parte est sacramentum, post Christum natum cœpit, iuxta ple
 93 rosque omnes in. 4. d. 26. † Deinde, quod id probat tex. sin
 gul. in cap. Ita dominus. 19. dist. & in cap. In nouo testamen
 to. 2. dist. ibi: post Christum dominum a Petro cœpit sacerdo
 talis ordo. Postremo, quod hoc corollarium præsupponit
 Aquinas de regim. lib. 1. cap. 14. Hoc Iohan. Par. Durandus.
 Herneus. & Tho. a Vio de author. Papæ, cap. 1. & in apologia.
 1. parte cap. 1. & 2. part. cap. 9. Hoc Iohan. Gerson. Iohan. ma
 ior. Iacobus. & Communis. Inter enim prædictos, & plerosque
 alios omnes patres conuenit, potestatem hanc, qua post Chri
 stum regitur ecclesia, a Christo fuisse noue inductam.

94 XXV. Ecclesiasticam † potestatem, & laicam natas & pro
 gressas, aut saltem exhibitas mortalibus contrario modo. Ec
 clesiastica enim supernaturalis, supernaturali modo Incipiens
 tota simul, & perfecta prodiit in Papa, & ab eo progrediens
 per media, patriarchas, scilicet primates. & archiepiscopos, &
 episcopos, descendit ad infima, nempe alios prælatos inferio
 res, iuxta Leonem in. d. cap. Ita dominus. 19. d. & Anacletum
 in. d. cap. In nouo 21. d. Laica vero, quia naturalis est, natura
 li modo ab imperfecto, & minimo incipiens prodisse dici po
 test in domo, & pago, per ea quæ in fine huius corollarii dico,
 & paulatim crescens per media, scilicet oppida, & ciuitates, af
 cendisse ad summa, & perfecta, scilicet regnum multarum ciui
 ratum, & Imperium multorum regnorum. Idque illa considera
 tione probatur, quod orbe condito primum fuit una sola do
 mus

mus deinde aliæ seiunctæ: Et quia homo est animal sociale, nec potest omnia vitæ necessaria sibi cum solis domesticis parare, ex multis domibus coniunctis, coactus fuit pagus ad aptius couiendum: postea ex multis pagis, coacta ciuitas, ad bene ac per se sufficienter conuiendum: Quæ postea dicta sunt regna singulorum ciuitatum, quando sibi reges fecerunt, qui eas, & ciues regerent: Creuerunt autem, cum ex his paruis regnis constituta sunt magna multarum ciuitatum, & cum ex multis magnis conflatum est Imperium. Dum autem vna ciuitas tantum, vel multæ seiunctæ fuerunt, singulæ in singularum homines, hanc ditionem & iurisdictionem habebant, donec electione, vel alia via concessa fuit, vel acquisita: illa vni personæ singulari. Quæ omnia colliguntur non ex vno loco, sed multis in vnum collatis, videlicet Aristot. & Tho. 1. 3. & 4. Politi. ex Cicerone in proœ. Rhetor. veter. ex Innocen. qui illa sua sapientia altiloqua loquutus fuit alta in cap. Quod super his de voto, quem ad verbum sequitur ibi Hostien. & Io. Andr. quorum dicta transcripsit Anto. 3. parte tit. 3. c. 2. col. 5. Ex Thom. item de regim. princj. lib. 7. cap. 14. & lib. 3. cap. 5. Ex Io. Pari. Durando, Gersô, & Iacob, qui nihil horum alle-

95 gant. Pro qua consideratione, & rerum successione t pondero nouissime legē in hoc singularissimam, Ex hoc iure. ff. de iustit. & iur. vbi ordine retrogrado prædictorum progressus memorantur: Habet enim lex: Ex hoc iure, scilicet naturali inducta sunt bella, discretæ gentes, condita regna, agris termini positi, ædificia collata. Certum est enim ante bella fuisse gentes, quæ bella facerent, & antequam gentes essent condita aliqua regna. Quia, vt tradit Aristotel. 1. Politi. quælibet ciuitas cœpit habere suum regem: Eum enim regem vocamus, cui summa regiminis comissa est in rebus humanis, secundum Thom. d. cap. 14. Et ante condita regna fuerunt collata ædificia in vnum multa, & factæ domus singulæ. Faciunt cap. 1. 2. & 4. Geneseos ad iuncto. s. Final. 6. distin. & iunctis. 8. & 9. capitulis eiusdem Geneseos, vbi narratur Noam sententiam grauem tulisse aduersus filium suum Chanaam: Per quod & c. 14. Geneseos, quatenus habet, Abrahamo fuisse in sua domo. 318. uernaculos expeditos: defendi forte pos-

set id, quod supra in princip. huius corollarii significo: scilicet etiam in domo ampla, quæ nulli ciuitati, neq; regi subesser, inueniri potuisse regiam potestatem. Quoniam cum Communis, hanc potestatem cuilibet ciuitati tribuat, & domus illa Abrahami instar esset ciuitatis, egeretque non solum potestate patrisfamilias, quatenus erat domus: sed etiam potestate publica, quatenus erat vna communitas: merito facile videri posset fuisse illi hæc potestas. Quauis non sim nescius Aristol. 2. Politi. c. 1. contrarium sentire, dum carpit eos, qui putant domum magnam instar parvæ ciuitatis esse, & ciuitatem parvam instar domus magnæ: eos item, qui putant patrisfamilias, & regis eandem esse potestatem. Sed responderi forte posset, quod Noas & Abrahamus alia ratione dici potuerunt patresfamilias, & alia reges.

XXVI. Potestatem prædictam ecclesiasticam principaliter, & directe sola supernaturalia, & spiritualia respicere: Temporalia vero non, nisi per consequentiam & accessorie. Et ita toties & tantum hanc potestatem ad temporalia extendi, quoties, & quantum Euangelii, & aliorum supernaturalium & spiritualium conseruandorum, vel consequendorum, aut non impediendorum ratio id exigit. Huius corollarii prior pars probatur illis 14. argumentis pro notabili nostro supra formatis. Posterior vero monstratur primo aliis
 97 17. contra illud ab initio adductis. 11° quod, & quæ ad aliquem finem sunt instituta, secundum ea, quæ ille exigit, ordinantur, extenduntur, & contrahuntur cap. Prodest. 23. q. 5. Quod in hoc allegauit Archidiano, in cap. Si peccauerit. 2. q. 1. docet Bart. in. l. Ambitiosa. nu. 17. 18. & 19. ff. de decret. ab ordin. facien. Nam & iuxta finem, & rationem legis extenditur illa, uel limitatur. l. Adigere. s. Quauis. ff. de iure patron. cap. Meminimus. iuncto. cap. Suggestum de appellat: cum his, quæ late congerit Felin. in cap. Tua. de iureiur. & subtiliter Dec. in cap. Secundo requiris. de appellat. At potestas hæc supernaturalis, de qua loquimur ecclesiastica instituta, est ad regenda supernaturalia, & ad dirigendos mortales in vltimum finem, qui est vita æterna, vt patet ex diffinitione in corol. 17. præmissa: Ergo tan-

gō tantum se ad temporalia extendet, quantū ratio supernaturalium exigit, & non ultra. Tertio probatur hoc per varia Thomæ dicta, quæ secundum hæc intelligi possent. Ait enim in lib. 1. de regim. princip. cap. 14. Sacerdotio regali Papæ omnes Christianos, & eorum reges subditos esse. Nam sentit eatenus subditos, quatenus illa supernaturalia postulant. Hoc idem sentit lib. 3. cap. 10. cum ait, Potestatem Papæ transcendere omne dominium, præsupposito quod, sicut Christus intendit, pro utilitate gregis agatur: Sic item intelligendum, quod paulo ante in eod. cap. dicebat, Potestatem hanc Romani pontificis non esse referendam quoad spiritualia tantum: Quia quod corporale est & temporale, ex spirituali perpetuo dependet. Sicut operatio corporis ex virtute animæ, & potestate, sic etiam id, quod clarius explicat vir ille eruditione, ac pietate cum primis suspiciendus lib. 3. c. 12. dum per principium Malachiæ concludit, Christi dominium ordinari ad salutem animæ, & spiritualia bona, licet & temporalibus non excludatur eo modo, quo ad spiritualia ordinantur. Expende quæso illa verba: eo modo quo ad spiritualia ordinantur. Nam illo, & non alio modo suprema hæc Papæ, patriæ patris potestas extenditur ad illa. Huc tendit, quod ait eod. lib. cap. 15. Quamuis enim Christus temporaliter esset dominus orbis: directe tamen ad vitam spiritua- lem, hunc suum ordinavit principatum, iuxta illud Ioh. Ego veni, ut vitam habeant, & abundantius habeant. Huc pertinet id, quod ait in cap. 13. sub finem; scilicet Christum non delegasse suam omnem potestatem Petro. Vnde par est credere, illam illi commississe totam & solam, quæ necessaria erat ad finem supernaturalem consequendum toti ecclesiæ, ac partibus eius. Huc pertinet illud eiusdem. 2. Sec. quæst. 40. ar. 2. Omnis persona, vel ars, vel virtus, ad quam pertinet finis, habet disponere de his, quæ sunt ad finem. Bella autem carnalia in populo fideli sunt referenda ad spirituale bonum diuinum, cui clerici depurantur. Et ideo ad clericos pertinet disponere, & inducere alios ad bellandum bella iusta. Ad hæc restringendū est illud eiusdem in fine. 2. Sententiarū. s. spirituali potestati secularē coniungi in Papa, qui vtriusq; pote-

fratis apicem tenet, scilicet spiritualis, & secularis, hoc illo disponente, qui est rex & sacerdos secundum ordinem Melchisedech, & dominus dominantium, cuius potestas non auferetur, & regnum eius non corrumpetur. Nolim tamen contendere cum eo, qui contenderit Thomam diuersæ opinionis fuisse, & magis inclinasse in Communem, quam nostram.

- 98 XXVII. Errare + Marsylium a Padua, qui in suo pacis defensorio, omnem coercionem & iurisdictionem aufert ecclesiæ. Quod etiam prædictus Iacob. damnabat in. d. libel. cap. 2. col. 3. Tum, quia iurisdictione, quæ coercionem non habet, frustranea est cap. Ex literis. de offic. deleg. Tum, quia nisi iurisdictionem, & coercionem haberet, parum potens esset ad inducendum finem, quem sponsus ipsius Christus Opt. Max. præ-tendit, arg. cap. 1. 2. & 3. 24. quæst. 6.
- 99 XXVIII. Colligitur ratio, quare Papa deponere potest reges adeo negligentes in regendis regnis suis, ut ob id populus Dei subditus illis, retrahatur a consequenda uita æterna, dum delicta ipsius non castigantur: boni scandalizantur, siue offenduntur, unicuique suum ius non redditur: est enim illa, quod talis depositio est necessaria in eo regno ad tollenda impedimenta vitæ æternæ consequendæ, quo sensu simili, & germano accipi potest illud .c. Alius. 15. quæst. 6. + Colligitur item ratio, quare Papa, si cum autoritate ipsius populus audet deponere regem, potius debet deponentibus consentire, quam deponere. Quod glo. solemniter in. d. cap. Alius. sensit. Quia tunc
- 100 101 nō est necessaria depositio: Sed consensus in depositione + iuxta eorum opinionem, qui putant regna non esse inducta propter reges: sed reges propter regna. Et ideo regna esse regibus suis potiora: imo & superiora casibus illis, quibus reges potestate sibi concessa abuterentur; ad eorum destructionem, uel ad finem contrarium illius, ad quem regna illa ipsis regibus cōcesserunt, uel cōcedere debuerunt. Quod tamen breuitatis gratia aliter nec probo, nec extendo latius. Tamen si satis memini Iacobum Almay. dicere in. c. 15. col. 11. de suprema potest. eccles. & latius in uesperis, Regnum non esse regis: sed communitalis, & ipsam regiam potestatem iure naturali esse ipsius communitalis, & noui regis: ob idque non posse communitatem ab se peni-

- se penitus illam abdicare. Neque oblitus fuerim foelicis illius diei, quo id in longe frequentissimo studioforum, & eruditorum conuentu, non sine magno applausu defendimus Salmanticæ in illis præaltis conclusionibus, quas super. c. Quæ in ecclesiarum. de constit. Anno 1528. defendimus primas omnium, quas cathedralii defendere ibi cœperunt ex instituto illustris-
- 102 sinit D. D. Petri Pacheci, tunc visitatoris, & reformatoris illius Academię vigilantissimi: nunc autem episcopi Mentisæ siue Gienens. & Cardi. sacros. R. eccl. Illustrissimi. In quas tela, quæ si schiticis calibum durata caminis, non tamen lernæo infecta
- 103 veneno torserunt illustrissimus. D. D. Franciscus a Mendoca & Bobadilla, Græce, ac Latine calentrissimus, & iuris diuini, ac humani valde peritus, tunc illius Academiæ præfectura, quam magisterium scholarum vocant, illustris: nunc autem episcopatu Caurenfi, & Sacrosanct. Ro. eccles. cardinalitia dignitate lon-
- 104 ge Illustris. † Et D. D. Didacus ab Alba tunc cathedralis iuris pontificii doctissimus: post autem episcopus Asturcensis: nunc vero, vt audio, translatus in Abulensem, valde illustris. Mode-
- 105 stissimus item † Mendesi de Saa in hac inclyta Conimbrica nobilissima familia ortus, tunc insignis collegii Archiepiscopi Toletani collega perdoctus: nunc vero senatoria dignitate clarissimus, cum aliquot aliis, fautore ac Mecœnate, D. D. Francisco a Nauarra regia stirpe illustrissimo, tunc Roncesualis rerum ibi cum humanitus, tum diuinitus gestarum gloria inclytæ præfecto in signi: nunc autem episcopo Pacensi, longe reuerendissimo, ac iuris diuini, & humani apprime docto: animi vero candore, ac omnium virtutum conuentu cum paucis principe. Qui anno .1562. Mense Aprilij migravit ad Dominum Valentinus Archibresul. longe desideratissimus.
- 106 XXIX. Infertur ratio, † quare potest & permittitur Papæ dare coadiutores Regibus, aut certe consentire, & auctoritatem impertiri regnis id cupi. & citra consensum Christi vicarii, forte non audentibus, iuxta cap. Grandj. de supp. negli. prælar. lib. 6. Qui tamen non permittitur id facere cum vno subdito laico regum, qui prodigeret, fureret, vel esset minor annis, non præcedente saltem negligentia secularis iudicis. Est enim ratio, quia illud est necessarium ad vitam bonam, & uirtuosam, se

cundum rationem naturalem, quæ rursus necessaria est ad supernaturalem: Hoc autem non item.

- 107 XXX. Ratio vera & noua, quare statutum fuit, vt Imperatore mortuo Imperium regatur a Papa. cap. Licet ex suscepto. de for. compet. cum alii principatus, & alia regna eorum principibus, & regibus mortuis non regantur ab eo, est enim illa, quod Imperator non relinquit aliquem successorem: qui populos sibi subiectos regat: & periculum est ne rectore subtracto populus labatur in vitia, & scandaia, quibus a vita æterna elongetur. Alii uero reges & principes, successores, vel superiores, qui id supplere possunt relinquunt. Et ita non poscit idem in illis ratio consequendæ, vel non impediendæ vitæ æternæ; quod in Imperio.
- 108 XXXI. Ratio uera quare, Fredericum Imperatorē potuit deponere Inno. 4. iuxta. c. Ad Apostolicæ. de re iudi. lib. 6. est enim illa, quod multa crimina spiritualia admisit: periuria videlicet, sacrilegia, & hæresim, quibus clerum Neapolitanum afflixit: quæq; directo tangebant supernaturalia, violabantque ea, quæ directo fuere commissa Petro, qualia si comisset alius etiam alii regi subditus, potuisset iure ab illo deponi, & castigari, arg. c. Cum sit. & ei annotatorum, de for. compet.
- 109 XXXII. Pontificem Romanum eundemq; summum, & aliquot maxima statuere posse inter laicos etiam in temporalibus: aliquot minima non posse. Statuit Papa, & quicumq; occideret, vel occidi mandaret aliquem Christianum per assassinos hæc, & illa grauissima patiatur, vt legitur in. c. 1. de homi. lib. 6. Et tamē non permitteretur statuere, regulariter saltem, vt hac, uel illa poena castigetur fur, uel alius, qui committeret contra soias naturæ leges in terris sibi non subiectis quoad temporalia.
- 110 Nec obstat regula Cui licet plus, licet utique quod est minus. Quia illi regulæ non est locus, nisi cum maior; uel saltem æqua ratio inuenitur in minori, quā in maiori, ut sentit glo. recepta regulæ eiusdem, & exprimit glo. c. 1. de torneamentis. At oprobrium Christianorum, & grauissimum animarum eorum, qui subito occidebantur, periculum (quæ sunt impedimenta uitæ æternæ supernaturalis) effecerunt, vt potestas, & iurisdictio Papæ extenderetur ad illam grauissimam prouisionem. d. cap. 1.

cap. i. de homicid. lib. 6. Quæ ratio cessat in alio minore casu.
 XXXIII. Verum esse sextum notabile infra tractandum. S.
 Summum eundemque Rom. Pontificem posse quemlibet
 etiam laicum corripere, ratione cuiuscunque peccati mortifi-
 feri, siue illud committatur cõtra leges supernaturales, siue com-
 mittatur circa contractus, siue circa alia prohibita. vt latius in
 eo declarabitur.

- 112 XXXIII. Etiam lege naturali, & t omni lege ciuili & gen-
 tium, humana seclusa, quamlibet ciuitatem iurisdictionem, &
 potestatem habere super singulos illius ciuitatis. Quod vltra
 prædicta probat primo illa irrefragabilis ratio. scilicet. quod
 præceptum de nõ occidendo homine iuris naturalis diuini est,
 secundum omnes. cap. 4. Genes. Exodi. 20. & Mat. 26. sed a le-
 ge diuina nemo potest excipere casum aliquem, nisi Deus ipse:
 qui condidit illam legem. Quia illud vere est dispensare
 in. l. naturali, & diuina. Quod fieri nequit ab homine, iuxta
 glo. i. memorabilem in summa. d. 5. & communem sententiã in
 lib. 3. sententiarum. d. 37. & Tho. 1. Sec. q. 100. arti. 8. ad. 3. &
 Inno. communiter receptum in cap. Quæ in ecclesiarum. de
 113 constitutio. Ergo si qua est lex, quæ in aliquo casu permittit
 occidere hominem, oportet illam legem esse diuinam, siue
 naturalem, siue aliam ex tempore datam. At hæc de qua
 loquimur, ditio, & potestas extendit se vsq; ad hominis oc-
 cisionem inclusiue cap. Non solum, & c. Non est 23. q. 5. cap.
 1. de homici. lib. 6. ita, vt cum necesse est pro quieto statu con-
 gregationis, siue communitatis tollere aliquem e vita, id fie-
 ri potest mediante ista potestate publica: Ergo qui instituit il-
 lam, per quam id cuilibet communitati, licet, Deus est, & nõ
 purus homo: sed Deus fecit illam legem ante legem gratiæ, &
 scripturæ Mosaycæ iam inde ab exordio communitatis & con-
 gregationis hominum. Ergo propositum.

- 114 Secundo facit t pro hac illatione illud singulare dictum
 Bald. tit. de allodiis, scilicet: Quod quando populi non habent
 lumen, & suffragium Imperatoris, oportet, quod ipsi sibi ip-
 sis sint lumen: Et qui non habet ducem ipse est sibi met dux.
 Et ita licet aliqua gens non habeat, ducem, neque regem, per
 humanam prouisionem, nihilominus habet a natura naturan-
 te, quæ

te, quæ est Deus; potestatem se ducendi, & regendi, & illuminandi. Per quæ verba clare sensit vir doctus, quod si quæ gentes reperirentur in vnum congregatæ, illæ seclufa omni dispositione humana haberent ab ipso Deo immediate potestatem regendi se, & faciendi ea, sine quibus non possent bene viuere in communitate: quæ potestas est hæc, de qua loquimur iurisdictionis laicæ. Facit item id, quod Bal. ait ibidem, scilicet. Legem Imperialem non posse tollere providentias naturales. Facit & illud singularissimum eiusdem Bald. in cap. 1. col. 2. secundæ lectionis supra eod. scilicet: si non est spes, quod superior defendat ciuitatem, vel non est in apparatu id faciendi, potest se ciuitas subdere alteri, & etiam per consecutionem accipere vnum regem; cui se subdant: & hoc conceditur iure naturali: Vnde (inquit) hodie multa regna sunt exempta ab Imperio. Quod videtur sensisse glo. noue in hoc mihi expensa & singularis cap. Adrianus. 2. 63. distinct. quatenus habet; reges Hispaniæ a faucibus hostium eam eruisse. Quæ etiam sentit non fuisse illos subiectos Imperio, vt dicam in coroll. 65.

116 XXXV. Reges, † & regna Hispaniæ iuste se potuisse ab Imperio Romano eximere, etiam si aliquando illi subiecta fuissent. Quod ipse non facile admitterem, vt dicam in coroll. 64. & 65. Illationis autem huius veritas colligitur ex proxime dictis, & ex addendis coroll. sequen. & adiunctis annalibus Hispaniæ. quibus probatur, eam subactam fuisse armis saracenorum, a quorum tyrannide non Imperatorum virtute, & auxilio: sed diuina, & sua propria sese Hispani in libertatem asseruerunt: Et duæ primæ gentes, quæ id facere cœperunt, nempe † Nauarri, & Legionenses suos sibi reges constituerunt vnde alii omnes Hispaniæ propagati, idemque exemplum secuti mira fortitudine, parique prudentia, & rei militaris peritia omnia regna huius orbis Hispani e manibus Saracenorum eripuerunt: In qua re Lusitani vltimi situ, non vno respectu fuere primi. Nauarri quidem autoritate ad id summi pontificis accedente, ac formam vngendi præscribente, Enecum, non a Vegorra, quæ Galliæ regio est, vt Raphael Volaterranus deceptus ab aliis scribit: sed a Vigura, quæ domus Nauaræ anti-

qua est. Legionenses vero, Pelagium. Et ita, iuxta prædicta
 elogia Baldi, fundata per superiora, quam optime eximere se
 se potuerunt ab Imperio, non obstantibus illis, quæ supra mo-
 dum torserunt Feli. & citatos ab eo in cap. Cum nobis. col. 5.
 de præscriptio. Licet enim contra legem diuinam supernatura-
 liter, a Christo datam sit, aliquem Christianum eximi
 omnino ab ecclesiastica iurisdictione, quæ penes Papam
 est: contra nullam tamen legem diuinam, nec naturaliter,
 nec supernaturaliter datam est, vt vnus aut alter, & mul-
 ti, ac plurimi reges exempti sint ab Imperio Romano, vel
 alio temporali, & ab omni alia potestate laica. Tum ob coro-
 118 larium præcedens. Tum, quia † ante Christum plurimi fue-
 re, qui neque suberant, neque subesse tenebantur alicui pote-
 stati seculari: Nec postea est instituta a Christo ulla potestas
 laica omnia complectens. Tum, quia ante illum natum non
 suberant oēs etiam uni sacerdoti: vt in coroll. 61. Iarius dicam.
 Et licet hodie vni sacerdotali potestati oporteat subesse: quia
 instituta est noua potestas sacerdotalis, quæ omnes compre-
 hendat: Non tamen oportet subesse vni Regi, vt in coroll. 62.
 & 63. demonstro. Quia nullam talem potestatem laicam re-
 galem quoad omnes instituit ipse, neque vllam talem vlli com-
 misit, vt colligitur ex corol. 21. et 22. & aliis.

119 XXXVI. Nullam † communitatem posse abdicare se ita pe-
 nitus ab hac iurisdictione sibi naturali lege indita: ut nullo ca-
 su eam resumere possit. Primo, quia nulla singularis persona po-
 test renunciare potestati se defendendi, secundum gl. sing. l.
 Pactum inter heredem. ff. de pact. quæ satis probatur per. l. Nō
 tantum. ff. de appellat. & c. Contingit. 2. de lenten. excommu-
 ni. Ergo a fortiori nulla communitas publica poterit ita renun-
 ciare prædictæ iurisdictioni datæ lege naturæ ad sui defensionē
 publicam: Quandoquidem utraque est concessa lege natura-
 li: & magis necessaria, & utilis est defensio publica, quam pri-
 uata, arg. cap. Si diligenti, de foro compe. adiuncta. l. Si quis
 in conscribendo. C. de pactis. Deinde, quod. l. fin. ff. de constit.
 princi. & s. Sed quod princi. Insti. de iure natural. gen. & ciuil.
 habent: Populum Roma. concessisse iurisdictionem Imperato-
 120 ri, & non in eum transtulisse: † Quam differentiam vigilan-
 tissimus

tissimus Accursius sensit in. l. Non ambigitur. ff. de legi. Postremo, quod Baldus citatus in. 32. coroll. dicebat in tit. de alodiis agens de hac potestate, non posse Imperiali lege tolli providentias naturales. Non obstat, quod multi populi videntur carere omnino iurisdictione, vt notatur in. d. l. Omnes populi, & in cap. Cum omnes. de constitu. Quia non carent omnino iurisdictione: sed eius vsu. Habent enim illam, saltem in habitu, licet careant actu. Et ideo quoties incideret casus, in quo populorum gubernationi non pro uideretur, per eos, quibus electione, hereditate, vel alias concessus est vsus iurisdictionis, poterunt ipsi ea vti, vt clare docuit Bald. in cap. r. supra eod. col. 2. secundæ lectionis: & in. d. titul. de alod. & clarius, his tamen non adductis, Jacob. Almaynus in lib. de auth. Pap.

121 XXXVII. Ratio vera & noua, t quare clericus non potest statuere quicquam contra superioris legem cap. Quod super his. de maior. populus autem sic, l. Omnes populi. ff. de iustit. & iure est enim illa, quod populus laicus, licet concesserit Imperatoribus aut regibus iurisdictionem, quæ sibi naturaliter competebar, & ita vsu eius, & exercitium: Retinuit tamen sibi habitum illius, & radicem: & ita facile potest præsumi, velle principem, vt quilibet populus statuat ea, quæ sibi conueniunt, modo ei non prohibeantur expresse. Clericus autem nullam penitus habet, nisi quam a superiore accipit: & quia ab illo non accipit facultatem statuendi contra legem ipsius, ideo non potest aliquatenus contra illam statuere.

XXXVIII. Vnde vsq; ad. LIII. soluntur arg: partis aduersæ.

Ad Infertur solutio primi argumenti, pro priore, ac communi opinionione superius per nos facti, scilicet hunc tex. in verb. intendimus, solum a contrario sensu significare, posse Papam, si vellet, miscere se his, quæ sunt iurisdictionis regis Francorum, & ideo nihil probare contra id, quod alio iure inueni-

122 tur statutum. Quoniam t argumentum a contrario sensu nullas vires habet eo casu, iuxta cap. Anobis. 2. de senten. excommunicationis & glo. cap. Significasti de foro compet. cum

multis

multis aliis; qua ibi adduximus. *Ad. XXXVIII.* Infertur solutio. 2. argumen. f. quod in casibus
 2. in eo relatis, & aliis, quos referunt in eo citati, potestas ec-
 123 clestiaſtica cognoscit inter laicos: † Aut quia ea, de quibus
 cognoscit sunt supernaturaliter instituta, vel reuelata, quales
 sunt articuli fidei, & qualia sacramenta: aut eis annexa, qua-
 lia sunt sacramentalia: Aut per legem diuinam supernaturaliter
 declarata, cum essent obscura sola lege naturali attenda, qualis
 est prohibitio vsurarum, aut inest eis aliquid supernaturaliter
 institutū, quales sunt personæ clericorū: Aut cognitio illa est
 necessaria, vt aliqui vitā consequantur æternam, vel aliqua su-
 pernaturalia, aut vt nō impediuntur ab illis consequendis, qua-
 lis est gubernatio Imperii, cum illud vacat, & datio curatoris
 alicuius regis, & similia: Aut ratione donationis, cōsuetudinis,
 priuilegii Imperialis, vel regalis. Non aut ideo, quod vlla pote-
 stas laica formaliter actu, vel habitu sit in ipso Rom. Pōtifi. qua-
 tenus est pontifex, licet multā, magnā & supremā habeat, qua-
 tenus est rex in eisterris, quas donatione Imperatorum ha-
 bet ecclesia Ro. nemini subiectas.

XXXX. Infertur solutio. 3. argumenti, † scilicet quod illud,
 maximū impedimentū supernaturalis beatitudinis consequen-
 dæ, & aliorū supernaturaliū in ecclesia Christiana exercendo-
 rum, quod oriebatur fidelibus ex infidelitate, & defectione gre-
 corum Imperatorū ab ecclesia Romana, & consensus eorum,
 qui suberant Imperio, fideliū, effecerunt, vt potestas predicta
 ecclesiastica extēderetur ad transferendū Imperiū, & ad ponē-
 das in illa trāslatione leges, per quas satis consultum esset ec-
 clesiæ Christianæ, & fidelium saluti æternæ: & supernaturalium
 exercitio: in quibus fuit illa, per quam constitutū fuit ad quos
 pertineret electio Imperatoris, & ad quem confirmatio, & ad
 quē cognitio vacante Imperio, & id genus alia. Non autē ideo,
 quod potestas Imperialis actu, vel habitu esset penes Rom.
 Ponti. ante quam translatio illa fieret.

Ad. 4. XLI. Infertur solutio. 4. argumenti. f. excellentiorem esse
 125 potestatem ecclesiasticam laica, sicut aurum excellentius
 est plumbo: non autem hanc illi inesse, sicut neque auro in-
 est plumbum. Et ecclesiasticam quidem comparari Soli, & lai-
 cam

cam Lunæ: Non ideo, quod laica suam vim accipiat ab ecclesiastica, sicut a Sole accipit Luna: Sed quia est minus perfecta, & longe inferior in se se, quam illa. XLII.

Ad 5. Infertur solutio. 5. argumenti, fundati in illis uerbis. 126 + cap. 1. 2 1. distin. Christus Petro æternæ vitæ clauigero iura terreni simul, & cælestis Imperii commisit. Nempe, quod sicut per uerbum, cælestis Imperii, non intelligitur paradus, & ecclesia triumphans: Ita per uerbum; terreni, non esse intelligendam potestatem laicam: Sed per regnum cæleste intelligendos esse bonos, & per terrenum malos. Vel per regnum cæleste eos, qui cælesti conuersationi deduntur, quales sunt personæ ecclesiasticæ: & per terrenum, eorum qui terrenis rebus curandis animum intendunt, quales sunt laici. Vel germanius, per uerbum, iura, intelligendam esse potestatem ecclesiasticam, siue spiritualem, & sensum esse, Petro data esse iura regni cælestis, & terreni, id est, potestatem spiritualem, tam super Imperatore, ac aliis omnibus laicis, quam super prælatis ecclesiæ, ac omnibus aliis clericis. Quæ potestas spiritualis extenditur etiam ad omnia temporalia, quatenus id est necessarium ad salutem mortalium spiritualem. Infertur etiam solutio, & intellectus mandati eiusdem Nicol. in illo. 5. argumento assumpti ex cap. Authoritatem. 15. q. 6. per quod mandabat quibusdam, ut spiritali simul, & temporali gladio malignos insequerentur. Intelligendum enim est illud, quod ait de materiali gladio, per inuocationem eius in adiutorium gladii spiritualis, iuxta cap. 1. & ei annotata, de offic. ordina. vel quia ex consuetudine, donatione, vel priuilegio Imperatorum, vel regum competeat ecclesiæ iurisdictio temporalis in eis terris, de quibus loquitur.

Ad XLIII. Infertur solutio. 6. argumenti + scilicet idem quidem 16. esse dicendum de aliis regibus, quod de Imperatore quantum 127 ad hoc: quod sicut aliorum regum potestas non est penes Papam ex diuina institutione: ita nec Imperatoris. Quauis super Imperio multa competant Papæ, per leges humanas in translatione Imperii de consensu populorum fidelium, in quos translata fuit potestas eligendi, iuxta ea, quæ habentur in. d. cap. Venerabilem. & Cle. Rhoma. de iurciur. & ea quæ dixi-

228 mus supra in coroll. 8. & 9. & 10. † Vnde colligi potest intellectus verus cap. Alius. 15. q. 6. & cap. Grandi. de suplenegli. li. 6. citatorum in arg. Intellectus item verus omnium illorum qua a Doctoribus, cum in arg. tum alibi citantur. Quæ sonant potestatem regum non agnoscentium superiorem, esse penes Papam. Intelligi enim debent esse penes Papam quantum ad hoc, quod potest iubere vsum eius, quatenus ratio consequendæ vitæ supernaturalis, gratiæ, aut gloriæ id exigit, & quod etiam ipsemet Papa eis negligentibus potest facere id, quod ipse poterat quoties, & quatenus ratio illa vitæ supernaturalis consequendæ id postulat.

Ad XLIII. Infertur, falsum esse illud dictum doctorum relatorum in. d. 6. argumen. scilicet nullos reges potuisse vsucapere, siue prescribere libertatem, vel alias sese eximere ab Imperio, nisi sese subdendo Papæ quoad temporalia. Quoniam nulla ratione, vel iure id efficaciter comprobatur, & per supradicta palam confutatur: & apertus est nouus modus, quo reges ab Imperio sese potuerunt eximere in cor. 22.

Ad XLV. Infertur solutio. 7. argumenti, † scilicet Imperatorem quidem suscipere infulas, & coronam a Ro. Ponti. Sed non ex diuina institutione, & ratione solius potestatis traditæ ei à Christo: Sed humana constitutione apposita in translatione Imperii, vt in. 38. illatio & solut. 2. arg tangebam.

Ad XLVI. Infertur solutio. 8. argumenti, scilicet † Christum quidem verum & vniuersalem monarcham fuisse etiam quo ad 8
120 temporalia: non tamen concessisse Petro totam potestatem suam, quam habebat, etiam quatenus homo erat omnium potentissimus. Quia non transtulit in eum, neque concessit ei vllam potestatem laicam directe respicientem naturalia, vt predictum est: Imo neque omnem ecclesiasticam etiam spiritualem. Non enim potestatem illam excellentiæ faciendi miracula, instituendi, sacramenta, & dandi sine sacramento effectum sacramenti, & id genus alia, vt pulchre docet Thomas in fine cap. 10. lib. 3. de regi. princi. Neque vllus unquam contrarium asseruit, & ita non sequitur. Hoc potuit Christus quatenus homo: Ergo & potest Papa quatenus eius uicarius.

Ad. 9. XLVII. Infertur solutio. 9. arg. scilicet, † quod potestas illa

131. illa ita benedicendi, vel unguendi reges, vt per eam solam quis fiat rex, non inest Papa, quatenus Papa est sola lege diuina inspecta, licet benedictio alia simplex non traditiua potestatis regalis competat ei hoc respectu.

Ad 10. XLVII. Infertur solutio corū, quæ non pauca congeruntur in argumento, scilicet unctioes illas primorum regum

132. Hebræorum factas quidem fuisse a sacerdotibus: Sed si & quatenus saltem erant regalis potestatis traditiua, nō fuisse factas virtutes potestatis ordinariæ, quā habebant quatenus erant sacerdotes: Sed, uirtute potestatis in id a Deo delegatæ, quatenus tanquam ministri Dei speciatim ab eo in hoc deputati id fecerunt, vt in arg. 9. pro nostra conclusione adducto probatur.

133. † Id item quod in. d. arg. 10. tangitur in re graui, & multum dubia recurrendum ad sacerdotes Leuitici generis. &c. solum concludere uidetur, ecclesiasticam potestatem extendi ad temporalia; quatenus ratio salutis æternæ id postulat. Quod nunquam negauimus. Cum enim quæstio aliqua, etiam tantum temporalia tangens ambigua est, & ideo grauia scandala, & lites, ac discordias parit inter Christianos, necessaria est eius solutio ad tollenda impedimenta salutis æternæ. Quæ ratio fuit decidendi graues illas quæstiones, de quibus in cap. Rainucius, & cap. Raynaldus, de testamen. & in cap. Si pater. cod. tit. lib. 6.

Ad 11. XLVIII. Infertur solutio. 11. argumenti † ecclesiam quidem militantem instar habere triumphantis in multis: non au-

134. tem in omnibus: alioqui essent in hac quoque omnino beati, sicut in illa, & nulla esset hic edendi, vel bibendi necessitas, sicut neque in illa. Quare satis est in hac esse unum summum principem tantum in spiritualibus, tantæ ac talis potestatis, cui omnis secularis potestas subdatur, & qui ea uti possit etiam circa temporalia, cum ratio salutis æternæ id poposcerit, uel ad iubendum aliis secularibus monarchis, ut sua potestate utantur: aut ad faciendum ea, quæ ipsi facere neglexerint, cum salutis æternæ impedimento euidenti.

Ad XLVIII. Infertur solutio. 12. argum. † scilicet Christum optimum maximum legislatorem, optimam rationem gubernandi instituisse monarchiam, scilicet quoad spiritualia,

135. quæ

quæ se ad temporalia quoque extendat cum, ubi, quando, cur, & quatenus ratio spiritualium, & supernaturalium id exigit: Non autem instituisse, nec oportuisse instituere, ut suus ille vnicus vicarius ad saluandas rotius orbis hominum animas relictus, omnium regum potestatem ordinariam, etiam quoad temporalia haberet. Tum ne spiritualium & æternorū oblitus curis se illigaret secularibus, & perituris, iuxta. c. Te
 136 quidem. 11. q. 1. Tum quia, † vera monarchia ecclesiæ nõ requirit, vt ei subditi nullam potestatem suscipiant immediate a Deo: Et vt omnia veniant eis per manus ipsius vicarii, quod sit eius monarchia. Quoniam si hoc requiretur non esset vera monarchia in ecclesia, nec Papa verus monarcha, etiam si vtramq; summam potestatem ecclesiasticam, & laicam haberet, etiam quoad actū: Quoniam alia multa suscipiunt Christiani a Deo immediate, nempe gratiam gratum facientem, virtutes infusas, inspirationes bonas, dona Spiritus sancti, gratias gratis datas, & id genus alia multa, quæ non transeunt per manus Papæ, neq; officarios eius: quorum tamen susceptio fortius deberet corrumpere monarchiam Papæ, quam susceptio potestatis temporalis. Si quidem illa sunt spiritualia: hæc vero temporalia: Et monarchia hæc magis est spiritualis, quàm temporalis, etiam secundum eos, qui tenent vtranque potestatem esse penes Papam, vt patet per illa multa dicta Thom. citata in coroll. 10.

Ad L. Infertur solutio. 13. argumenti, scilicet † translatione illam Imperii valde necessariam fuisse illo tempore ad salutem spiritualem populorum Christianorum, & ideo Roma. Pontificis auctoritatem ad id pertigisse per quandam consecutionem. Quæ tamen non pertingit ad alia minora. Quoniam tunc demum potest minora, qui maiora potest, ut habet argumentum, cum eadem ratio, vel maior est faciendi minora, quam maiora, vt in corollatio. 16. probaui. Quod in hac re non contingit: cum longe maior ratio luadeat, vt vicarius Christi omnium hominum seruatoris possit spiritualia, quæ directe respiciunt supernaturalia, & æternam salutem eorum, quam temporalia, quæ ad id non pertinent, nisi indirecte: quo casu etiam ea poterit.

- Ad. 14. LI. Infertur solutio. 14. argumenti, scilicet potestatem ecclesiasticam posse quidem iudicare de mediis salutis æternæ, quam ipsa proponit, quatenus ad eam est necessarium. Quod concedimus. Non autem quatenus non est necessarium. Quod est id, quod negamus.
- Ad. 15. LII. Infertur solutio. 15. argumenti, scilicet, quod nihil aliud concludit, quam. 14. & eodem modo soluitur, quo illud mutatis mutandis. Quod gratia breuitatis non explico.
- Ad. 16. LIII. Infertur solutio. 16. argu. scilicet spirituales potestatem extendi ad omnia, quæ sunt necessaria ad salutem hominum æternam, iuxta ea, quæ in illar. 33. 34. & 35. dicta sunt.
- Ad LIII. Infertur intellectus Extrauag. Bonifa. 8. Vnam sãctam, de 17. maiori. & obedientia, & omnium in ea contentorum, scilicet quod debent reduci ad hoc, quod potestas spiritualis sublimior est temporalis, vt aurum plumbo: & quod hæc subest illi adeo, vt cum ratio supernaturalium id exegerit, poterit imperare ei oportuna: & eam, si opus erit censura ecclesiastica cogere ad faciendum ea: imo & facere ea, quæ secularis facturus erat eo nolente facere, quatenus ratio illa supernaturalium postulat, & non amplius. Quod satis significauit Extrauag. Meruir. de priuileg. Clemen. V.
- 140 LIII. Ecclesiam t̄ catholicam vnam quidem esse, fuisse, ac fore ab exordio in finem vsque mundi, dictam coepisse ab Abelo propter ipsius innocentiam, vt post Gregorium in homel. 20. super Mattheum, declarat Aluarus Pelag. in lib. 1. de planct. eccles. articul. 36. & melius art. 63. sub litera. H. col. 2. Non tamen semper habuisse vnum summum monarcham penes quem esset summa sacerdotalis, seu ecclesiastica potestas omnium fidelium: Alii enim in aliis, aut domibus, aut ciuitatibus, aut gentibus fuere sacerdotes, neq; omnes vni summo suberãt. Quod satis affirmat Tho. li. 1. de regi. princi. cap. 14. Neq; enim vsq; ad Christi aduentũ necesse fuit omnes omnium gentium fideles vlli vni subesse sacerdoti, etiam Hæbreorum: Quorum leges quatenus non erant naturales nullas alias gentes, quam Hebræam obligabant, vt colligitur ex Dyoni. c. 9. Cæl. Hierarch. & tradit Tho. receptus. 1. Sec. q. 98. art. 5.
- 140 LV Infertur t̄ ratio soluēdi argumentũ illud, quod aliquãdo
in con-

in cōfessu doctissimorū virorū per me propositum remansit info-
lutum. Impugnaturus enim gl. sing. c. Non autem. 7. q. 1. quate-
nus habet, nō posse fieri, vt duo essent Papa eod. tēpore etiam
ex vrgentissima causa, vt Iacob. Almay. determinat in lib. de ec-
cle. potest. cap. 5. quicquid sentiat Ioh. Maior, in. 4. d. 24. q. 3.
Impugnaturus (inquam) hæc, sic argumentabar: In omni eo,
quod lege naturali, diuina, vel supernaturali verum est, potest
ob necessitatem dispensari, si ob eam aliās circa id inuenitur in
sacris literis dispensatum, iuxta id, quod sentit glo. memora-
bilis, & clarius exprimit Cardi. Alex. ibi in. c. Quoniam. 48. di-
stin. At ante legem nouā, cum vetus adhuc vigeret, multi erant
summi sacerdotes, non agnoscentes alios superiores: Ergo &
nunc post nouam multi tales poterunt esse, saltem per dispen-
sationem ob causam iustam. Ex proxime enim prædictis infer-
tur modus soluendi hoc argu. scilicet quod nusquam ante legē euan-
gelicā fuit talis summus pontificatus, qualis nunc est: & ita non
potuit antequā esset, ob vllam necessitatē, vel vtilitatē relaxa-
ri lex diuina de vnico summo Pōtificatu Petro, & successoribus
eius cōmissio, Neq; postea quā cœpit vnquam est relaxata: Cui
consequēs est, vt neq; nunc relaxari queat. Qua eadē ratione
neque duo Papa possunt præesse Papatui: Licet possint esse duo
Imperatores eiusdē Imperii, & duo supremi reges eiusdē regni.
Quia nulla vnquā lege diuina, neq; naturaliter, neq; superna-
turaliter data, neq; ante, neq; post euangeliū statutū fuit: vt vnū
tantum esset monarchia: & vnus tamen monarcha toti orbi quō
ad temporalia.

141 LVI. Temerarios et insanos esse illos qui negant vllōs
homines vlli potestati subiaci. Tum, quia id est contra ius natu-
rale, & oīa citata supra in corol. 20. Tū, quia hæreticum est id
asserere, etiam de Christianis etiam iustis, per Clem. Ad no-
stra. in Versicul. Tertio. de hære.

141 LVII. Falsum esse id, quod tenuere pauperes Ludunenses,
& Vualdens. reuocatum a Ioh. Vniclef. & condemnatum a con-
cil. Basiliens. vt habetur post sess. 45. concii. Constant. scilicet potestatem ecclesiasticam ita iure diuino fundari in charita-
te, vt nemo eam habere possit, nisi charitatem quoq; habeat,
& sit in statu gratiæ | gratum Deo faciētis. Quoniam nemo

scit se amore dignum. cap. 9. Eccles. & ita consequeretur, neminem scire se esse verum episcopum, vel parochum. Quæ ratio, licet videatur Iacob. Almayno in cap. 3. de potestat. eccle. euidenter errorem prædictum confutare: non tamen satis confutat. Quoniam etiam retenta opinione contraria communi, nemo vere scit, se esse episcopum, vel parochum: quia nescit se vere baptizatum, nec habere characterem baptismalem. Cum illa nequeat haberi, sine debita intentione baptizantis, quæ a baptizato sciri nequit: & sine illo nequit esse episcopus, neque presbiter. cap. Veniens de presb. non baptiz. Fortius igitur facit, quod secundum eorum opinionem; qui caderet a gratia gratum faciente, caderet quoque ipso iure ab episcopatu, & quolibet alio beneficio iurisdictionem habente: & ita sine noua promotione non posset esse episcopus, vel parochus. Quod est absurdum. Ex quo infertur, fortius errare Bohemos, qui dicebant, non solum Deo gratum: sed etiam ab ipso prædestinatum esse oportere illum, qui alicuius potestatis ecclesiasticæ futurus sit particeps.

142 LVIII. Errare t̄ illos etiam, qui putant, potestatem ecclesiasticam ita fundari iure diuino in fide, ut ea carens, carere quoque necessario dicatur hac potestate. Quoniam primo nullo iure diuino est inducta p̄na priuationis ipso iure ob hæresim, ante binam saltem monitionem, ut eleganter probat Tho. a Vio in. c. 23. de auth. Pap. & concilii, & latius dixi in. c. Nunc autem. 21. d. Deinde, quod Papa hæreticus nõ incidit in p̄nam contra hæreticos ab ecclesia statutam, arg. c. 1. cum ei annotatis de consti. l. Princeps. ff. de legi. & tradidimus latius supra in cor. 13. Postremo, quod neque alii prælati inferiores perdunt suas dignitates ob hæresim conceptam, & omnino occultam. Quæ communis est opinio Theologorum, & probatur arg. a contrario sensu in. cap. Audiuius. 24. q. 5. in illis verbis: Qui hæresim nouam ex corde suo finxit, ex quo eam prædicare

143 cœpit, neminem damnare potuit. Quare t̄ verius videtur, hanc potestatem fundari in characterè baptismali, arg. cap. 1. & c. Veniens. de presb. non baptiz. quod etiam tenuit prædictus Iacobus: A quo tamen dissentio, quatenus in probatio

144 ne huius conclusionis præsupponit, t̄ in capacem esse huius iurisdic-

iurisdictionis iure diuino eum, qui non est clericus. Tum, quia etiam foemina religiosa est capax eius cap. Dilecta de exces. p̄æl. Tum, quia etiam laicus vti potest ecclesiastica iurisdictione per commissionem specialem Papæ cap. Præter ad iuncta glo. communiter recepta, verb. Ducibus. 32. d. & anno tatis in glo. cap. 2. de iudi. Quamuis verum sit, laicum esse in capax illius iure humano cap. Bene quidem. 96. distin. & d. cap. 2. de iudi. cum aliis, quæ nota sunt.

145° LVIII. Falsam videri differentiam illam Iacobi Almayni in lib. de potest. eccles. cap. 1. col. 3. quam inter potestatem ecclesiasticam, & laicam ponit: Videlicet, quod hæc nunquã fuit regulariter, & immediate a Deo instituta, licet per rationem naturalem esset debita: illa vero immediate fuit a Christo instituta. Tum, quia ratio, ex qua illam differentiam deducit, non concludit eam: sed aliud longe diuersum, scilicet potestatem laicam totam non fuisse a Deo vlli datam: Potestatem autem ecclesiasticam sic. Quod & verum est. Quia nusquam regulariter iussit Deus, ut uni, uel pluribus: hiis, uel illis quoad potestatem laicam pareretur: Cum tamen specialiter de potestate ecclesiastica statuisset Christus, ut uni Petro parerent omnes, Ioh. 20. &c. Solite. de maior. Tum, quia potestatem laicam deberi communitati hominum lege, ac ratione naturali non infert, eam non esse a Deo immediate datam: Imo potius concludit contrarium. Nam potestas edendi de omnibus rebus siue suis, siue alienis inferioribus, tamen natura humana ad conseruandam vitam propriam tempore necessitatis extremæ cuiuslibet est debita lege natura cap. Discipulos. de consecrat. dist. 5. cap. Si propter necessitatem. de furt. cum eis annotatis: non tamen ob id desinit dici data cuiuslibet immediate a Deo. Potestas item defendendi se ab alio iniurio inuasore, & etiam occidendi eum, si aliter defendi nequeat, debita est cuiuslibet, lege naturali. l. Vt vim. ff. de iusti. & iur. Non tamen ex eo inferitur, eam non esse datam immediate a Deo: imo potius contrarium. Tum, quia Durandus, cuius doctrinam sequitur in hoc potissimè idem Iacobus in tracta. de iurisdic. eccles. non ponit hanc Iacobi differentiam: sed eam, quã ipse supra posui. Iohan. etiam Parisiensis, cuius doctrinam

plurimum sequitur ille, quod nos, ait expresse, vt dixi in-
20. coroll.

Verius itaque fuerit dicere primo, vtrunque harum potestatum conuenire in hoc, quod vtraque est data immediate a Deo, & quod neutra hodie quærat alicui ita ex immediata largitione Dei: vt nullum hominum ministerium prærequiratur. Quoniam præuenire debet electio, vel successio. Differre autem in eo, quod laica data est naturaliter, & generaliter ita, quod nihil speciatim de illius creatione, vel de illius alicui traditione cautum fuerit, saltem in generis humani, & illius creationis principio: licet postea de potestate communitatis Hæbreorum sic. Ecclesiastica uero data est supernaturaliter, & specialiter ita, quod speciatim de ipsius creatione, & traditione Petro quoad totam, & aliis quoad aliquas partes cautum fuerit, vt prædictum est, in coroll. 18. Esse item aliam differentiam singularem inter has duas potestates, scilicet, quod, licet vtraque hodie quærat, & accipiat a Deo mediate, longe tamen mediatus laica, quam ecclesiastica. Laica enim accipitur mediante electione communitatis expressa, vel tacita, qua, quod suum erat alii concessit, vel mediante successione in tali electione fundata. Potestas uero ecclesiastica, licet etiam accipiat a Deo mediante electione ecclesie, vel cardinalium eam representantium: non tamen accipitur tanquam res aliqua quæ sit fuerit ue ipsius ecclesie, secundum opinionem Romanorum relata in coroll. 19. Licet, secundum opinionem Parisiensium, Gerson. scilicet, & aliorum multorum sic. Secundum enim eos potestas hæc Papalis data fuit ecclesie in persona Petri, & etiam Papa mortuo, est in illa, & esset in concilio œcumenico legitime congregato: Quod magni viribus contendit confutare Tho. a Vio: & magnis defendere Iacobus, & Ioh. Maior citati in d. coroll. 19.

LIX. Non videri uerum id, quod quidam eruditi noue dixerunt scilicet, † non solum communitates: sed etiam Reges suam potestatem capere a Deo immediate. Quoniam primo nemo negare potest regiam potestatem fuisse ante reges in ipsa hominum conuiuentium communitate: Quippe qui tanquam a lege naturæ ortam, vt est recepta opinio & probata su

pra

pra coroll. 23. ab exordio mundi, uel cōmunitatis, oportuit
 cœpisse. 5. distin. in princ. cum tamen reges postea cœperint
 esse. Deinde, quod reges fiunt aut electione, aut successione:
 & ita mediante aliqua re creata. Præterea, quod licet aliquo t
 reges & aliquot alii potestate regia uentes, a Deo ipso imme-
 diate fuerint instituti, aut electi, ut Saul, Dauid, & ante illos
 Moyses: Et ita licet electi, & instituti immediate a Deo, ab ip-
 so acceperint immediate potestatem regiam. Alii tamen, quo-
 rum de numero sunt, & fuerunt fere omnes, mediante aliqua
 causa secunda, vel signo, eam a Deo accipiunt. Præterea quod
 licet Petrus immediate a Christo suscepisset Papalem potesta-
 tem: alii tamen eius successores mediante electione ecclesiæ,
 uel cardinalium eam in hoc representantium, suscipiunt cap.
 Licet de uitanda. de electio. Clem. Ne Romani. cod. tit. & cap.
 Vbi periculum eod. tit. lib. 6. etiam secundum opinionem Ro
 148 manorum tractam coroll. 19. & 20. Quauis secundum eos
 Papa non suscipiat suam potestatem, ab ecclesia, quæ eligit
 eum: sed a Deo: Ergo a fortiori etiam alii reges, qui non
 fuere immediate a Deo instituti & electi, mediate suscipiunt
 suam potestatem a Deo. Postremo, quod aliud est potestatem
 regiam immediate esse a Deo creatam: & aliud eam immedia-
 te illi, aut illi homini esse traditam. Illud enim verum fuit, &
 est semper, & ubique: hoc autem raro, ut ex Duran. & loh.
 Pari. ubi supra colligitur. Non obstat illud Sapient. 8. Per me
 149 reges regnant. &c. relatum in. l. Inter claras. C. de summa
 Trini. Et illud ad Rom. 13. Omnis potestas a Deo est. Quo-
 niam ad summum solum probant potestatem regiam creatam
 esse immediate a Deo: Non autem ab eo immediate illi, aut
 illi homini datam. Per Deum quidem regnant reges aratis no-
 stræ: quia regnant per potestatem, quam habent ab ipso im-
 mediate creatam: sed, mediate acceptam successione scilicet,
 ut fere omnes reges Christiani: aut electione, ut Imperator,
 & aliquot alii.

LX. Insanire illos, qui dicunt t regna, & regiam dignita-
 150 tem, ac potestatem esse contra iura naturæ. Quoniam pri-
 mo per superiora palam est iurè ipso naturæ unicuique ciuina-
 ti esse potestatem regna gubernandi, suos ciues ad bonum

commune & illam ciuitatem iure naturæ nō prohiberi exercere eam per alium. At regnum nihil aliud est, quam ciuitas, aut prouincia gubernata per vnum ad bonum commune; ut colligitur ex Th. lib. 1. cap. 14. de regi. princi. & ex Arist. in. 3. et. 4. Poli. Deinde, quod potest quis per alium facere id, quod per se ipsum potest cap. Potest. de regul. iur. lib. 6. Et per superiora constat iure naturæ solo attento ciuitatem ipsam posse per se ipsam uti potestate regia. Ad hæc, quod rationum gubernandi (quæ tres sunt) optima est monarchia; siue regalis; id est, gubernatio per vnum, ut in argumento. 12. contra notabile factō probabam. Postremo, quod id, quod est contra ius naturale nullo tempore, aut loco potuit esse laudabile, aut iustum. 5. distin. in princi. At apostolus commendat Melchisedech regem Salem: Et Iosippus approbavit regnum Pharaonis cum procurationem regni ipsius acceptauit, Gene. 41. Iacob. item, cum regionem Gessem in colendam ab eo accepit Gene. 47. Daniel item, qui præfecturam suscepit a Nabuchodonosoro, Daniel. 7. Sunt & alia sexcenta sacræ scripturæ loca, in quibus, uel duces, uel iudices, uel reges constituntur, aut laudantur ab ipso Deo omnipotente, vt videre est in lib. Exodi. Iudic. Regum, & Machabæorum, vel ab apostolis coluntur, iubentur ve coli. 1. Petri. 2. & ad Ro. 13. & alibi sæpe.

- 151 LXI. Stultam etiam videri eorum opinionem, † qui dicunt licite quidem fieri posse, vt alius in alia ciuitate regnet: non tamen vt vnus multis in ciuitatibus, & prouinciis regnet & imperet: Imo contra naturæ leges esse, ut rex, & dominus noster regnet in tota Lusitania, Carolus Quintus quatenus rex in reliqua Hispania, & quatenus Imperator in Germania: Hæricus. 2. in Gallia, & alii in aliis magnis prouinciis. Quoniã primo hæc regna, & imperia omnia sunt approbata per ecclesiã vniuersam. c. Venerabilem de electio. c. Cum longe. 63. distin. c. Grandi. de supplen. neglig. prælat. li. 6. c. Per venerabilem. qui fil. sint legit. Imo & eorum aliquot per Deum Opt. max. supernaturaliter,
- 152 † ut hoc florentissimum Lusitaniæ per quinque Christi stigmata diuo Alfonso huius nominis, & omnium regum Lusitanorum primo diuinitus, quæ diuina clementia fuit, ostensa, & in insignia regia insigni pietate in æternum suscepta,
- Regnum

Regnum item Franciæ per tria lilla in insignia regalia, & per ampullam sanctam in stercem vncionem Clodoueo primo regum Christianorum Franciæ coelitus demissa. Deinde, quod licet non desint aliquot respectus, ob quos satius esset vnâquamque ciuitatem a suo peculiari rege gubernari: non tamen illi concludunt, malum esse multas per vnum regi.

153 Quia & multæ sunt causæ, ob quas longè vtilius est multas ciuitates sibi mutuo esse annexas, subdique vni regimini, siue aristocratix, siue democratix, siue monarchiæ, quam pluribus. Quorum de numero sunt, quod facilius sese rueri poterunt ab hoste communi, eo quod Fortior est virtus vnita se ipsa dispersa, secundum Arist. Et, quod audentius, & apertius facient iusticiam oppressis: maleficos punient: aliena tenentes ad restituendum cogent, & ne capiant arcebunt: seditio- nes, & factiones extinguent. Quod palam faciunt factiones Castellana: tam longè lateque olim ardentes sub magno Regum Catholicorum & Caroli Quinti Imperio extinctæ. Factiones item Nauarræ in sese pridem crudelissimè seuiantes: nunc vero sub eodẽ. Carolo intermortæ. Adde quod Saul, & Dauid diuinitus præfæcti fuere toti Hebræorum genti, per multas varias, & magnas ciuitates, & prouincias dispersas. Postremo, quod nulla lege naturaliter lata vetatur coniunctio duarum, vel plurium ciuitatum, quo minus electione, aut successione vni regimini, & vni rectori se communi consensu subiiciant. Non obstat primo, quod Nembroth & primus rex post diluuium descendens per lineam reprobati Cham, dicatur fuisse tyrannus, & per tyrannidem vsurpasse potestatem regiam, quæ post diluuium videtur fuisse penes Noam, & successores eius, per lineam Sem approbati, iuxta communem intellectum

154 cap. 10. Gene. Non (inquam) hoc obstat: Quoniam primo responderi potest argumentum ipsum præsupponere alium scilicet Noam fuisse regem ante Nembroth. Deinde negari potest, regnum ipsius fuisse iniustum, & tyrannicum, vt negant aliquot auctores citati in illa gemmea cathena, quam su-

155 per Genesim composuit & doctissimus idemque pietissimus vir Aloisius Lippomanus: nunc episcopus Veronensis Reuerendissimus: qui ante paucos annos legatus a Sede Apostol.

Apostol. in nostram Lusitania missus tanta pietate, ac iusticia uere liberali, tanta morum sanctimonia, & eruditione ad mirabili resplenduit, ut merito haberi debeat omnium, qui nostra aetate a Sede Apostolica fuere legati, cum paucis princeps: Sed quia cōis opinio contra tenet, ut colligitur ex ead. cathena & s. fina. 6. distin. III. responderi posset, quod licet ipsemet Nembroth, & successores eius ab initio uiolenti fuissent: † fieri tamen postea potuerunt iusti reges consensu coacto eius, uel eorum, quorum inter erat, mutato postea in uoluntarium, & uere spontaneum: Sicut & matrimonium consensu coacto contractum non ualet quidem: ac si consensus ille coactus fiat spontaneus, ualebit saltem a tempore talis mutationis, cap. Ad id. de sponsal. cap. final. de raptor. III. responderi potest, quod licet eius regnum iniuste cōepisset: non tamen ideo consequitur omnia regna iniuste cōepisse. Noas enim ipse, Sem item, & Iaphet, & aliquot filii eorum potuerunt iuste regnare alibi consentientibus ciuitatibus, quas regerent, & multis aliis modis alia iusta incipere, iuxta ea, quae tradidimus in coroll. 2. V. palam tollitur, eo quod hoc argumentum eque probat illam ciuitatem habere posse suum proprium regem, ac quod multae non possunt habere unum. Quia regnum Nembroth unius ciuitatis tantum cōepit esse. At horum prius illud non potest probare; quia falsum esse cor. proximum monstrauit: Ergo neque hoc posterius.

Non obstat. 2. quod August. significat in li. 18. de ciui. Dei
 157 cap. 2. & Duran. ubi supra explicat, † quatuor celeberrima omnium imperia, primum Assyriorum, & Chaldaeorum. II. Medorum, & Persarum: III. Graecorum. IIII. Romanorum, per uiolentiam cōepisse. Non (inquam) hoc obstat. Tum, quia illi non negant, aliqua alia iustum habuisse exordium. Tum ob ea, quae priori argumento respondebam.

LXII. Errare comunē, quae a plerisque omnibus citatis per
 158 Ioh. Ign. ubi supra recepta est, quatenus putat † iure diuino unum esse oportere Imperium laicum totius orbis: sicut & unum est Imperium ecclesiasticum. Quia primo id nullo iure diuino supernaturaliter dato, siue revelato probatur. Deinde nulla naturali ratione id concludi potest: Imo. Ioh. Parisi

ubi

ubi supra cap. 3. col. vlti. dixit, potestatem vniscuiusque ciuitatis naturalem esse: Imperium uero in multos non item. Et ante ipsum Aristot. in Polit. maxime lib. 7. cap. 4. concludit, legislatoris animi intentionem non debere illo tendere, vt ciuitas, cui præscribit leges, dominetur finitimis: sed ne illis seruiat. Quoniam illa dominatio magnum nocumentum affereret etiam ipsi ciuitati. Per quæ uir doctissimus palam significat iustius, & utilius esse, vt vnaquæque ciuitas sibi tantum, & suis pagis imperaret. Augustinus etiam in .4. de ciuit. Dei, affirmat, maiore cum pace regi solita fuisse regna, cum vnum quodque eorum terminis suæ patriæ finiebatur. Adde, quod nusquam id ab orbe condito videtur contigisse, nisi forte donec Cainus filius primogenitus Adami ciuitatem conderet, Genes. 4. Ex eo enim videtur colligi + iam inde cœpisse varia regna. Quia attestantibus multis authoribus relatis ibi per doctissimum Aloysium in prædicta cathena, eam ideo ædificauit Cainus, ut qui profugus, & eiectus erat a Deo ob fratricidium, se tutaretur ab aliis, quibus odio habebatur. Et ita significatur, neque illum cum suis in illam ciuitatem receptis subiacuisset tunc alicui, neque alios ei. Non obstant ea, quæ pro errore communi adducuntur. Quorum potiora corollarium sequens diluet.

160 LXIII. Errare innumeros, + quia putant conclusioni præcedentis corollarium obstare cap. In apibus. 7. q. 1. in illis verbis: In apibus vnus est rex, & grues vnâ sequuntur. Tum, quia eorum sensus non est, omnium apum mundi vnum esse regem, & omnium gruuum vnâ duce: sed apum vnus aluearii vnum esse regem, & vnus agminis gruuum vnâ duce. Et ita nulla tenus probant omnibus hominibus vnum debere imperare, ac præesse: sed ad summum solum probant, vni ciuitati, vel genti vnâ debere præesse. Tum, quia in archetypo, & originali, scilicet in epistola Hierony. ad Rusti. monachum, quæ incipit Nihil, non legitur. In apibus vnus est rex, sed in apibus principes sunt. Quod pro nobis facere palam est. Errare item innumeros, qui ideo putant, Imperatorem Romanorum esse dominum, & regem totius mundi, & orbis terrarum: quod Imperator Antoninus relatus in. l. + Deprecatio. ff. ad. l. Rhod.

- 161 de iactu, dixisset: Ego dominus mundi. Primo quidem ob ea quæ Galli contradicentes adducunt. Deinde, quod Scholiastes Augustini nouus: sed doctus, idemque Hispanus, & Imperatori, qui nunc imperat Carolo Aug. subditus, in lib. 5. cap. 25. de ciuitat. Dei: Stultum esse ait affirmare, Imperatorem Romanum ius habere in totum orbem terrarum, cuius nunquam fuit dominus: nec in ea quidem, quorum aliquando fuit dominus, & iam amisit. Tertio, quod non est sentiendū ad eo sensu caruisse Imperatorem Antoninum, ut per illa uerba: Ego dominus mundi, sentiret, se dominum totius orbis terrarum, qui nec illi, nec ulli præcessorum eius unquam paruisset vel dimidiatus. Quarto, quod dici potest vsum fuisse hyperbole, aut Synecdoche, sensisseque non de toto mundo, & orbe: sed solum Romano, hoc est, de illo, quod ex mundo, & orbe terrarum Romanis parebat. Pro qua expōsitione facit,
- 162 quod Augustin. in. d. cap. 5. appellat + orbem Romanum, id, quod ex orbe Romanis parebat: sicut & orbem Christianum appellamus, id, quod ex orbe Christiani possident, & orbem Hispanum id, quod Hispani. Et Lucanus, de Casare transituro ex Hispania in Galliam, & inde in Græciam ait: *Victrices aquilas alium laturus in orbem.* Qui modus intelligendi aptior, ni fallor, uidebitur cuilibet erudito, quam illi, quos Ioh. Igneus ubi supra edidit.
- 163 Errare item Bartol. in extrauag. + Ad reprimendam. uerb. Totius orbis, & plerōsque omnes illum sequutos, quatenus per illum tex. & illud Daniel. 2. cap. Ad Nabuchodonosorum, siue Nabuchodrosorum, scilicet: Tu rex regum es, & Deus cœli regnum & fortitudinem, & Imperium, & gloriam dedit tibi; & omnia, in quibus habitant filii hominum &c. dixerunt Imperatorem esse dominum totius orbis itre, licet non factō: Tum per proxime dicta. Tum, quia glossa illius. cap. 2. habet, Danielem id dixisse Nabuchodonosoro, per figuram hyperbolen, siue transcensum ueri manifestum, ut Maro in illo: Ferit astra clamor; uel per synecdochem ex toto intelligendo partem, ut idem poeta intellexit in illo: Ingens a vertice pontus in pupim ferit.
- LXIII. Errare item scholiasten Augustini præcitarum in ce roll.

roll. præceden. quatenus in d. cap. 25. lib. 5. de ciuit. Dei,
 164 verbis quidem politis: sensu tamen non satis dolato dixit: Im-
 peratorem Romanum ius non habere in ea, quorum aliquan-
 do fuit dominus, & iam amisit: quia quo iure quæsierat ami-
 sit strage, scilicet hominum & bellicis furiis. His enim verbis
 significat primum omnia, quæ Romanus Imperator habet ma-
 le quæsitæ esse, maleque possessa. Quod tamen est falsum. Pri-
 165 mum + quidem, quia eius consequens esset, Carolum. V., Chri-
 stianis. peccatum ire donec restitueret omnia, quæ habet. qua-
 tenus est Imperator, arg. cap. Si res aliena. 14. q. 6. Regum. Pec-
 catum. lib. 6. Quod tamen falsum est, neque vllus diceret. De
 inde, quod Romani multa bellis iustis suo Imperio adiece-
 runt: sicut & nunc Lusitani apud Indos non pauca suo adii-
 unt. Tertio, quod multi eorum, quos ui sibi ab initio subiece-
 runt, uere ac libere & sponte coram Deo in eorum consense-
 runt Imperium, ut ex ipso Lino colligitur Quod sufficere ad-
 hoc, ut male occupata iuste possint teneri expresse determina-
 uit Ioh. Parisien. de potestat. reg. & Papal. cap. 5. Quod nos,
 quoque supra in. 61. coroll. tenuimus argu. cap. Ad id despon-
 sal. Facit, quod multi qui Romanum Imperium rexerunt in ca-
 talogum sanctorum relati sunt, ut Carolus Magnus, & Diuus
 Ludoui. Præterea, quod consensu totius populi Germaniæ, &
 authoritate Roma. Ponti. translatum est Imperium a Græcis in
 Germanos cap. Venerabilem. de electio. & ecclesia tota pro-
 bat, & fouet Imperatores cap. Tibi domino. 63. dist. Clem.
 Romani. de iureiurand.

Eisdem verbis. 2. idem scholiastes significat, vere perdere
 Imperatorem, & desinere esse iuris eius quicquid ab aliis stra-
 ge hominum, & bellicis furiis ei adimitur. Quod etiam palam
 falsum est. Tum, quia pariratione idem dicere oportebit de
 regibus Hispaniæ, Galliæ, ac aliarum gentium: & per conse-
 quutionem daretur occasio maxima, & pessima bellis augen-
 dis, contra. l. Conuenire. ff. de pact. dota. & c. Ex parte. de con-
 suet. Tum; quia id est contra omnia iura, rationes, & sen-
 tentias patrum de bello iusto, & iniusto loquentium, in. 4. lib.
 sententiarum. d. 15. & in cap. Sicut. 2. de iureiur. & alibi sæpe.

Eisdem verbis. 3. significat idem scholiastes, omnes reges
 earum

carum prouinciarum, quæ quandoque Romanorum fuerunt
 sola hominum strage, ac bellicis furiis esse ab Imperio exem-
 ptos. Quod tamen non est verum. Tum ob ea, quæ Cosmas in
 proemio Pragmat. Sanct. & Ioh. Igneus vbi supra, & alii alia
 rum gentium iuriconsulti tradunt in fauorem Francorum, Ven-
 etorum, & aliorum quorundam potentarum. Tum, quia cer-
 tum est quod Hispaniæ Reges aliis titulis, eiusdemque sanctis-
 simis sese exemere, vt supra declarabam: si tamen vnquam iu-
 re fuerunt Romanis subiecti, de quo in coroll. seq. Tum, quia
 166 Roma + ipsa, quæ caput erat Imperii, cum multis aliis Italiæ
 terris non strage hominum, & bellicis furiis exempta fuit: sed
 donatione Constantini, Caroli magni, Astulphi, & aliorum
 iusta & sancta de causa facta, omiſſa opinione contraria, vt
 temeraria, nedicam sacrilega, & impia. Quam consequere-
 tur omnes Christi vicarios, qui a Constantini tempore præfue-
 runt ecclesiæ Romanæ in peccatis continuis vixisse, cum tamen
 constet, Syluest. & alios plurimos in sanctos relatos esse.

Plus satis tamen verum arbitror id, quod idem scholiastes
 subdit ibidem, scilicet Accendit principes istis fictitiis titulis,
 eosque aliud nihil esse, quam faces orbis terrarum, pestesque
 totius generis humani: Tametsi parum modeste videatur di-
 cere, quod in hac culpa est impia, & indocta iuriconsulto-
 rum argutatio: Cum licet indocta sit: non tamen dici debet
 impia, per dicta in coroll. 1. Neque nominari argutatio, tot
 & tantorum patrum argumentatio: cui neque vllus alius, us-
 que ad nos plenè satisfecisse videatur.

167 LXV. Iustum esse ut arbitror dicere + Hispaniam totam
 nunquam iure subiectam fuisse Romanis. Quoniam primo nul-
 lum iustum titulum hæctenus me legere memini, quo regia Hi-
 spaniarum potestas Romanorum cesserit Imperio. Deinde,
 quod violentia, strages hominum, & bellicæ furia quibus
 subiecta fuisse videtur rerum dominiis quærendis, longè plus
 obsunt, quam prosint, arg. cap. Si res aliena. 14. q. 6. cap.
 Peccatum. de regul. iur. lib. 6. leg. final. C. si per vim, vel alio
 modo. l. Authoritate. C. vnde ui, & arg. eorum, quæ scribit
 Innocenti. in cap. Quod super his. de uoto, receptus ibi per
 omnes, & Panor. in cap. Venerabilem. de electio. Alberi. in.

L. C. de summa Trinit. & alios alibi. **III.** quod & si aliquot & Hispaniæ populi legantur forte consensisse postea, ut Romano Imperio subessent: pauci tamen id fecerunt, & pauciores sponte consenserunt: paucissimi autem, & forte nulli voluntate regum, quibus suberant. Postremo, quod pertinacissimè quoad eius fieri potuit repugnarunt Romanis, præsertim Viriatio duce Lusitani & natura loci muniti: Nauarri ac Cantabri, qui suum, & totius Hispaniæ antiquum idioma (quod nunc appellant Vasconicum) in hunc vsque diem seruant: nec unquam admiserunt Romanum, admittente illud tota reliqua Hispania, simul, & Gallia. Adde, quod glo. in hoc mihi singularis expressè id sentit in cap. Adrianus. **II.** 63. dist.

168 LXVI. Non esse verum id, quod quidam eruditi noue dixerunt, posse maiorem partem hominum orbis terrarum etiam inuita minore deligere sibi unum regem, uel Imperatorem, qui omnibus eis imperet. Quoniam primo id nullo iure fundatur. Deinde, quod falso imaginari uidentur esse aliquam summam potestatem laicam, cui totum orbem terrarum subiici oporteat, ut in coroll. 35 est dictum. Tertio, quod consequutio illa, qua illi utuntur, non est necessaria, scilicet Aliquando maior pars hominum orbis, etiam renuente minore potuit sibi deligere unum, qui omnibus imperaret: Ergo etiam nunc idem facere potest. Quoniam non est ead. ratio, eo quod lege naturæ unicuique ciuitati competit potestas & necessitas se suaque regendi, vel autoritate alicuius aut maioris partis, vel aliquorum, a parte maiori electorum: & ita, si quando contingit olim solam unam ciuitatem omnium hominum fuisse, certum est, maiorem partem illius potuisse deligere unum, qui omnibus imperaret, arg. l. Quod maior pars. ff. ad municipal. eo quod minor pars ciuitatis subest toti ciuitati, & per consequutionem parti maiori. At nunc quando plurimæ, ac innumeræ sunt ciuitates in orbe terrarum constitutæ, quibus singulis sunt singulæ huiusmodi potestates separatæ: quarumque aliæ non subsunt aliis, nec minor pars maiori, nec maior pars earum, neque regum, vel rectorum earum potest deligere aliquem, qui aliàs nolentes conuenire in electione inuitas regant. Quamuis verum sit, quod si omnes ciuitates orbis.

orbis. & earum rectores, quorum inter esset conuenirent, ut unus aliquis omnium rector, rex, aut Imperator deligeretur: is esset uerus rector, rex, aut Imperator, quem maior pars deligeret. Quarto facit, quod conclusionem hanc nouam consequeretur, maiorem partem totius Galliae deligere posse unum aliquem, qui toti Galliae Imperaret: ac per consequutionem tollere Sabaudos, si quid iuris in Sabaudos, uel Allobroges habet: Duci Lotoringiae suum principatum: Carolo Quinto Brabantiam, & alias prouincias eis Germaniam intra Gallias constitutas. Consequeretur etiam maiorem partem totius Hispaniae deligere posse unum aliquem, qui totam eam regat, & per consequutionem ad manum esse reliquae Hispaniae priuare Lusitaniam belli, pacisque artibus florentissimam suo rege max. & opti. Consequeretur etiam maiorem Italiae partem, posse deligere unum aliquem, qui toti dominetur: & item facile inuentum iri modum, quo vel sedes Apostolica, vel Rex Apuliae suis deturbentur sedibus: vel Veneti, & alii potentatus sua denudentur gloria. Consequeretur deinde orbis terrarum turbatio, & confusio quam maxima. Quinimo consequeretur, quod maior pars regum maioris partis orbis posset deligere unum, cui omnes subiacerent: & quod vnus Rex maioris partis alicuius prouinciae posset occupare maiorem partem eo ipso, quod statueret, ut tota vni pareret. Quoniam tota potestas omnium ciuitatum, variorum regnorum consistit penes reges eorum: & potestas maioris partis prouinciae penes ipsius solum regem: Et ita, si ciuitatum maior pars id posset quoque vel vnus rex, vel pars maior regum earum.

169 LXVII. Non esse verum etiam id, quod praedicti eruditi nouè dixerunt, scilicet maiorem partem Christianorum posse deligere unum regem, qui omnibus Christianis imperaret, etiam inuita parte minore: propter ea ipsa, quibus praecedens corollarium probauimus. Quauis fateor Christianos omnes cogi posse a Ro. Pontifi. summo Christi vicario ad deligendum unum aliquem communis belli, & totius exercitus ducem: quãdo hostis aliquis nominis Christiani ita urgeret, ut verisimile esset, non posse aliter defendi Rempublicam Christianam. Quoniam summa Christi summi vicarii potestas extenditur ad

tempo-

temporalia illa, quæ per alium nequeunt fieri, vbi salus animarum Christianorum id exigat, vt dictum est in coroll. 17. At tale esset huiusmodi ducis constitutio. Non obstat huic corollario, quod saltem, quando huiusmodi ducis belli constitutio non sufficeret, sed oporteret, vt ille constitueretur rex vniuersi Christianismi, tunc posset Rom. Ponti. talem regem creare. Non (inquam) hoc obstat. Tum, quia non inferitur ex hoc, maiorem potestatem Christianorum inuita minore, posse id facere. Quoniam alia est ratio de summo Christi vicario, qui superior est omnibus in spiritualibus, & temporalibus ad spiritualia necessariis, vt dictum est supra in resolutione disputationis, & coroll. 33. Alia de maiore parte Christianorum, cuius potestati non subiicitur minor: quæ suam particularem iurisdictionem diuisam a potestate maioris partis habet. Tum, quia nusquam dabitur casus, in quo commodius sit bello gerendo in hostes nominis Christiani deponere reges antiquos inuitos, & constituere vnum nouum: quam eis suo iure, ac regedi authoritate seruata, cõstituere nouũ aliquẽ Imperatorem, & ducem exercitus communis. Quoniam hoc facile ferri & posset & solet: Illud vero adeo difficile, vt par sit credere multos reges Christianos se, ac suos prius dedituros hosti nominis Christiani: quam pati sua gloria, & auitis priuari regnis, vt recentia exempla confirmant. Quanquam non dubito, nisi hoc scandalum immineret, commodius esse toti Reip. Christianæ ad se tuendum a potentissimo turcharum principe, vt tota vni subderetur.

Non obstat etiam, quod vna est omnium Christianorum respublica, iuxta illud Apostoli. 1. ad Corint. 12. Omnes vnum corpus sumus. Quoniam id verum est quoad spiritualia: non autem quoad temporalia, vt sæpe supra est dictum.

171 Non obstat etiam, quod in liberis ciuitatibus, qualis est Florentia, maior pars videtur posse eligere sibi regem, qui omnibus, etiam minori parti inuitæ imperet. Quoniam talium ciuitatum ciues omnes vni seculari potestati subiactem: Et ideo volente nolente minore parte, modo legitime fuerit vocata, potest maior pars statuere, quicquid posset tota: imo quod maior pars statuit videtur statuere tota. At

diuersæ ciuitates liberæ, diuersa regna, diuersi potentatus, & diuersa Imperia diuersas habent potestates, & nulla earum subiaceret alii, nec minor pars maiori: Et ideo nulla tenetur stare electioni alterius, neque minor pars earum electioni maioris, arg. l. si ff. de iuris. omni. iudi. & c. de constit. lib. 6.

172 LVII. Nullum regem † adeo liberare posse suum regnum, & suos regnicolas, ut non teneatur parere sibi, neque ullis magistratibus a se, vel a sua republica constitutis. Tum, quia id esset contra illam legem naturæ: vt parentibus, & patriæ obediamus. l. Veluti. ff. de iusti & iure. Tum, quia respublica ipsa priusquam regem haberet, non potuisset statuere, ne sui ciues tenerentur parere sibi, aut suis magistratibus. Quoniam illua esset abdicare se a tali potestate: quam tamen veluti lege naturæ sibi insitam ab se abdicare nequit, iuxta ea, quæ diximus in coroll. At reges earundem habent potestatem, quam respublicæ ante ipsos habebant: Ergo idem est dicendum de illis, ac de illa, arg. cap. Ecclesia. 2. vt lite pend. §. Fuerat. Instit. de actio.

173 LXVIII. Parum cautos uideri † eos, qui aiunt non tam liberos esse homines regnorum parentium regibus, quam ciues liberarum ciuitatum, quæ nulli regi parent. Primo quidem quia eiusdem naturæ, & speciei est potestas, qua reges regunt: & potestas, qua liberæ ciuitates sese gubernant, ut per prædicta palam est. Nam licet modus regiminis reipublicæ sit diuersus, puta aristocraticus, democraticus, & monarchicus: Potestas tamen gubernandi vna, & ead. est, secundum Aristot. receptum in Politicis: siue ergo quis regatur per unum regem, siue per plures optimates, siue per totum populum, eidem potestati est subiectus: et æque liber, uel æque seruus. Deinde facit, quod parere multis non est minor, imo maior seruitus, quam parere uni, arg. cap. 1. 21. q. 1. At ciues liberæ ciuitatis parent multis, nempe toti populo, si regatur democratia: aut eius optimatibus, si aristocratia. Multis inquam saltem collectiue, & ut facientibus collegium licet non vt sin-

174 gulis. Regnicolæ uero uni tantum regi parent. Præterea † omnium philosophorum recte docentium una est sententia, Monarchiam, siue vnus regimen, melius esse democratia, siue

opti-

optima tum regimine, & Aristocratia, siue populari gubernatione. Facit, quod ciues liberarum ciuitatum oportet parere vni edicto prætoris, qui frequentissime, minore beneuolentia, & charitate: maiore uero sœuitia, & libidine regit, quam Rex, qui, ut plurimum, ab incunabilis bene ad regnandum educatu satis noscit modum, & artem vnumquenque iuxta sui ordinis gradum ad sese admittendi, & alloquendi. Et ita; ut oportet, respondendi, iubendi, & rogandi: ut omnibus placere possit, & omnibus uelle prodesse, ac nemini nocere: Quippe qui omnes pro filiis ducit, & se magis patriæ patrem, quam dominum arbitratus, paterno affectu subditos prosequitur. Cuius rei præclarissimum, & rarissimum exemplar sunt,

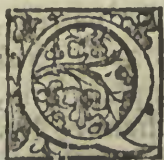
175. † inuictissimus Rex, Heros, & dominus noster Iohannes huius nominis III. & Catharina eius uxor Augusta heroissa, & domina nostra huius nominis prima, qui qua parte possunt imitantes illam infinitam, & inimitabilem Dei benignitatem, qua in altis habitans, humilia respicit in coelo & in terra: omnes sibi subditos tam in Aphrica, & Asia: quam in Europa, ut filios amant, omnibus gaudentibus congaudendo, omnibusque dolentibus condolendo, consulendo, & opitulando, & nihil non agunt, quo filius eorum unigenitus princeps, & & dominus noster Iohannes pro summa, quam de se iam præbet, expectatione non minus sit eis hæres morum Christianissimorum, quam regnorum amplissimorum.

An autem mortales, quatenus sunt Christiani, subiaceant potestati ecclesiasticæ, & non quatenus homines tantum, vel ciues, profundius, ni fallor, quam hactenus alibi trademus. in. 6. notabil. & fundamentis eius, & solutionibus contrariorum.

III. Notabile.

S Y M M A R I A.

1. Correptionis fraterna diffinitio aptior, quam Alberti, & aliorum.
2. Correptionem fraternam iure diuino preceptam.
3. Correptionis fraterna multa ubi trañet author.

VARTO principaliter colligi possunt duo ex hoc capitul. Alterum est diffinitio correptionis fraternæ, scilicet, quod est: † Admonitio fratris ne peccet, neue maneat in peccato, ex charitate facta. Ex uerbis enim illis: corripe illum, colligitur, esse admonitio fratris. Ex uerbis autem: Peccauerit, & si te audierit, si te non audierit, eam fieri ne peccet, neue maneat in peccato. Ex uerbis uero: frater; & lucratus es, eam ex charitate procedere. Verbum enim, frater, charitatem significat, & amorem, ut in cap. Causamque supra eod. late post Panor. diximus, & in coroll. 6. notabilis sequentis latius tangemus. Verbum item: lucratus es, beneficentiam denotat, quam constat actum esse charitatis; secundum Thomam receptum in. 2. Sec. q. 31. Quæ diffinitio uerbis aptioribus videtur compacta, quam aliæ Alberti, & reliquorum in. 4. distin. 19. & aliorum alibi; licet eodem fere sensu constet. Alterum quod colligitur est, † diuinitus, hoc est, iure diuino præcepta esse hanc correptionem fraternam. Quæ recepta sententia est tam Panor. & aliorum in hoc capitul. quam Archidia. & aliorum in cap. Si peccauerit. 2. q. 1. & Rchar. ac aliorum in. 4. d. 19. Abulens. & aliorum, Matthæi. cap. 18. Thomæ. 2. Sec. q. 33. art. 2. & Adrian. in. 4. de correctio. fraterna, & aliorum alibi. Neque Inno. hic contrarium sentit, licet id ei Panor. im imponat. num. 35. Verba enim eius num. 1. hæc sunt Ad istam denunciationem non credimus aliquem teneri, nisi sicut tenetur ad alia opera charitatis, nisi sit talis, ad quæ rōe officij, & curæ hoc pertineret. Per quæ uerba palā significat, teneri nos ad eam: sicut & ad alia charitatis opera, ad quæ constat nos frequenter

quenter teneri, iuxta principium, & duo capitula priora 42. dist. & tradita per Tho. in hoc receptum. 2. Sec. q. 3 2. art. 5. Col-
ligitur aut hæc sententia ex hoc capitul. quatenus in eo Inno. 3. significat, licet non exprimat, dominum id præcipere in E-
uangelio : & adeo quidem, ut etiam ipsemet summus eccle-
siaz monarcha eo teneretur, cum subdit : Quomodo diuinum
possimus non exaudire mandatum? Il. colligitur, eo quod
verba Euangelij in tex. citata, quæ desumuntur ex capit. 18.
Matthæi, sunt Imperatiui modi, quæ suapte natura, vt pluri-
mum Imperium, & præceptum designant, Clem. Exiui. col.
3. versicul. Nos itaque de verb. significat. Quibus etiam con-
cordant illa Paul. 1. ad Thess. 5. Corripite inquietos, consola
mini pusillanimes.

Multas alias horum duorum confirmationes, & non pau-
cas oppositiones, & solutiones cum 30. corollariis, & pluri-
ma quotidiana, tam scholiasticas disputationes, quam vtrius-
que fori iudicia respicientia continentibus, in commentum.
cap. Si peccauerit. 2. q. 1. vna cum 5. notabili gratia breuitatis re-
seruo. vt. 6. notabile admittere possit hæc relectio : Tamen si
non dubito ea, quæ illo mittimus sua dulci utilitate placere
potuisse lectori.

V. Notabile.

S Y M M A R I A.

- 1 Denunciationem ad euangelicam certo ordine perueniendum.
- 2 Denunciationis diffinitio omnium hætenus datarum aptissima.
- 3 Delatio uaria.
- 4 Denuntiationis multa ubi tractet author.

COLLIGO. 5. alia duo: Alterum est; quod certo ordine perueniendum est ad denunciationem, con- nempe, quod primo fiat fraterna, & secreta correptio: deinde testium adhibitio: ipostremo denunciatio. Colligitur autem hoc ex illo verbo: corripere, & si non te audierit, adhibe unum, aut duos testes. Et ex iterato: si non te audierit. Et illo: Dic ecclesie. Alterum quod colligitur ex illis verbis: dic ecclesie adiunctis aliquot aliis, contentis in hoc cap. est; quod denunciatio, est Delatio criminis ad iudicem, sine legitima inscriptione ad poenitentiam, vel restitutionem eius, quod illa exigit, vel ad remotionem officii, quo crimina cessent, vel ad hæc omnia, vel aliquot ex his. Quæ diffinitio videtur omnium hactenus datarum aptissima. Nam delatio est genus: Si quidem omnis denunciatio est delatio, non contra. Est enim delatio, quæ est quedam provocatio ad amicitiam, puta delatio studii & laboris apud Cicero- nem ad Trebatium: et, est delatio mandatorum apud eundem pro Sylla: & est delatio in censum. l. Forma. ff. de censib. Additur, criminis, ad differentiam delationum rerum predictarum, & aliarum multarum. Additur, ad iudicem, quo differat adtractione, & murmuratione, quam late diffinimus in repet. cap. Interuerba. r. r. q. 3. conclusio. 6. & susurratione ac aliis, quæ in alios fines fiunt. Additur, sine inscriptione legitima, quo differat ab accusatione, quæ sine illa non constat. l. Libellorum. ff. de accusat. translata in. §. Libellorum. 2. q. 8. Additur, ad poenitentiam, propter denunciationem euangelicam puram: & vel ad restitutionem, quam illa exigit, propter iudicalem puram: & uel ad remotionem officii, propter canonicam puram: vel ad hæc omnia, aut aliquot ex his, ad comprehendendam mixtam. †

4 Multa vero alia, quibus hæc duo confirmamus, & non pauca eis opposita, quæ soluimus cum plurimis corollariis, multa quotidiana, vtilia, & noua continentibus, in predictum commentum. d. cap. Si peccauerit. 2. q. 1. reseruamus: sicut & etiam. Ill. notabile in id ipsum supra reseruauimus. Quippe quæ singulas iustas repetitiones pene continent.

VI. Notabile.

SUMMARIA.

- 1 Ecclesiasticam potestatem extendi ad cognoscendum de omni peccato mortali cuiuslibet Christiani etiam laici, &c.
- 2 Corripi qui potest, potest & denunciari.
- 3 Corripi potest omnis Christianus, tam ecclesiasticus, quam laicus: imo & infidelis.
- 4 Ambrosius de Theodosii peccato mere prophano cognovit.
- 5 Christianus omnis quatenus Christianus an sit fori ecclesie. num. 15. q. 18.
- 6 Clerici quare subiecti ecclesiasticae iurisdictioni.
- 7 Christianus non solum homo: sed quiddam supernaturale.
- 8 Character baptismalis quis? & quam necessarius ad sacramenta:
- 9 Ecclesiastica potestas an cognoscat de quolibet Christiano, quatenus Christianus est.
- 10 Cognitio de aliquo an sit iustum, & an sit peccatum mortiferum differunt.
- 11 Quaestio an quid sit peccatum tam est spiritualis, quam quaestio iuramenti.
- 12 Ratio. cap. Quaecunque, &c. Volumus. 11. quest. 1.
- 13 Christiani utriusque subsunt potestati: sed diversimode.
- 14 Finis consideratio cuius, eius & medij.
- 16 Durandi sententia subtilis de Christianismo: sed displicet. num. 17.
- 19 Christianus super eodem conveniri potest, ut civis, & ut Christianus.
- 20 Christianus cur super alijs peccatis lethalibus non permittitur conveniri, ut Christianus, & super alijs sic.
- 21 Multa id genus alia, & an, & quale peccatum admittitur in emenda, vendenda vere nilius, aut carius, quam par sit, citra dimidium iusti precij: deque restitutione eo casu necessaria, & quod ad eam compelli possit laicus ab ecclesia: & alia, quae praevalente a tergo, & praesertionibus insequentis annua fronte, decerpunt non potuerunt ex opere nondum perfecto, propter publicas & priuatas occupationes, a quibus percipiebam vacare his huius torrentis estatis vacationibus, ut totus vacare potuissem omnibus, quae super hoc scripta erant expoliendis, num. 22. & insequentibus.

EXTO principaliter colligitur hanc, de qua loquimur, potestatem ecclesiasticam, quae in coroll. 17. tertii notabilis diffinita fuit, extendi ad cognoscendum de omni peccato mortali cuiuslibet Christiani etiam laici: & ad compellendum

eum per censuram ecclesiasticam, quo ab eo discedat. Colli-

gitur autem primo ex illis verbis: Sed intendimus decernere de peccato, cuius ad nos pertinet sine dubitatione censura: quam in quemlibet exercere possumus, & debemus. Perpende, obsecro, verbum, de peccato, simpliciter prolatum, & verbum, quemlibet, quod plane, perinde continet laicum, ac clericum. II. colligitur ex illis verbis: Nullus, qui sit sanæ mentis ignorat, quin ad officium nostrum spectet, de quocunque mortali peccato corripere quemlibet Christianum. In quibus verbis etiam perpende verba illa, quemlibet Christianum. Et ne dicas per hæc verba solum probari, eam extendi quoad correptionem, quæ sine vlla iurisdictione a quolibet etiam priuato fieri potest, vt in. 4. notabili tangebam, & in commento cap. Si peccauerit. 2. q. 1. tracto, perpende illa, quæ sequuntur, nempe: Et si correptionem contempserit per distinctionem ecclesiasticam coercere: Perpende item illa superiora: Dic ecclesiæ. Quor sum enim ei diceretur, si ipsa non posset cognoscere, & castigare? Perpende etiam illa: Et si eam non audierit, sit tibi tanquam ethnicus, & publicanus.

III. Colligitur ex versicul. Sed forsan qui cum versicul. Cæterum, probat hanc potestatem etiam extendi ad peccata lethalia regum, etiam non recognoscentium Imperatorem. Quandoquidem probat eam extendi ad peccata regis Franciæ: quem non agnoscere superiorem ipsemet Inno. 3. author huius capit. affirmat. in. c. Per venerabilem, qui fil. sint legit. III. colligitur ex versicul. Licet autem hoc modo procedere valeamus super quolibet criminali peccato, ut peccatorem reuocemus a vicio ad virtutem: ab errore ad veritatem. In quibus expende verbum: quolibet criminali peccato, & verbum peccatorem, quæ nemo negare potest intelligi etiam de laico, maxime cum per ea inferre velit, posse ipsum cognoscere de peccato regis Franciæ vtiq; laico, ad instantiam regis Angliæ etiam laici. V. probatur sub finem, quatenus in eo Innocen. iubet, vt Francus pacem, aut inducias cum Anglo reformet, aut salté humiliter patiatur, ut quidam abbas, & archiepiscopus Bituricen. de plano cognoscant: vtrum iusta sit querimonia, quam cõtra eum proponit coram ecclesia Rex Anglorum, vel eius exceptio sit legitima, quam contra eum per suas litteras duxit exprimendam.

2. dam . VI. facit, quod omnis, † qui corripitur potest correctione
 -ne fraterna euangelica, potest etiam denunciari ecclesie, si
 i correptus non corrigatur, & per viam denunciationis casti-
 gari, & necessario colligitur ex ipso textu Evangelii Matthei.
 18. citato in hoc cap. Nouit: quatenus habet: Omnem illum,
 -qui fratrem corripientem non audierit, esse denunciandum
 ecclesie, ac ab ea, si ei recte monenti non paruerit, castigati-
 3 dum. At † omnis Christianus tam laicus, etiam rex, & Imperator:
 quam ecclesiastici, etiam episcopus, & ipsemet Papa: imo & infideles
 corripiti possunt, secundum communem opinionem theologorum, & canonum
 peritorum. Licet Panor. & Deci. quoad infideles aliter sentiant, ut late
 monstrabamus in . 5. notabili, quod commento. cap. Si peccauerit.
 supra referuauimus. VII. facit, quod Ambrosius episcopus
 Mediolanens. palam prohibuit ingressum ecclesie Theodosio
 illi multis nominibus magno Imperatori: eo quod nondum
 cum poenitisset tanti sanguinis tot innocentium hominum
 apud Thessalonicam crudeliter effusi. cap. Duo sunt. 96. distin.
 adiuncto cap. Apud thessalonicam. 11. q. 3. & late narrat
 Diuus Antoninus in summa Historiali, parte. 2. titul. 9. cap. 8. §. 3.
 & non alia ratione id fecit, quam, quia ecclesiastica potestas
 etiam episcopalis, vel archiepiscopalis, qualis erat potestas
 Ambrosii, potest procedere contra quemlibet laicum sui episcopatus,
 etiam Imperatorem, etiam super crimine mere prophano: quale
 fuit illud Theodosii ad cogendum eum poenitere: Ergo uerum est
 notabile propositum. VIII. facit præcipua conclusio nostri cap.
 Quæ habet rectè a laico laicum, a rege, scilicet, Angliæ, regem
 Francorum per viam denunciationis conuentum fuisse coram
 ecclesiastica potestate. Quod ea ratione a summo pontifice
 defenditur in ipso tex. quod de omni peccato mortali contra quemlibet
 Christianum potest cognoscere potestas ecclesiastica ad præ-
 dictum effectum. IX. facit quod † omnis Christianus quatenus
 Christianus pertinet ad forum ecclesie, etiam quoad actiones
 merè ciuiles, & causas, in quibus non disputatur de peccato,
 ut affirmat Durandus de iuris. eccles. col. parua. 18. & Iohan. de Turre
 cremata, in cap. Cum ad
 uerum.

uerum. col. 6. 96. dist. Quorum si mihi auctoritatem, quæ
 grauis est, parui facias, ea ratione noua suppleo id, quod ip-
 6- si omittunt, quod omnes fere fatentur, † clericos ideo iure di-
 uino esse subiectos iurisdictioni ecclesiasticæ, iuxta textum
 cum glo. singulari cap. Si Imperator. 96. d. Quia præter huma-
 nitatem, qua sunt homines, sunt insigniti caractere clERICA-
 7- li spirituali: At omnis Christianus baptizatus præter humanita-
 tem, qua est homo, est insignitus baptismo spirituali, per
 quem regenerati dicitur Ioh. 6. & signari signo militia Christi.
 2. ad Corinth. 1. Quod signum characterem vocat Aug. in cap.
 Quod quidam: versicul. Sed forte. 1. q. 1. & c. Displicet. pro-
 pe medium. 23. q. 4. & c. Quemadmodum. ead. cau. q. 7. & c.
 Quomodo de consecrat. distin. 4. Qui imprimitur in anima,
 8- secundum Tho. ab aliis receptum. 3. parte. q. 63. arti. 1. † Et est
 potestas spiritualis passiuæ ad recipiendum cultum diuinum
 necessaria, secundum eundem ibidem art. 2. non naturalis, se-
 cundum Caiet. ibidem. & indelebilis, quemadmodum & cha-
 racter ordinis. cap. Licite. 32. q. 7. Per quem Christiani di-
 cuntur genus electum, regale sacerdotium, gens sancta. 1.
 Petr. 2. & facti Deo regnum, & sacerdotes, Apocalip. 1. Quip-
 pe qui ante baptismum unguuntur oleo benedicto, & post ba-
 ptismum chrismate. cap. 1. §. Quia vero. de sacr. vnct. † sine
 quo nemo est habilis ad suscipienda alia sacramenta cap. Ve-
 niens. de presbit. non baptiz. Ergo tantum, aut plus differt
 quis factus Christianus a se nondum Christiano, quantum
 Christianus factus clericus, præsertim minorum ordinum, a se
 nondum clerico: & per consequentiam verum videtur id,
 quod aiunt Duran. & Ioh. a Turre cremat, scilicet, omnem
 Christianum, quatenus est Christianus, esse subiectum iuris-
 dictioni ecclesiasticæ: & per consequentiam, † qui eam ha-
 9- bet posse cognoscere de illo, quatenus est talis, quod per hanc
 breuem collectionem conuinci videtur omnium spiritualium
 & supernaturaliter datorum cognitio pertinet ad potestatem
 ecclesiasticam, iuxta cap. Ecclesia. de consti. & c. Bene qui-
 dem. 96. d. & ea quæ dicta sunt in cor. 18. At Christianus qua-
 tenus est Christianus, est quid spirituale, & supernaturale, per
 proxime dicta: Ergo cognitio de eo, quatenus est talis per-
 tinet

tinet ad potestatem ecclesiasticam.

10 X. Facit. + quod aliud videtur esse cognoscere, an hoc, vel illud sit iustum: & æquum, iniustum, & iniquum. Quod pertinet ad naturalem rationem, & leges secundum eam factas. Aliud an sit peccatum mortiferum extinguens gratiam gratum Deo facientem, quæ vita est animæ, aut meritum in gratiam reducens. Quod pertinet ad legem euangelicam, & leges, secundam eam factas. Et ita quanuis iudex laicus cognoscere debeat inter laicos de contractu, uoluntate vltima, vel alio actu, iustus sit an iniustus: æquus, an iniquus: quia id pertinet ad potestatem naturaliter datam, & leges secundum eam factas: Non tamen ex hoc sequitur non posse potestatem ecclesiasticam cognoscere de tali contractu, uoluntate vltima, vel actu, an sit peccatum 3. mortiferum animam gratiæ vita priuans: An uero meritum eam conseruans aut augens. Quia hoc pertinet ad potestatem super naturalem, & leges per, et secundum eam factas.

XI. Facit, quod quæstio an hoc, vel illud iuramentum liget, an hic, vel ille contractus sit vsurarius: an hoc, vel illud sit hæreticum pertinet ad iurisdictionem ecclesiasticam: Imo ad eam solam, secundum ferè omnes tam legum, quam canonum peritos. + At eadem omnino ratio est de quæstione, an hoc uel illud sit peccatum mortiferum: Imo fortè maior. Quoniam hæc directio tangunt mortem animæ supernaturalis, quæ est priuatio gratiæ in hoc seculo, & gloriæ in altero: & per consequentionem vitam animæ supernaturalem, quæ est vita gratiæ in hoc sæculo, & vita gloriæ in altero: quæ constat non esse minus supernaturalia, quam illa: imo magis: Ergo quæstio an aliquid sit peccatum mortale: & an aliquis maneat in peccato mortali nec ne, ad ecclesiasticam potestatem pertinebit: imo ad eam solam, arg. eorum, quæ in diffinitionibus utriusque potestatis diximus in coroll. 7. & 20. & c. Ecclesia. S. Mariæ. de constit. & c. Bene quidem. 96. distin.

12 XII. Facit, + quod illud Theodosii, & Caroli relatum in hoc cap. & scriptum antea in cap. Quicumque. & c. Volumus. 11. q. 1. quo dabatur facultas cuilibet litiganti siue actori, siue reo relinquendi iudicem secularem, quo litigabat in quocun-
que

que parte litis, nulla ratione alia videbatur niti, quam, quod omnis Christianus, quatenus est Christianus, iure diuino supernaturaliter videtur subiici potestati ecclesiasticæ super quocunque actu etiam prophano: Ergo a fortiori, super quocunque peccato mortali: Aliam tamen rationem infra reddemus:

- XIII. Facit, quod omnis anima potestatibus sublimioribus subdita est: quippè qui non nisi a Deo sunt, ad Roma. 13. &c. Omnis. de censib. Inter Christianos autem duplex est potestas, spiritualis, siue ecclesiasticæ, & temporalis, seu secularis: & utraque est a Deo, secundum modum supra in. 3. notabili. cor. 21. & 58. expositum. Et ideo, ut Durandus ait ubi
 13 supra. col. paruula. 16. utrique potestati subsunt Christiani: sed aliter: & aliter. Quia potestati temporali, vel seculari subsunt, non quatenus sunt Christiani: quia illa potest esse, in a est, & fuit etiam inter eos, qui non sunt, nec fuerunt Christiani: Sed solum subsunt illi quatenus sunt homines tantum, vel ciues. Potestati autem Spirituali, & ecclesiasticæ subsunt, ut Christiani, & fideles: tanquam ei, que fundata est supra fidem, & firmam petram, super qua se fundaturum ecclesiam, dixit dominus. Matth. 16. secundum. Dur.
 14 XIII. Facit, quod † cuius est considerare finem, eius est iudicare de hiis, quæ debent ordinari ad finem. Tum, per illa multa, quæ adduximus in. 17. argumento, contra notabile. 3. supra formato. Tum, quia ratio eorum, quæ ordinantur ad finem sumitur ex fine. Intendens enim in aliquem bonum finem eligere debet ea, quæ sunt congrua fini assequendo, & tollere illa, quæ id impediunt: Verbi gratia. Medici, cuius est considerare sanitatem corporis, etiam erit iudicare de hiis, quæ conseruant eam, ut illi applicentur: & de his, quæ impediunt eam, ut tollantur. At omnes actiones Christianorum debent ordinari in salutem animæ, & ad consequendam vitam æternam, tanquam in finem vltimum, secundum fidem catholicam in sacris literis traditam: † Cuius ergo, vel quorum est considerare de salute animæ, ac vita æterna, puta prælatorum curam & regimen animarum habentium, Papæ videlicet, archiepiscoporum & episcoporum, est iudicare de mediis, quibus ea queritur, vel perditur. At tales sunt omnia Christianorum peccata
 lethalia

lethalia in quacunq; materia illa fiant: siue contra fidei articulos, & sacramenta: siue contra bonos mores: siue fiant peccando in seipsum: siue in proximum: siue verbo, siue facto, siue quocunq; alio modo: Ergo ad ipsos pertinebit etiam cognitio de omnibus illis, saltem tanquam de talibus. Postremo facit cap. Quæcunq;. 12. q. 1. cuius verba sunt: Quæcunq; contentiones inter Christianos oriuntur, ad ecclesiã deferantur, & ab ecclesiasticis viris terminentur: & si obedire noluerint, quousq; obediant, a liminibus ecclesiæ excludantur.

Circa tamen hoc notab. & fundamenta eius valdè profunda, occurrunt hæc difficultates. Prima quidem, quod nemo est trahendus extra suum forum. l. si. C. vbi in rem actio exerceri debet cap. Cum sit de for. compet. Et laici fori secularis sunt, cap. Si clericus. de foro compet. Ergo non videntur trahendi ad ecclesiasticum, ut habet notabile nostrum.

II. quod notabile hoc videt̃ consequi, omnes causas fori secularis posse trahi ad ecclesiasticum, cum ferè omnes illæ, siue tãgant vltimas voluntates, siue contractus; siue delicta; & iudicia super peccatis mortiferis vertantur: quippè quæ mouentur super iniusticia, quam constat suapte natura esse peccatum lethale, secundum Thom. receptum in. 2. Sec. q. 59. art. 4.

III. quod videtur consequi, omnia crimina esse vel spiritalia, vel mixta fori, & nulla omnino secularia & prophana. Quãdo quidem de omnibus potest ecclesiasticus adiri, secundum hoc notabile, & ipsius fundamenta. Quod tamen consequens est contra omnium scripta in cap. Cum sit. de foro compet. & in. c. Vt inquisitionis. §. Prohibemus. de heret. li. 6. & in cap. 1. de offic. ordinar. & alibi sæpe.

III. quod cum vna & eadem res non debeat diuerso iure censer. c. Cognouimus. 12. q. 2. durum videtur, quod Christianus, quatenus homo & ciuis, censendus, & iudicandus sit per secularem, & quatenus, Christianus per ecclesiasticum.

V. eademque noua & grauis, quod consequeretur nullum Christianum ob ullum delictum, vel maleficium occidi, membro ue mutilari posse. Tum, quia secundum nonum fundamentum huius notabilis, omnis Christianus, quatenus huiusmodi, est res supernaturalis, & spiritalis: & per consequentio

nem

nem quæ ratio inuenitur in clerico, ne id ei fiat, eadem videtur inueniri in laico Christiano.

VI. quod consequeretur, quod etiam clerici, quatenus sunt homines, & ciues, subiicerentur potestati seculari, & laicæ: sicut quatenus sunt Christiani, & clerici subiiciuntur spiritali, & ecclesiasticæ. Quod tamen est falsum, per cap. Clerici. de iudi. & cap. 2. de for. compet. cum aliis.

Ad. 1. harum difficultatum respondendum esset, secundum
 15. mentē Duran. vbi supra, quod Christianus, quatenus est Christianus, in oībus ē fori ecclesiastici, & quatenus ciuis & homo, fori secularis, & quod sic singulariter posset intelligi illud singulare. c. Quæcunq;. 11. q. 1. relatū ad verbū in ultimo huius naturalis fundamento. † Et per consecutionē non trahi Christianū
 16. extra suum forum, eo quod trahatur ad forum ecclesiasticum. Neque per id principum secularium iurisdictionem impediri, secundum eum, eo quod actor id volens potest rerum trahere ad iudicem secularem, qui tunc cognosceret: licet, si mallet, posset eum trahere ad ecclesiasticum, qui etiam tunc cognosceret. Quia, vt inquit, actoris est rerum vtrō volet vocare, modo non vocet simul ad vtrunque: Et ita nouè intelligi posse cap. 1. 22. dist. quatenus habet: Christum Petro clauigero terreni simul, & celestis Imperii iura commississe. Quin & in col. 19. addit eum, qui hoc privilegium ecclesiæ Romanæ detrahit, in hæresim labi, & hæreticum esse dicendum.

Hæc tamen sententia Durandi dura mihi videtur, saluo ecclesiæ Romanæ iudicio. Primo quidem quatenus sentit, contrarium tenentes hæreticos esse. Quod falsum videtur. † Tum
 17. per dicta in. 3. notabil. corol. 1. Tum, quia omnes Reges Christiani cum omnibus fere suis subditis essent hæretici. Deinde, quod cap. illud Quicumque. 11. q. 1. palea est. Tertio, quod secundum eius sententiam, iurisdicō laica plus satis minuere-
 tur, & eneruaretur: licet non omnino impediretur, neque tolleretur, vt palam est, quidquid ipse dicat. III. quod cap. illi. 1. 22. dist. belle satisfactum est in, 3. nota. cor. 41. Postremo, quod nullibi eam video seruari. Licet enim ipse dicat, ecclesiam hoc iure liberius vsam esse in regno Franciæ, tanquam, vt ipse ait, Christianissimo, & cuius reges fuerunt deuoti ecclesiæ

clesiæ ab eo tempore quo cœperunt esse Christiani : nostra tamen ætate id nusquam in illo regno seruatur, neque arbitror vnquam fuisse seruatum. Licet itē in regno Nauarræ antequam vniretur Castellæ, latius quam in aliis Hispaniæ regnis, tenderetur ecclesiastica iurisdicção: non tamen pertingebat ad metas vsque Durandi, scilicet, quod omnes fideles super omnibus conuenirentur coram ea volente id astore. Nunc autem in suam cocleam rediit.

18 Respondeo igitur ad hanc. I. difficultatem. Primo quidem, quod + omnis Christianus, qui conuenitur, vt Christianus, in foro ecclesiastico est conueniendus. II. quod Christianus, quando conuenitur super actu aliquo, tanquam super mortifero peccato, dicitur conueniri, vt Christianus: quia super tangentibus Christianismum, & mortem, vel vitam animæ spirituales, temporariam, & æternam, per Christum promissam. III. quod Christianus, cum super hoc conuenitur coram ecclesiastico, non trahitur extra suum forum: Imo ad suum. Quia forum seculare nullius forum est, quoad hoc. IIII. quod fallitur Durandus quatenus ait, omnem Christianum esse vtriusque fori quoad omnia, & actoris esse optionem eum conueniendi coram quo iudice maluerit, ecclesiastico, scilicet uel seculari. Tum propter ea, ob quæ dixi superius, eius sententiam videri duram. Tum, quod quia facilitate defendi potest id, quod ille præsupponit, nempe Christianos non esse exemptos a foro laico: eadem quoque defendi potest, eos conueniendos esse in eo, cum conueniuntur super aliis, quam tangentibus Christianismum. Quia tunc videntur conueniri, vt homines, vel ciues, & non vt Christiani, vt paulo post dicam.

Ad 2. difficultatem respondeo, quod licet omnes fere causæ, quæ vertuntur coram iudicibus tam secularibus, quàm ecclesiasticis vertantur super iniusticia, quæ suapte natura est peccatū lethale, ut argumentū probat: nō tamē vertuntur super ea, quatenus est peccatū lethale occidens animam, & priuans eam vitam diuinæ gratiæ: sed quatenus est iniusticia quædā, & iniquitas cōtra rationem naturalem, & leges per eam constitutas admissa.

Contra tamen hanc responsionem facit, quod secundum eam actores id volentes possent trahere reos saltem indirecte: super

super omnibus causis ad forum ecclesiasticum. Quia ita possent concipere libellos petitorios, ut concluderent eos peccare, & in peccando perseverare. Qui enim emit equum, potest in suo libello scribere venditorem non tradidisse equum ei, quando & ubi tenebatur: & ita peccasse, perseverareque in peccando, quia neque nunc, ut oportet, tradit. Et qui mutuauit, & qui commodauit, dicere potest reum peccasse: quia non restituit, ubi & quando tenebatur, nec nunc restituit, & sic de aliis.

Ad hoc responderet forte quis ex mente Hostiensis in presenti col. 2. scilicet, quod tunc demum potest adiri hac uia iudex ecclesiasticus inter laicos, cum deest remedium coram iudice laico: uel quia non uult, uel quia non potest iusticiam super eo facere, non autem alias. Sed contra hoc facit primo, quod alia ratione, quam peccati, scilicet re&a uia potest adiri ecclesiasticus data negligentia, uel impotentia iudicis laici, cap. Ex tenore cap. Licet ex suscepto de for. compet. Cum ergo uia aduendi ratione peccati sit alia, illa poterit adiri ecclesiasticus etiam absque negligentia, & impotentia iudicis laici. Deinde, quod expresse habet hoc cap. potestatem ecclesiasticam posse cognoscere de quocunque peccato mortali cuiuscunque Christiani: Ergo etiam de illo, super quo potestas laica uult, & potest facere iusticiam. Tertio, quod illa ratione concluditur de lethali peccato laici posse cognosci ab ecclesiastico: quia † peccatum lethale, quatenus est tale, spirituale quiddam est, mortem, & vitam spiritualem animæ tangens: & quod sola lege supernaturali cognoscitur esse, uel non esse tale. At hæc eadem ratio tam militat in his, quæ castigat secularis, ac in aliis: Ergo super omnibus poterit conueniri Christianus laicus coram ecclesiastico.

Hæc argumentatio adeo difficilis semper mihi uisa est, ut nunquam ausus fuerim proponere illam e cathedra. Quippe cuius solutio nulla idonea in hunc usque diem, quo me prælum uerget, occurrerat. Quanuis nunc, cum uirginis matris gloriosissimæ natiuitatis peruigilio uidetur occurrere. Nempè, quod

22 † actor quidem conuenire potest hoc modo reum indirectè coram ecclesiastico iudice super quocunque peccato lethali, & iudex ipse de illo cognoscere, nisi reus excipiat. Reum au-

tem

tem excipere posse: nō quidem quod iudex ecclesiasticus non est competens ad cognoscendum de tali causa tali modo proposita: Sed quod actor maliciosè, dolo, ac fraude videtur cum trahere ad forum ecclesiasticum omisso seculari, cuius iudicio se ait paratum stare. Et hanc exceptionem admittere tenebitur ecclesiasticus: eo quod sacrosancta mater ecclesia fraudem & dolum plurimum odit cap. Sedes. &. c. Ex tenore. de rescript. cap. 2. de operis noui unciant. non uult uideri arrogans. Quippè quæ simplex columba est cap. Loquitur. 24. q. 1. & simplicitatem columbæ cum suo sponso laudat. cap. Ex merito. 6. q. 1. nec est alieni vsurpatrix cap. Si filius. de testa. & cap. fin. 17. q. 4. cap. Ex tenore de for. compet. Nec vexare vllum cupit, quæ omnes leuare desiderat. cap. final. de dol. & contum. cap. Ut debitus. de appel. At qui potest directè conuenire laicum Christianum coram laico iudice, super aliquo, tanquam ciuem, & hominem, & sperat, uel sperare debet ius suum sibi ab eo reddendum, & conuenit indirectè illum coram ecclesiastico, merito videtur potius simulare se querere; quam verè velle ea: quæ sunt Christi, scilicet, vt conuentum pœniteat peccati, quo mortuus iacet, & satisfactio conueniente, Deo fiat gratus. Videtur (inquam) hoc simulare, cum potius credatur velle principaliter suam satisfactionem: & ira merito præsumitur id facere animo fraudandi potestatem laicam, aut reum artibus exquisitis vexandi. Et si ecclesia non admitteret eiusmodi exceptionem, arrogans videretur, & alieni cupida, & potius velle querere potentiam, quam facere iustitiam. Et ideo merito non admittit talem actorem, cum tamen admittat alios, qui destituti remedio in foro seculari ad ecclesiasticum recurrunt. Qua noua ratione illa Hostiens. & Ioh. Andr. a quibus nemo recedit, antiqua doctrina defenditur, quam etiam satis sensisse videtur Innocen. num. 4. Pro qua consideratione faciunt illa multa, quæ de maliciosè excipiente post Felin. & Decium diximus in cap. In præsentia. de probatio. & in repet. cap. Accepta. de restit. spoliat. opp. 3. post Innocenti. in cap. Post electionem de concess. præb.

Ad. III. Difficultatem respondeo, quod ad hoc, vt crimen dicatur mixti fori non sufficit, nec oportet super illo possit

H adiri

adiri utriusque fori iudex aliqua via, directa, vel indirecta ratione peccati lethalis: vel cuiusdam iniusticiæ, & siue possit declinari per conuentum, † siue non: sed oportet quod possit
 24 adiri directa ea ratione, qua est crimen non habito respectu, quod sit lethale tollens vitam animæ spiritualem: laicus quidem inter laicos, ecclesiasticus inter ecclesiasticos. Et ideo quamuis super omni crimine, quatenus est peccatum lethale, possit adiri ecclesiasticus indirecte, salua exceptione, quod speratur iusticia in seculari: Non tamen ideo consequitur om-
 25 ne illud esse mixti fori. Ad. 4. respondeo † regulam illam, quæ habet, eandem rem non esse diuerso iure censendam, intelligendam esse attento vno, & eodem respectu: non autem attentis diuersis, vt est casus in .l. Si quis ad perferendum. §. 1. ff. de furt. & satis colligitur ex. 3. oppos. Bald. in. l. 1. C. de seruis fgit. & Aret. consil. 110. col. 4. & gl. Quanquam. 2. q. 7. c. 1. de offic. leg. & faciunt omnia iura probantia vnū, & idem vno respectu consideratum differre a se considerato altero cap. A collatione. de appet. lib. 6. & l. Si quoniam. C. de appell. Quare non est mirum, quod vnus, & idem, cum est conueniendus vt homo, conueniri debeat coram laico: cum autem conueniendus est, vt Christianus, conueniri debeat coram ecclesiastico.

Ad. 5. eademq; nouā difficultatem dico primo posse concedi nullū Christianū conuentū, quatenus est Christianus, posse iuberi iustè occidi, uel mutilari membro ab aliquo iudice, eo q,
 26 quatenus est talis, nō potest conueniri coram laico: Et potestas ecclesiastica, corā qua cōueniri potest, nō extēditur ad occisionem, uel mutilationē mēbri alicuius, vt colligi videtur ex illo Pauli. 1. ad Thi. cap. 3. relato in princ. dist. 45. Oportet episcopū sine crimine esse, non uinolentum, non percussorem. Ex
 27 quo id colligit Tho. 2. Sec. q. 64. art. 4. adeo quidē vt dicat et episcopū, vel aliū prælātū, qui una cum ecclesiastica potestate habet et laicā: quia forte est dux, marchio, uel comes: nō posse iubere per se occidere aliquē, vel mutilare, etiā quatenus esset dux, marchio, vel comes. De quo est casus in cap. si. ne cleri. vel mon. li. 6. ibi: debent, & possunt. Quoniam vt eruditè ait Tho. de Vio. ibidem potestas ecclesiastica modificat laicam in

vna & eadem persona secum concurrentem : ita, vt quæcun-
 que dedecent prælatum, dedeant marchionē, qui simul est
 prælatus, & marchio : nimirum digniori trahente ad se minus
 dignum, cap. Quod in dubiis. de consecrat. eccles. l. 1. iun-
 cta gl. ff. de verbo oblig. Cui vir doctus consequens facit, non
 28 licere his, qui sunt prælati simul † & domini vacare venatio-
 nibus, & aliis prohibitis clericis, & prælatis. Secundo dico,
 29 non esse concedendum † Christianum non posse iustè iuberi
 occidi a laico iudice, cum coram eo, vt homo vel ciuis, conue-
 nitur. Quia solus Christianismus non eximit quem a iurisdic-
 ctione laica, licet clericatus additus Christianismo sic, vt in dif-
 ficul. sequenti dicam.

Ad. 6. eandemque difficilem difficultatem, dico primo facile
 30 quem forte dicturum claram esse rationem, quare Christiani
 laici, ut homines, & ciues possunt conueniri coram laicis iudi-
 cibus, perinde ac si non essent Christiani: clerici autem non
 31 item: Nempè, quod † clerici duplicem qualitatem spirituale,
 & supernaturalem habent, Christianismi, scilicet, & clericatus:
 laici vero Christiani vnâ tantum, scilicet Christiani smum: Et
 duo vincula fortiora sunt vno cap. 1. de treug. & pace. Auth.
 itaque. C. communia de succes.

At contra rationem hanc facit, † quod satis est aliquid esse
 vno tantû nomine spirituale: imo & spirituali annexû, quo non
 subsit potestati laicæ: sed soli ecclesiasticæ. c. Ecclesia. de cõstit.
 & c. Quanto de iudiciis: Ergo nihil refert, quoad hoc, an vno,
 uel duplici nomine aliquid dicatur spirituale. Cum igitur Chri-
 stianus omnis sit quiddâ spirituale, saltē eo vno nomine, quod
 impressû characterē baptismi: et per baptismû est regeneratus,
 siue denuo natus spiritualiter Ioh. 6. vt late probatum fuit in nõ
 no fundamēto nostri notabilis: Consequitur, perinde videri eū
 exemptû a iurisdictione laica eo uno nomine, quo est spiritualis:
 sicut clericus duobus, quibus est spiritualis: & per conse-
 quutionem, quod aut nullus Christianus potest conueniri
 coram laico, vt homo & ciuis, aut quod etiam poterit clericus
 vt talis.

Aliter igitur responderet alius ad hanc difficultatem. 6. sci-
 licet, concedendo, † quod attento iure diuino solo idem esset

dicendum de clericis, & aliis Christianis: & sic quod etiam clerici, cum conueniuntur, ut homines vel ciues, hoc est, super his, quæ sunt eis communia cum aliis hominibus, etiam non Christianis, possent conueniri coram laico: Sed quod iure humano inducta sit hæc diuersitas, per quam non omnes Christiani: sed soli clerici & monachi sunt exempti à potestate laica, & quo ad ea, quæ illis sunt communia cum eis, qui non sunt Christiani: puta temporalia: Et id quidem ob multas, & iustas causas, ob quas merito eximi potuerunt etiam à solo Rom. ponti. perpendente id conuenire regimini, & saluti animarum fidelium, ob varios respectus.

Pro hac opinione faciunt ea, que citat Steph. in decis. capell. 126. & 167. & Gul. Bened. in rep. c. Raynūcius. verb. Et uxorem nomine Adelasū. a nu. 126. vsq; ad 350. quatenus cōcludunt, clericos conueniri posse corā iudicibus laicis super actionibus ciuilibus realibus: puta rei uēdicationibus, & hypotheçis, & aliquot personalibus: licet contrariū significēt, quatenus presupponūt, non posse cōueniri eos corā eis super personalibus, nec super criminalibus etiam alioqui pphanis, iuxta. c. Clerici. supra eod. & c. 1. de cleri. coniug. li. 6. Faciunt etiam argumēta Marsilii relata, sed non satis absoluta, per Iaco. Almay. in li. de potest. ecclies. c. 8. & 9. Quibus omnibus fortè fortius vrget replicatio proxima cōtra solutionem primam huius difficultatis facta. Faciunt & illa, que in. c. Clerici. supra eod. pro hac parte adduximus nostram super hoc sententiā ferentes. Quibus addo eum, qui hanc exēptionem iuri humano tribueret, facile tueri posse hanc secundam solutionem. Eum vero, qui teneat contrarium, (quæ communis est opinio) tam sacrarum, quæ pontificiarum legum peritorum post glo. sing. adiuncto rex. c. Si Imperator. 96. dist. difficile soluturū hanc. 6. difficultatē, et si dicat, ideo aliud esse de charactere spūali primo, quo quis incipit esse Christianus: & aliud de charactere clericatus, qui postea supuenit. Quā ille est primus, & illū hēt et laicus iudex, si ē Christianus: hunc vero minimè: & hic nō est primus, sed superadditus. Et ideo æquum videri, quod licet Christianus eximatur a potestate laica ethnicorum tali charactere carentium: subiaceat tamen potestati laicæ laicorum Christianorum simili characte

charactere insignitorum. Difficile (inquam) soluet hanc .6. difficultatem ēt si hoc dixerit. Tū, quia eadem ratio vester de qualitate spirituali prima, qua quis incipit esse Christianus: & de alia ei super addita. Tū, quia plus videtur differre Christianus a pagano nō Christiano, quā clericus a Christiano laico: Et si ideo clericatus eximit, a fortiori vid. ēt eximere Christianismus. Tū, quia piās laica eadē penitus est principū Christianorū, quæ olī fuit ethnicorū: & per cōsecutionē nō extēdet ad ea, in qua nō extendebatur ea, qua fuit ethnicorum. Tum, quia quæstio tangēs characterē baptismi, vel baptismū perindē tractāda est corā ecclesiastico, ac quæstio tāgēs characterē clericalē, vel clerica:ū.

Corollarium primum.

Ex his igitur omnibus prædictis colliguntur multa. Primo quidem vnus fasciculus conflatu ex his manipulis, scilicet nostrum tex. efficaciter probare, potestatem ecclesiasticam cognoscere posse de quocunque peccato lethali cuiuslibet Christiani, quatenus id est peccatum lethale ad pœnitentiā: & non solum hoc exte, sed etiam Euangelio, & multis nouis ac firmis rationibus id niti: eisdemque verum modum intelligendi hunc tex. aperiri. Et Christianum omnem duobus modis considerari posse, scilicet quatenus est Christianus, & quatenus est homo, vel ciuis. Et eum, quatenus est Christianus, habere quiddam in se supernaturale: eo que nomine dici posse quiddam spirituale. Et ideo quoties cōueniendus est, vt Christianus, conueniendum esse coram ecclesiastico, nisi conuentio illa præsumatur maliciosa. Non tamen ob id omnē Christianum esse fori ecclesiastici quoad omnia, quicquid Duran. & Iohan. a Turre crema. fuerit visum. Et minus esse hæreticos, qui hoc tenent, & seruant, cum de numero eorum sint ferē omnes: imo plus satis incautos fuisse, qui eos hæreseos insimularunt. Colligitur etiam noua ratio, quare de quolibet peccato lethali, siue mortali, etiam quatenus est lethale, non cognoscat ecclesia: cum tamen eius potestas ad id extendatur: imo admittat, admittereque debeat exceptionem declinatoriam fori.

34. II. Infertur † hæreticum videri contrarium nostri notabilis modo supradicti modificati, scilicet, potestatem eccle-

- ecclesiasticam non posse cognoscere de quocunque peccato lethali, an sit tale, vel non, & an quis perseueret in eo, vel non, ad effectum reuocandi peccatorem a vitio ad uirtutem, & ab errore ad veritatem, saltem per viam denunciationis euangelicæ. Tum, quia id clare est contra euangelicū Matthæi. 18. & contra hunc tex. & inductiones claras ex euangelio, & iure naturali ei adiuncto, in fundamentis nostri notabilis formatas. Et ita uerum esse partim id, quod ait Durandus, ubi supra col. 18. scilicet eum, qui tollit ecclesiæ priuilegium cognoscendi de actibus Christianorum, in hæresim labi, & hæreticum esse. Verum enim est, si restringatur ad actus, qui allegantur esse peccata lethalia, siue mortalia, quatenus sunt talia: & uerbum, cognoscere, ad cognitionem per viam denunciationis euangelicæ, ad effectum cogendi ad subeundam pœnitentiam. Quamuis generaliter, ut ille accipit, acceptum, falsum sit, per dicta
35. in. 6. difficultate. Pari modo uidetur limitandum illud † Carlerii relatum, & probatum a Iacobo Almayno in lib. de potestate Papæ cap. 11. col. 12. scilicet, quod asserere iudicem ecclesiasticum non posse cogere laicum ad soluendum debitum, quando certum est, quod ipse debet illud, vel ad cedendum bonis, est errare in materia clauium. Videtur enim limitandum, ut procedat, quando ecclesiasticus via denunciationis aditur, & debitor non est paratus stare iudicio fori sui laici: aut deest iudex laicus, aut non uult, aut non potest statuere id eo casu: eo quod secundum leges, quas ipse teneatur custodire, toleranda est illa inæqualitas, ut satis colligitur ex eod. Iacob. in alio lib. quem de authoritate ecclesiæ inscripsit cap. 5. col. penul.
36. † Quæ duo dicta Durandi Carlerii, & Almay. memorabilia duco latera regis claudentibus, ne dum plus satis placere pergunt regi terreno, displiceant cœlesti: & detrahant clauibus Petri, & ecclesiæ potestati acceptæ ab ipsomet Christo domino Deo nostro.
37. III. Infertur notabile nostrum † non solum intelligendum de peccato notorio, & peccatore notoriè in peccato iacentes: sed etiam de alio quocunque peccato, quod probari potest esse tale, & de quolibet peccatore, qui probari potest taliter iacere. Tum, quia tex. noster indistinctè & generaliter: imo,
- vniuer-

vniuersaliter loquitur de quocunque peccato, & quolibet peccatore. Tum, quia in specie id declarat seruandum in peccato, quod non erat notorium, & in peccatore, qui non perseuerabat in eo notoriè. Si quidem id declarat seruandum in quodam peccato regis Franciæ, quod non fuisse notorium peccatum, licet forte factum, quod dicebatur peccatum, esset notorium, neque regem notorio in peccato extitisse, constat ex illis verbis ferè postremis: De plano cognoscant, vtrum iusta sit quærimonia, quam contra eum proponit coram ecclesia rex Anglorum, vel eius exceptio sit legitima quam contra eum per suas nobis literas duxit exprimendam.

- 38 III. Christianum + tum videri conueniri, ut Christianum, cum conuenitur de inductis, aut reuelatis supernaturaliter per Deum Opti. Max. vel eius ecclesiam, quatenus talia sunt, vel super accessoriis eorum, aut aliis, quæ secundum legem supernaturalem iudicanda sunt, vel ex ea eruuntur. Dixi, de inductis supernaturaliter, ad excludendum inducta naturaliter, & includendum plurima inducta diuinius, quorum in veteri testamento maxima copia erat. In nouo vero sunt omnia septem sacramenta. Dixi reuelatis, ob articulos fidei, & alia quæ plurima in utroque testamento reuelata. Dixi per Deum Opti. Max. ad excludenda reuelata per cacodæmones, & artes eorum magicas, easdemque damnatas. Dixi vel eius ecclesiam, ob sacramentalia, & alia per eum in diuinum cultum instituta. Addidi, quatenus talia sunt. Quia qui super eis alio respectu extrinseco conueniretur, non uideretur conueniri, ut Christianus: puta qui conueniretur super bibliorum libro, aut alio continente sacras literas, empto, vel vendito, quo tradere illum cogeretur, uel soluere pretium eius: Et qui conueniretur, eo quod dixit vel scripsit hæc uerba: Deus est trinus & unus. Addidi, uel super accessoriis: quia illa sequuntur naturam sui principalis cap. Accessorium. de regul. iur. lib. 6. Addidi, uel aliis, quæ secundum legem supernaturalem, iudicanda sunt, ob peccata lethalia, siue mortalia: Quæ an sint talia, & quatenus sunt talia per legem supernaturalem sunt iudicanda: ob hæreses item, iuramenta, & id genus alia, quæ per eandem legem iudicari debent. Addidi, uel ex ea eruuntur, ob multa, quæ licet expres-

se, ac speciatim non sint ab ipso Deo inducta, uel reuelata, erunt tamen, & fluunt per necessariam consequutionem ex inductis, uel reuelatis speciatim in eius lege, ac sacris litteris. Quale potest dici præceptum de confessione sacramentali, & auriculari, & ea, quæ nos quoque scripsimus in summa de pœnit. dist. 5.

39 V. Inferitur Christianum non conueniri, ut Christianum cum conuenitur super actionibus ciuilibus realibus, neque cum super personalibus: Imo neque cum super delictis communibus eo solo respectu, quo delicta sunt, ut clarè colligitur ex coroll, præcedenti. Inferitur item non satis dolatum uideri id, quod ait Gulielmus Ocam in priore parte dyalog. lib. 6.

40 cap. 8. scilicet, illa tantum esse spiritualia, quæ religioni Christianæ sunt propria, & quæ in nulla secta alia sunt reperia: nec ad legem naturæ sunt spectantia. Quoniam multa sunt spiritualia, quæ non sunt propria religioni Christianæ, puta illa, quæ sunt communia Christianis, & iudæis, scilicet, decimarum perceptio: & Messiam promissum fuisse de semine Abrahamæ: prophetas veteris testamenti spiritu Dei afflatos prædixisse futura, & id genus alia multa. Quoniam & aliqua sunt communia cum Saracenis: puta unum tantum Deum esse, omnia scientem, omnia gubernantem: mundum fuisse creatum: Moysen Deo acceptum, & Iesum Christum eo acceptiorem. Nonnulla etiam cum paganis, & rectè philosophantibus, puta, unum tantum Deum esse, animas esse immortales: esseque veras materiæ formas: & non solum motrices, iuxta Clem. 1. de summa Tri. & alia non pauca.

41 VI. Inferitur + verum intellectum cap. Quicumq; 11. q. 1. nō esse, quod omnes Christiani, siue cōueniantur ut Christiani ad sensum præmissum, siue non, possint conueniri super omnibus actionibus corā ecclesiastico iudice, ut Durādus, & Ioh. a Turr. cremat. relati in. 10. fundamento nostro notabilis dixerunt: sed quod tunc demum, cum conueniuntur, ut Christiani ad sensum prædictum: & ita non solum responderi potest illi capit. ut supra in. 6. difficultate significauimus, esse paleam, ut inscriptio demonstrat, & Iacobus Almaynus affirmat: sed quod etiam si esset granum, ut res in eo contenta insinuat, nihil obstaret.

staret. Inferitur etiam: quod ratio statuendi cap. Quicumque & c. Volumus. 11. q. 1. quatenus eorum tenor in hoc cap. recitatur non fuit, quod Christiani sint res spirituales spirituali caractere insigniti: Sed quod eo tempore tanta erat iudicium ecclesiasticorum sinceritas iudicandi ut Imperatores illorum conditores arbitrati fuerint è republica esse, ut omnes lites uolente alterutro litigantium finiretur per iudices ecclesiasticos. Quia illa capitula non solum faciebant facultatem actoribus conueniendi reos coram ecclesiastico, ut dixerunt Durand. & prædictus Iohannes: Sed etiam reis, etiam post litem coeptam, contestatam, & ferè finitam, petendi, ut processus, & diffinitio qua parte nondum erant facta, remitterentur a seculari ad ecclesiasticum.

42 VII. Alia esse peccata, vel crimina merè spiritualia, siue ecclesiastica: alia merè secularia: alia mixti fori, quæ diffinire tentarunt, sed imperfectè, gl. cap. Nos inter. de purg. canon. Gofred. in summa. de for. com. col. 3. Bald. in additio. Specul. tit. de compet. iudic. adit: & in Margarit. verb. Papa. vers. 22. Gulielmus Ocam. in Dyal. 3. part. lib. 6. cap. 8. & 2. part. lib. 6. cap. 97. col. 1. qui liber hodiè prohibitus est in Indul. Pii. III. classe. 2. & post Cardinal. Panor. Aretinus, in cap. Cum sit. de for. compet. num. 30. & Iacobus Almayn. de potestate Papæ. cap. 10. col. 7.

Multo tamen perfectius diffinieris dicendo, peccatum, seu crimen mere seculare, siue laicum esse peccatum, quod sola lege seculari est veritum: qualis videtur in hoc regno delatio ensis longitudinis maioris, quam quinque palmorum. & asportatio tritici, & quarundam aliarum mercium extra regnum.

Peccatum autem merè ecclesiasticum esse, peccatum, quod sola lege supernaturali coepit esse veritum, vel sola pontificia est prohibitum. Posui: peccatum, pro genere, & ad excludenda multa, quæ coeperant esse olim peccata lege supernaturali ceremoniali, vel iudiciali veteris testamenti: nunc autem non sunt. §. fin. 6. d. & cap. 1. de purifi. post partum. Dixi, sola lege supernaturali, ad excludendum merè secularia, & mixta, quæ non coeperunt vetari sola lege supernaturali. Dixi coepit esse, & non est, ob multa, quæ hodie sunt delicta: etiam secundum leges

leges seculares, & nihilominus sunt merè ecclesiastica. Qualia sunt peccata hærescos, & apostasiæ, quæ tam sæculari, quam humana, quam supernaturali, & pontificia, sunt prohibita per titul. infra de hæreti. & de apostat. & de hæreti. C. & tit. 2. lib. 5. ordinat. regi. & id genus alia multa. Dixi, vel sola pontificia est prohibitum, ad includendum peccata transgressionum ieiuniorum, & aliorum præceptorum humanorum ecclesiæ: de quibus in tit. de obserua. ieiuni. et in cap. Missas, de consecr. d. 1. & tit. de feriis. Non autem dixi, hic cœpit esse, sicut superius. Quia in ea sum opinione, vt credam mixti fori esse delicta, quæ cœperunt quidem esse talia lege pontificia, sed nunc vetita sunt etiam seculari, vel Romana, vel alia condita per eum, qui potestatem eam condendi habuit legitimam.

Peccatum vero mixti, fori est peccatum lege naturali, simul & ciuili, siue seculari, vel pontificia, simul & laica vetitum. Dixi, lege naturali simul & ciuili, ad comprehendendum omnia peccata, per legem naturalem, & ciuilem vetita, siue sint etiam per supernaturalem, uel pontificiam prohibita, siue non. Qualia sunt omnia peccata commissa contra præcepta Decalogi. de quo Exod. 22. &c. Quid in omnibus adiun. glossa. 32. q. 7. Et ad excludendum ea, quæ vetita quidem sunt lege naturæ, sed permissa seculari. Qualis est fornicatio simplex, iuxta ea, que habentur in cap. Meretrices. 32. q. 4. & aliis locis allegatis, per gl. Cl. Ad nostrum de hæret. verb. Non est. & Tho. 2. Sec. q. 154. art. 2. & in 4. dist. 33. q. 1. & Ioh. Andr. in mercur. regulæ Sine culpa. lib. 6.

Dixi, pontificia simul & laica, ad includendum illa, quæ nec naturali, nec supernaturali lege vetantur: sed humana, ecclesiastica, & ciuili sic. Qualis est delatio armorum nocturna post certum signum per vtranque potestatem multis in locis prohibita. Qualis item satis dici potest in hoc regno, contractus matrimonii intra .3. & .4. gradum: imo & in secundo in linea equa si, quæ nulla lege naturali, neque supernaturali etiam veteris testamenti vetatur: at tamen prohibetur lege canonica. cap. Quædam. 35. q. 2. & lege seculari regia. tit. 13. §. 2. lib. 4. ordin. quamuis in .2. gradu non prohibeatur lege Romana. s. Duorum. in fin. de nuptiis. Nec referre arbitror an prius lege pontificia,

tificia, quam civili: vel prius civili, quam pontificia, cœperit prohiberi, modo utraque sit prohibitum, quidquid sine ratione sufficienti dixerit Pan. in d. cap. Cum sit. num. 31. Peccatum autem ecclesiasticum, sed non merè, est peccatum in se se quidem etiam lege alia vetitum: sed sola pontificia prohiberi cœptum, saltem quoad circumstantiam loci, temporis, personæ, vel aliquam aliam. Posui peccatum, pro genere. Reliqua vero pro differentia, qua excluduntur alia tria genera prædicta, scilicet merè secularia, merè ecclesiastica, & mixti fori. Quoniam, si satis rem expendas nullum eorum inuenies, quod alia lege sit vetitum, & sola pontificia cœperit prohiberi. Dixi autem, cœptum prohiberi, & non est. Quoniam ad hoc, ut sit ecclesiasticum, non tamen merè, satis videtur, quod cœpit esse tale lege pontificia: Et quoad hoc posset sustineri doctrina Panor. in d. cap. Cum sit, num. 31. si absque violatione verborum, & mentis eius ad id restringi posset. Exempla huius membri sunt omnia sacrilegia, siue sint talia ratione temporis, siue ratione loci; siue personæ, siue alia, de quibus in tit. de immunit. ecclesiarum, & 17. q. 4. per totam & 2. Sec. q. 99. & c. Cum sit. de foro competen. & alibi sæpè. Sunt & transgressiones ieiuniorum, & festorum, & id genus aliorum.

43. Huius exactæ resolutionis† illa est quotidiana vilitas, quod de peccato merè ecclesiastico solus ecclesiasticus cognoscit, & iudicat etiam inter laicos cap. Ut inquisitionis. §. Prohibemus. de hæret. lib. 6. Et de merè seculari solus secularis: et de mixto uterque. Ecclesiasticus quidem contra ecclesiasticos; Laicus contra laicos regulariter. De ecclesiastico vero non mero cognoscit ecclesiasticus etiam inter laicos, saltem quatenus tale est, secundum communem omnium, glossæ, & aliorum sententiam, in cap. Cum sit de for. competent.

44. VII. Latum hic aperiri campum inferendi multa profunda, & quotidiana. Quorum de numero primum est ratio, quare, & an verè peccatum vsuræ, quod est prohibitum lege naturæ secundum Communem, ut tangit Panor. in rubri. de vsur. & latius tradit Uterque Thomas. 2. Sec. q. 78. arti. 1. & Communis in. 4. distin. 15. merè tamen ecclesiasticum dicitur quoad quæstiones iuris, secundum eandem Communem in. d. cap. Cum sit. &

fit. & in l. Titia. ff. solut. matrimonio. & in. l. Quoties. C. de iudi. & Clemen. Dispendiosam. de iudi. Cum tamen homicidium mixti fori ponatur. II. Ratio, determinandi, an licet id olim fuisset verum, secundum leges Romanas, quæ permittebant eas: hodie tamen aliud sit dicendum, secundum alias omnium ferè regum Christianorum, quibus illæ prohibentur, & eas exercentes castigantur. III. ratio quare omne peccatum (ut nouiores quidam vocant) erroris, vel oppositionis, quo quis malè iudicat illud aut illud esse, vel non esse peccatum, in omni materia, est merè spirituale, vel ecclesiasticum. Peccatum autem (quod iidem vocant vendicationis) quo quis sibi vel alii malè vendicat, uel quærit honorem, voluptatem, fortunas, vel aliquid aliud non item. IIII. ratio, quare, & an verè dicat Communis de quæstione etiam facti quorundam, etiam merè ecclesiasticorum, non posse cognoscere secularem; puta, an quis sit ordinatus nec ne a tali episcopo, etiam ommissa discussione iuris: an ordinatio sit legitima nec ne. De quæstione vero facti quorundam etiam merè ecclesiasticorum sic: puta an iurauerit nec ne, ommissa disputatione rectè, an secus id fecerit. V. ratio, quare, & an verè dicatur principem secularè non posse castigare hæreticum, sine præuia cognitione iudicis ecclesiastici, ubi nullum est dubium, an sit hæreticum id, quod accusatus dicitur fecisse, vel dixisse, neque id ipse negat, sed solum an id fecerit, dixeritue nec ne. VI. ratio cur, & an rectè fecerit Rex Franciæ Franciscus, cum ante paucos annos statuit, ut quisquis aliquid ex 20. & amplius dogmatibus quorundam Germanorum ab illa celeberrima Parisiorum Academia damnatis in suis regnis prædicaret, doceret, affirmaret uel censeretur committere crimen læsæ maiestatis humanæ: ac perinde contra eum (quisquis ille esset,) procederent iudices seculares, ac contra proditores, rebelles, & perduelles sui regni.

54 VII. ratio cur, & an rectè potuit fieri lex. 49. Tauri in regno Castellæ, qua filii clandestine contrahentes exheredari possunt a parentibus: De quo post alios etiam doctissimus Didacus a Couaruias in Epit. 4. 2. parte. cap. 6. VIII. ratio determinandi alia multa; quæ hæctenus habeo quidem rudia, & informia: sed Deo Opt. Max. fauente, cum relectione. cap. Tuam: de ordi-

ne cogni. vulgabo formata, & formosa.

IX. Infertur illuc corolla. quod me notabili huic. 6. inserturum dixi ante octo menses, cum latè responderem pro Domino D. Iohan. Soarez præfule nostro reuerendissimo, eodem que comite ualdè illustri multisque nominibus mihi suscipiendo: † deceptum a laico grauius citra dimidium iusti precii, posse via denunciationis euangelicæ iudicialis, vel mixtæ, adire iudicem ecclesiasticum, vt illum deceptorem, aut lesorem moneat: & si opus fuerit per censuram ecclesiasticam cogat ad penitentiam illius peccati: ac per consequutionem ad restituendum decepto tantum, quantum secundum legem euangelicam opus est ad hoc, ut illa inæqualitas desinat esse peccatum, saltem mortiferum.

I. Præsuppositum, scilicet peccare lethalius eum, qui contrahendo notabiliter decipit proximum.

47

OC corollarium probaturus præsuppono primo, † peccare mortiferè, quicumque contrahendo decipit alium in notabili quantitate, etiam citra dimidium iusti precii. Quod affirmauit Tho. 2. Sec. q. 77. art. 1. & in Quodlibet. 2. arti. 10. & in. 4. distin. 15. q. 3. arti. 2. vbi Gabriel ait. q. 10. colu. 9. nihil esse in hoc dubii. Quamuis non desint qui dubitent: sed non (ut opinor) ibi. Quod etiam tenet Diuus Anto. 2. parte tit. 1. cap. 16. s. 3. receptus a Clauasio, Siluest. Tabiens. ac aliis rapsodis siue summissis in verb. emptio, & Conrad. de contract. 3. parte, q. 7. Et Inno. in cap. In ciuitate de usur. quem Anto. Panor. & Ioh. ab Annan. ibi sequuntur, & Antho. in cap. Quia pleriq. de immunit. eccles. num. 12. & Pan. ibidem. q. 9. Petrus ab Anchar. in regul. Peccatum. de re. iur. lib. 6. num. 13. & 14. Et Panor. in cap. 1. De emptione. Facit glo. memorabilis in §. Hoc ius. 10. q. 2. verb. Plus, recepta vbique per omnes. Salicetus in Auten. Ad hæc. C. de usur. q. 21. et Fortu. de ulti. sine illa. 17. & Bartol. Veron. de simulat. contract. in. 2. præsupp. primi casus, col. 2. & 3. Antoninus Burgens. in cap. Cum dilecti.

dilecti. de emptio, nu. 21. & recentiores in repetit. l. 2. C. de rescind. vendit. col. 34. Diuus Bernardi. sermo. 35, art. 1. & 2. Facit glo. putata singul. l. Semper in conuentionibus. ff. de regul. iur. quæ habet hoc non licere bono viro, per quam, eam appellans singul. hoc ipsum tenet Bald. in cap. Cum causa. de testibus in fin.

- Et ne quis soli authoritati docentium niti nos existimet, pro
 48 bamus id primo eo principio iuris naturalis: † Ne facito aliis, quod tibi fieri non vis. in princi. Decret. Deinde illo Apostoli. ad Thessal. 4. Ne quis supergrediatur, & circumueniat fratrem suum in negotio. Vindex est enim de his omnibus. In quo pondera verb. supergrediatur, & verbum, vindex. Tertio illa rarione, quam sentit Tho. in d. q. 77. & alii in d. distin. 15.
 49 scilicet, quod fundamentum iustitiæ commutatiuæ, quæ consistit in emptione, & venditione, ac aliis commutationibus, est æqualitas precii, & mercis, vel allarum rerum commutandarum. Nam vt Aristot. 1. Politicorum tradit, emptio, & venditio, & eadem ratione omnis alia commutatio introducta est pro communi utilitate ambarum partium, quarum altera
 50 re alterius indiget. Quod † autem pro communi duorum utilitate inductum est, non debet esse grauius alteri, quam alteri: vt esset, si premium excederet valorem mercis, aut è contrario: Ergo prefata æqualitate non seruata contractus erit iniustus, cum alter eorum plus debito recipiat: alter vero minus.
 51 Quarto † qui emit aliquid ab alio minore precio, quam sit iustum, aliquid recipit non gratuito a vendente, pro quo nihil ei dat, partem scilicet illam rei, sine qua residuum eius valeat tanti, quantum est datum premium: Ergo emptio talis iniusta est.

Quinto conuincit aduersarium quamlibet effrontem, & pro
 52 cacem, † quod omnis, qui credens, vel debens credere recedit a medio virtutis, siue per excessum, siue per defectum etiam solo humano, ac iure naturali attento, peccat, & facit actum, vicii alterius extremi virtutis, relicta ea in medio. Quia virtus in eo consistit, secundum Aristot. 2. Ethi. & Th. late. 1. sec. q. 64. Quod consequitur, † peccare omnem illum, qui credens, vel credere debens recedit a medio iustitiæ (quæ virtus est cla-

est clarissima) siue id faciat per excessum, siue per defectum: facereque actum iniustitiæ, quæ est vitium contrarium virtuti iustitiæ. Quod rursus consequitur, et omnem illum, qui credit, vel debet credere recedit a proportione quadam æqualitatis commutationibus peccare, admittereque actum vicii alterius extremi virtutis iustitiæ. Si quidem medium iustitiæ in tali proportione consistit, secundum Aristo. 5. Ethic. & Thom. 2. Sec. q. 18. arti. 10. receptum ab omnibus, saltem quoad ea, quæ faciunt ad propositum nostrum. Ex quo tertio sequitur, eum, qui et contrahit aliter, quam gratuito & sciens, vel debens scire, non seruat proportionem æqualitatis, actum iniustitiæ, quod graue vitium est, admittere, ac per consequentiam peccare. Cum ergo omnis, qui credit, vel debet credere rem, quam emit pluris valere, quam sit precium, quo eam emit, credat, vel debeat credere se recedere a medio iustitiæ, consequitur eum peccare. Ex quo necessario. 4. sequitur, omnem et contractum non gratuitum, per quem res credita, vel debita credi esse certi ualoris commutatur pro re credita, vel debita credi maioris ualoris, uel contrario esse peccatum. Ex quo infertur etiam necessario. veram esse doctrinam illam, quam Scotus in. 4. dist. 15. q. 2. tenet, & quam esse Communionem inter alios ait Conrad. in. d. 3. parte. q. 57. & Iacobus Almayn. in. d. distin. 15. q. 2. col. 49. & 50. scilicet omnem et emptionem & uenditionem, in quam maius, uel minus precium quam sit iustum interuenit, esse peccatum: Cum tali tamen differentia, quod quando excessus est paruus ultra latitudinem omnem iusti precii, est peccatum ueniale: quando uero notabilis etiam citra dimidium iusti precii, est lethale: siue mortale: sed tale, quod leges ciuiles non puniunt, imo tolerant: Quando uero excedit etiam dimidium adeo est grande peccatum lethale, ut intolerabile sit: etiam secundum leges ipsas ciuiles, & potestatis prophane VI. & postremo facit, quod Magnus ille Augustinus hoc expressè affirmat lib. 13. de Trinit. quem latè sequitur Henricus Quodlib. 1. q. 40. & efficaciter probat capitulum. 1. de emptio. quatenus prohibet peregrinis uendere carius, quam mercato uendantur. Pro quo nouè, ac singulariter pondero.

cap. Cum dilecti. de emp. quatenus referuat remedium agendi super deceptione &c. canonicis, non distinguendo inter deceptionem citra, vel ultra dimidium: licet glossa ibi (potius suo, quam authoris eius sensu) illud restringat. Confirmanturque omnia, per regulam locupletari. lib. 6. & l. Iure naturæ nemini Locupletandum cum aliena iactura. ff. de re. iur.

58 Non obstant leges illæ ciuiles. In causâ §. 1. de minor. Item si pretio. §. final. ff. locati. Neque illa capitula: Cum causa. & Cum dilecti. de emptio. cum illis. 4. glossis. c. Cum causa. de testibus. c. Per tuas. de donatio. & c. In ciuitate. de vsur. & d. c. Cum causa. de emptio. quæ videntur probare, licitam esse deceptionem citra dimidium iusti precii. Quoniam non est mens, glossarum, neque etiam textuum dicere ira id licere, vt non sit malum, & in se turpe, atque a bonitate abhorrens: Sed quod lege ciuili non punitur, imo toleratur. Sicut Lupanaria, secundum Augusti. in sermo. de ordine: & ingurgitationes ante quadragesimam in quinquagesima, secundum Gregori. in. c. Denique. 4. distin. vt. Tho. receptus ab omnibus tradidit in d. q. 77. ar. 1. & nos. latius explicamus in. c. Qualitas. de poenit. distin. 25. An autem, & quantum toleretur id lege canonica, postea dicemus declarando illa, quæ Panor. dixit in cap. Cum causa de testi. nu. 4. per alia ipsiusmet dicta.

Non obstat etiam, quod And. Sicul. ait in cap. 1. de emptio. col. 3. & in addit. Bal. Auth. Adhæc num. 16. C. de usur. se consuluisse contrarium tam in hoc præsupposito, quam in sequenti. Quod apparet in consil. 22. col. 2. & 3. lib. 4. citans in id Inno. Antno. & Panor. in. c. Quia plerique, de immunit. ecclesiarum, & Bald. in Auth. Ad hæc. C. de usur. oppos.

59 Non (inquam) obstat dictum eius. Tum, quia fundat se super præallegatis capitulis, & legibus, quibus est responsum. Tum, quia Innocentius non dixit in dicto capitul. Quia. id, quod ei imponunt Bald. & Andr. Sicul. Aliud enim est dicere, illi, qui per illicitam negotiationem quæsiuit aliquid, quod non tenetur restituere, consulendum esse, ut id pauperibus distribuatur. Quod ille ait in fine, num. 3. Aliud dicere, non teneri emptorem, uel uenditorem ad restituendum id, in quo citra dimidium iusti precii proximum læsit, uel decepit.

Quod

Quod ipse non dicit. Multis enim aliis de causis, quam defectu iusti precii potest esse illicita negotiatio. Puta ex circumstantia personæ, temporis, loci, uerborum superfluatorum, & aliis id genus multis, arg. cap. 1. ne clerici, uel monachi. & cap. Decret. de immuni. ecclesi. lib. 6. & similibus. II. quod ipsemet Innoc. contrarium videtur tenere in. c. In ciuitate. de usur. & expressius Panor. quicquid imponat ei Andr. Sicul. III. 60 quod etiam ipsemet + Andr. Sicul. dixit in. d. cap. 1. Iohannem ab Annan. quem magnopere laudat, consuluisse contrarium eius, quod ipse responderat, cuius tandem opinioni cedere uideretur. Adde, quod in casu Andr. Sicul. non fuit simplex emptio: sed permixta cum donatione, ut etiam ipsemet ait in d. conf. 21. lib. 4. III. quod ipsemet Andr. Sic. nihil aliud affirmat, quam id, quod Saly. in d. Auth. q. 21. Ille autem in effectu dicit, + primo peccare eum, qui emit rem minoris, quam ualeat ab eo, qui ignorat eam pluris ualere: & e contrario eum, qui uendit rem pluris, quam ualeat ei, qui putat eam tanti ualere. Peccare secundo illum, qui rem uendit carius, quam ualeat ei, qui scit quidem uerum eius ualorem: sed pressus aliqua necessitate, uel famis, uel alia emit carius, quo tali necessitati succurrat. Peccare tertio illum, qui emit uilius iusto ab eo, qui scit quidem uerum precium: sed necessitate pressus uendit rem uilius, aliàs non uenditurus. Peccare quarto qui quoquo modo mendacis, uel alia fraude mouet alium ad uendendam sibi rem uilius, & emendam carius. Non peccare autem in alio. 5. casu, quando .s. tam emptor, quam uenditor nouerunt iustum precium mercis, & nulla necessitate premente ullum illorum, uenditor sponte sua, cessante omni fraude, dolo, & mendacio uendit uilius, quam ualeat aut e emptor emit semper Carius quàm ualeat. Hoc enim casu uideri potest emptor donare id, quod adiicit iusto precio, & uenditor id, quod illi detrahit, arg. l. Campanus. ff. de oper. liber. & l. Cuius per errorem. ff. de regul. iur. V. Perpendendum est, quod Salicetus uir uique doctissimus non audeat asseuerare etiam hoc casu postremo non peccari: sed solum ait id uideri sibi saluo meliori consilio. VI. Perpendendum est etiam; quod Andr. Sicul. in. d. cap. 1. uix audeat discedere etiam in hoc casu ab opinione Iohan. ab Ann-

nania . Et merito . Tum , quia † vendere rem vilius , uel ca-
 rius emere , non est donare : sed malè contrahere , & rem
 damnosam facere , ut ait Fabianus de Monte de emptio. q.
 principal. 8. num. 20 . & Pantaleo. in. l. 2. C. de rescind. ven-
 dit. col. 22. tribuentes id Bal. in .l. Siquis donationis . ff. de
 contrahend. emptio. ubi tamen nil tale ait : sed in rubri. C.
 de contrahen. emp. col. 4. Tum , quia in dubio nemo præsu-
 mitur donare. l. Cum de indebito . ff. de probat'. Et quod
 63 alioqui non esset locus prædictæ. l. 2. quatenus habet, † con-
 trahenti læso ultra dimidium iusti precii succurrendum esse :
 cum quilibet præsumatur scire uires patrimonii sui . l. Quis-
 quis . C. cod. titu. de rescind. vend. Quibus tamen non ob-
 stantibus uerum uidetur id , quod Saly. ait. Quoniam contra-
 rium prædictæ determinationis Baldi affirmat idem Bald. in.
 64 d. l. 2. num. 8. dicens remedium illius † .l. secundæ cessa-
 re in eo , qui sciens uerum precium mercis suæ uendit eam
 precio minore dimidio iusti . Cui concordat Barr. & Pau. &
 Pantaleo late in col. 21. & proculdubio tenendum est , quan-
 do in ea concurrerent omnia , quæ in. 5. casu Saliceti concur-
 runt . Quoniam concurrentia omnium illorum satis conie-
 cturæ inducere uidetur ad præsumendum animum donandi
 eius , qui tam spontè patitur talem inæqualitatem .

VII. Perpendendum Calderinum in . d. cap. Naviganti
 de vsur. etiam hunc casum non concessisse expressè , licet ali-
 qui cum facile illi forte non satis perlecto imponant , etiam
 alios concessissè , ut uidere est apud eum opposit. 3 . & . q. 8.
 Perpendendum postremo , Petrum ab Anchar. in regul. Pec-
 catum. de regnl. iur. lib. 6. idem in effectu , quod Saly. tenuis-
 se , ut patet. num. 29. licet aliqui parum cautè illi contrarium
 imponant, ut etiam tangam in confirmat. ultima nostri co-
 rollarii.

64 Ex quibus omnibus colligitur , † peccare uendentem mer-
 cem carius , quam ualeat ei , qui credit rem ualere tanti : uel
 scienti quidem , sed aliam ob causam , quam donationis , dan-
 ti precium maius iusto , Peccare & e contrario ementem nota-
 biliter uilius , quam merx ualeat , ab eo , qui putat eam non ua-
 lere pluris : uel scit quidem ualere : sed ob aliam causam , quam
 dona-

donationis vendit rem vilis.

66 Ad do his, quod † non solum mortaliter peccat is, qui scienter notabiliter lædit, aut decipit proximum sic contrahendo contra legem diuinam: Sed etiam qui bona fide putans se iuste contrahere, id fecit, si postea cognita veritate id, in quo illum læsit, ei non restituat: Quæ communis est conclusio tam Scoti recepti ab omnibus in. 4. dist. 15. q. 2. quam Diui. Antoni. 2. parte tit. 1. cap. 16. §. 3. recepti a Clauas. Syluest. Caieta. Tabiens. & aliis rapsodiis: Quam etiam tenent Anton. & Panor. in cap. Quia plerique. q. 9. de immunit. ecclesiarum, & Conradus de contractib. q. 1. col. 2. & Adrian. in. fi. 3. art. q. 1. Quodlib. 6. Et omnino tenenda. Tum, quia iustior: Tum, quia Communis. Tum, quia omnes rationes, quæ probant præcedens præsuppositum, si dexterè huic applicentur, eam quoque euincunt. Tum, quia † deceptio reipsa, & dolosa æquiparantur, nisi quoad ea, in quibus iura expressè ponunt differentia n. l. Siquis enim aliter. ff. de ver. oblig. ubi hoc Communis, Post. Paul. in. 1. notabil. affirmat, & nullibi inuenies expressum illa non æquiparari quoad effectum obligandi quem ad restituendum læso, id in quo læsit superueniente scientia.

67 Non obstat, quod contrarium teneat Franciscus Areti. in. cap. Cum causa. de testib. quem Antoni. Burgens. in. c. Cum dilecti. sequitur: eo quod non occurrit ei solutio fundamenti Areti. Tum, quia est doctrina noua. & animarum saluti periculosa, & occasionem tribuens delinquendi, ut palam est: & ideo minimè admittenda, arg. cap. Ex parte. de consuetud. l. Conuenire. ff. de pact. dotal. Tum, quia parum caute fundata, eo solo, quod si præscriptio bona fide completa lædens notabiliter proximum excusat a restituendo usucapientem, siue præscribentem, cui mala fides superuenit post eam impletam, iuxta glo. cap. Vigilanti. de præscrip. communiter receptam: etiam emptio, uel uenditio bona fide completa, licet notabiliter lædat proximum, debet excusare ementem, uel uendentem a restituendo. Parum caute (inquam) fundat suam opinionem Aretinus. Quia quæ ille putat similia, longe dissimilia sunt. † Nam usucapio, siue præscriptio est quidam modus acquirendi non solum toleratus, & impuni

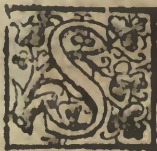
68 tum, quia est doctrina noua. & animarum saluti periculosa, & occasionem tribuens delinquendi, ut palam est: & ideo minimè admittenda, arg. cap. Ex parte. de consuetud. l. Conuenire. ff. de pact. dotal. Tum, quia parum caute fundata, eo solo, quod si præscriptio bona fide completa lædens notabiliter proximum excusat a restituendo usucapientem, siue præscribentem, cui mala fides superuenit post eam impletam, iuxta glo. cap. Vigilanti. de præscrip. communiter receptam: etiam emptio, uel uenditio bona fide completa, licet notabiliter lædat proximum, debet excusare ementem, uel uendentem a restituendo. Parum caute (inquam) fundat suam opinionem Aretinus. Quia quæ ille putat similia, longe dissimilia sunt. † Nam usucapio, siue præscriptio est quidam modus acquirendi non solum toleratus, & impuni

69 lia, longe dissimilia sunt. † Nam usucapio, siue præscriptio est quidam modus acquirendi non solum toleratus, & impuni

eus, sed etiam approbatus, & factus actus uirtutis, siue uirtuosus a lege tam canonica, quam ciuili. At emptio læsua etiam citra dimidium iusti precii nulla lege neque ciuili, neque canonica approbatur, neque permittitur tanquam actus bonus, & uirtuosus: sed solum reliquitur impunitus: ut præscriptio cum mala fide a lege cæsarea. Quod nescio, quare non animaduertent illi duo viri alioqui oculatissimi Francif. Areti. & Anto. Burgensis. Per quod adeo soluitur eorum fundamentum, ut eo utens in theatro doctorum merito posset risui haberi: præsertim, si quis assentiretur Conrado dicenti in li. de contractibus. q. 57. in fin. 5. conclus. non posse id, quod ipsi aiunt statui legibus humanis, tam longe abest, ut id sit statutum canonicis: quorum verus intellectus in fine patebit.

II. præsuppositum scilicet huiusmodi deceptorem seu læsorem non solum peccare: sed etiam teneri ad restituendum.

70

ECVUNDO præsuppono huiusmodi + decipientem, & lædentem non solum peccare lethali-
ter ita contrahendo: sed etiam teneri ad restituendum, ut expressè affirmat Tho. in. d. 2. Sec. q. 77. ar. 1. ad. 1. & Diuus Anton. in. d. 2. parte tit. 1. cap. 16. §. 3. col. 4. & Scotus. in. 4. di. 15. q. 2. ubi post alios Gabriel. q. 10. col. 19. dicebat hanc esse communem opinionem. Et idem tenet Pan. in. d. cap. Quia plerique. q. 9. & Bar. Veronenf. in tracta. de simulat. præsup. 2. col. 3. & Antho. Burgens. & ferè omnes supradicti. Quod probatur primo ex
71 eo, quod omnis + iniusticia, & inæqualitas commutationum reducenda est in foro animæ ad iustam æqualitatem, arg. fundamentorum pro primo præsupposito adductorum. Deinde,
72 quod deceptus ultra dimidium iusti precii tenetur restituere rem, uel totū illud, quod deest iusto precio. Nec satisfacit restituendo id, per quod preciū crescit ultra dimidiū, secundū Cyn. cōmuniter receptū in. d. l. C. de rescin. venditio. q. 8. & hoc nō alia ratione, quam contractus aliter nō reducitur ad iusticiam
debi-

debitam : Ergo etiam decipiens citra dimidium iusti precii tenetur ad resarciendum illud vsque ad iustum . Postremo ,
 73 quod omnis + damnificatio , retentio , & usurpatio rei alienæ prohibetur præcepto , de non furando : & est peccatum .
 cap. Poenale . 14. q. 5. Quod non tollitur , nisi restituatur ablatum , regul. Peccatum . lib. 6. c. Si res aliena . 14. q. 6. At retentio rei emptæ precio notabiliter minore iusto contra voluntatem liberam donandi venditoris , est damnificatio , retentio , vel usurpatio rei alienæ contra voluntatem liberam domini : Ergo peccatū inde resultans non tollitur , nisi per restitutionem .
 74 Neque obstant ea , quæ pro contraria parte citari possunt . Quoniam eodem ferè modo resoluntur , ac illa , quæ contra primum præsuppositum adducta resoluebantur .

III. præsuppositum scilicet. Eum , qui tenetur restituere , & non restituit perseverare in peccato .

TERTIO præsuppono eos omnes , + qui tenentur ad aliquid restituendum , & id statim , aut quam citissimè possunt non faciunt , inuita parte , peccare , nouo peccato , & perseverare in antiquo . Quæ conclusio est vtriusque Thomæ . 2. Sec. q. 62. art. final. Thomæ , Scoti . & omnium aliorum in . 4. distin. 15. & Hostiens. in summa . de poenit. §. final. col. penul. versi. Quid si nullam . & Petri ab Ancharr. in regul. Peccatum . col. 1. de regul. iur. lib. 6. Quare doctissimus Adrianus orsus restitutionis materiam eam appellat cessationem a peccato : & postea col. 3. semper & continuo ait obligatum ad restituendum , peccare mortaliter quandiu detinet alienum inuito domino , etiam si non concipiat propositum non restituendi . Quia satis est ad peccandum , detinere alienum , & non restituere : + licet non concipiat propositum non restituendi . Quæ omnia etiam alii sentiunt . Hæc Communis omnium conclusio , etiam si nemo eam affirmaret , efficaciter tamen probaretur , eo quod vt ait Thom. in.

d. art. fin. ead. videtur ratio omnium restituendorum; arg. cap. final. 14. q. 6. At quod debetur mercenario statim est restituendum, iuxta illud Leuit. 19. Non morabitur opus mercenarii tui apud te vsque ad mane. Deinde probatur, eo
 76 † quod parum differunt quoad peccatum accipere, vel detinere alienum inuito domino cap. Sape. de restituit. spoliat. At qui capit alienum inuito domino semper, & continuo peccat, Ergo, & qui detinet. Postremo, quod præceptum † de
 77 restituendo, licet sit affirmatiuum, includit tamen intra se illud negatiuum, quo iubemur non detinere alienum: Et præcepta negatiua semper & pro semper, hoc est, quo libet tempore obligant, secundum doctrinam Th. 2. Sec. q. 33. art. 1. receptam ab omnibus, & in his ab Archidi. & vtroq; Cardin. in. c. Si peccauerit. 2. q. 1. & ab Archi. in summa. de pœn. d. 5.

At præceptum de restituendo est negatiuum, qua parte iube-
 78 bet, non retinere: Ergo semper, & pro semper obligat: † ac per consequutionem qui rem restituendam inuito domino detinet in dies, & horas, apponit iniquitatem super iniquitatem (ut uerbis Psaltris utar.) Confirmantur hæc omnia per. 1. In omnibus obligationibus. ff. de regul. iuris. quam in hoc citat Ricar. in. d. distin. 15. art. 5. q. 4.

Probatio corollarij huius. IX.

79 **R**æsuppositis ergo his tribus, scilicet, quod huiusmodi deceptor peccat mortaliter: & quod tenetur ad restituendum: & tandiu perseuerat in peccato, quandiu detinet alienum. Probo nunc hoc nostrum corollarium, scilicet huiusmodi,
 80 de quo agimus, emptorem, & uenditorem etiam si sit laicus cogi posse ab ecclesiastico iudice, per uiam saltem denunciationis euangelicæ ad satisfaciendum laico. Et primo quidem; ac irrefragabiliter sic: † Ecclesiastica potestas cognoscere potest uia denunciationis de quocunque peccato mortali cuiuscunque Christiani, etiam puri laici, ad effectum cogendi eum per censuras ecclesiasticas ad pœnitentiam: ut habet nostrum
 hoc.

hoc. 6. notabile, tam sacris literis, quam rationibus naturalibus, & pontificiis satis superque fundatum. At hæc, de qua loquimur, deceptio, & læsio notabilis, siue grauis siue fiat a laico, siue a clerico, est peccatum lethale, siue mortale, ut habet primum præsuppositum supra probatum: Ergo ecclesiastica potestas poterit de eo cognoscere ad effectum cogendi decipientem ad poenitentiam: & per consequutionem ad restituendum. &c. Dicat tamen hic aliquis, Concedo ecclesiam posse cognoscere de tali læsione tali uia, in talem finem & effectum, etiam contra laicum, si is conuentus non excipiat, obiiendo actori conuenienti malitiam: conuentum tamen, si uult, eam illi obiiere posse, & excipere: ut ipsemet ratione noua confitebar in solutione difficultatis secundæ.

Contra eum, qui sic responderit argumentor. II. & irrefragabiliter quod huiusmodi exceptio malitiæ + tunc demum ⁸² habet locum, quando contra talem læsionem proditum est a lege civili remedium, per quod illa læsionis iniquitas ad a quietatem reduci potest in foro seculari, ut in. 2. difficultate prædixi. At quando tale remedium non est proditum tunc, sine ullius eiusmodi exceptionis impedimento coram iudice ecclesiastico, potest trahi saltem hac uia, de qua loquimur denunciationis, secundum Innocenti. in. d. cap. Nouit. num. 4. quem sequitur Hostien. col. 2. & Ioh. And. etiam col. 2. & clarius Petrus ab Anchar. num. 14. Quod ipsum dicunt Anton. Cardinal. & Ioh. And. & Panor. num. 48. neque est ullus, qui eis ibi contradicat, licet sint, qui non tangant. Et est communis opinio approbata, per Bartol. in. Extrauag. Ad reprimendam, uerb. denunciationem. col. 1. quem sequitur Fel. in proœmio Gregor. num. 26. & in cap. Quæ in ecclesiarum, de constitut. num. 8. Pro quibus de multis, quæ adduci possent, sufficiat. cap. fin. de præscriptio, adiuncta. l. Sicut, & l. Omnes. C. de præscriptio. 30. uel. 40. annorum. Per quæ probatur ⁸³ legibus ciuilibus non esse proditum + remedium contra usucipientem, siue præscribentem cum mala fide. Et ideo procedi posse ab ecclesia etiam contra laicum, saltem per uiam denunciationis, ut copiosè scribit Panor. in illo cap. final. num. 22. de præscript. & Ioh. Imol. col. 6. uersicul. Ex

- 84 hoc infertur. Sic etiam quia contra usurarios, saltem vsque ad certam quantitatem non erat proditum remedium a lege Romana, quæ illas permittebat. l. Eos. C. de usur. poterant in dubio trahi etiam laici ad iudicem ecclesiasticum maximè per viam denunciationis, quo poenitere ac per consequutionem restituere cogentur usuras extortas cap. Quid dicam. 14. q. 4. & 13. q. 3. per totam & c. Quia in omnibus. de usur. & Cle. 1. eo. tit. Alia sunt id genus multa, quæ congerit Petrus ab Ancharr. in regul. Peccatum. col. 1. de regul. iur. lib. 6.
- 85 Cum ergo † læsio, & deceptio, de qua loquimur sit peccatum lethale, quando est notabilis disparitas precii, & mercis, vt probatum est in primo præsupposito, & super eo nulum est remedium agendi coram iudice seculari, neque secundum leges Imperiales, neque secundum regias: licet hæc copiosius quam illæ subueniant, ut uidere est in tit. 30. lib. 4. ordina. adiuncta. l. 2. C. de rescind. vendi, & annotatur in cap. Cum dilecti. & in cap. Cum causa. de emptio. & venditio. necessario consequitur posse læsum recurrere super eo ad iudicem ecclesiasticum etiam contra laicum.
- 86 Illi. & quidem neruosissimè facit, quod eiusdem † venditor læsus, non solum potest recurrere ad iudicem ecclesiasticum: sed etiam videtur teneri, vel ad remittendum debitum, vel ad
- 87 recurrendum sub poena peccati. Quia † omnis Christianus teneretur corripere proximum, quem videt perseuerantem in aliquo peccato lethali, & si semel ac iterum monitus non se emendauerit, teneretur eum denunciare ecclesiæ, iuxta præceptum domini, de nos mutuo corripendo, datum Matthæi. 18. insertum huic cap. & capit. Si peccauerit. 2. q. 1. & declaratum vtrouque, ac in 4. Sententiarum distin. 19. & per vtrumque Tho. 2. Sec. q. 33. & ni fallor, vtilius ad vsum, & profundius ad disputandum per nos in 4. & 5. notabilibus superioribus collectis, & comento. d. cap. Si peccauerit reseruatis. At omnis venditor huiusmodi, qui vendidit rem emptori credenti, vel credere debenti eam multo plus valere, videteum non solum peccasse lethaliter, sine mortaliter, iuxta dicta in. 1. præsupposito: sed etiam perseuerare in eo, non restituendo, iuxta dicta in. 2. & 3. præsupposito: Ergo uel debet ei donare, quod
- debet

debet, uel cum monere semel ac iterum, & si non fuerit audi-
 tus, denunciare illius peccatum, & perseuerantiam ecclesie.
 88 Maximè quia † is uenditor, magis, quam alii tenetur ad
 hanc monitionem, & denunciationem. Tum, quia certius
 nouit peccatum eius, & perseuerantiam, quam alii. Tum,
 quia alii forte putant eum liberè, ac gratis donasse emptori
 eam partem, qua pretium merx superabat. Tum, quia in ip-
 sum peccat emptor non solum, sicut in alios nocendo ei spi-
 ritualiter malo exemplo: sed etiam temporaliter damnifican-
 do, ut palam est. Et quando sunt multi, † qui possunt corripe
 89 re, ille primo loco ad id tenetur, qui magis est ad id obliga-
 tus, iuxta communem sententiam in locis prædictis receptam.

III. Facit, quod hanc conclusionem sentiunt omnes, qui
 affirmant peccare lethali ter huiusmodi deceptorem, uel læ-
 sorem: affirmant autem id ferè omnes, ut in primo præsuppo-
 sito est dictum. Quod ideo uidentur non expressisse: Quia
 doctissimis, eisdemque pietissimis uiris superfluum videba-
 tur id exprimere, clamante euangelio, clamantibus conci-
 liis, & Rom. pontificibus, clamantibus Augustino, Hiero-
 nymo, Ambrosio, Gregorio cum omnibus, tam nouis, quam
 90 antiquis doctoribus: † omnes, qui perseuerant in peccato
 lethali corripì posse, ac debere: & si correpti non se correxe-
 rint denunciari ecclesie, & eam non solum posse, sed etiam
 debere censura ecclesiastica castigare, si denunciati, ac blan-
 de moniti se non emendauerint. Non desunt autem qui etiam
 hoc expresserunt: Id enim facit † Iacobus Almaynus docto-
 rum ætatis suæ Parisiensium cum primis doctus, ne dicam do-
 ctissimus in prædicta. d. 15. q. 2. col. 52. Non obstantibus le-
 gibus, & capitulis contra hoc facientibus, quæ ibi citat, idè
 repetit, & clarius in lib. de autoritate ecclesie. cap. col-
 pen. & in questione, quam uesperiarum uocant, col. 12. & Pa-
 normit. canonum interpretum facile princeps, in cap. In ciui-
 tate, de usur. nu. 6. expressè ait laicum posse conueniri in foro
 ecclesiastico super hac læsione: & pòdera ipsum sentire, quod
 non solum uia denunciationis: sed et alia recta, & directa po-
 test hoc fieri: Et in cap. Cum causa de testi, n. 4. presupponit,
 contra talem lædentem posse procedi in foro contentioso ca-
 noni.

nonico, quando peccat. Grauiſſimus item author. Ioh. ab Annania in illo eod. capitulo; In ciuitate, num. 8. de huiusmodi deceptione ait se indubitanter credere hoc non licere in foro animæ, conscientiæ, & sic nec in foro canonico. In quibus verbis pondera verbum foro canonico, & num. 9. subiicit

91 † ementi rem pluris, quam valet non solum dari in foro canonico officium iudicis, ad repetendum solutum: sed etiam, imo multo magis, ad solutionem impediendam, argui cap. Quemadmodum, cum simil. de iureiur. Calderinus etiam in repet. c. Nauiganti, de vsur. col. 4. expressè dicit in foro canonico posse agi contra illum, qui sciens iustum rei precium minoris emit ab eo, qui credebatur rem non ualere pluris. Cōtra eum item qui carius vendit ei, qui credebatur rem ualere tanti. Nec enim, inquit, est credendum, quod ius canonicum, quod a Spiritu sancto processit cap. Si quis diaconus. 50. distin. decipientem, uel dolum approbaret. Idem tenet Petrus ab Ancharr. in repet. cap. Peccatum. de regul. iur. lib. 6. quatenus, nu.

21. concludit in effectu † tunc demum licere prædictam læsionem citra dimidium iusti præcii, sine ullo remedio, cum uterque tam emptor. quam venditor scit illud: & interuenit præsumptio liberè donandi excessum: Non autem cum sit ob aliquam causam, quæ tollat præsumptionem liberæ voluntatis donandi: puta ob famem suam, uel familiæ suæ, aut ut se, uel suos redimat a captiuitate, uel ut uicinum rixosum e uicinia tollat, uel ob aliam similem. Quia tunc læsus etiam citra dimidium posset petere saltem in foro canonico, ut illa inæqualitas ad æquitatem reducatur. Idem tenet etiam expresse

92 † Dominicus Sotus uir eruditione singulari in lib. de ratio. regend. membro secundo. q. 3. pagin. 3.

V. Facit quod nullum mouere debet id, quod ait Pantaleo in dicta. l. 2. col. 3. scilicet Bal. dicere in Authen. Ad hæc. C. de usur. col. penul. uersicul. Insuper. qui est. num. 16. mercatores uendentes sagacibus, & astutis non posse conueniri per denunciationem euangelicam. Tum, quia Bald. nihil ibi ait de tali denunciatione, nec de astutis, & sagacibus. Tum, quia Innocen. cuius ille autoritate mouetur, non ait illud. Tum, quia ratio, quæ in nostro libro tam antiquo,

quam

quam nouo, mouet Bald. ad dicendum, mercatores carius, quam par est, uendentes non teneri ad restitutionem, falsa est scilicet, quia inquit accusatio debet sequi sensum, non est peccatum iure naturæ. Nam multa sunt peccata: quæ comprehendi nequeunt etiam indirectè sensibus. Et peccatum carius vendendi comprehendi potest saltem indirectè sensu: Et nec ipse, nec alius potest negare peccatum læsoris ultra dimidium iusti precii posse in iudicium etiam seculare deduci. Quod tamen non potest aliter cadere in sensum, quam posset peccatum læsionis citra dimidium. Ex scriptis autem Andr.

97 Sicul. conuicio + viciatum esse Bal. & pro, accusatio debet sequi sensum, legendum esse, cum acquisitio habeat consensum: sed etiam secundum hanc litteram est inepta. Nam etiam usuræ habent consensum, & tamen sunt contra legem naturæ, secundum Tho. receptum. 2. Sec. q. 68. artic. 1. ad. 3. Denique

98 que ideo neminem debet mouere in contrarium illud Pantaleonis dictum. Quia id uerum est in eius terminis: cum scilicet venditio fit sagacibus, & astutis, & ita scientibus ualorem iustum, & saltem tacitè donantibus, ut in fine primi presuppositi dicebam. Addo, quod Pantaleo nobiscum sentit. Siquidem aperte iudicat succurrendum esse taliter læso, si non esset astutus, neque sagax, & quia id nulla ratione alia defendi posset, quam quia eiusmodi personæ non videntur læsæ causa donandi: sed facilitatis: consequitur locū esse denunciationi ubi cunque læsio talis alia de causa, quam donandi contingeret.

VI. cum, qui adeo saxeus est, ut hæc non mouerint, terre at saltem illud doctissimi Carlerii probatum a Iacobo Almayde potest. eccles. cap. 11. & supra in corol. 2. huius notabilis

100 a nobis limatum scilicet, quod asserere + iudicè ecclesiasticum non posse cogere laicum ad soluendum debitum, quod certificari potest, vel ad cedendum bonis, est errare in

101 materia clauium. Terreat item hæresim esse + contrarium huius. 6. notabilis, ut in d. corol. 2. habetur, & ex notabili nostro necessario inferri hoc nostrum corollarium: & per consequutionem illius contrarium, aut hæresim esse, aut eam manifeste sapere.

Postremo flectat in hoc maiestatem, clementiam, & benignitatem regiam eiusque proceres, quod viciū hic carius, quam par est, vendendi egentibus, & vilius iusto emendi ab eisdem, præsertim immobilia tam durum substitutum, & vicarium agit vicii fœnerandi. quod latius hodie hoc regnat, 102 quam olim illud: crudelius sæuit in pauperes: occultius illorum sanguinem sugit, & in extremam paupertatem, desperationemque miseros adigit, & efficacius animas plurium diuitum æternis cruciatibus obligat. Regnat (inquam) latius. Quia imperat non solum Lusitanæ toti, & Castellæ: sed etiam reliquæ Hispaniæ, ac Galliæ simul, & toti reliquo Christiano orbi, vnde fœnerandi vitium exulat. Quod autem crudelius sæuiat ex eo colligitur, quod per huiusmodi emptiones, venditiones, & locationes citra dimidium iniquas, nostra ætate frequenter a cuius vis ordinis diuitibus lucri fiunt annua triginta, & eo amplius pro centum: Cum tamen per vsuras antiquas solum possent lucri fieri pro centum 4. ab illustribus. 6. ab aliis, qui non essent mercatores. 8. a mercatoribus terra, & 12. mari, iuxta. l. Eos. C. de vsur. secundum illam nouam eandemque ueram interpretationem Hermolai Barbari relatam, & pulchre probatam a Bartolom. Socy. in. l. 3. §. final. ff. ad l. falcid. quem sequitur Alciat. lib. 3. dispunctio cap. 3. omiffa expositione gloss. l. Centesimis. ff. de verb. oblig. & aliis: quos omnes efficaciter confutabat Paulus Castrens. in. d. l. 3. §. final. Quod autem per huiusmodi contractus aliquando pro centum lucri fiunt. 30. patet ex eo, quod passim videas prædium ualens ducentis emi centum, & uno, & mox illud locari venditori. 30. & pluribus annuis, cum læsio ne citra dimidium iusti præcii. Quoniam ex prædio valente ducentis factis aptè culto redeunt, ut plurimum, ad rectè contentem plures, quam 20. & ideo locatio facta. 30. & aliquot pluribus non excedit dimidium iusti præcii. Quod autem occultius pauperum sanguinem sugat, colligas ex eo, quod sub specie honesti, & beneficentiæ, iustique contractus, ueluri ex insidiis aggrediens, plus torquet eos, & plus exigit ab eis. Quod autem animas plurium diuitum efficacius æternis cruciatibus obliget eo fit palam, quod eo periculosior dicitur morbus,

quo

quo est ignotior, & occultior, & minus medicis, medicinif-
que paret. Si ergo usuræ uicium appellatur vorago animas de-
uorans, & facultates exhauriens cap. 1. de usur. lib. 6. obid-
que omnibus legibus etiam, ciuilibus regum Christianorum
omnium exploditur: Quare hoc uicium inique commutandi
tam palam substitutum, & vicarium eius, & peius eo non
exploditur, & tanquam pestis animarum, & fortunarum non
vitatur, non fugatur, non confunditur?

Consulatio.

Confirmato nostro, quod iustum, sanctum, & rei-
publicæ utilissimum est, corollario, castra desi-
derantium potius, quam probantium contrarium
euertamus. Quod ut aptius fiat, quam maxi-
mum illi colligere possunt exercitum in aciem
producamus. Colligere possent primo, nouitates esse fu-
giendas, & hoc nouum, & insolitum esse. II. iurisdic-
tionem regiam hoc modo maximè diminutum iri. III. Per hoc
dari uiam, qua omnes causæ fori secularis trahantur, trahi-
ue possint ad ecclesiasticum. IIII. consequi hoc, eundem re-
um trahi posse ad duo fora super eodem peccato, & utrobi-
que puniri. V. tam canonicas, quam ciuiles scilicet, obuiare
huic corollario: Nempe cap. Cum dilecti. & cap. Cum causa.
de emptio. & l. 2. C. de rescin. vendi. VI. usucapiones, & præ-
scriptiones, bona fide compleras non uideri permissiores, quã
huiusmodi empriones, & uenditiones: & constare illas, etiam
in foro conscientie seruandas, secundum Communem. VII.
diuites multos deturbatum iri quiete sua & suis quæ inique
emerunt prædiis, si corollarium hoc teneatur. VIII. non posse
notorium esse hoc peccatum, nec per consequutionem spe-
ctare ad ecclesiasticum. IX. multas lites nocere reipublicæ,
& hoc corolla. plurimas pariturum.

Ecce totum, qui contra nos confici potest, exercitum. Quis
tamen quis uel mediocriter doctus timeat? Quis non eum forti
animo exicipiat, & fuget? Ad primū igitur horū respōdeo primo
negando

negando, noua omnia esse reprobanda, ut negandum est, nisi si reprobare velis plurima, quæ rex, & dominus noster Iohannes huius nominis tertius pro maxima sua sapientia, & religione in hæc sua regna inuexit nouissima: sed optima. Nisi etiam velis reprobare euangelium Christi sanctissimum, quod renouauit in numera, quorum de numero fuit potestas & necessitas, de qua agimus corripendi fratrem, ac denunciandi eum ecclesiæ, si se non emendaret, Matthæi. 18. Deinde respondeo deo concedendo, † nouitates quidem in utiles, & contra sacras scripturas, & sacros canones non esse inducendas cap. Quis nesciat. 1. 1. dist. c. Cum consuetudinis. de consuetud. Negando tamen hanc esse talem. Tum, quia plurimum confert animarum saluti, que omnibus rebus anteponenda est. I. Sancimus. C. ad. l. Iul. repet. transplantata in cap. Sancimus. 1. q. 7. plurimum pauperum uilitati, & indemnitati, ad quam hortatur nos Psalmus ille regius: Beatus uir, qui intelligit super egenum, & pauperem, in die mala liberabitur eum dominus. Tum, quia tam longe abest, ut hoc sit contra canones, aut sacras literas, ut de illarum medio sit haustum. Tertio respondeo hoc non esse nouum, sed antiquum institutum, non cuiusuis regis, uel Imperatoris: sed Regis regum, & domini dominantium Christi Iesu Domini Dei nostri, ut in. 4. notab. supra monstrabam: Tale, inquam institutum, quod nulla humana lege scripta, & nullo usu, nec abusu tolli potest, arg. cap. fin. de consuetudine, & c. Sunt quidam. 25. q. 1.

Ad. 2. respondeo demirari me solitum illos, qui clamant ob hoc minui iurisdictionem regiam. Tū, quia cognoscere de aliqua re, an sit peccatum, & gratiæ cœlestis impeditiuum, & cogere quem ad illius poenitentiam ad nullam potestatem secularem pertinet, secundum omnes: & ea, que tetigimus in corol. 7. huius naturalis. 6. & in corol. 17. not. 3. Quia hoc negotiū spirituale est, terminandū non legibus humanis, non est sola naturali: sed supernaturali diuinitus in utroque testamento: maxime uero nouo reuelata. Tum, quia licet ecclesiastica potestas huius rei cognitionem omittat, nihilo magis tamen eam regia capere potest. quando quidem secundum eius leges regias hu-

iuismodi emptiones impunes sunt, & tolerantur, sicut secundum leges Imperiales, ut in. 2. arg. pro nostra conclusione factum monstrabatur.

Ad. 1. negamus ullam causam fori secularis trahi ob hoc ad ecclesiasticum, ut late in. 2. difficultatis solutione diximus.

Ad. 4. respondeo primo negando ex hoc coroll. inferri posse quem ad duo fora trahi super eodem peccato, & utroque
106 puniri. Quia id, de quo loquimur peccatum scilicet + laesio, & deceptio, citra dimidium non est crimen civile, nec super eo quis in foro seculari puniri potest ut palam est. II. respondeo non esse contra iura, ut unus & idem super eodem crimine ad duo fora trahatur, quando illud ob varios respectus esset varii fori. Nam castigatus a laico iudice ob vulnus illatum in ecclesia, quatenus erat solum vulnus, & crimen laicum, castigari potest ab ecclesiastico, quatenus est sacrilegium, secundum Communem, secundum quam absolutus, vel castigatus in altero foro castigari potest etiam iterum in altero regulariter, quando ob varios respectus crimen est utriusque fori, ut uidere est apud Fel. & citatos ab eo in cap. De his. de accusa. num. 13. Adde, quod nemo negabit eum, qui
107 + occidisset aliquem, & ob id punitus esset etiam iuste citra mortem tamen, a iudice seculari, peccati autem non poeniteret: imo diceret placere sibi plurimum id fecisse, posse corripri, fraterna correptione, & si non se correxerit, denunciari ecclesie: et si ab ea monitum non poeniteret, ob contumaciam excommunicari: Quoniam secularis iudex puniuit eum ob homicidium, quatenus illud erat crimen civile offendens proximum, & rempublicam; Ecclesiasticus autem quatenus est offensum Dei, & impeditiuum vite aeternae, & quatenus adhuc durat per impoenitentiam illam, & contumaciam impedientem vitam spiritualem, & aeternam. Quod lex civilis, nec curat, nec punit, nisi in aliam proximi offensam extendatur. Quamquam haec ad redundantiam dicuntur: cum id, de quo agimus peccatum, non sit crimen merè seculare, nec mixti fori: & ita nec punibile, secundum leges civiles. sed solum secundum diuinas, & ecclesiasticas.

Ad. V. quod multis uidetur Achilles: mihi autem vix Ther-
sites,

sites, respondeo, t quod. l. 2. C. de rescin. v. d. & c. Cum dilecti. & c. Cū causa de emptio. nihil penitus obstant, Nō primo lex illa. 2. non enim approbat tanquam iustam, emptionē, & venditionē cum t ali læsione factā: sed tolerat eo modo, quo præscriptiones cū malafide introductas author codicis, in quo illa lex sita est tolerabat, non dando vllam actionem, uel remediū ciuile læso, imo tollendo quod alias per legem ipsam ciuilem cōpetere poterat. Quæ est sententia Thomæ, & ferè omnīū theologorum, & canonum peritorum, ut dictum extitit in fine primi præsuppositi: non tamen tollit remedium denunciationis euangelicæ, quod euangelica, & diuina lex ei tribuit, ut supradictum est: quia noluit tollere, nec si maximè uoluisset potuisset, arg. cap. Sunt quidam. 25. q. 1. Sicut etiam, secundum communem opinionem pro pacto nudo leges illius librinon dant ullum remedium, neque ullam actionem regulariter. l. Legem, l. In bonæ fidei l. Petens. C. de pactis. Non tamen tollunt, nec tollere potuerunt obligationem, & remedium a lege diuina inductum iuxta ea, quæ latius annotantur in cap. de pactis:

Minus obstant t prædicta cap. Cum dilecti. & Cum causa. de emptio. Tum, quia nihil plus saltem faciunt contra nos, quam lex illa. 2. C. de rescind. vend. & ita pari facilitate, qua illa refelli possunt. Tum, quia illa duo capitula nihil statuunt de emptione, uel uenditione facta precio minore iusto citra dimidium: sed de facta minore ultra dimidium, ut palam ex eorum lectione patet. Tum, quia cap. Cum dilecti. nihil noui disponit: sed solum declarat: & declarat id, quod nihil facit ad propositum scilicet iniquam esse sententiam, per quam condemnatur emptor rei minore precio ultra dimidium ad restituendam rem simpliciter: quia debet condemnari alternatiue ad hoc, uel si malit ad supplendum iustum precium. Quid te rogo habet hoc contra nos? Tum, quia imo illud cap. singulariter probat nostram conclusionem, quatenus habet illa uerba: salua quæstione canonicis super deceptione, quæ generaliter permittunt remedium super deceptione, non distinguendo inter deceptionem ultra uel citra dimidium. Neque plus obstat. d. cap. Cum causa. Tum, quia non loquitur de emptio
ne, uel

ne, vel venditione facta precio minore iusto citra dimidium; sed de minore ultra dimidium. Tum, quia nihil noui disponit: sed solum habet ciues illos Viteruienses, qui rem ecclesie emerunt minoris ultra dimidium teneri alteratiue, vel ad restituendam rem emptam, vel ad suppleendum iustum precium. In quo te rogo, est hoc contra nostram conclusionem? Et ne dicas eatenus contra nos facere, quatenus innuita contrario sensu, quod si non constituisset de læsione ultra dimidium non condemnasset eos: cõsidera primo, quod non colligitur hoc tam amplũ ex illo contrario sensu: sed solum, quod non condemnasset eos in illo iudicio, in quo agebatur remedio illius. l. 2. quod non competere læso citra dimidium plane fatemur; Sed negamus eum non posse vti remedio legis

109 naturalis, & euangelicæ. Considera 2. quod + argumentum à contrario sensu inefficax est, cum desumitur ad probandum id, cuius contrarium est expressum in iure c. A nobis 2. de sententia excom. & glo. communiter recepta in c. Significasti. de for. comp. At contrarium est expressum in iure in c. 1. de emptio. & in regul. locupletari non debet quis cum aliena iactura. de regul. iur. li. 6. Imo etiam in d. c. Cum dilecti. inducto, vt paulo ante inducebam. Considera 3. quod licet lege humana nõ esset expressum contrarium: est tamen lege naturali. l. Iure naturæ æquum est neminem cum aliena iactura fieri locupletiores ff. de regul. iur. Considera 4. quod author illius decretalis, neq; per somnium cogitauit tollere remedium legis euangelicæ, per eiusmodi argumentum à contrario sensu, quod aliquando quidem fortissimum est, vt ait l. 1. ff. de offi. eius cui mand. est iurisdictio. In proposito autem per omnes has considerationes fragilimum, & risu pene dignum.

110 Ad 6. nego vsucapiones, & præscriptiones bona fide cõpletas non esse permissiores, quam emptiones iniquæ citra dimidium, vt diximus supra in fine primi præsuppositi. Illæ enim non solum permittuntur ab utroque iure: sed etiam approbantur tanquam modi, iusti, sancti, & vtilis quærendi dominium: Emptio vero iniqua citra dimidiũ

permittitur a sola lege ciuili, permissione tantum tollerantia, denegando remedium ciuile taliter læso: non autem permissione approbationis, & laudationis, ut ex mente fere omnium dictum fuit in primo presupposito. A iure uero pontificio neutro modo permittitur, nisi quis per auarorū somnia putet cōstitui iura pōtificia: Et licet cōcederemus (quod ipse nunquā faciā) etiam per iura canonica permitti huiusmodi læsionē eo modo permissionis tollerantia, quo permittitur iure cæsareo. ita. s. qđ denegat læso remedia iuris humani, & canonici: certe nullatenus concedi pōt, per ea tolli remedium legis euangelicę, Itaque dato, quod sic læsus neque actionem, neque officium iudicis (quod pro actione solet dari) haberet, certe habebit denunciationis remedium inductum ab ipso Christo summo legislatore, in deletibile per vllam puri hominis legem, siue cæsaream, siue canonicam.

Ad. VII. respondeo, concedendo aliquot diuitibus hoc displiciturum, & pacem aliquorum auarorum turbatum iri: dummodo uicissim fateare, quam plurimis pauperibus oppressis (quorum sanguis diuitum labris suctus in cælum clamat) placiturum: dum item fateare esse pacem bonam, & pacem malam, cum Tho. recepto. 2. Sec. q. 29. ar. 2. ad 3. Et pacem quidem bonam, quę cum uirtutibus est, seruandam, colendam, & suspiciendam, iuxta illud Christi: pacem meam do uobis, pacem meam relinquo uobis. Io. 14. Pacem autem, quę cum uiciis est, (qualis in nostro casu cum auaritia) uiolandam, & deturbandam esse, iuxta illud eiusdem Matthæi 10. Non ueni mittere pacem: sed gladium.

Ad. VIII. respondeo primo negando, quod nunquam possit esse notoria huiusmodi læsio. Effet enim quis si, cāpū notorie ualentem .20. millibus, quem multi uellent emere, uenderet notorie 11. millibus, protestatus se id facere, sine animo quicquam donandi. Deinde respondeo negando id, quod præsupponit argumentum. s. † oportere crimen esse notoriū, ut de illo iudex ecclesiasticus ad effectū, de quo agimus uidelicet pœnitentiā, cognoscere possit
inter

inter laicos. Tum, quia id nunquam inuenitur cautum. Tum quia contrarium probatur etiam in casu ipso huius c. Vt latius habetur supra eo notabili corol. 3. Et omnes scribentes post Innocenti. hic, & Bartol. in d. Extrauag. Ad reprimendam. uerb. denunciationem. & palam colligitur ex citatis per Felin. in cap. Cum sit num. 16. de for. comp. Tum, quia non est speciale in notoriis, ut iudex ecclesiasticus possit cognoscere de his, per uiam denunciationis ad effectum poenitendi: sed quod possit procedere etiam uia recta ad effectum puniendi, ut declarat Panor. in cap. fin. de sepul. per illum tex. in hoc memorabilem.
 x 13 qui loquitur † de homicidio: dummodo statim commisso notorio crimine non acceleret ad id ecclesiasticus, sed spectet negligentiam laici, ut limitauit Felin. in d. cap. Cum sit de for. compet. num. 16. & Stepha. de potestat. eccl. super laicis casu 30. Tum enim, quia iudex laicus merito negligens dicitur, poterit ecclesiasticus cognoscere etiam ad effectum puniendi.

Ad ultimum concedo litium uiciosarum & ex auaritia, uel fraude nascentium motum nocere reipub. modo tu quoque uicissim fateare, summum in rebus bonum esse, iustitiam colere, sua cuique iura tribuere, cum Gregor. in cap. Si seculi 12. q. 2. Et expedire reipubli. criminum punitionem. l. Ita uulneratus. ff. ad l. Aquil. cap. ut famæ. de senten. excom. & saluti animarum peccantium necessariam esse poenitentiam cap. Firmissime. 15. q. 1. Cum ergo lites hæ, quæ coram episcopo nostro reuerendissimo, super hoc articulo mouentur non sint uiciosæ, non fraudulentæ, non filix auaritiæ: sed misericordiæ, ac pietatis, Cum per eas pauperes leuentur, eorum oppressores arceantur, animæ captiux redimantur, æqualitas sancta in commutationibus introducatur, laudandæ sunt & fouendæ, imo & qua fieri potest iuandæ.

X. Siue epilogus noni.

Concludamus ergo primo non esse locum remedio. l. 2. C. de rescind. uendit. contra huiusmodi ementes, uel uendentes cum læsione notabili, citra tamen dimi-

dium iusti precii. Non item dari regulariter contra eos actionem, neque officium Iudicis, neque vllum aliud remedium per leges cæsareas, neque in his regnis per regias: & ideo eos non peccare in hoc peccatum vllum seculare, vel mixti fori, iuxta diffinitiones eorum supra in corol. 7. traditas: Nihilominus peccare tamen eos contra legem Dei non solum scienter ita contrahendo: sed etiam post contractum ita ignoranter factum, non reducendo illum ad æqualitatem iustam. Et ideo etiam si sint laici corripri posse, debereque correptione fraterna: & si correpti non se emendarint, denunciari ecclesiasticæ potestati: quæ, si se blande monentem non audierint, poterit per censuram ecclesiasticam eos compellere principaliter ad pœnitendum: & per consequutionem ad satisfaciendum patri læsæ, iuxta regulas denunciationis evangelicæ iudicialis, vel mixtæ. Concludamus secundo mēti iuris pontificii, & sanctitati eius convenire id, quod Panor. & Iohan. ab Anna. supra relati cum aliquot aliis putant, scilicet recta via, & sine ambagibus via denunciationis evangelicæ competere officium Iudicis contra huiusmodi contractores in foro ecclesiastico: quando, & quoties nullum remedium præstat eis seculare. Concludamus & tertio tolerari quidem posse illum, qui negarit tale officium competere in tales contractores (quamvis mea sententia inique opinentur) non tamen eum, qui viam denunciationis evangelicæ omnino negaret. Quippe qui clauibus ecclesiæ derogare videretur. XI.

II 4. Infertur laicum, qui ^t contrahendo ultra dimidium dicitur proximum læsisse, obidque peccasse, ac quia non restituit in peccato perseuerare, trahi quidem posse hac ratione ad ecclesiasticum Iudicem: non tamen ita efficaciter, ac qui citra dimidium iusti precii: sed notabiliter fertur id fecisse.

Quoniam hoc posteriore casu nullatenus poterit declinare forum: priore verò sic, modo in 2. diffic. supra eod. not. n. 18. prædicto. An autem conuentus remedio d. l. 2. C. de rescin. vend. quando nolens supplere precium rem ipsam

ipsam cogitur restituere, teneatur id facere cum fructibus:
& an idem sit in omni restitutione iure debita, & non
115 gratiosa, tractavit † doctissimus Doctor Emanuel à Co
sta in illo cum primis subtili, docto, & elaborato com
mento §. Et quid si tantum. in 2. parte num. 71. & conse
quen. ff. de lib. & posthu. XII.

116 Consequitur tandem † sapientissime, ac Christianis
sime sue reipublicæ consulturum regem, & dominum no
strum, si aliqua lege, sua religione, & sapientia digna,
occurerit huic pesti tam dire in animas diuitum, & pau
perum patrimoniola sæuienti: qua lata, & à viris integris
executioni mandata leuaretur ecclesiastica potestas ne
cessitate occurendi ei, ne grassaretur inter laicos: & lai
ci laica potestate acrius ab hoc vicio arcerentur.

A quo & omnibus aliis vñam diuina ope a
deo abhorreamus omnes tã laici, quam

clerici, vt exemplo diuorum Cor

neli & Cypriani (quibus hic

dies sacer est) malimus

decies mortem cor

porum oppe

tere tẽpo

rariam,

quam cuipiam illorũ vel consen

tiendo animorũ comme

teri ęternam.

Amen.

I N D E X

L O C V P L E S I N Q V O

Rub. Rubricam, N. Notabile, & n. numerum designat.

A

- B I V R A R E** de leui, & uehementi ut differunt in Rub. n. 45
Accusator fictus est infamia, euidentia, & tale, & tale illis, quoad hoc equipollens in Rub. n. 82
Accusatore non probante reum absolui debere legis uideatur naturæ, in Rub. n. 55
- Actus agentium non operatur ultra mentem eorum, in Rub. n. 74*
Adulterio uxor perdit dotem, sed non eius preparatorijs quæ licet sint peccata mortifera, non æquantur illi n. 8. licet ex eis cum alijs circumstantijs præsumatur illud, in Rub. n. 9
Æquitas siue epijceia quid, & an sit circa legem naturalem, in Rub. n. 71
Æquitas an duplex, limitans & extendens cum nouissima quadam consideratione, in Rub. n. 72
Æquitas siue epijceia, An excludat omnes casus, in quibus ratio legis deficit, licet ea in illis absque peccato seruari possit in Rub. n. 71
Ætas nulla sera ad discendum. N. 2. n. 2
Augustini scholiastes multa simul errat. N. 3. n. 164
Author mutauit contra communem. N. 3. n. 21
Aloisius Lipomannus laudatus. N. 3. n. 155
Aluari pelagij error. N. 3. n. 59
Ambrosius de Theodosij peccato cognouit. N. 6 n. 4
Andreas Alciatus laudatus. N. 3. n. 59
Andreas Siculus reprobatus. N. 6. n. 59. Et sibi contrarius. n. 60
Angelorum familiaritas quid præagiat. N. 2. n. 31
Anima Christi omnia nouit etiam præterita, & futura. N. 2. n. 2. Et possible, que non sunt, nec erunt, nec fuerunt, ibidem n. 21. Et ita omnia, quæ Deus, licet non a que perfecte, ibidem n. 22
Anima ut finis corporis: ita spiritualia temporalium. N. 3. n. 17
Annexum alicui non est idem, quod illud in specie, sed potest esse in genere, in Rub. n. 20
Anon. a Rosel. unus error. N. 3. n. 65. Alter n. seq.
Appellari potest a Iudice male arbitrante aliquid esse infamiam uel ei equipollere in Rub. n. 82
Appellatur a mandato de capiendo etiam post Concil. Trident. quia eius grauumen non est reparabile per diffinitam, in Rub. n. 83

Astro-

Index.

- Astrologia non prohibita contra Dec.* N. 2. n. 17.
Astrologi qui fugandi. N. 2. n. 16
Aretini sententia periculosa. N. 6. n. 68. Et male fundata, *ibidem* n. 69
Argumentum a contrario non ualet & c. N. 3. n. 122. & N. 6. n. 109
*Argumenta octo ad probandum quod reus cogi possit respondere sine indi-
tiji,* in Rub. n. 57
*Argumentum a requisito ad inquirendum, ad requisitum, ad torquendum,
ut ualet* in Rub. n. 65
*Argumentum de preparatorio ad preparatum non ualere simpliciter, in
Rub. nu 4, & ut potest ualere.* n. 7
Aristoteles summus in omni scientia uir. N. 2. n. 7
Ars altioris finis indicat de fine inferioris. N. 3. n. 16
Author huic editioni iam pridem editę quid noue addit, in Rub. n. 2.

B

- B**aldi error unus. N. 3. n. 52 alter n. 55
Bartoli error. N. 3. n. 40
Bellū ex utraque parte pro iusto frequenter haberi, in Rub. n. 105
& sub fin
Benedicit qui maior benedicto. N. 3. n. 13
Benedictio Papę non efficit regem lege diuina. N. 3. n. 131.

C

- C**anones contrarios, non esse sacras literas. N. 3. n. 44
Canones posse in hoc citari, licet leges nequirent. N. 3. n. 45
Carolus Magnus & Ludouicus ius eligendi Papam sibi conces-
sum sponte renunciauerunt. in Rub. n. 70
Carceri non facile macipandos esse omnes praesertim honoratos, in Rub. n. 83
Causa criminalis quare interdum uocatur pecuniaria, in Rub. n. 36
Causa finali tota cessante cessat lex, in Rub. n. 74.
Causa augendi uel minuendi pęnam duplex, intrinseca & extrinseca, in
Rub. n. 99
Causa probabiliter putata iusta non ieiunandi, excusat a mortali etiam si
uere non sit talis, in Rub. n. 74
Cesar Augu. Christianicarius. N. 3. n. 73
Charitate sine uera facta nil ad uitam eternam prodesse in Rub. n. 63
Christianismi unitatem quorum incogitantia discindit, in Rub. n. 103
Christi actio nostra instructio, sed non ad hoc, in Rub. n. 99
Ciuitatum maior pars regem elingat. N. 3. n. 171
Ciues libere ciuitatis tam subiectos, quam alios, N. 3. n. 173
Cognitio an quod sit iustum & an peccatum leuiale differunt. N. 6. n. 10.
Comes Palatinus non legitimat filium suum. N. 3. n. 35
Comisso uno comitti ea, sine quibus & c. N. 3. n. 18

Con-

Index.

- Concedere, & transferre differunt. N. 3, num. 10.
- Concilium Oecumenicum non conuocat Imperator. N. 3. num. 73
- Confessio delicti iniuste torti, non sufficit ad inquirendum, licet incidenter facta sufficiat in Rub. num. 86.
- Confessarij consultores & Palpones Principum in hoc sibi provideant. in Rub. num. 70.
- Confessarij quid Iudices, & eos constituentes monere debeant in Rub. num. 40.
- Consentit qui peccanti peccat. in Rub. num. 55.
- Constitutio Ecclesie militantis ligat occultè delinquentem, præsertim quoad censuras in Rub. num. 65. & 66. modo non sola mente id faciat num. 67.
- Consuetudo contra legem nature, & consequenter interrogandi sine inditijs, corruptela est. in Rub. num. 56.
- Consulere demones sapit heresim quando. N. 2. num. 13.
- Continuationis huius tituli ratio multiplex, sed quæ utilior in Rub. num. 3.
- Contrahens non gratuito non seruans equitatem peccat, N. 6. num. 55. Et contractus sic initus est iniustus. num. 56.
- Contrahenti laso ultra dimidium succurrendum. N. 6. num. 63. Nisi sciens id passus fuerit. num. 64.
- Contrahens decipiens peccat: & restituere debet. N. 6. num. 70. & num. 72. & num. 79.
- Contractor tenetur corripere. N. 6. num. 86. Et an magis quam alius. num. 89. & 98.
- Corre Elionis fraterne diffinitio aptior, quam Alber. & c. N. 4. num. 1.
- Correktionem fraternam iure diuino præceptam. N. 4. num. 2. & ubi multa per autho. ibidem num. 3.
- Correktionem fraternam quem excusat à denunciando heretico in Rub. num. 93.
- Corripere proximum tenetur christianus, & denunciare si perseuerat in peccato lethali. N. 6. num. 87. & ibidem. num. 96.
- Corripi qui potest, potest & denunciari. N. 6. num. 2.
- Corripi potest omnis Christianus tam ecclesiasticus, quam laicus: imo & infidelis. N. 6. num. 3.
- Character baptismi quis, & quam necessarius ad sacramenta. N. 5. num. 8.
- Character baptismi debilior ad eximendum laicum quam ordinis. N. 6. n. 33.
- Christus dominus uniuersorum etiam quatenus homo. N. 3. num. 8. Et caput omnium hominum ibidem. num. 10. Et omnium angelorum. nu. 11. Et iudex uiuorum, & mortuorum contra Anto. ibi. num. 23.
- Christus discreuit officia utriusque potestatis. N. 3. num. 23.
- Christus ab æterno fuit sed non fuit ab æterno homo. N. 3. num. 69.
- Christus non abstulit vllis sua regna. N. 3. num. 63. Et est condominus eorum ibidem. num. 64.
- Christus non fuit legitime subiectus Pilato. & c. N. 3. num. 71.
- Christus non dedit Petro totam suam potestatem. N. 3. num. 130.

Index.

- Christus monarchiam optimam instituit N. 3. n. 135.
Christi monarchia inceptit ab ipsius conceptione N. 3. n. 9.
Christianus omnis, quatenus Christianus an sit fori ecclesie N. 6. num. 5. & ibi. n. 15. & inibi. n. 18.
Christianus non solum homo: sed quiddam supernaturale N. 6. n. 7.
Christianus super eodem conueniri potest, vt ciuis, & vt Christianus N. 6. num. 19.
Christianus cur super alijs peccatis lethalibus non permittitur conueniri, vt Christianus, & super alijs sic N. 6. num. 20.
Christianus quando conuenitur, vt Christianus exalte N. 6. n. 38 Et quando non ibid n. 39.
Christianum conuentum, quatenus Christianum non posse iuberi occidi. N. 6 num. 26. Conuentum autem vt hominem sic ibi. n. 29.
Christiani vtrique subsunt potestati: sed diuersimode N. 6. n. 13.
Christianis propria non sola esse spiritualia N. 6. n. 40.
Christiana respublica quae vna N. 3. n. 170.
Clauium potestati derogat negans ecclesiam posse cogere debitorem ad soluendum cum. & c. N. 6. n. 38. & ibidem n. 100.
Clemens V. in grã 3. Francia declarauit & c. N. 3. n. 26.
Clerus cur non statuatur contra leges superioris N. 3 n. 121.
Clerici quare subiecti ecclesiasticae iurisdictioni N. 6. n. 6.
Clerici duplici nomine spirituales: laici Christiani vno N. 6. num. 30.
Confessarius quomodo bellantem & bellum indicentem absoluet, in Rub. num. 104
Creatura nulla omnia scit N. 2 n. 1.
Credendum non esse vni etiam legali de malo tertij in Rub. n. 52.
Credentes ea quae alij praedudicantia narrant nouas res scribentes, siue Menantes, & alij scribentes ad Urbem An peccent mortiferè in Rub. n. 49.
Crimen, quod mere spirituale, quod mere seculare, quod mixti fori, quod non mere spirituale N. 6 n. 42. Et vbi quis ob hæc conueniri debeat ibid. n. 43.
Criminis non notorij ad pœnitentiam cogit ecclesia N. 6. n. 113. Notorium vero etiam laici punit. ibidem n. 11.
Crimina non semper omnino extinguuntur morte in Rub. n. 35.
Crimen quod scit Episcopus non potest obijcere presbitero, si non potest probare. in Rub. n. 56.
Criminalis positio censetur illa, ex qua crimen concluditur in Rub. n. 60.
Crimina puniri interest reipublicae in Rub. n. 79.
Crimine in omni atroci non potest sine infamia inquiri, in Rub. n. 91
Criminis occulti dissimulatio utilior quam punitio sine querela, in Rub. n. 81.
Crimen causam principalem contingens aliter quam non contingens puniri potest, in Rub. n. 85

Index.

D

- D**enunciante etiam officiali restanti de infamia non esse credendum, in Rub. n. 95
- Denunciatio qualis ad inquirendum sufficiens, in Rub. n. 75
- Detrahit quicumque se, uel alium mordinate infamat, uel est causa ut id fiat, in Rub. n. 54
- Detrahit ut audiens detrahentem, sic iudex sine infamia inquirens, in Rub. n. 55
- Deus est sua ipsa & rerum omnium notitia. N. 1. n. 7.
- Deus sciuit olim quod nunc nescit. N. 1. n. 16
- Et quomodo Deus intelligit, quod Deus non intelligit. N. 1. n. 22
- Deus omnia facit, aut permittit N. 3. n. 74
- Dei conspectum nemo fugere potest. N. 1. n. 4. Nec latet eum etiam cogitans ibidem. num. 5
- Dei scientiam non augeri. N. 1. n. 8. Nec variari. ibidem. n. 9. & 11
- Dei scientiam parum meminit qui &c N. 1. num. 10
- Dei scientiam meminisse saluberrimum. N. 1. n. 12.
- Deum omnia nosse quadruplici iure probatur. N. 1. num. 1
- Deceptio reipsa, & dolosa æquiparantur. N. 6. n. 67
- Delatio uaria. N. 5. n. 3
- Deceptio citra dimidium non esse peccatum seculare. N. 6 n. 116
- Dæmon nunquam prodest, nisi ut obsit. N. 2. n. 31
- Dæmones prænunciant futura. N. 2. n. 25.
- Denunciationem ad Euangelicam sic perueniendum. N. 5. n. 1
- Denunciationis diffinitio omnium aptissima. N. 5. n. 2.
- Denunciationis multa ubi tractet author. N. 5. n. 4
- Didacus Coua ubi, uir doctissimus. N. 1. n. 45
- Discere decet etiam in fossa pedem habenti. N. 2. n. 4
- Discere non licet a quolibet. N. 2. n. 13
- D. Franciscus a Nauarra laudatus. N. 3. n. 105
- Disputatur male, An hoc sit illud. priusquam sciatur quid sit illud, in Rub. n. 12
- D. Petrus Pachecus Card. laudatus. N. 3. n. 102
- D. Franciscus a Mendosa laudatus. N. 3. n. 103
- D. Didacus a Alba episcopus laudatus. N. 3 n. 104.
- Dominicus Sotus uir eruditione singulari. N. 6. n. 93.
- Dominium non perdi peccato mortali. N. 3. n. 59. Nec fundatur in charitate ibidem. n. 60. Nec repugnat paganismo ibidem. n. 61
- Don Didacus a Leyua sine Conarruias laudatus, in Rub. n. 13
- Dona Dei non omnia esse spiritualia, & que talia, in Rub. n. 26
- Dos propior uxori, quam feudum Vasallo, in Rub. n. 10
- Dona maxima Dei, sacerdotium. & imperium. N. 3. n. 28. Et ualde differunt. ibidem. num. 36
- Durandi sententia subtilis de Christianismo; sed displicet. N. 6. n. 16 & n. 17

Index.

Dux sibi duce carens &c. N. 2. n. 114

E

- E**cclesia militans instar triumphantis. N. 6. nu. 14
Ecclesia coercionem habet. N. 3. n. 198
Ecclesia militans quæ instar triumphantis. N. 3. n. 13
Ecclesiæ monarchiam non impedit successio multorum a Deo immeditata. N. 3. n. 136
Ecclesia semper una fuit, sed non unus eius summus sacerdos. N. 3. n. 140
Ecclesia compellit restituere deceptorem citra dimidium iusti precij. N. 6. n. 46.
& ibidem n. 80. & fraudem, & dolum odit &c. ibidem. n. 23
Ecclesiasticus an cognoscat de quolibet Christiano, quatenus Christianus est
N. 6. num. 9
Ecclesiastica iurisdictionis non est incapax laicus iure diuino, contra Almaynum. N. 3. n. 145
Ecclesiastica ac laica potestatis subtilis differentia N. 3. n. 140
Ecclesiæ subest quod tantum uno nomine est spirituale. N. 6. nu. 31
Ecclesiasticus cognoscat de omni peccato mortali cuiuslibet Christiani etiam laici &c. N. 6. n. 1. & ibidem n. 81
Emanuelis doctissimi commenta laudata. N. 6. n. 115
Emerere carius an sit donare. N. 6. n. 62
Emens minore precio aliquid non gratuito &c. N. 6. n. 51
Emens minoris iusto 4. casibus peccat 5. non N. 6. nu. 61
Emens vilius scienter peccat. N. 6. n. 65. uel si scientia superueniat. ibidem. n. 66. contra Aretin. & Anton. Burgen. ibidem n. 69. & nu. 110
Ementem uilius tam citra, quam ultra dimidium conueniri coram ecclesiastico: Sed efficacius qui citra, quam qui ultra. N. 6. n. 114
Ementi decepto an detur officium iudicis. N. 6. n. 91.
Emptio minore precio, quam par est, peccatum, nunc lethale, nunc ueniale.
Not. 6. n. 57
Episcopo simul & domino uenationes, & similia non licent. N. 6. nu. 28
Errores manifesti utriusque partis. N. 6. n. 40
Excipi an possit contra conuenientem in foro ecclesiastico de peccato, etiam sub ratione peccati: not. 6. n. 22. Et quando id habet locum ibidem. n. 82
Extrauag. Vnam sanctam 8. modis iuducta pro communi. not. 3. nu. 19

F

- F**aciat nemo alijs, quod sibi fieri non uult. not. 6. num. 48
Famæ non creditur etiam semiplenæ in criminalibus in Rub. n. 52
Famæ conseruatio utilior Reipub. quam punitio criminis secreti.
in Rub. num. 56
Fides siue credulitas quid in Rub. nu. 43

Index .

- Fides siue credulitas una certior alia, in Rub. n. 50*
*Fidei siue credulitati alicui inest uirtualiter, licet non actualiter aliqua hesi-
tatio, in Rub. num. 50*
Finis utriusque iuris diuersus. N. 3. n. 90. Saltem immediatus nu. 91
Fornis consideratio cuius, eius & medij. N. 6. n. 14
*Fornicationis prohibenda tota ratio non cessat bona prolis educatione. in
Rub. n. 76*
*Futura nec homo. nec angelus in se nouit. N. 2. n. 9. Neque cogitatus. num. 10.
Si nolit cogitans. n. 11.*
Fratrum minorum templa cur praeferre debeant paupertatem. N. 2. n. 2
Frustra petit, quae quis intus habet. N. 1. n. 13

H

- H**eresis quid, & haeretici. N. 3. n. 41
Haeticum non esse, N. tertiu. neque eius contrarium. N. 3. nu. 43
Haeticu esse contrariu not. sexti. sic declarati. N. 6. n. 33. et n. 101
Haeticus mente tantum non est excommunicatus. in Rub. n. 67
*Haesum causas omnino spirituales traxisse ad pratoria profana parum pro-
fuisse uidetur, in Rub. n. 69*
*Haeseos in crimine inquit specialiter sine accusatore etiam filio non tamen si-
ne aliqua suspitione. in Rub. n. 93*
Henricus de Moerendael. Auctori gratus & commodus moritur. in Rub. n. 97
Hieronymus Balbus nonnullis tribuit aliena. N. 3. n. 20
Historia sacra omnino creditur, alijs non nisi & c. in Rub. n. 52
Homicidij uoluntarij cuius irregularitas indispensabilis. in Rub. n. 109

I

- I**mperiij ortus quando. N. 3. n. 7
Imperium laicum totius orbis non unum, N. 3. n. 158
Imperia 4. quae celebriora & per uiolentiam cepisse. N. 3. n. 157
Imperator quid iuste tenet, & quid iuste amisit, N. 3. n. 165
Inditia qualia ad interrogandum reum requisita, in Rub. n. 58
Inditium facit unus testis deponens de crimine, sed non de inditijs. in Rub. n. 58
Inditium inordinatum esse iniustum licet alias esset equum, in Rub. n. 77
Inditia ob iudicialia qua ratione inquiri potest. in Rub. n. 96
*Inditium de occultis plus uetatur eo quod sunt occulta peccata, qua quod sunt
occulti peccatores. in Rub. n. 61*
Infamans tenetur se infamare, si alias non posset famam restituere. in Rub. n. 61
Infamia uel suspicio quanta esse debeat, Iudex arbitratur, in Rub. n. 82
Infamiae causam praebens infamare censetur & peccat, in Rub. n. 77
Infamia qualis ad interrogandum reum requiratur, in Rub. n. 58

Infam-

Index.

Infamia orta post capturam non sufficit licet antea nata non amittat uim probandi, in Rub. nu. 91

Iohannes Fachinettus de Nuce presul laudatus, in Rub. n. 108

Inquiri non poterat sine infamia de crimine lesa maiestatis ante extrauagan.

Ad reprimendum, in Rub. n. 84

Inquisitio, que fit super electo postulato, uel presentato ad ordines, uel beneficiū non est exceptio regulæ de non condemnando sine accusatore, nec generalis inquisitio, nec ulla inquisitio que fit ad utilitatem priuatam, & miserabilium personarum, uel priorum operum, nec ulla inquisitio facta ex officio. in Rub. nu. 85

Inquiri potest ad impedienda crimina sine accusatore etiam fitto. in Rub. n. 92

Inquiri potest sine infamia etiā in crimine lese maiestatis humane. in Rub. n. 94

Inquiritur quomodo ob suspicionem iuris habitam pro infamia ad inquirendum. in Rub. n. 96

Inquisitio ob quam delicti confessionem fieri possit, in Rub. n. 86.

Inquiri potest specialiter super crimine occulto per generalem inquisitionem detecto in Rub. n. 87. nisi inquirens sic protestetur. in Rub. n. 88.

Inquirenti generaliter occulta non debent reuelari, sed reuelata etiam si reuelator in eo peccauit, tenetur ea castigare, in Rub. n. 87

Inquisitio specialis criminis occulti non permittitur ob solam eius atrocitatem, nec requirit partium preiudicium. in Rub. n. 88

Inquisitio criminalis fit de crimine manifesto criminosi occulti, sed generalis de ipso criminoso. in Rub. nu. 88

Inquirendi nouum casum potest inducere monarcha iusta de causa, & non sine illa, in Rub. nu. 89

Inquisitionis commissio etiam a Principe simpliciter facta non tollit necessitatem infamiae, uel alicuius ei equipollentis, in Rub. n. 90

Inquisitionis commissio, An motu proprio, an aliter fiat, nil quoad hoc referre. in Rub. nu. 90

Inquisiturus specialiter priusquam procedat de infamia, uel alio ei equipollenti debet se informare, alioquin peccat mortifere coram Deo, licet processus ob socordiam inquisiti nil opponentis ualeat in foro externo, in Rub. n. 91

Inquiri non potest etiam contra regulares sine infamia uel alio ei equipollenti. in Rub. n. 91

Inquirere non potest Iudex eo solo quod nō presumatur calumniari. in Rub. n. 91

Inquisitionis a uera doctrina multos in Theoria et Praxi ab errare in Rub. n. 79

Inquisitio regulariter utroque iure prohibita, & eisdem casibus utroque permissa, in Rub. n. 79

Intellectus. I. Ex hoc iure. ff. de iusti. & iure. N. 3. nu. 65

Intellectus regul. Cui licet lib. 6. N. 3. n. 110

Intellectus c. 1. 21. dist. N. 3. n. 126. Et aliorum n. 128

Intellectus illius: Per me reges & c. Et omnis potestas a Deo est, Notab. 3. num. 149

Index.

- Intellectus c. In apibus. 7. q. 1. N. 3 n. 160
Intellectus l. De precatio. ff. ad. l. Rhod. de iactu. N. 3. n. 191
Intellectus c. 2. Daniel. citati per Bart. N. 3. n. 163
Intellectus regul. idem non esse diuerso iure & c. N. 6. n. 25
Intellectus c. Quicumque & ratio c. Quicumque & c. Volumus 11. quæst. 1.
N. 6. num. 41
Intellectus l. in causa. §. 1. ff. de minor. & similitum. N. 6. n. 58
Intellectus c. cum dilecti & c. cum causa de emptio. N. 6. n. 108. & n. 109
Interrogare ut discas, & ut alius discat & c. N. 1. n. 18
Interrogans non uidetur fateri, nisi & c. N. 1. n. 141
Interrogatio an debet precedere inquisitionem contra Angelum. in Rub. n. 61
Intellectus §. debet c. qualiter & quando 2. de accusat. in Rub. n. 61
Interrogari non potest quis de alio crimine, eo quod de alio sit infamatus, nec confessus nisi illud sit iudicium alterius, in Rub. n. 64
Interrogari quare potest reus in notorijs & famosis, in Rub. nu. 58
Interrogari cur debet reus ante infamiam seu iudicium, duplex ratio, in Rub. n. 59
Intellectus illius nolite iudicare. in Rub. n. 42
Intellectus triplex c. quidam. 1. q. 1. in Rub. n. 61
Intellectus §. A barbaris. l. non omnis ff. de re milit. in Rub. n. 64
Intellectus c. per tuas, de Simonia. in Rub. n. 35
Intellectus l. ubicunque ff. de interrog. actio. in Rub. n. 57
Irregularitate denata ex homicidio quedam pulchra, in Rub. nu. 107
Iudicium precedit cognitio. N. 2. n. 23
Iudicium inquisitionis proprie dicitur Iudicium, & quodlibet aliud etiam ante litem contestatam. in Rub. n. 16
Iudicium est duplex, ordinarium, & extraordinarium, quorum utrumque habet genus non diffinitum sic diffiniri potest. in Rub. n. 17
Iudicium inquisitionis absolute extraordinarium, secundum quid ordinarium, in Rub. n. 18
Iudiciorum aliud spirituale, aliud temporale, & utriusque definitio, in Rub. numer. 19
Iudiciorum aliud criminale, aliud civile, aliud mixtum & omnium definitio, in Rub. n. 31. & 34
Iudicium ad remouendum quem ob officio, criminale est, non obstante cap. per tuas. de Simon. in Rub. nu. 32
Iudicialis strepitus aliquantula celestium memoria saliat, in Rub. n. 2
Index preparatorij quando sit Index cause preparate, in Rub. n. 11
Indices inquirentes specialiter contra aliquem absque preuia infamia, uel alio ei equipollenti grauer peccare in Rub. n. 77
Iudicium originaliter significat actum quo Index ius dicit, & alia figurate, in Rub. n. 39.
Iudicium plus pertinet ad uirtutem iustitie quam prudentia, in Rub. n. 40
Iustitia est uirtus & habitus ex actibus ius reddendi uel reddere uolendi frequen-

Index.

- quentatis ingenuus, in Rub. n. 40
Iudices qui dant vel confirmant, quas in eis uirtutes requirant. in Rub. n. 41.
iudicare non licere haeresis Waldensium, in Rub. n. 42
Iudex iudicans in mortali qui mortaliter peccat, & qui uenialiter, in Rub. n. 43
Iudex potest ex causa iuste argere uel lenare poenam, sed non alias, in Rub. numer. 99.
Iudex ex officio potest procedere in omnibus, quae ad utilitatem publicam pertinent. in Rub. n. 79
Iudices rogantium pro reis absoluendis multos peccare, in Rub. n. 101
Iudex est iustitia animata de causa aliorum duorum cognoscens, in Rub. n. 80
Iudicare aliqua esse iusta ea ratione precipua quod expediant multorum causa malorum, in Rub. n. 102
Iudicaturus iuste deliberet prius an liceat & deceat quam expediat, in Rub. numer. 102
Iustitiam qui facit omnis honorandus, quia Deo acceptus, in Rub. n. 103
Iudicium significat quindecim, sed nullum eorum originario significato, in Rub. num. 14
Iudicium pro discussione, siue processu iudicali diffinitur sic paulo cautius, in Rub. n. 15
Iudicia extraiudicialia non sufficiunt ad inquirendum, in Rub. n. 78
Iurisdictionem circa usurpationem uarios uarie peccare, & raras poenitere, rariore confiteri, & restituere, & nonnullos censuras Bullae contra incurere, in Rub. n. 69
Iudicium ut usurpans peccat, ita & pars id procurans, in Rub. n. 68
Iudiciorum aliud competens, aliud usurpatum, & quid utrumque, in Rub. n. 68
Iudices laici olim sententias episcoporum suis praeferebant, nunc contra suas solas laudant, in Rub. n. 69
Iudiciorum aliud iustum, aliud iniustum & utriusque definitio, in Rub. n. 71
Iudicium pro actu iudicandi quintuplex scientia &c. prima 4. incompatibilia, s. alijs compatibile, in Rub. n. 43
Iudicium circa omne genus potest peccari & mereri, in Rub. n. 44
Iudicium de re a iudicio de persona sic differt, in Rub. n. 44
Iudicem qui ex suspitione condemnat, peccare mortaliter, quomodo intelligendum quoad interlocutorias, praesertim captura, torture, &c. in Rub. n. 51
Iudices cogentes respondere reos per torturam, uel iuramentum, uel sine illis absque preuijs & sufficientibus in id iudicij grauiter peccare, in Rub. num. 53
Iuramenti ratione quando quis nouum sortitur forum, in Rub. n. 12
Iustitia commutatiua fundamentum quod N. 6 n. 46.
Iustitia generaliter sumpta est genus, ad iustitiam stricte pro bono & equo sumptam, in Rub. n. 71
Ius patronatus est spirituale & annexum spirituali, in Rub. n. 20
Iustitiae uirtus clarissima, contra quam sic peccatur. N. 6. n. 53

Index :

Iustum bellum quod requirat, & iniusta ut differunt, in Rub.
numer. 105

L

- L**ege naturali, & diuina tenetur quis regulariter sua scelera calare
in Rub. nu. 53
- L**ege naturali diuina & humana a scandalizando prohibemur, in Rub.
num. 54
- Legē naturali diuina & humana a detrahendo prohibemur, in Rub. n. 54
- Legē naturali & diuina fit cuique facultas se defendendi etiam ciuilitate & ne-
gandi arma contra se. in Rub. n. 55
- Legi naturali fortiori cedit minus fortis, & consequenter legi de conseruanda
uita, lex de seruanda fama, in Rub. n. 92
- Legem contra naturalem & diuinam est damnare sine accusatore uero uel ficto
in Rub. n. 80. & melius n. 82
- Legem naturalem & diuinam de non infamando, uel de non scandalizando ne-
mo potest tollere, nec princeps ullus sine iusta causa minuere, uel limitare,
in Rub. nu. 81
- Legi naturali & diuina utrumque ius æque subijcitur, in Rub. n. 18
- Legem implet qui mentem eius seruat, & infringit, qui ea omissa uerba illius ser-
nat, in Rub. nu. 75
- Lex naturalis immutabilis, in Rub. n. 84. limitari tamen potest ex iusta cau-
sa nu. 89
- Lex iuxta limites sue rationis etiam coniecte limitanda est, in Rub. n. 75.
- Lex iustitiæ obligat restituere, non lex charitatis &c. in Rub. nu. 105
- Librum fabulosum legere quibus uetitum. N. 2. n. 14. & n. 15
- Ludouicus Sanctus Rex Francorum potestatem super spiritualibus sibi a Papa
datam respuit, in Rub. n. 70
- Ludouicus legem tulit contradicentes. &c. N. 3. n. 29.
- Lusitania, & Francia regna supernaturaliter approbata, N. 3. n. 152
- Lusitano paret India, quæ non paruit Romano. N. 3. n. 128.
- Lusitania belli, pacisque artibus florentissima, N. 3. n. 168

M

- M**atrimonium, ut sacramentum, post Christum cæpit. N. 3. n. 93
- Matrimonia quæ non ualent & sponsalia sic hodie, in Rub. n. 5
- Marcus Varro incredibilis lector & scriptor, N. 2. n. 8
- Menendus de Saa Combricensis. laudatus, N. 3. n. 105
- Miles iuste pugnans quem iuste priuatum occidere potest, in Rub. n. 107
- Milites prohibiti emere prædæ ubi militant, possunt emere domos. in Rub. n. 72
- Milites quos excusat ignorantia iniustitiæ belli, in Rub. n. 106

Mise-

Index.

- Misericordia altera iusta, altera iniusta, in Rub. nu. 99
Monarchiam præstare Aristocratiæ, & democratiæ. N. 3. n. 174
Moses habuit utranque potestatem summam. N. 3. n. 78
Moses Abaroni commisit sacra. N. 3. n. 39

N

- N**atura naturans Deus. N. 1. nu. 3
Naturali iure utatur, & permittitur quandoque homicidium.
N. 3. nu. 113
Naturalem providentiam non tollit Imperatoris lex. N. 3. n. 115
Nauarri, & Legionenses Hispanorum primi sibi fecerunt reges, post illam cladem Sarra cenicam, N. 3. n. 117
Negligentia conseruandi bona ecclesiæ peccatum lethale. N. 3. n. 22
Nimbrot primus rex post diluuium an Tyrannus. N. 3. n. 154
Noscere facies aliquando, noscere dicitur. N. 2. n. 24
Noua quæ repro banda, & quæ non. N. 6. n. 104
Noua ratio, cur c. Raynucius, & c. Rainaldus, ligent etiam laicos. N. 3. n. 133
Noua ratio, cur Papa potuit transferre imperium. N. 3. n. 137
Noua ratio cur nequeant esse duo Papa, & duo imperatores sic. N. 3. nu. 140
Nouus intellectus Extraneag. Vnam sanctam, de maiori. N. 3. n. 139

O

- O**bediendum magis deo quam homini. in Rub. n. 59.
Occidens uoluntariè iuste non fit irregularis indispensabilis. in Rub. nu. 110
Occultum per se quod est mentale, tantum differt in hoc, ab occulto per accidens. in Rub. nu. 67
Opinio siue suspicio quid. in Rub. nu. 43
Orari quid debeat in hostes. in Rub. nu. 105
Orbis Romanus quis. Not. 3. n. 162

P

- P**antalionis doctrina declarata. N. 6. n. 98
Papa iudicat subditos imperij. 149. in casibus remissive. N. 3. n. 2
Papa transfudit imperium, super quo multa potest. N. 3. n. 3. Et depōnit reges. nu. 5
Papa soli, & imperator Lunę similis. N. 2. n. 4
Papa successor Petri, & Vicarius Christi & c. N. 3. n. 12
Papa urbis Roma summam ex donatione habet. N. 3. n. 24
Papa a quibus abstinere debet, secundum Petrum. N. 3. nu. 37

M

PAPA

Index.

- Papa an erret in his, quæ sunt fidei. N. 3. nu. 46
Papa inferior cognoscit de causa ecclesie sue. N. 3. n. 48.
Papa est maior Imperatore simpliciter contra Bald. N. 3. nu. 56. Licet hic minor illo quoad quid n. 57 Et ideo prescribendus. n. 66.
Papa nulli se potest subdere iudicandum. N. 3. n. 75
Papa potest Reges deponere, uel deponentibus consentire, nu. 100. Et cur vacans imperium regere, n. 107. Et cur Fredericum deposuit. n. 109
Papa potest quadam maxima, & non quedam minima. N. 5. n. 109
Papa cur potuit imperium transferre. N. 3. n. 124. Et coronat Imperatorem potestate non diuinitus: sed humanitus accepta. N. 3. n. 129. Et a Deo accipit potestatem etiam hodie, licet mediante electione ecclesie, secundum Romanos. N. 3. n. 148
Papa Iohannis humilitas in epistola N. 3. n. 27
Papa licet de sua propria causa cognoscere. N. 3. n. 47.
Paulus uisit Hispanias, N. 1. n. 3
Pax duplex, bona & mala. N. 6. n. 117
Pax christiansmo ob qua peccata parui habita forte negatur. in Rub. nu. 103
Peccatum lethale quatenus tale spirituale quiddam. N. 6. n. 21
Peccatum multiplicis fori uide crimen. Et ubi quis.
Peccatum feruorem detinere & accipere aliena. N. 6. n. 76
Peccato etiam de non notorio laici cognoscit ecclesia. N. 6. n. 37
Peccator in uno desleat, quod factus est omnium reus, ut intelligendum. in Rub. nu. 63
Peccata suos authores teneant. in Rub. n. 64
Peccare lethaliter qui contrahendo grauer decipit proximum etiam extra dimidium iusti pretij. N. 6. n. 47. & ibidem nu. 85. Et peccata deo abscondita N. 6. num. 15
Pertinax quis. N. 3. num. 47
Philippus pulcher in Bonifacium indignatus. N. 3. n. 30
Pena criminalis quare interdum uocatur Ciuilis. in Rub. nu. 37
Pena pecuniaria legalis uel conuenientialis cui applicanda. in Rub. n. 29
Positio non respondens quis censetur eam fateri. in Rub. n. 56
Potestas laica summa non est penes Papam. N. 3. n. 1
Potestas ecclesiastica non repugnat laica. N. 3. n. 77
Potestas officium, & potentia an differant, ut ait Bald. &c. N. 3. nu. 80
Potestas ecclesie qua nunc est, non fuit &c. N. 3. n. 92
Potestas ecclesiastica quatenus tangit temporalia. N. 3. n. 96
Potestas ecclesiastica & laica contrario modo progressa. N. 3. n. 94
Potestas laica non fuit una instituta toti orbi, sicut una ecclesiastica. N. 3. n. 118
Potestas ecclesie, & laica cur sol & luna. N. 3. n. 125
Potestas ecclesiastica nec gratiam, & minus predestinationem requirit. N. 3. n. 142. Imo neque fidem n. 143. Licet characterem baptismale sic. n. 144
Potestas laica non desinit esse data immediate a Deo, quod sit debita lege nature

Index.

- tura contra Alm. N. 3. num. 146
Potestas laica immediate a Deo data communitati, non regibus N. 3. n. 147
Potestas ecclesiastica coniuncta seculari an occidere possit. N. 6. n. 27
Potestatis ecclesie diffinitio perfecta. N. 3. nu. 81. que probatur n. 82. Et qua
druplex est. nu. 83. Et cui sit data principalius, ecclesie, an Petro. nu. 84.
Potestatis laica diffinitio. N. 3. n. 85. Que necessaria communitati. nu. 86. ut
probatur. n. 113
Potestatis ecclesie in laicos capita resoluta. N. 3. n. 122
Potestati nulli subijci dicere insanum. N. 3. nu. 141
Potestatem laicam nulla communitas a se abdicat. N. 1. n. 110
Preceptum de non furando omnem damnificationem continet. N. 6. n. 23
Preceptum de restituendo affirmatiuum est, negatiuum n. 78
Precepta decalogi etiam monarchas ligant, in Rub. n. 78
Princeps cur nequit pro libito remittere pœnam ut Deus ipse. in Rub. n. 100
Principe inferior non potest etiam cum causa limitare legem naturalem. in
Rub. num. 90.
Principi committenti inquisitionem, & asserenti sibi constare de infamia, an
sit credendum. in Rub. nu. 90
Prodendi sua mala occulta ab onere, lege naturali, diuina & humana liber est
quilibet. in Rub. nu. 53
Prophetas habet demon. N. 2. nu. 26. Et qui dislet a Dei. nu. 27. Et quos cogi
tatus sciat. nu. 28

Q

Questio an hoc sit peccatum spirituale, ut an spirituale iuramentum.
N. 6. num. 11. & 105

R

- Ratio multarum conclusionum profundarum & nouarum. N. 6. n. 44
Ratio c. Quęcunque & c. Voluntas 11 q. 1. N. 6. n. 12
Ratio legis, mens & anima eius in Rub. nu. 53
Ratio tota legislatoris est tota causa finalis legis, in Rub. n. 74
Ratione s gubernandi optima que. N. 3. n. 15
Rex primus post Noam an tyrannus. N. 3. n. 156
Rex noster qua lege reipublicę profuturus. N. 6. n. 116
Rex quatenus potest liberare suum regnum. N. 3. nu. 172
Reges nostri rarissima exemplaria regum. N. 3. n. 175
Regem unum an maior pars Christianorum eligat. N. 3 n. 69
Regem unum an maior pars orbis efficiat. N. 3. n. 168
Reges Hispani, & Galli subiacerunt imperio. N. 3. n. 6
Reges Hispaniæ exempti ab imperio & c. N. 3. n. 31

Index.

- Reges Hebræorum a Deo, non a sacerdotibus. N. 3. nu. 320
Reges Hebræorum non suberant sacerdotibus in prophaniis. N. 3. nu. 33
Reges olim præfuerunt sacerdotibus in causis sæculi, & ab eis uocabantur de-
mini. N. 3. nu. 34
Reges an propter regna, uel econtrario. N. 3. n. 101
Reges Hispaniæ quia ratione exempti. N. 3. nu. 116
Reges minus subijci Papæ quam Imperatores. N. 3. nu. 127
Reges suam potestatem capere a Deo. N. 3. n. 50. & quomodo n. 152
Reges singulis an singularum tantum ciuitatum esse debeant. N. 3. nu. 155
Regum Hebræorum iunctiones, an & quomodo reges fecere. N. 3. n. 150
Regibus assistentibus duo memorabilia. N. 6. n. 36
Regiam potestatem esse contra ius naturæ qui dicit insanit. N. 3. num. 148.
Et qui idem ait de regnis & regia dignitate. n. 150
Regna multarum ciuitatum iusta. Not. 3. nu. 153
Regna uolenter incepta quo modo iusta. N. 3. n. 156
Regna varia quando incæperunt. N. 3. n. 159
Regula standum donec probetur exceptio. in Rub. n. 61
Religiosum contra infamantem uel confessum de uno crimine inquirens Præla-
tus de alio cuius non est infamatus grauius peccat. in Rub. n. 61
Remedium contra usucipientem mala fide lex non dat. N. 6. n. 83
Rescriptum in dubio ita interpretandum ut consonet iuri communi, etiam trans-
ferendo clausulas. in Rub. n. 90
Rex quos debet consulere in bello indicendo. in Rub. nu. 106
Restituere debens, & id non faciens statim peccat nouè: & perseverat in anti-
quo. N. 6. nu. 74. & ibidem n. 78. Licet non habeat uoluntatem non restitu-
di. ibidem n. 75
Roncisualis insignis. N. 3. n. 105
Romulus discreuit sacra prophaniis. N. 3. n. 38
Roma cum multis terris iuste ab imperio exempta. N. 3. n. 166

S

- S**acramentalia & beneficia, quæ ratione sunt spiritualia, eadem est & ius
patronatus in Rub. n. 27
Sacra non omnia spiritualia. in Rub. n. 29
Scientia Dei non ponit necessitatem futurorum. N. 1. n. 6
Scientia una certior alia. in Rub. n. 50
Scientia quid. in Rub. num. 43
Scit Christus ut homo, & ut Deus. N. 1. nu. 23
Sit nemo an sit amore, uel odio dignus. N. 1. n. 1
Scrupulus quid. in Rub. nu. 43
Spiritus multa significat, & ideo spiritualia multigena. in Rub. nu. 24
Spirituale diffinire non facile, sed diffinitur sic quoad propositum. in Rub. nu. 25
Spiri-

Index .

- Spiritualia quedam alijs spiritualibus spiritualiora, & ideo alijs alia annexa .*
in Rub. num. 28
- Spiritualibus cur dicantur annexa beneficia & Ius patronatus. in Rub. n. 30*
- Superior peccans in loco inferioris non subest illi . N. 2. n. 72*
- Suspicio frequentius de malo, sed frequenter etiã de bono habetur . in Rub. n. 44*
- Suspicio leuis, grauis, & uehemens datur. in Rub. n. 45*
- Suspicipari malè de altero sine ulla causa, uel grauius, quam ea requirit, peccatum . in Rub. n. 46*
- Suspiciantium triplex genus hominum peccare . in Rub. nu. 46*
- Suspiciendi cur sint senes. in Rub. nu. 46*
- Suspicio qualis potest a Iudice haberi pro infamia ad inquirendũ . in Rub. n. 96*
- Suspicio sola cur peccatum . in Rub. n. 46*
- Suspicio, siue opinio una maior & uehementior alia . in Rub. n. 50*
- Suspicio non omnis mala, nec omnis mala mortifera . in Rub. n. 47.*
- Suspicio nulla de malo, qua non firmiter creditur, est mortifera, nisi aliud notabile malum efficiat, & quanta firmitas in id requiratur. in Rub. n. 48*
- Scire more humano, & scire more diuino. N. 1. n. 17.*
- Scire & approbare, & scire tantum. N. 1. n. 19*
- Scire secundum presentem iustitiam, & scire secundum eternam. N. 1. n. 20*
- Sciri potest quem inclinari ad malum. non tamen & c. N. 2. n. 19*

T

- T** *Homø doctrina a quo probata. N. 1. n. 49. Et quousque ibidem n. 42*
- Thomæ Aquinatis Corpus Tholosa. N. 3. nu. 45*
- Tortura quadam est iuramentum, & a neutro incipiendum. in Rub. num. 56*

V

- V** *irtutis non cuiuslibet actus necessarius. in Rub. n. 76*
- Virtutis remedio recedens scienter peccat, N. 6. nu. 52*
- Vita hominis militia, qui eius duces. N. 2. n. 29*
- Vocem habens & non contradicens consentit. in Rub. nu. 106*
- Vtilitas pro duobus inducã alterum non grauet. N. 6. n. 50*
- Vsurarius laicus compellitur ab ecclesiastico ad penitendum. N. 6. n. 84*
- Vsura non tam latè sæueque regnavit, ac uicium mercandi uilius, & carius
N. 6. n. 102*

X

- X** *Risphorus a Capite fontium Generalis Minorum Laudatus .
in Rub. n. 110*

F I N I S .

EPIGRAMMATA
PRIDEM IN PRIMA AEDITIONE
CONYMBRICAÆ ADIECTA.

*Iacobi Teuij I. C. eloquentissimi ad
Authorem Carmen.*

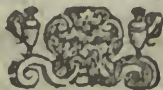
Ens, lingua, ingenium, Naturæ dona parentis
Sint licet, artificis munere cuncta nitent,
Pura quidem, & minimis mens candida sordibus ut sit
Natura, arte eadem purior esse potest.
Lingua itidem sonitum præbet natura suauem,
Suauior ut fiat, postulat artis opem.
Quis neget ingenium nostra magis arte iuuari,
Ut solet assiduo uomere cultus ager?
Hæc data diuino tria sunt tibi munere dona,
Mens pia, & ingenij lumen, & otis opes.
Purius illa rament studijs exulta nitescunt,
Et rude si quid erat, sedulus arte dolas.
Sydera ceu claro debent sua lumina Phœbo,
Sic sua uirtutum lumina terra tibi.
Sermo fluit facilis sapienti e pectore manans,
In sene doctiloquo Nestore qualis erat.
Tertis erit linguæ, & mentis latissimus orbis:
At quale ingenium sit tibi scripta docent.

GEORGII BUCHANANI IN
INSIGNI BONARVM ARTIVM
COLLEGIO.

*Apud Inchtam Conymbricam Professoris
Primarij Alud.*

Aet animi Venerande senex, qui pectore sancto
Abdita secreti referas penetralia iuris:
Et ueras recludis opes: uitijq. rebellis
Sæpè renascentem refecas rationibus herbam.
Non tu Dictæo mendacia callidus antro

Authoremque Iouem fingis, lucoe Capeno
Aua nocturnæ simulas commercia nymphæ:
Nec tripodas Phœbi mentita oracula fundis:
Sed liquida ueri puris de fontibus unda
Pectora nostra rigas: moresque in prauâ fluentes
Corrigis: & iustis legum compescis habenis,
Spes inuicias: animosque feros moderamine flectis.
Pontifices tu purpureos, dominumque potentis
Ausoniæ, ducesque doces discrimine certo
Nosse modum iuris, flexuque obliqua doloso
Exigis ad Canones interpretes commodus æquos.
Ergo uelut dubijs Phœbea oracula rebus,
Aut libycas sortes, aut Dodonæa petebant
Templa inopes ueri, trepidoque instante tumultu:
Sic cum perplexis mentes ambagibus error
Implicat, & iuris sinuoso tramite fallit
Semita, tu dubios regis, errantesque reducis:
Confirmas trepidos, reuocasque in cæca ruentes,
Et mala ne serpent rabiosa semina litis,
Aute caues: & uulitæ præceptor inermis
Aurea compositis iustitias secula bellis.

Errata in Rubrica sic corrigito, p. paginam, l. lineam designat.

pag. 11. lin. 36. pro domum, lege donum. p. 13. l. 3. lege Nulli. p. 41. l. 9. pro uir, lege cur.
p. 56. l. 2. pro quæ, quod.

Errata in Repetitione sic corrigito.

pag. 3. lin. 32. pro c. in, lege in c. p. 6. l. 19. pro scita, sciat. p. 30. l. 30. pro est, non est. p. 32.
l. 24. pro q. lege q. 1. p. 35. l. 1. pro 22. 23. p. 62. l. 20. pro conpam, contra. ibid. l. 23. pro patra ..
Papa. p. 66. l. 11. pro 7. scfs. 7. p. 93. l. 10. pro Regum, Regul. p. 98. l. 5. pro c. lege c. 2. p. 110. l. 13.
pro naturalis, notabilis. p. 114. l. 8. pro quontiam, quando. p. 121. l. 20. lege indic. p. 125. l. 5
pro suscipiendo, suspiciendo. p. 142. l. 32. pro naturalis, notabilis. p. 144. l. 19. lege c. 1.

SERIES CHARTARVM

In Rubricâ :

* a b c d e f g.

Omnes sunt quaterniones, præter * qui est duernio, & g, ternio.

In Repetitione.

A B C D E F G H I K L M.

Omnes sunt quaterniones, præter K L M, qui sunt duerniones.

R O M Æ, M D L X X V.

Apud Iosephum de Angelis.

Res
3095

